

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kuzey Kıbrıs
Hukuk Sisteminde Masumiyet Karinesi

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LATİFE UÇANER

Lefkoşa
Şubat, 2025

LATİFE UÇANER

AHİM Kararları Işığında
Kuzey Kıbrıs Hukuk Sisteminde
Masumiyet Karinesi

YÜKSEK LİSANS

2025

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kuzey Kıbrıs
Hukuk Sisteminde Masumiyet Karinesi

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LATİFE UÇANER

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Görkem Göktuna

Lefkoşa
Şubat, 2025

Onay

Latife Uçaner.tarafından hazırlanan “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kuzey Kıbrıs Hukuk Sisteminde Masumiyet Karinesi” başlıklı tez, kapsam ve nitelik açısından kalite standartlarına uygunluğu ile ilgili Kamu Hukuku Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak 07.02.2025 tarihinde kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Adı – Soyadı

İmza

Jüri Başkanı:

Yrd. Doç. Dr. Nurcan Gündüz

Nurcan Gündüz

Jüri Üyesi:

Yrd. Doç. Dr. Özde Dereboylular Bayraktar

Özde Dereboylular Bayraktar

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Gökem Göktuna

Gökem Göktuna

Anabilim Dalı Başkanı Onayı

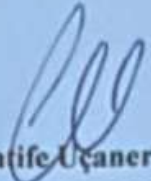
7.2/20.25
Prof. Dr. Yeter Tahir (A)
Doç. Dr. İlhan Güneş
Ünvan, Ad-Soyad
Anabilim Dalı Başkanı
1988
LEFKOŞA
HUKUK FAKÜLTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

...../...../20...
Prof. Dr. Kemal Hüsnü Can Başer
Enstitü Müdürü

Etik İlkelerle Uygunluk Beyanı

Bu tezin içinde sunduğum verileri, bilgileri ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kurallar gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Latife Uçaner

07/02/2025

Teşekkür

Tez çalışmam boyunca her zaman destek olan; oğlum Osman, kızım Nazlı, ailem, bana her anlamda yardımcı olan arkadaşlarım ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Görkem Göktuna'ya teşekkür ederim.

Latife Uçaner

Özet

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kuzey Kıbrıs Hukuk Sisteminde Masumiyet Karinesi

Uçaner, Latife

Yüksek Lisans Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Şubat, 2025, 210 sayfa

Adil ve hakkaniyete uygun bir soruşturma, kovuşturma ve yargılama yapılması için gerekli olan koşulları düzenleyen adil yargılanma hakkı, bünyesinde masumiyet karinesi gibi evrensel bir ilkeyi de barındırmaktadır. Masumiyet karinesinin sağladığı güvence suç isnadı ile başlayıp, yetkili mahkemenin vereceği kesinleşmiş hükme kadar devam etmektedir. Kısaca, aleyhlerinde suç isnatı olan kişiler mahkeme kararı ile suçları kesin bir hüküm ile sabit oluncaya kadar masumiyet karinesinin güvencesi altına alınıp, korunmaya çalışılmaktadır.

Masumiyet karinesinin sağladığı güvence kabul edilmeden adil yargılanma hakkı ve bu hak ile bağlantılı diğer haklardan faydalanmak mümkün görülmemektedir. Herhangi bir kişiye yöneltilen suç isnadı ardından kişinin masumiyetinden kuşku duyulması zaten yapılacak soruşturma, kovuşturma ve yargılamanın en baştan itibaren ön yargılı olmasına sebep olacaktır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma yan başlıklı 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasında düzenlenen masumiyet karinesi, sözleşmenin denetim organı olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından geliştirilen içtihatlar ile sürekli yorumlanmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada sadece yazılı düzenlemeler değil Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında da masumiyet karinesi ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: masumiyet karinesi, avrupa insan hakları sözleşmesi, adil yargılanma hakkı.

Abstract

The Presumption of Innocence in the Legal System of Northern Cyprus in Light of the European Court of Human Rights' Jurisprudence

Uçaner, Latife

MA, Department of Law

February, 2025, 210 pages

The right to a fair trial, which regulates the rules necessary for conducting a fair and equitable investigation, prosecution and trial, includes the universal principle of the presumption of innocence.

Although it is a subset of the right to a fair trial, the presumption of innocence has become mandatory for a fair trial.

The assurance provided by the presumption of innocence starts with the accusation of a crime and continues until the final judgment by a competent court. The presumption is intended to protect the accused by presuming that those who are accused of a crime and whose trial is ongoing are innocent until the verdict is rendered.

Without accepting the assurance provided by the presumption of innocence, it is impossible to benefit from the other sub-folds of the right to a fair trial. Any doubts regarding the innocence of an individual following a criminal charge risk prejudicing the investigation, prosecution, and trial from the outset.

The presumption of innocence regulated in the 2nd paragraph of Article 6 of the European Convention on Human Rights, under the subsidiary title of “fair trial”, is constantly interpreted through the jurisprudence of the European Court of Human Rights, the supervisory body of the convention. This study, therefore, examines the presumption of innocence not only in the light of written legal texts but also in the light of the decisions of the European Court of Human Rights.

Keywords: presumption of innocence, European convention on human rights, the right to a fair trial.

İçindekiler

Onay.....	I
Etik İlkeler Uygunluk Beyanı	II
Teşekkür.....	III
Özet	IV
Abstract.....	V
İçindekiler	VI
Kısaltmalar	VIII
GİRİŞ	1
MASUMİYET KARİNESİ.....	3
1.1 Masumiyet Karinesinin Kavramsal Çerçevesi	3
1.1.1 Terim Sorunu	3
1.1.2 Masumiyet Karinesinin Tanımı	6
1.2 Masumiyet Karinesinin Hukuki Niteliği	11
1.3 Masumiyet Karinesinin Koruduğu Hukuki Değer ve Amacı	16
1.4 Masumiyet Karinesinin Kapsamı	18
1.4.1 Ceza Hukukunun Temel İlkeleri Bağlamında Masumiyet Karinesi.....	19
1.4.2 Masumiyet Karinesinin İdari Yargı ve Disiplin Hukukunda Görünümü ..	24
1.4.3 Lekelenmeme Hakkı Bağlamında Masumiyet Karinesi	27
1.4.4 Susma Hakkı Bağlamında Masumiyet Karinesi	28
1.5 Masumiyet Karinesinin Tarihsel Gelişimi	30
1.5.1 Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Kapsamında Masumiyet Karinesi ...	31
1.5.2 Türk Hukukunda Masumiyet Karinesi	41
AVRUPA İNSAN HAKLARI HUKUKU IŞIĞINDA MASUMİYET KARİNESİ .	46
2.1 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	46
2.2 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'de Masumiyet Karinesi	47
2.2.1 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6 Kapsamında Masumiyet Karinesi	50
2.2.2 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Sağlanan Güvencenin Kapsamı	50
2.3 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Masumiyet Karinesinin Uygulama Alanı	54
2.3.1 Karinenin Uygulanabilirlik Ön Koşulu Olarak Bir Suç İsnadının Varlığı	55

2.3.2 Masumiyet Karinesinin Geçerli Olduğu Aşamalar.....	61
2.4 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında Masumiyet Karinesi	62
2.4.1.Yargı Makamları ve Kamu Görevlilerinin Beyanları İle İlgili İçtihatlar..	62
2.4.3 Müteakip Yargılamalar ile İlgili İçtihatlar	83
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ YARGI KARARLARINDA MASUMİYET KARİNESİ.....	112
3.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukukunda Masumiyet Karinesi	112
3.2 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukuku ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Bağlamında Masumiyet Karinesi.....	115
3.3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Mahkeme Kararlarında Masumiyet Karinesi İle İlgili İçtihatlar.....	118
3.3.1 Mevzuata Aykırılık İddialarıyla İlgili İçtihatlar	118
3.3.2 Kişi Özgürlüğünden Yoksun Bırakma ve Karinenin Kesişimiyle İlgili İçtihatlar	134
3.3.3 İdari Yargıyla İlgili İçtihat Kararları	159
SONUÇ	169
Kaynakça.....	172
Ekler	192
Ek ..:	192
İntihal Raporu.....	192

Kısaltmalar

AB:	Avrupa Birliği
ABAD:	Avrupa Birliği Adalet Divanı
AİHM :	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS :	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Beyanname:	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
Bildiri:	Virginia İnsan Hakları Bildirisi
CMK :	Ceza Muhakemesi Kanunu
Çev:	Çeviren
Dilekçe:	Halklar Dilekçesi
DGM :	Devlet Güvenlik Mahkemesi
Fasıl 151:	Bahse Tutuşma Evleri, Kumarhaneler ve Kumarı Önleme Yasası
Fasıl 154:	Fasıl 154 Ceza Yasası
Fasıl 155:	Fasıl 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası
FRA:	Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı
GÜSBE:	Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haz. :	Hazırlayan
İHK:	İnsan Hakları Komitesi
İMCB:	İstinaf Mahkemesi Ceza Bölümü
KKTC:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTFD:	Kıbrıs Türk Federe Devleti
Komisyon :	Avrupa İnsan Hakları Komisyonu

MLKP:	Marksist Leninist Komünist Partisi
M.Ö.:	Milattan Önce
Şart:	Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı
TAAD:	Türkiye Adalet Akademi Dergisi
TBB:	Türkiye Barolar Birliği
TBBD:	Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TC:	Türkiye Cumhuriyeti

GİRİŞ

Tarih boyunca insanoğlu hep daha iyiye daha ideal olana ulaşma arzusunda olmuştur. Özgür olmak için savaşlar verilmesi, temel hak ve özgürlüklerin kazanılmasının sağlanması, adil yargılanma süreçlerinin sağlanması gibi pek çok konuda ağır bedeller ödenerek günümüzdeki insan hakları ile temel hak ve özgürlüklerinin temelleri atılmıştır.

Pek çok anayasa özgür olmayı korunması gereken temel hak ve özgürlükler arasında kabul etmiş ve özgürlüğün kısıtlanması belli koşullara tabii kılmıştır. Ayrıca evrensel hukuki metinler uzun yıllardan beri özgürlüğün kısıtlanmasını en aza indirmek üzerine kurgulamıştır. Keyfiyete bırakılmayacak kadar önemli olan özgür olmak adil yargılanma hakkı ile bağdaştırılmış, tutukluluk halleri veya mahkumiyeti durumu pek çok kurala bağlanmıştır. Pek çok hak ile içiçe geçmiş olan adil yargılanma hakkı maddi gerçeğe ulaşma amacı taşımakta olup, yargılanmanın temellerindendir. Adil yargılanma hakkı bu çalışmanın esasını oluşturan masumiyet karinesini de bünyesinde barındırmaktadır. Masumiyet karinesi ile suç isnadı altında olan kimsenin yetkili mahkemelerce suçu sabit olana kadar masum sayılması pek çok evrensel düzenleme yanında ulusal hukuk kuralları ile de güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Masumiyet karinesi doğası gereği hem insan haklarının hem de ceza hukukunun kapsamı içerisinde yer almaktadır. Adil yargılanma hakkı ile birebir bağlantılı olan masumiyet karinesi, adil yargılanma hakkının barındırdığı diğer haklar ile de içiçe geçmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'sinin masumiyet karinesine olan bakışı ve denetim organı olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin masumiyet karinesi ihlalleri karşısında değerlendirme yaparken geliştirdiği

içtihatlerden hareketle karinenin öneminin vurgulanmasıdır. İlaveten, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) hukuk sisteminde masumiyet karinesi ile ilgili verilen mahkeme kararları değerlendirilerek ülkemizde masumiyet karinesine verilen önem ile mevcut durumda karine ile ilgili değerlendirme yapılırken hangi unsurlara ağırlık verildiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde masumiyet karinesi kavramı, masumiyet karinesi ve suçsuzluk karinesi terim karşılaştırması, hakkın kapsamı ve tarihsel gelişim gibi bilgilere yer verilerek masumiyet karinesinin tanıtılması yapılması amaçlanmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin masumiyet karinesi ile ilgili geliştirmiş olduğu içtihatlar ile yaptığı değerlendirmeler üzerinde çalışılmış ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin prensipleri anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde KKTC hukuk sisteminden önce Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin uygulanabilirliği ardından KKTC hukuk sisteminde masumiyet karinesi ile ilgili olan kararlar ve geliştirilen prensiplere değinilmiştir.

Bölüm I

MASUMİYET KARİNESİ

1.1 Masumiyet Karinesinin Kavramsal Çerçevesi

Masumiyet karinesi hem ceza yargılamasında hem de insan hakları hukukunda önem teşkil eden temel ilkelerdendir. Masumiyet karinesine değinmeden önce karinenin ne olduğundan bahsedecek olursak, “*karine*” kelimesinin varlığından haberdar olunan bir olgudan hareketle, başka bir olgunun varlığı hakkında bir sonuca varmak olarak ifade edildiği görülmektedir.¹ Masumiyet karinesi ise adil yargılanma hakkı, savunma hakkı, susma hakkı gibi bir çok hak ve ilkelerin temeli ile birleşen bir ilke olarak ortaya çıkmıştır.² Masumiyet karinesi, şüpheli veya sanık durumunda olan kimsenin kesinleşmiş bir mahkeme kararıyla suçluluğuna hükmedilene kadar masum sayılacağı varsayımına dayanmaktadır.³ Suç isnadı altında olan kişi, kendisine karşı suç isnadında bulunulmasından yargılamanın sona erdiği tarihe kadar bu karineden yararlanmaktadır. Yargılamanın sona ermesiyle kişi beraat ederse zaten suçsuzluğu sabit olmakta; hüküm giymesi halinde ise masumiyet karinesi bakımından güvence altına alınması gereken hukuki bir menfaat kalmamaktadır.⁴

1.1.1 Terim Sorunu

Masumiyet karinesi, adil yargılanma hakkının olmazsa olmazlarından olup hem ceza hukukunda hem de uluslararası hukuk kurallarında karineye yer verildiği görülmektedir. Karineden bahsedebilmek için öncelikle bir suç isnadının olması şarttır. Masumiyet karinesiyle amaçlanan masum bir kimsenin suçlanma, mahkumiyet

¹ Fatma Tülay Karakaş, ‘Karine kavramı, kanuni karineler ve varsayımlar’ (2013) 62(3) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 92.

² Atilla Tanrıvermiş, *Masumiyet Karinesini Genişleten Bir İlke Olarak Lekelenmeme Hakkı* (1.baskı, Seçkin 2021) 92.

³ Mustafa Özen, *Ceza Muhakemesi Dersleri* (9. baskı, Adalet 2024) 163-164.

⁴ Hakan Hakeri ve Yener Ünver, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (23. baskı, Seçkin 2024) 29.

veya cezalandırılma riskini bertaraf etmek ve yargılama sürecinde mahkemenin önyargılardan kaynaklı bir hata yapma ihtimalini en aza indirmektir. Buna paralel olarak, isnat edilen suçun iddia sahibi tarafından delilleriyle kanıtlanması karinenin uygulanabilirliği için bir mükellefiyet olarak belirlenmiştir.⁵

Masumiyet kelimesi; “*masum olmak*” anlamına gelmekte ve masumluluğu temsil etmektedir. Hukuki yönü ile karine kimsenin suçluluğu mahkeme kararı ile kesinleşmedikçe olmadıkça yani suçlu sayılmamasını ifade etmektedir.⁶ Masumiyet karinesine göre bir kişinin suçlu olarak nitelendirilebilmesi veya hakkında hukuki yaptırımların uygulanabilmesi için kesin hükümle mahkûm olması şarttır. Mahkûm olabilmek için ise, her türlü şüphenin bertaraf edilmesi şarttır.⁷ Masumiyet karinesi sadece mahkeme önünde yargılanma sürecini kapsamamakta ve aleyhine soruşturma başlatılan herkesin bu haktan faydalanmasını amaçlamaktadır.⁸ Karinenin kabulü, kişinin kendini savunabilmesi açısından oldukça büyük bir gelişmedir. Bir kimsenin suç işlediğinin ifade edilmesiyle, bir suçtan dolayı şüpheli olduğunun söylenmesi de birbirinden farklı olup, ayrımlarının yapılması gerekmektedir. Çünkü kişinin suçlu olduğunun kesin yargılarla ifade edilmesi, masumiyet karinesini ihlal etmektedir.⁹

Masumiyet karinesi kendisine suç isnad edilen kişiyi yargılama sonuna kadar korumayı amaçlasa da karinenin sağladığı güvenceden faydalanan kişiler aleyhine mahkûmiyet elde edilemeyeceğini öngörmediğini de belirtmek gerekir.¹⁰ Karinenin esas amacının masumiyet karinesi güvencesine sahip olan kişiler aleyhinde yapılacak

⁵ Senem Özyavuz, ‘Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinde Adil Yargılanma Hakkı: Sanık Haklarına Genel Bir Bakış’ in *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku* (Seçkin 2004) 433.

⁶ Sulhi Dönmezer ‘Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler’ in *Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan* (1.baskı, Beta 1998) 67.

⁷ Metin Feyzioğlu, ‘Suçsuzluk karinesi: kavram hakkında genel bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ (2002) 48(1) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 39.

⁸ Feyzioğlu, (n) 137.

⁹ *Borovsky v Slovakia*, Başvuru no 24528/02 (AİHM, 2 Eylül 2009).

¹⁰ Pınar Memiş, *Adil Yargılanma Hakkının Unsuru Olarak Masumiyet Karinesi* (LLM thesis, İstanbul Üniversitesi, 2019).

ceza yargılaması tamamlanana kadar suçlama altında olan kişilerin korunarak ve adil yargılanma yapılmasının sağlanması olduğu da unutulmamalıdır.

Şüpheli ya da sanık sıfatını haiz kişi, yetkili mahkemelerce hakkında mahkumiyet kararı verilip, kararın kesinleşmesi ile hükümlü / mahkum sıfatını almaktadır. Bu süreç içerisinde kişinin suçlu olup olmadığı konusunda bir belirsizlik mevcuttur. Bu nedenle masumiyet karinesinin kişinin masumluluğu üzerine inşa edilmesi gerekmektedir.¹¹ Karinenin ilk muhatabı soruşturma ve kovuşturma makamları olup, karine; sanığın mahkumiyet almış kimse ile aynı statüde olmaması ve sanığa karşı keyfi davranma yasağını doğurmaktadır.¹² Masumiyet karinesi, kişinin aksi ispatlanana kadar masum olduğunu vurgulayarak insan onurunu korumayı amaçlar ve esasınca suçlu olmamayı da kapsayan bir anlam taşımaktadır.¹³ Karine, suçlama altında olan kişilerin suçlu olduğunun farz edilmesini engellemeye çalışan, kişilerin hem Devlete hem de topluma karşı korunmasını sağlayan ve adil yargılanma hakkının hareket noktası olarak kabul edilmektedir.¹⁴ Karinenin, suçlanan kişilerin itibarını korumaya yönelik evrensel bir ilke olduğu da söylenebilir.¹⁵ Weingend karineyi “*suçlanan kişinin hayatın tecrübelerine ve insanların sezgilerine karşı korunmuş*” olarak ifade etmektedir.¹⁶ Karinenin, Devletin yetkili makamlarına da kişilerin suçsuz olduğu noktasından hareket etme yükümlülüğü yüklemesi sebebi ile mevcut olan klasik karinelerle karıştırılmayacak kadar da önemlidir.¹⁷

¹¹ Koray Doğan, *Ceza Muhakemesinde Belirsizlik: Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi: “In Dubio Pro Reo”* (3.baskı, Seçkin 2022)145.

¹² Walter Gropp, *Masumiyet Karinesinin Ceza Muhakemesini Sınırlayıcı Etkisi. İsfen O (tr) Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku serisi, 3, Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku, Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan*(Seçkin 2004) 324.

¹³ Ali Erkan Göğüş, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Çerçevesinde Masumiyet Karinesi* (LLM thesis, İstanbul Üniversitesi, 2019) 6-7 .

¹⁴ John D.Jackson, and Sarah J. Summers, *The Internationalisation of Criminal Evidence: Beyond the Common Law and Civil Law Traditions*(Cambridge Üniversitesi 2012) 200.

¹⁵ Stefan Trechsel, *Human Rights in Criminal Procedure* (Oxford Üniversitesi 2005)164.

¹⁶ Fery De Jong and Leonie Van Lent, ‘The presumption of innocence as a counterfactual principle’(2016) 12(1)*Utrecht Hukuk Dergisi* 7.

¹⁷ Gökhan Çayan, ‘Masumiyet karinesi doktrini’ (2020) 11(42) *Türkiye Adalet Akademi Dergisi* 189.

1.1.2 Masumiyet Karinesinin Tanımı

Bazı kavramların, ulusal ve uluslararası düzenlemelerde farklı şekilde ifade edildiği bilinmektedir. Masumiyet karinesi açısından da benzer bir durumun varlığından bahsedebiliriz. Karinenin sağladığı güvence her ne kadar aynı olsa da, terim farklılığı ortaya çıkmaktadır. Uluslararası insan hakları sözleşmelerinde daha çok “*masumiyet*” terimi kullanılsa da, “*suçsuzluk karinesi*” “*masumluk karinesi*” veya “*masumiyet karinesi*” terimlerinin de sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS)¹⁸ adil yargılanma hakkı başlıklı 6’ncı maddesinin 2’nci¹⁹ fıkrasında bir suç ile itham edilen herkesin, suçluluğu mahkeme kararıyla sabit oluncaya kadar “*masum*” sayıldığı ifade edilmiştir. AİHS’in İngilizce metninde bu amaçla “*be presumed innocent*” ifadesi kullanılmıştır. AİHS’de karine, masum sayılma şeklinde ifade edilmiş olmakla birlikte bazı düzenlemelerde suçsuz sayılma gibi terimler ile ifade edilmiştir.

Karine, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa’sında²⁰ suçsuz sayılma şeklinde düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa’sında masumiyet karinesinin yer aldığı 38’inci maddenin²¹ “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz*” şeklinde düzenlendiği görülür. Türk Dil Kurumu’na göre ise masumiyet; “*masum olma*

¹⁸ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (ECHR)(https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_TUR) erişim tarihi 8 Ocak 2025.

¹⁹ AİHS (1950) madde 6/2 “*Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.*” şeklindedir.

²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (T.C. Anayasası) (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>) erişim tarihi 8 Ocak 2025.

²¹ T.C. Anayasası (1982) madde 38 “*Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkumiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz. Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.*” şeklindedir.

ve *masumlugu*” ifade etme anlamına karşılık gelir. Türk Dil Kurumu kapsamında suçsuzluk ise “*suç işlememiş olma*” şeklinde ifade edilmektedir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 11’inci maddesinin 1’inci fıkrasında “*bir suç işlemekten sanık herkesin, savunması için kendisine gerekli bütün tertibarın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılacağı*” hükmü yer alır. Öte yandan yine Birleşmiş Milletler çatısı altında hazırlanmış Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 14’ üncü maddesinin 2’nci fıkrasında “*hakkında bir suç isnadı bulunan bir kimsenin, suçluluğu kanıtlanıncaya kadar “masum “sayılma hakkına sahip olması”* düzenlenmiştir.

Hukuksal metinler yanısıra doktrinde bazı hukukçular da farklı terimler kullanmayı tercih etmiştir. Sulhi Dönmezer görüşünü “*bir kimse suçla itham edilirse, kanunda öngördüğü şekilde mahkeme kararıyla suç sabit olana kadar suçlu sayılmaz*” şeklinde ifade etmiştir.²² Bu ifade aksi ispatlanana kadar herkesin masum olduğu düşüncesiyle örtüşmektedir. Cümlede geçen “*suçlu sayılmaz*” ifadesi ile masum sayılmanın kastedildiği anlaşılmaktadır. Metin Feyzioğlu, henüz sanık statüsünde olmayan şüpheli kişilere, hürriyeti bağlayıcı tedbirler verilmesinin masum olma kavramı ile çatıştığından “*suçsuzluk karinesi*” terimini kullanmayı tercih etmiş ve gerekçe olarak “*ceza muhakemesinde kişinin sanık sıfatını almasıyla birlikte, sanıklık statüsüne girmeyen kişilere uygulanamayan bazı koruma tedbirlerinin belirli şartlar altında kişiye uygulanabilir olması*” şeklinde belirtmiştir.²³ Farklı bir anlatımla masumiyet karinesi teriminin kullanılmasının mahkumiyetten önce hürriyeti kısıtlayıcı tedbirler uygulandığı hallerde açıklanamaz olması şeklinde

²² Dönmezer (n 6) 67.

²³ Feyzioğlu (n 7)138.

değerlendirmiştir.²⁴Bilindiği üzere, tutuklama tedbiri hürriyeti kısıtlayıcı bir tedbir olmakla beraber nihai bir mahkumiyet şartına bağlı değildir. Ancak tutuklama tedbirinin uygulanabilir olması için şüpheli aleyhinde kuvvetli şüphe bulunmalıdır.

Turhan Tufan Yüce ise bu konudaki görüşünü şu şekilde ifade etmektedir: *“Suçlu sa-yılmamanın öteki anlamı masum sayılmaktır. Bir kimse ya suçludur ya da masumdur. Başka bir oluş imkânı yoktur. Suçlu olduğu henüz bilinmeyen bir kimseyi, masum saymak insana saygı duyan uygar bir görüşün ifadesidir. Masumluk bir kesinlik değil yalnızca bir varsayım, bir karinedir. Bu karine herhangi bir vesile ile üzerine suç şüphesini çeken bir kimseyi gerçeği araştırmadan suçlu saymaya kolayca eğilim gösteren halkoyuna karşı hukukun bir ihtarıdır. Bu anlamda masumiyet karinesinin tutuklama gibi bir zorlayıcı önlemle bağdaşmaz yönü yoktur. Önlem almak suçlu olmak ihtimaline karşıdır. İhtimal masum sayılmaya engel değildir. İhtimal ihtiyatı gerektirir. Ama sanığı suçlu saymaya yetmez. Suçlu sayılmayan bir kimseyi masum saymak doğrudur. Böylece sanık hakkında ihtiyatlı ve itidalli davranmak gereği de belirtilmiş olur.”*²⁵

Esasen terim sorununa çözüm bulmak için değerlendirilmesi gereken iki ana görüş vardır: Birincisi “psikolojik olay” görüşüdür. Bu görüşe göre karine suç şüphesi arttıkça zayıflayan ve kişinin suçluluğu kesinleştikten sonra ise yerini hükme bırakacak bir tahmin olarak değerlendirilmektedir.²⁶ Suç işlendiğine dair şüphe ve karine birbiriyle hem ilişkili hem de zıt olan kavramlardır. Vicdani kanaat ise somut

²⁵ Ömer Anayurt, ‘Adil Yargılanma İlkesi Olarak Masumiyet Karinesi’ in Av. Dr. Şükrü Alpaslan Armağanı (İstanbul Barosu – Türk Ceza Hukuku Derneği 2004) 177.

²⁶ Özen Atlıhan, ‘Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sisteminde adil yargılanma hakkının temel unsuru olarak masumiyet karinesi’ (2004) 9(1-2) Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 293.

olgular çerçevesinde oluşturulur.²⁷ Masumiyet karinesinin dinamik niteliğinden dolayı, suç şüphesi altındaki bir kişi, sıradan bir kişiye göre daha zayıf bir karineden istifade eder. Dolayısıyla belli bir süreliğine kısıtlanan özgürlük, temelsiz ve keyfi bir uygulamanın sonucu değil, karinenin niteliğinden kaynaklanan bir pürüzden ibarettir.²⁸ İkinci görüş ise karinenin “*normatif bir kavram*” olduğu görüşüdür. Buna göre karine mutlak ve sabittir. Yargıcın kanaati, karineyi etkilememektedir.²⁹ Şüphe artabilir; ancak karine suçun işlendiği kesinleşene kadar değişmez. Yeterli şüphe de zaten dava açılması için başından itibaren bulunması gerektiğinden, dava açıldıktan sonra şüphenin oluşması kabul edilemez. Şüpheliye veya sanığa uygulanan kısıtlamaların sebebi karinenin niteliği değil şüphedir.

Türk Hukukunda hakimin vicdani kanaati ile karar vereceği kabul edilmiştir.³⁰ Hakim delilleri ve olguları değerlendirirken vicdani kanaatini dikkate alır ve yargılamayı sonlandırır. Dolayısıyla karine her zaman hakimin vicdanına bağımlıdır.³¹ Şüpheli ya da sanık sıfatına haiz kişi, aleyhinde yetkili mahkemelerce mahkumiyet kararı verilip, kararın kesinleşmesi ile hükümlü veya mahkum sıfatını almaktadır. Bu süreç içerisinde kişinin suçlu olup olmadığı konusunda bir belirsizlik mevcuttur. Şüpheden sanık yararlanır ilkesinden hareketle, kişinin suç ile bağlantılı veya kökeni suç olan bir kavramla tanımlanması adil yargılanmasını etkileyecek bir husustur.

Suçsuzluk karinesi ve masumiyet karinesi kavramları farklı terimler olsa da anlam itibariyle kişinin aksi ispatlanana kadar masum/suçsuz sayılacağını ifade etmek için kullanılan ve dolayısı ile aynı durumu ifade etmek için kullanılan terimlerdir.

²⁷ Yalçın Şahinkaya, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında ve Türk Hukukunda: Suçsuzluk Karinesi* (PhD thesis, Marmara Üniversitesi 2008) 31.

²⁸ Gropp (n 12) 321.

²⁹ Atlıhan (n 26) 293.

³⁰ *Ceza Muhakemesi Kanunu (5271 sayılı Kanun)*(<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf>) erişim tarihi 27 Kasım 2024.

³¹ Atlıhan(n 26) 294.

Kullanılan kavram her ne olursa olsun suçlu olmama manasına geldiğinden şüphe duyulmamalıdır. Terimin kullanılmasında kişinin masum olmadığına dair en ufak bir işaret varsa karine ihlal edilmektedir.

Şüpheli veya sanık olan kişi yetkili mahkeme tarafından yapılacak yargılama neticesinde beraat edebilir veya suçlu bulunabilir. Dolayısıyla yargılama kişinin masumluluğu üzerine kurulmalı ve kişinin suç işlediğine dair inanışları içermemelidir. Aynı zamanda bu yönde çıkarım yapılması da engellenmelidir. Yargılamanın sonuna kadar bu prensip muhafaza edilmeli, mahkeme kararı kesinleştikten sonra kişi suçlu olarak adlandırılmalıdır. Kimse, kanunda öngöröldüğü şekilde mahkeme kararı ile suçu sabit olana kadar suçlu sayılmamalıdır.

Masumiyet karinesi terimini kullanmayı tercih eden yazarlar sanık sıfatında bulunan kişinin o anda masum veya suçlu olmadığını ve masumiyet kavramının sanığa karşı suçlu muamelesi yapılmamasını sağlayan bir teminat verdiğini belirtmektedirler.³² Suçsuzluk karinesi terimi ise daha çok tutuklamanın ceza değil geçici bir koruma tedbiri olarak uygulandığı hallerde kişinin suçluluğu kesinleşmeden tutuklanmasının insan hakları bakımından açıklanamaz olduğu noktasından hareketle savunulmaktadır.³³ Şüpheli veya sanık olan kişi, yetkili mahkemelerce aleyhinde kesinleşen mahkumiyet kararı verilmesi ile hükümlü veya mahkum sıfatını alır. Süreç bu şekilde tamamlanana dek kişinin suçlu olup olmadığı konusu belirsizdir. KKTC Anayasa'sının³⁴ 18'inci maddesinin 4'üncü fıkrasında³⁵ suçsuz sayılmaktan bahsedilmektedir. Bu çalışmada, yargılama aşaması tamamlana kadar suçluluğu

³² Nur Başar Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Beta 2024) 138.

³³ Feyzioğlu (n 7) 135-163.

³⁴ *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası* (1985) (https://www.mahkemeler.net/archives/ova_doc/kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti-anayasasi) erişim tarihi 8 Ocak 2025.

³⁵ *KKTC Anayasası*, madde18/4 “Bir suçtan sanık herkes, suçluluğu yasaya uygun olarak ispat edilinceye kadar suçsuz sayılır.” şeklindedir.

vurgulamak yerine kişinin en baştan itibaren masum olduğu varsayımından hareket edilmesi gerektiği düşüncesi ağır bastığından masumiyet karinesi terimi kullanılması tercih edilmiştir.

1.2 Masumiyet Karinesinin Hukuki Niteliği

Masumiyet karinesi, Kıt'a Avrupası Hukuk sistemine göre adil yargılanma hakkının bir parçasıdır. Karine; yetkili mahkemelerce suç sabit oluncaya kadar suçlu sayılmayı engelleyerek, masum kişilerin mahkum edilmesini engellemeyi amaçlamakta ve böylelikle adil yargılanma hakkıyla karşılıklı olarak birbirlerini güvence altına almaktadır.³⁶

Masumiyet Karinesini içerisinde barındıran adil yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinde³⁷ düzenlenmiştir. Bu madde bireylerin hem medeni hukuktaki hem de ceza hukukundaki haklarını güvence altına almaktadır. Maddenin birinci fıkrası hem ceza hem de hukuk (medeni) yargılama için genel esasları, diğer fıkraları ise ceza hukukuna ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Altıncı maddenin birinci fıkrası incelendiği zaman; “*bağımsız ve tarafsız*” bir yargı yerinin, “*makul süre*”de yapacağı, “*adil*” ve “*aleni*” bir yargılama yanında; mahkeme içtihatları ile ortaya çıkmış ve hukuk devleti olmanın gerektireceği diğer ilkelerden olan “*susma hakkı*”, “*mahkemeye başvuru hakkı*”, “*silahların eşitliği ilkesi*”, “*çelişmeli yargılama ilkesi*”, “*kararların gerekçeli olması*” ve “*bu kararların uygulanmasını talep hakkı*” gibi ilkelerin yer aldığı görülmektedir.³⁸ Altıncı maddenin ikinci fıkrasında ise masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin yer aldığı görülmektedir. Ancak, belirtmek gerekir ki, masumiyet karinesi AİHS'in içerisinde

³⁶ Çayan(n 17)70.

³⁷ AİHS (1950) madde 6(2).

³⁸ Billur Yaltı, *Vergi Yükümlüsünün Hakları* (1.baskı, Beta 2006) 2.

açıkça yer almasaydı bile adil yargılanma hakkı kavramından bu ilkenin varlığı görülebilecekti.³⁹ Fakat karineye atfedilen önemden ötürü karine ayrı bir fıkra da düzenlenmiştir. Altıncı maddenin bütünü incelendiği zaman maddenin uygulama alanının sadece “*yargılama aşaması*” ile sınırlı olmadığı, yargılamaya hazırlık (önceki) ve hükmün uygulanması aşamasının da (sonraki) altıncı maddenin kapsamı dâhilinde olduğu görülmektedir.⁴⁰ Kişinin adil yargılanma hakkından yararlanmaya başlaması için ise kişiye suç isnat edilmesi gerekmektedir. Yani hakkın sağladığı güvence isnatla başlamaktadır. Suçluların cezalandırılması kadar masumların cezalandırılmamasında da toplumun menfaatinde olduğundan adil yargılanma hakkı sadece sanık için değil toplum için de son derece önemlidir. Ayrıca adil yargılanmanın sağlanması toplumun adalete olan güveninin korunması bakımından da son derece önem arz etmektedir. İlaveten mahkum edilen kişilere verilmesi gereken cezalar ve soruşturma esnasındaki tedbir ve muamelelerin de insanlık onuruna aykırı olmaması gerekmektedir.⁴¹ Bu bakımdan adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olan masumiyet karinesi; kişi haklarının korunması bakımından oldukça büyük bir öneme sahiptir. İlaveten belirtmek gerekir ki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6’ncı maddesi hakkaniyete uygun adil bir yargılama için gerekli olan asgari unsurları belirlerken hem yapılan yargılamanın hakkaniyete uygun olmasını hem de Mahkeme’ye başvurma hakkını da güvence altına almıştır.⁴² Adil yargılanma hakkı doktrinde “*Bir hukuk devletinde, güvenceleri sağlanmış, savunma hakkının tam olarak kullanılabildiği, uyuşmazlıktan önce kurulmuş mahkemeler önünde ve tabii hâkim tarafından*

³⁹ Haydar Burak Gemalmaz, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Çapraz Sorgu’ in Yener Ünver (ed), *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku* (1. baskı, Seçkin 2004) 396.

⁴⁰ Kai Ambos, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılama Hakları: Silahların Eşitliği, Çelişmeli Önsoruşturma ve AİHS m.6’ in Yener Ünver (ed), *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku* (Seçkin 2004)15.

⁴¹ Rasih Feridun Sencer, ‘Adil yargılanma hakkı’ (2013) 2 *İzmir Barosu Dergisi* 112.

⁴² Şeref A. Gözübüyük and Feyyaz A. Gölcüklü, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi, 11. Ek Protokola Göre Hazırlanıp Genişletilmiş* (12.baskı, Turhan 2019) 11.

yargılanma” olarak tanımlanmıştır.⁴³ Bireyin adil yargılanması sağlanarak hem kişilerin hem de toplumun güven içinde yaşaması amaçlandığından karine ispat hukuku bakımından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu güvence, ispat yükünün iddia makamına ait olması, sanığın şüpheden yararlanma hakkı, susma hakkı ve kendi aleyhine delil vermeme hakkı ile etkin savunma hakkını da kapsamaktadır. Ayrıca kişilere uygulanan tedbirlerin hukuka uygunluğu ve ölçülülüğü de masumiyet karinesi sayesinde denetlenebilmektedir.

Masumiyet karinesi, masumları koruma, ispat standardını düzenleme ve ispat külfetini tahsis etmenin yanında, sadece suçluluğu kesin ve net delillerle ispat edilen kişilerin mahkûm edilmesini gerektirdiğinden, hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi amacına da hizmet etmektedir.⁴⁴ Masumiyet karinesinin şartlarından olan kişinin masumiyetinin mahkeme kararıyla kesinleşinceye kadar korunması amacının gerçekleşmesi için delil standardının belirlenmesi gerekir. Anglo-Sakson hukuk sisteminde karine, suçluluğun makul şüphenin ötesindeki delillerle ispatlanması amaçlamakta iken, Kıt’a Avrupası hukuk sisteminde bundan farklı olarak maddi gerçeğe ulaşmak amaçlanmaktadır. Kıt’a Avrupası sisteminde, makul şüphenin ötesinde kesin ve net delillerle ispat yükünün kabul edilmediği iddia edilse de, maddi gerçeği arayarak bu standarda yakın bir eşik değeri kabul edilmektedir. Genel olarak masumiyet karinesinin ortak standardının belirlenmesi için belirli bir düzeyde mutabık kalınmalıdır. Ortak bir temelde mutabık kalındığı sürece, yorum ve uygulama açısından farklılıklar mazur görülebilir. Temel ortak mutabakat ise devletin, bir kişiyi

⁴³ Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılanması Hukuku* (16.baskı, Seçkin 2019) 32.

⁴⁴ Andrew Stummer, *The Presumption of Innocence: Evidential and Human Rights Perspective* (Oregon 2010) 33.

suçtan mahkûm edebilmesi ve cezalandırabilmesi için suçlu olduğunu kanıtlama yükümlülüğüdür.⁴⁵

Masumiyet karinesinin uygulanmasının önemli sonuçlarından bir tanesi suç ile itham edilen kişinin suçsuzluğunu ispat etmek zorunda olmamasıdır.⁴⁶ Bunun sonucunda masumiyet karinesinin sadece delil standardını değil, ispat külfetini de etkilediğini söylemek mümkündür; çünkü suçun işlendiğini, devlet ispat etmek zorundadır. Bunun doğal bir sonucu olarak da, şüpheli ya da sanık ceza yargılaması süresince suçsuzluğunu kanıtlamak zorunda olmamasıdır çünkü ispat yükü iddia makamına yüklenmiştir. Ancak, ispat yükü iddiacıya düşer kuralından yargılamada ispat işinin tek taraflı olacağına dair bir anlam çıkarılmamalıdır. Sanık da, iddia makamı tarafından ileri sürülen delillere karşı susma hakkını kullanabileceği gibi, bizzat suçsuzluğunu gösteren deliller getirip iddiaları çürütebilir.⁴⁷ Bu kuralın amacı, hiç kimseyi kendini ve yakınlarını suçlayan bir açıklamada bulunmaya ve bu yolda delil göstermeye zorlanamaz ilkesine işlerlik kazandırmaktır. Şüpheli ya da sanığın muhakeme sırasında susma hakkına sahip olması da bu hakkın bir uzantısıdır. Şüpheli veya sanığın ise ispat külfeti bulunmamaktadır; bir kimsenin suçlu olduğunu ispat devletin yükümlülüğüdür. Hiç kimse kendi suçsuzluğunu kanıtlamak zorunda değildir; buna karşılık, herkesin kendi suçsuzluğunu kanıtlamak için çaba gösterme, muhakeme işlemi yapmak ve ispat faaliyetinde bulunmak hak ve olanağı vardır. İspat yükü, uyuşmazlığın çözülmesi için ispatı gereken hususu muhakemenin taraflarından hangisinin ortaya koyması gerektiğidir.⁴⁸ Masumiyet karinesinin bir gereği olarak,

⁴⁵Paul Roberts ve Jill Hunter (eds), *Criminal Evidence and Human Rights: Reimagining Common Law Procedural Traditions* (Bloomsbury 2012) 262.

⁴⁶ İbid 262.

⁴⁷ Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (12.baskı,Seçkin 2008) 50.

⁴⁸ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay and Muhammet Özekes, *Medeni Usul Hukuku* (12.baskı,Yetkin 2024) 342.

kişinin suçlu olduğu önyargısıyla değil; masum olduğu düşüncesiyle hareket edilmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda ise kişinin suçluluğunun iddia eden tarafından ispatlanması gerekmektedir. Zaten, kişinin masum olduğu varsayımında bulunduktan sonra kendisine isnad edilen suçu işlemediğini ispatlamasını kendisinden beklemek ise büyük bir çelişkidir.⁴⁹ Bunun tersi bir uygulamada, kişi susma hakkının tersine aktif bir şekilde muhakemede rol almaya zorlanacaktır.⁵⁰ AİHM'in ispat yükü ile ilgili sahip olduğu iki farklı bakış açısını inceleyecek olursak, Barbera, Messegue ve Jabardo v. İspanya başvurusunda AİHM 6'ncı maddenin 2'nci fıkrasında düzenlenen masumiyet karinesinin gerekliliklerinden birinin ispat yükünü iddia makamının deruhte etmesi olduğunu belirtmiştir.⁵¹ Poletan ve Azirovik v. Kuzey Makedonya başvurusunda ise AİHM masumiyet karinesinin ihlal edilmediğine kanaat getirmiştir. Bu başvuruda, ikinci başvurunun kullandığı kamyonunda Makedonya gümrük yetkililerince yapılan aramada ise uyuşturucu maddeler bulunmuştur. Bunun üzerine ikinci başvuru uyuşturucu madde taşıdığını bilmediğini iddia etmiştir. Yerel mahkeme vermiş olduğu kararda ikinci başvurunun uyuşturucularla alakalı herhangi bir bilgisinin olmadığına ilişkin savunmasını değerlendirmiş ve reddetmiştir. AİHM, yapmış olduğu değerlendirmede, hayatın olağan akışı içerisinde ikinci başvurunun uyuşturucu taşıdığını bildiğinden şüphe etmeyi gerektirecek bir durum olmadığını ve kendisine karşı ilk görüşte kendisinden açıklama bir başka deyişle savunma yapmasının beklenmesini meşru kılacak bir iddia veya dava oluştuğunu belirtmiş ve ikinci başvurucudan uyuşturucu taşıdığını bilmediğini ispatlamasının beklenmesinin masumiyet karinesi bakımından bir aykırılık teşkil etmediğini ortaya koymuştur.⁵²

⁴⁹ Kürşat Eyol Başvurusu, Başvuru no 2012/665, (Anayasa Mahkemesi, 13 Haziran 2013)s. 26.

⁵⁰ Mahmut Koca, 'Ceza Muhakemesinde Deliller' (2006) *Ceza Hukuku Dergisi* 207.

⁵¹ Barbera, Messegue and Jabardo v Spain, Başvuru no 13126/87 (AİHM, 25 Ağustos 1993) par. 77.

⁵² Poletan and Azirovik v North Macedonia, Başvuru no. 26711/07, 32786/10 and 34278/10(AİHM,12 Mayıs 2016)par. 65-67.

Görüldüğü gibi, AİHM'in konuya yaklaşımı ispat yükünün hiçbir şekilde taraf değiştirmemesi değildir. AİHM, ispat yükünün esasen iddia makamınca yerine getirilmesi gerektiği kanaatinde olmakla birlikte, iddia makamının, oluşturduğu iddiayı hayatın olağan akışı içerisinde makul kabul edebilecek hale getirecek şekilde somut delillerle ortaya koyabilmesi yani ilk bakışta haklı bir iddia veya dava oluşturulabilmesi halinde, ortaya koyulan bu hususların aksinin savunma tarafınca ispat edilmesinin beklenmesini masumiyet karinesi bakımından bir aykırılık olarak nitelendirmemektedir.

1.3 Masumiyet Karinesinin Koruduğu Hukuki Değer ve Amacı

Masumiyet karinesi sadece kişiler için değil toplum için de son derece önemli bir ilkedir; çünkü karineyle sadece suçluların yargılanması değil, aynı zamanda masumların da suçlanmaması amaçlanmaktadır. Masumiyet karinesi, keyfi bir biçimde, sanıkların suçlu görülmesi veya cezalandırılması eğilimine ve bundan kaynaklı adli hatalara karşı bir tepki olması hedeflenmektedir. Masumiyet karinesinin amacı şüpheli ve sanıklara yönelik, suçluluk önyargısını bertaraf etmektir. Ayrıca, masum bir kimsenin suçlanma, mahkumiyet veya cezalandırılma riskini yok etmek ve yargılama sürecinde mahkemenin hata yapma ihtimalini en aza indirmek de karinenin amaçlarından biridir. Bunların sonucunda isnat edilen suçun iddia sahibi tarafından delilleriyle kanıtlanması bir mükellefiyet olarak belirlenmiştir.

Masumiyet karinesi, Kıt'a Avrupa'sında adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul edilmekte, Anglo-Sakson sisteminde ise adil yargılanma hakkının bir unsuru olmaktan öte bir güvence olarak kabul edilmektedir. Anglo-Sakson sisteminde suçlanan kişinin makul şüphenin ötesinde, kesin delillerle mahkûmiyetinin sağlanmasını öngörerek, hatalı mahkumiyetleri önleyen ve ispat külfetini düzenleyen

bir ilke olarak kabul edilmiştir. Kıt'a Avrupa hukuk sisteminde ise adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul edilir. Anglo-Sakson hukuk sisteminde masumiyet karinesinin amacının, yanlış mahkumiyetten korumak olduğu da kabul edilmektedir. Kıt'a Avrupası'nda da bu amaç kabul edilmektedir. Suçluluğun makul şüphenin ötesinde kesin ve net delillerle ispatlanması gerektiğin her iki hukuk sisteminde de kabul edilmiştir. Trechsel'e göre, kişi itibarını koruma ilkesi masumiyet karinesinin doğmasına sebep olmuştur. Ayrıca, hüküm kesinleşinceye kadar birey, kamuoyuna suçlu olarak tanıtılmasından kaçınılmalıdır.⁵³ Zaman içerisinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları neticesinde karine ile güvence altına alınan hakkın kapsamı genişletilmiştir. AİHM'e göre masumiyet karinesi temelde ceza yargılamaları bakımından sağlanan bir güvencedir. Bu güvencenin tam ve etkin bir şekilde sağlanması için ceza yargılaması neticesinde masumiyeti kesinleşen kişilerin işledikleri iddia edilen suçlara yönelik ithamlardan korunmaları şarttır. Buradan hareketle, özellikle ceza davalarını müteakiben görülmekte olan ceza yargılaması niteliğinde olmayan yargılamalarda, kamu görevlileri ve kamu otoriteleri tarafından kullanılan dil de oldukça önemlidir. Kamu gücünü kullananların masumiyet karinesinin sağladığı güvencele karşı temkinli davranması gerekmektedir. Ayrıca karine; masumları koruma, ispat standardını düzenleme ve ispat külfetini tahsis etmenin yanında, sadece suçluluğu kesin ve net delillerle ispat edilen kişilerin mahkûm edilmesini amaçladığından, hukukun üstünlüğünü tesis etmek ve koruma amacına da hizmet etmektedir. Yargılamanın adil olması ve kişinin masum sayılması savunma hakkı açısından da oldukça önemlidir. Zaten kişinin suçlu olduğuna dair bir şüphenin oluşması kişiyi yargılama boyunca sahip olması gereken diğer sanık haklarından mahrum edecektir. İşte tam da bu noktada, masumiyet karinesinin sağladığı güvence

⁵³ Centel & Zafer (n 32) 158.

ortaya çıkmaktadır. Esasında masumiyet karinesi sanığın yargılama boyunca hem diğer sanık haklarından faydalanmasını sağlamakta hem de adil bir şekilde yargılanmasını sağlamaktadır. Ceza yargılamasının amacının maddi gerçeğe ulaşmak olduğu noktasından hareket edersek, bunun sağlanması ancak adil yargılanma ile yapılabilecektir. Adil yargılanma ise diğer ceza hukuk ilkeleri yanında kişinin masum sayılması halinde olabilecektir. Esasen önemli olan yargılamalar da keyfiliğin en aza indirgenmesi ve yapılacak denetimler ile yargılamanın doğruluğunun tespit edilmesidir.⁵⁴ Hakkaniyete uygun bir yargılamanın yapılması için belirlenen ölçütlere uyulmalıdır. Kısaca masumiyet karinesinin sağladığı esas güvencenin kişinin adil yargılanması ve bu hakka bağlı diğer sanık haklarından da faydalanmasıdır diyebiliriz.

1.4 Masumiyet Karinesinin Kapsamı

Ceza yargılamasının amacı maddi gerçeğe ulaşmak olup, buna ulaşmak için adil yargılamanın yapılması zorunluluktur. Adil yargılanma hakkı ile birebir bağlantılı olan masumiyet karinesi ile adil yargılama sonucunda yetkili mahkemeler tarafından verilecek kesinleşmiş bir hüküm elde edilene kadar kişinin masum olduğu kabul edilmektedir. Doktrinde masumiyet karinesinin sadece ceza yargısında geçerli olacak şekilde uygulanabileceği yoksa disiplin hukuku veya özel hukuk alanlarında da geçerli olup olmayacağı tartışılmaktadır. AİHM, masumiyet karinesinin sadece ceza yargılaması ile sınırlandırılmayacağı düşüncesindedir. AİHM, verdiği birçok kararında ceza yargılaması olarak kabul edilmeyen bazı hukuki işlemlerinde 6'ncı madde kapsamında değerlendirilebileceğine karar vermiştir.⁵⁵

⁵⁴ Tuğçe Takci, *Türk ve Avrupa hukukunda temel hak boyutuyla adil yargılanma hakkı* (LLM thesis, Dokuz Eylül Üniversitesi 2016) 6.

⁵⁵ Burcu Değirmencioğlu, 'AİHM içtihatları ışığında "masumiyet karinesi"nin korunması' (2019) 1(2) *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 307-356.

1.4.1 Ceza Hukukunun Temel İlkeleri Bağlamında Masumiyet Karinesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinde düzenlenen masumiyet karinesi ceza hukuku ile de birebir ilişkilidir. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Anayasası'nın 38'inci maddesinde masumiyet karinesi yanında ceza hukukunun bazı temel ilkeleri de yer aldığı görülmektedir. Aynı ilkeler KKTC Anayasasında masumiyet karinesinin düzenlendiği 18'inci maddesinde⁵⁶ de düzenlenmiştir. Bu çalışmada suç ve cezaların kanuniliği ilkesi, kanunların geriye yürümezliği ilkesi, cezaların şahsiliği ilkesi ve susma hakkı ile sınırlı olacak şekilde masumiyet karinesi ile ilgili ilkelere yer verilmiştir. Bu ilkeler ceza hukukunun temel prensipleri olması yanında masumiyet karinesiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle, çalışmamızda kısaca ilgili prensiplere yer verilmesinin masumiyet karinesinin anlaşılmasına katkı sunacağını düşünülmektedir.

Suç ve Cezaların Kanuniliği İlkesi, ceza hukukunun evrensel ve önemli ilkelerinden biridir. Suç adı verilen insan davranışının ve bunun karşılığında uygulanacak yaptırımın ancak kanun ile belirlenmesini öngören bir ilkedir.⁵⁷ Cezalandırma yetkisini elinde tutan devlet karşısında bireyin asla vazgeçemeyeceği özgürlüğünün güvencesidir. Suç ve cezada kanunilik ilkesi, çağdaş ceza hukukunda bireyle toplum arasında kamu menfaatini korumaya yönelik bir denge sağlamaktadır.⁵⁸ Farklı bir anlatımla, kanunsuz suç ve ceza olmaz (*nula poenasine lege*) prensibidir. Suç ve cezaların kanuniliği ilkesine göre suç ve cezalar sadece yasalarda yer alabilmektedir. Yasalarda yer almayan bir suç isnadı da yapılamayacağından suç ve cezalarda kanunilik ilkesi ile masumiyet karinesi bir biri içine girmiştir. Kanunilik ilkesi yargılamada keyfiyeti ortadan kaldırmakta ve kişilerin adil yargılanma hakkını

⁵⁶ KKTC Anayasası(1985).

⁵⁷ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, *Uygulamalı Ceza Hukuku* (8.baskı, Yetkin 2016) 112.

⁵⁸ Sulhi Dönmezer ve Erman Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku* (14.baskı, Der 2016) 17.

desteklemektedir. AİHM, Coeme ve diğerleri v. Belçika⁵⁹ başvurusunda kanunilik ilkesinin önemine değinmiş ve bir cezanın verilebilmesi için yasal bir dayanağın bulunmasını gerektiğini belirtmiştir. AİHM, sanık hakkında kovuşturma yürütülmesine neden olan fiilin işlediği tarihte söz konusu fiilin cezalandırılabilir olduğuna dair yasal bir hükmün yürürlükte olduğunu ve verilen cezanın söz konusu hükümle belirlenen sınırları aşmaması gerektiğine kanaat getirmiştir.⁶⁰

Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi de ceza hukukunun evrensel ilkelerindendir. Bu ilke ile kimsenin işlemediği bir fiilden dolayı cezalandırılmaması amaçlanmaktadır. Yani, bir kimsenin başkasının fiilinden sorumlu tutulmamasıdır. T.C. Anayasa'nın 38'inci maddesinin 7'nci fıkrası ile ilgili gerekçe, "*fıkra, ceza sorumluluğunun şahsî*" olduğu; yani failden gayri kişilerin bir suç sebebiyle cezalandırılmayacağını düzenlemektedir.⁶¹ Bu ilke ceza hukukuna yerleşmiş ve "*kusura dayanan ceza sorumluluğu*" ilkesine dahil, terki mümkün olmayan temel bir kuraldır. T.C. Anayasa'sının bahsi geçen 38'inci maddesi idari ve adli cezalar arasında bir ayırım yapılmadığından idari para cezaları da bu maddede öngörülen ilkelere tâbidir. Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesiyle yakından ilişkili olan masumiyet karinesi göre, kişinin masumiyeti yani suçsuzluğu esastır. Buna göre suçun kişi tarafından işlendiğine ilişkin mahkemece verilen hükmün kesinleşmesine kadar, kişinin hakkında herhangi bir cezai yaptırım uygulanması mümkün değildir. Bu durumda, aynı olayda bir kişinin işlememiş olduğu suçtan dolayı cezalandırılması, hem ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine hem de masumiyet karinesine aykırı olmaktadır. Bu kapsamda, bir kişinin işlememiş olduğu bir suç nedeniyle

⁵⁹ Coeme ve diğerleri v. Belgium, Başvuru no. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96, 33210/96 (AİHM, 22 Haziran 2020)

⁶⁰ Coeme ve diğerleri v. Belgium (n 59) par.145.

⁶¹ T.C. Anayasası gerekçeleri (<https://www.anayasa.gov.tr/tr/yayinlar/gerekceli-anayasa/>) erişim tarihi 27 Kasım 2024.

cezalandırılmasına ilişkin iddiaları AİHM, masumiyet karinesi açısından ele almaktadır. AİHM, A.P., M.P. ve T.P. v. İsviçre⁶² başvurusunda mirasçılardan miras bırakanın vergi borcundan sorumlu tutulabileceğini kabul etmekle birlikte, miras bırakan tarafından işlenen bir fiil nedeniyle cezanın mirasçıları hakkında uygulanmasını masumiyet karinesine aykırı bulmuştur. T.C. Anayasa Mahkemesi’ne 2014 yılında yapılan Mehmet Güzeloglu bireysel başvurusu ile sırf araç sahibi olduğu sebebi ile idari para cezası verilmesinin “suç ve cezaların kanuniliği ilkesi”ni ihlal edildiği iddia edilmiştir.⁶³ Mahkeme yapmış olduğu değerlendirmede Anayasa’nın 38’inci maddesinde güvence altına alınan “suç ve cezaların kanuniliği ilkesi’nin” ihlal edildiğine karar vermiştir. Yine T.C. Anayasa Mahkemesine itiraz yolu ile başvuran Tokat 1.Sulh Ceza Mahkemesi 2918 sayılı Trafik Kanunu’nun 8’inci fıkrasının üçüncü cümlesinin⁶⁴ Anayasa’nın 2’nci ve 38’inci maddelerine aykırı olduğunu iddia edip iptalini talep etmiştir. Mahkeme, ilgili maddenin bir kimsenin işlemediği bir suçtan dolayı cezalandırılmasını öngördüğünü ve bu sebeple kuralın cezaların şahsiliği ilkesi ile bağdaşmadığını ve Anayasa’ya aykırı olduğundan iptaline karar vermiştir.⁶⁵

Bir diğer ilke olan, ceza kanunlarının geçmişe yürütülmesi yasağıdır. Bu ilke daha önce işlenen fiiller bakımından bir kanunun geçmişe etkili olacak şekilde uygulanmaması amacını taşımaktadır. Bu durumda bir fiil işlendiği zaman yürürlükte olan kanunlara göre suç teşkil ediyorsa failin cezalandırılması söz konusu olacaktır. Başka bir ifadeyle bir fiil işlendikten sonra yürürlüğe giren kanunda ceza hukuku

⁶² A.P., M.P. ve T.P. v. Switzerland,, Başvuru no 71/1996/690/882 (AİHM, 29 Ağustos 1997)par. 44-48.

⁶³ T.C. Anayasa Mahkemesi, Mehmet Güzeloglu Kararı, B. No 2014/34 (3 Mart 2014) K.T. 7 Mayıs 2015.

⁶⁴ 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 8(3) (yürürlükten kaldırıldı).

⁶⁵ T.C. Anayasa Mahkemesi, B. No: 2014/34, B.T. 3 Mart 2014, K.T. 7 Mayıs 2015 (<https://www.anayasa.gov.tr/tr/yayinlar/gerekceli-anayasa/>) erişim tarihi 27 Kasım 2024.

açısından suç yaratan ya da mevcut suçun cezasını arttıran ve failin aleyhine olan yasanın geriye yürütülerek fiilin suç haline getirilmesi “*kanunsuz suç olmaz*” prensibine aykırılık teşkil etmektedir. Benzer şekilde işlenen fiilin cezasının artırılması durumunda da “*cezaların geriye yürümezliği ilkesi*”ne ters düşecektir.⁶⁶ Bir kişinin yaptığı herhangi bir fiil veya eylemin yapıldığı zaman kanunlar ile suç olarak addedilmesi halinde bu kişi aleyhinde suç isnadı yapılamayacaktır. Yapıldığı tarihte suç olarak addedilmeyen bir eylem ile ilgili kişinin suçlanamaması masumiyet karinesi ile bire bir uyumludur. Ceza hukukunun önemli ilkelerinden sayılan suçta kanunilik ilkesi veya kanunsuz suç olmaz ilkesi şeklinde ifade edilen kural, bireyin özgürlüğünün sınırlarını önceden bilmesi gerektiğiyle ilgilidir. Bu ilke kişilerin toplum içi davranışlarını buna göre düzenleme olanağını vermesi yönünden bireysel özgürlüğün esaslı güvencesidir.⁶⁷ Buna göre hukuksal sorumluluklar, geçmişe yönelik arttırılamaz ve zamanaşımına uğramış borçlar canlandırılmaz. Geriye yürüme yasağının istisnası lehe kanunun geriye yürümesidir.⁶⁸ Başka bir ifadeyle, işlendiği zamanın kanununa göre suç oluşturan bir fiil, daha sonra yürürlüğe giren bir kanunla suç olmaktan çıkarılması durumunda, failin lehine olan sonraki kanun geçmişe yürür şekilde olarak uygulanacaktır. Bu ilke ile ilgili Jamil v. Fransa⁶⁹ başvurusunda AİHM, Bay Jamil’in suçu işlediği tarihte 4 ay olan azami mahkumiyet süresinin sonradan 2 yıla çıkaran Yasanın sanığa uygulanmasını ihlal sebebi olarak görmüştür.

Şüpheden sanık yararlanır “*in dubio pro reo*” ilkesi de masumiyet karinesi temellidir. Bu ilkenin temel dayanağı “*bir masum mahkûm edileceğine bir suçlunun cezasız kalması tercih edilmelidir*” düşüncesidir.⁷⁰ “Şüpheden sanık yararlanır” ilkesi,

⁶⁶ Artuk & Gökçen & Yenidünya (n 57) 154.

⁶⁷ Kayıhan İçel ve Süheyl Donay, *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım* (Beta 2021) 81.

⁶⁸ Veli Özer Özbek ve Koray Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (17. baskı, Seçkin 2024) 240.

⁶⁹ *Jamil v France*, Başvuru no 15917/89 (AİHM, 8 Haziran 1995) par. 34.

⁷⁰ Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat* (Yetkin 2002) 197.

suç isnadı altında bulunan kimsenin cezalandırılması için, kendisine isnad edilen suçun şüpheyne mahal bırakmayan, açık ve net delillerle ispat edilmiş olmasını ifade etmektedir. İlke, şüpheli ve aydınlatılmamış olayların varsayımlara dayanılarak sanık aleyhine değerlendirilemeyeceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.⁷¹ Şüpheden sanık yararlanır ilkesine göre; mahkeme tarafından sanığın suçu işlediği kanaatine varılmalıdır, aksi halde şüphenin varlığında sanık hakkında beraat kararı verilmelidir.⁷² Şüpheden sanık yararlanır ilkesi, masumiyet karinesinin ayrılmaz bir parçası olup, ilkenin alınan masumiyet karinesinden ortaya çıktığı ve ilkenin temel dayanaklarından olduğu da bilinmektedir.⁷³ Suç isnat edilen kişiye verilebilecek olan ceza, delillerin bir kısmını kabul edip, diğer kısmını yok sayarak, herhangi bir ihtimale veya ulaşılan kanaate göre değil, şüpheyne mahal bırakmayacak şekilde açık ve kesin bir ispata dayanmalıdır.⁷⁴ AİHM, Telfner v. Avusturya⁷⁵ başvurusunda verdiği karar ile karine ile şüpheden sanık yararlanır ilkesini birbiri ile ilişkilendirmiştir. AİHM, yaptığı değerlendirme de ispat külfetinin iddia makamından alınıp savunma makamına verilmesi halinde, masumiyet karinesi ihlal edildiğine kanaat getirmiştir.⁷⁶ Şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği yapılan yargılama konusu olayla alakalı olarak mahkemenin kesin bir sonuca ulaşamaması durumunda başka bir anlatımla sanık hakkında var olan şüpheyi bertaraf edememesi durumunda karine ile bağlantılı olan şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereğince sanığın suçsuzluğuna karar vermesi gerekmektedir.⁷⁷ Yapılan yargılama neticesinde yargılama makamlarınca sanığın mahkum edilebilmesini sağlayacak kesin kanaatin oluşmaması halinde veya

⁷¹ Zehra Yılmaz, *Ceza muhakemesi hukukunda şüphe* (LLM thesis, Selçuk Üniversitesi, 2019) 37.

⁷² Ahmet Caner Yenidünya, 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve masumiyet karinesi' (2004) 5 *Güncel Hukuk Aylık Hukuk Dergisi* 20, 21.

⁷³ Doğan & Koray, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (1.baskı, Seçkin 2024) 108.

⁷⁴ Zehra Yılmaz, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Şüphe* (LLM thesis, Selçuk Üniversitesi, 2019) 38.

⁷⁵ *Telfner v Austria*, Başvuru no 33501/96 (AİHM, 20 Mart 2001) par. 15.

⁷⁶ *Telfner v. Austria* (n 75) par. 15.

⁷⁷ Ünver & Hakeri (n 4) 32.

mahkumiyet emri verilmesi konusunda şüphelerin oluşması halinde sanığının masum olduğu kabul edilmektedir. Bu da masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin bu ilke ile tam olarak sağlandığını göstermektedir. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi eğer olmasaydı yargılama sonucunda sanığın mahkum edilmesini gerektirecek koşulların varlığı şüpheli de olsa sanık mahkum edilebilecekti. Suçsuzluk ya da masumiyet karinesinin ceza muhakemesi bakımından etki eden en önemli sonucu “*şüpheden sanık yararlanır*” ilkesidir çünkü karine sanığın suç işlediği yüzde yüz belliliğe ulaşmadığı sürece suçsuz sayılmasını gerektirdiğine göre hala şüphe varsa bundan sanık yararlanmaktadır. AİHM, Barberà, Messegue ve Jabardo v. İspanya⁷⁸ başvurusunda şüpheden sanık yararlanır ilkesinin masumiyet karinesinin açık ve belirgin bir ifadesi olduğuna karar vermiştir.

1.4.2 Masumiyet Karinesinin İdari Yargı ve Disiplin Hukukunda Görünümü

Suç ithamı denildiği zaman ilk olarak akla ceza hukuku anlamında bir suç gelsede, suç ithamını sadece ceza hukuku ile sınırlandırmaya mümkün değildir. Türkiye’nin de yer aldığı bazı ülkelerde cezalandırma, ceza kanunu kapsamındaki klasik cezalandırma, basit cürüm veya kabahatlerin cezalandırma ve idarenin yaptırım olarak belirlenmiştir.⁷⁹ İdari yaptırım alanına dahil olan eylemlerin masumiyet karinesinin güvencesi altında olup olmadığı özel olarak incelenmelidir. Belli durumlarda idari eylemler AİHM tarafından 6’ncı maddenin korumasına tabii olmaktadır. AİHM’e göre bir suç isnadının olması için aranan ölçütler Engel and Diğerleri v. Hollanda⁸⁰ başvurusunda belirlenmiştir. İdari eylemler bu ölçütler dikkate alınarak masumiyet karinesinden faydalandırılmaktadır. Nitekim Jussila v.

⁷⁸ Barberà, Messegue and Jabardo v Spain, Başvuru no10590/838(AİHM, 6 Aralık 1988)par. 77.

⁷⁹ Gökhan Çayan, ‘The Right to a Fair Trial, the coverage of the right and application in the tax cases’ (2016) 12 *Hukuk ve Adalet Dergisi* 445, 446.

⁸⁰ Engel v Netherlands, Başvuru no 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72(AİHM, 8 Haziran 1976)

Finlandya⁸¹ başvurusunda AİHM, idari yaptırımını ikinci ve üçüncü kriter açısından suç isnadı olarak kabul etmiştir.

İdarenin, işlemin hukuka uygunluğunu ortaya koyarken hukuki veya fiili karinelere dayanması mümkündür. Bunun sonucunda, söz konusu karinelerin gerçekte uyumlu olmadığını ve işlemin hukuka aykırı olduğunu ispat etme yükü davacıya geçer. Burada önemli olan hukuki veya fiili karineler vasıtasıyla ispat yükünün terse çevrilmesinin, idari suç ithamları veya idari yargılamalar açısından masumiyet karinesine aykırılık teşkil etmemesidir. Ahmet Altuntaş ve diğerleri başvurusunda Anayasa Mahkemesi, suç ithamı olarak kabul ettiği münferit bir idari yaptırımını idari ithamlarda hukuki ve fiili karinelerle ispat külfetinin terse çevrilebileceğini kabul etmiştir. Anayasa Mahkemesi yaptığı değerlendirmede, davacıya karinenin aksini ispat edebilme fırsatı verilmesi ve otomatik olarak karineye dayanılmaması gerektiğini vurgulamış; davacıya karinenin aksini ispatlama imkânı verilmediği durumlarda masumiyet karinesinin ihlal edileceğini ifade etmiştir.⁸² Batman İlinin Merkez İlçesinin İkiztepe Köyü sınırları içerisinde bulunan bir kısım tarım arazisinin belirli oranda malikleri olan başvuruçuların, mülkiyetindeki tarım arazisinde anız yakıldığı tespit edilerek idari para cezasıyla tecziye edilmelerine karar verilmesi üzerine başvuruçular, idari para cezasının iptal edilmesi istemiyle Batman İdare Mahkemesi nezdinde dava açmışlardır. İdare Mahkemesi, “*anız yakılması nedeniyle verilebilecek para cezasının anız yakanlara tecziye edileceği hususunun açık olduğu, taşınmazın maliki olan davacılara anız yakma eylemi sebebiyle ceza tecziye edilip edilmeyeceğinin bakılan uyuşmazlık açısından tespit edilmesi gerektiği, olayda kolluk kuvvetlerinin, davacıların maliki olduğu arazide gerçekleştirilen anız yakma eylemine*

⁸¹ *Jussila v Finland*, Başvuru no 73053/01(AİHM, 23 Kasım 2006).

⁸² *Ahmet Altuntaş ve diğerleri* (Başvuru no 2015/19616, Anayasa Mahkemesi, 17 Mayıs 2018)

müteakip olay mahalline gittiği, mahalde anız yakma eylemini gerçekleştiren kişilerin tespit edilemediği, anız yakan kişinin ancak suçüstü halinde yakalanabileceği hususunun açık olduğu, davacıların taşınmazında anız yakıldığı hususunda herhangi bir ihbar veya şikayette bulunmadığı anlaşıldığından, anız yakan kişinin, taşınmazın maliki olan davacılar olduğunun kabul edilmesi gerektiği” gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.⁸³ İdare Mahkemesi kararı, Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi kararıyla onanarak kesinleşmiştir. ⁸⁴ Bunun üzerine başvuruçular, anızı bizzat yakanların tespit edilemediğini, sadece mülk sahibi olduklarından bahisle haklarında idari para cezası tecziye edilmesinin suç ve cezaların şahsiliği ilkesiyle uyumlu olmadığını ileri sürerek yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuşlar ise de Anayasa Mahkemesi, başvuruçular tarafından yapılan hukuki nitelendirmeye bağlı olmadığını ifade ederek başvurunun, masumiyet karinesi açısından incelenmesi gerektiğine hükmetmiştir. Başvuruyu kabul edilebilir bularak işin esasına giren Anayasa Mahkemesi, somut olayda İdare Mahkemesince, “başvuruçuların anız yakılan tarım arazisinin maliki olmalarının, idari para cezası tecziye edilmesi için yeterli görüldüğü, anızı yakan kişiye ait herhangi bir bulguya rastlanılmadığı, derece mahkemesince anız yakıldığı tespit edilen arazinin malikleri olan başvuruçuların anız yakıldığı yönünde herhangi bir ihbar veya şikâyetle bulunmadığı dikkate alınarak eylemin mülk sahiplerince gerçekleştirildiğine dair fiili karineden yararlanıldığı, anılan fiili karineyle başvuruçuların otomatik olarak suçlu konumuna düşürüldüğü, bu durumun başvuruçuları savunma açısından idareye karşı dezavantajlı konuma getirdiği ve eylemin ispatında kullanılan fiili karinenin masumiyet karinesini ihlal eder

⁸³ Ahmet Altuntaş ve diğerleri (82) s.12.

⁸⁴ Ahmet Altuntaş ve diğerleri (82) s. 13.

*boyuta ulaştığı” hususlarını ifade ederek masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.*⁸⁵

1.4.3 Lekelenmeme Hakkı Bağlamında Masumiyet Karinesi

Adil yargılanma hakkı bünyesinde yargılanmaya ilişkin şartlar, masumiyet karinesi ve savunmaya ve sanıklara ilişkin haklar yer almaktadır. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinden itibaren bu ilkelere dikkat edilerek hareket edilmesi öngörülmektedir. Bu ilkelere bir tanesi de masumiyet karinesi ile de doğrudan bağlantılı olan lekelenmeme hakkıdır.⁸⁶ Lekelenmeme hakkı, bireylerin toplum içerisinde onur ve haysiyetinin zedelenmemesini sağlamak için suç isnadı altında olan kimsenin masumiyetine gölge düşürecek, kamuoyunda bireye ön yargı ile yaklaşılmasını önlemeyi amaçlayan bir hak olarak tanımlanabilir.⁸⁷ Lekelenmeme hakkı soruşturma altında olan kimsenin şeref ve itibarının korunması amacını gütmektedir. Lekelenmeme hakkı, masumiyet karinesinin bir yansıması olup, yargılama süreçleri tamamlanana kadar geçerli olan bir haktır.⁸⁸ Masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı kişiyi toplum önünde koruyan iki haktır.⁸⁹ Masumiyet karinesi, taraflı hareket ederek yargılama yapmasına engelleyen içsel bir koruma sağlarken

⁸⁵ Ahmet Altuntaş ve diğerleri (n 82) kararı gerekçesi “Başvurucular Batman’da arazi maliki olup, arazilerinde yangın çıktığı ve anızların yandığı için kendilerine idari para cezası kesilmiştir. Bunun üzerine başvurucular Batman İdare Mahkemesinde idari para cezalarının iptali için dava açmış mahkeme ise başvurularını tarım arazilerinde her zaman anızı kimin yaktığının tespit edilemediğini, yakan kişinin tespit edilememesi üzerine idari yaptırım uygulanamayacağını ve kabahatin vaptırımsız kalacağını gerekçe göstererek reddetmiştir. Başvurucuların karar düzeltme taleplerinin de rededilmesi üzerine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmışlardır. Anayasa Mahkemesi yapmış olduğu değerlendirmede Mahkemenin mevcut düzenlemeyi objektif sorumluluk esasına göre genişleterek (varsayımlardan hareket ederek) diğer bir ifade ile aksi ispat edilemeyecek fiili karineden yararlanarak eylemler ile başvurucular arasında bağ kurduğunu ve kabahatin işlendiğine karar verdiği görülmüştür. Başvurucuların kendilerini savunma bakımından idare ile aralarında önemli bir dezavantaj oluşmuş ve ispat bakımından kullanılan karene masumiyet karinesini ihlal etmiştir. Başvuruculara sağlanan savunma hakkı bile karinenin ihlal edilmesinin önüne geçmemiştir. şeklindeki gerekçeler ile masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.” şeklindedir.

⁸⁶ Dilara Yüzer, ‘Basın yoluyla adli haberlerin verilmesi ve suçsuzluk karinesi’ (2014) 15 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1653.

⁸⁷ Eray Ertürk, *Türk Hukukunda Lekelenmeme Hakkı* (LLM thesis, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi 2020) 23.

⁸⁸ Özbek et al., (n 68) 240.

⁸⁹ Fatih Akıncı, ‘Lekelenmeme hakkı’ (2020) 43 Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 177-202.

lekelenmeme hakkı yargılanan kişilerin suçlu imajı altına girmesinden koruyan dışsal bir koruma sağlamayı amaçlamaktadır.⁹⁰

Lekelenmeme hakkı masumiyet karinesi ile birbiri içerisine girmiş sıkı bir haktır. Kesin bir hüküm ile suçluluğu sabit olmayan kişiler masumiyet karinesinin koruması altında olduğundan kamu otoritelerinin de karineye uygun şekilde davranmaları gerekmektedir.⁹¹ Başka bir anlatım ile kamu otoriteleri beyanlarına, üst düzeyde dikkat etmelidir. Aksi halde hem karine hem de lekelenmeme hakkı ihlal edecektir.⁹² Lekelenmeme hakkı soruşturmanın gizliliği ilkesi ile bağlantılı bir haktır. Zaten lekelenmeme hakkının güvence altına alınabilmesi için soruşturma evresinde gizlilik esastır.⁹³ Lekelenmeme hakkı ile kişiler bir suç itham ile karşılaşlarında bile, kendini rahat ve güvende hissetmeleri güvence altına alınmıştır.⁹⁴ Kişinin, itibarının tehlikeye düşmesi riskine karşı lekelenmeme hakkının güvencesi devreye girmektedir.⁹⁵ Lekelenmeme hakkı ve masumiyet karinesinin tam güvence sağlayabilmesi için kişinin her ikisinden de faydalınması gerekmektedir.⁹⁶

1.4.4 Susma Hakkı Bağlamında Masumiyet Karinesi

Aleyhine suç isnad edilen kimsenin suçsuz veya masum olduğu ön kabulü ile hareket edilmesinin yargılama sürecindeki en doğal sonuçlarından birisi de bireyin kanunen zorunlu olan bilgilendirmeler dışında muhakeme sürecine aktif olarak katılmama hakkının sağlanmasıdır.⁹⁷ Ceza muhakemesi, usul hukuku kurallarına

⁹⁰ Akif Yıldırım, ‘Anayasa Mahkemesi uygulamasında masumiyet karinesi’ (2017) 9 *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 491-517.

⁹¹ Muharrem Özen & Atacan Köksal, ‘Suçsuzluk karinesi bağlamında soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı’ (2019) 68(1) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 69-270.

⁹² Ünver & Hakeri(n 4) 32.

⁹³ Cumhuriyet Şahin et al, *Ceza Muhakemesi Hukuku-1* (12.baskı, Seçkin 2021) 148.

⁹⁴ Cem Uysal, *Ceza Hukukunda Suçsuzluk Karinesi Üzerine Bir İnceleme ve Lekelenmeme Hakkı* (Master’s thesis, Ankara Üniversitesi, 2017) 138.

⁹⁵ Ramazan Gülsün, ‘İnsan onuru ve lekelenmeme hakkı’ (2015) 1(2) *International Journal of Legal Progress* 18-21.

⁹⁶ Uğur Tural, *Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* (1.baskı, Legal 2019) 25.

⁹⁷ Özbek et al., (n 68)244.

uyarak suç şüphesi altındaki kişinin, mağdurun ve tanıkların haklarını gözetmek suretiyle maddi gerçeğe ulaşmayı hedeflemektedir. Ancak, ne yazık ki ispat yükümlülüğünün şüpheli veya sanık aleyhine genişletildiği çeşitli uygulamalarda karşımıza çıkmaktadır. Hatta zaman zaman şüpheli ve sanıklar suçsuz olduklarını ispatlamaya zorlanmaktadır. Bu gibi durumlar kişilerin susma hakkını ihlal etmekte ve dolayısı ile masumiyet karinesini de zedelemektedir.⁹⁸

Susma hakkı aynı zamanda adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sonucudur.⁹⁹ Susma hakkı suç şüphesi altında bulunan kişinin sessiz kalması neticesinde aleyhine sonuç çıkarılamamasını teminat altına alır. Sanığın susma hakkını kullanması aleyhine değerlendirilebilecek bir durum yaratmaz. Kısaca susma hakkı şüpheli ya da sanığın kendi aleyhine sonuç doğuracak ifadeler vermesinin önüne geçerek masumiyet karinesine ilişkin bir güvence sağlamaktadır.¹⁰⁰ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde susma hakkına adil yargılanma hakkı içerisinde açıkça yer verilmemiştir. Ancak Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasındaki, hakkında suç şüphesi altında bulunan kişinin, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılması hükmünün doğal sonuçlarından biri de susma hakkıdır.¹⁰¹ Kişi, suçluluğu kesin hüküm ile sabit oluncaya kadar suçsuz sayılmakta, suçsuzluğunu ispat etmek amacıyla konuşmaya ve savunmaya zorlanamamakta yöneltile sorulara cevap verme mecburiyeti de bulunmamaktadır.¹⁰² Susma hakkı, kendisine suç isnad edilen kişinin kendisi aleyhine tanıklık etmeme ve yakınları hakkında suçlayıcı beyanda bulunmama hakları açısından da geçerlidir.¹⁰³

⁹⁸ Centel & Zafer (n 32)140.

⁹⁹ Gözübüyük & Gölçüklü (n 42) 296.

¹⁰⁰ Özen İnci, 'Şüpheli ve sanığa rağmen bir ceza muhakemesi hukuku mu? Şüpheli ve sanığın ceza muhakemesi işlemlerine katlanma yükümlülüğü ve bu yükümlülüğün sınırları hakkında düşünceler' (2017) 7(2) *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 130.

¹⁰¹ Bülent Çiçekli et al., 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye kararlarının analizi' (2007) 3(9) *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi* 258.

¹⁰² Hakan Karakehya, 'Ceza muhakemesinin amacı' (2008) 65(2) *İstanbul Hukuk Fakültesi Dergisi* 160.

¹⁰³ Özen (n 3)186.

Heaney ve Mc Guinness v. İrlanda¹⁰⁴ başvurusunda başvurucular, terör suçuna karıştıkları şüphesiyle yakalanmıştır. Polis başvurularına, sessiz kalma hakkına sahip olduklarını bildirmiştir. Ancak ardından, İrlanda hükümeti tarafından güvenlik ve kamu düzeniyle ilgili kaygıları gerekçe gösterilerek, başvuruculardan yaptıkları hareket ve fiilleri anlatmaları istenmiştir. AİHM yaptığı değerlendirmede bu talebin başvurucuların üzerine atılı suçlara ilişkin bilgi ve izahat vermeye zorlamak olacağını ve “zorunluluk yoğunluğunun”, suçlamalara karşı sessiz kalma ve kendi aleyhine tanıklık etmeme haklarının özüne helal getirdiğini belirtmiştir. Mahkeme, mezkûr hakların ihlalinin masumiyet karinesi ile bağdaşmadığını bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Adil yargılanma hakkı ve sanık hakları açısından önemli bir karar olan Vidgen v. Hollanda¹⁰⁵ başvurusunda AİHM, susma hakkı ve adil yargılanma ilkesi bağlamında önemli bir içtihat geliştirmiştir. Başvuruda AİHM, sanığın adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğini değerlendirirken tanıkların susma hakkını kullanmasının mahkumiyet kararı verilmesindeki etkisini değerlendirmiştir. AİHM, susma hakkını kullanan tanıkların ifadelerine dayanarak mahkumiyet kararı verilmesi için sanığın bu ifadeleri etkin bir şekilde sorgulanmasına fırsat verilmesi gerektiğine karar vermiştir. Masumiyet karinesinin hukuki sonuçlarından olan susma hakkı, suç şüphesi altındaki kişiyi suçsuzluğunu kanıtlamak için leh veya aleyhte olan hususları açıklamak zorunluluğundan kurtarmaktadır.¹⁰⁶

1.5 Masumiyet Karinesinin Tarihsel Gelişimi

Ülkelerin ulusal düzenlemeleri yanında uluslararası hukukta yer alan pek çok düzenlemede masumiyet karinesine yer verildiği görülmektedir. Kavram olarak ilk kez Avrupa’da ortaya çıkan masumiyet karinesi, daha sonra Amerika kıtasından tüm

¹⁰⁴ Heaney ve McGuinness v. İrland, Başvuru no 34720/97(AİHM, 21 Aralık 2000) par. 57–58.

¹⁰⁵ Vidgen v Netherlands,, Başvuru no 29353/06 (AİHM,10 Temmuz 2012).

¹⁰⁶ Özen & Köksal (n 91) 275 ; Centel& Zafer (n 32)175.

dünyaya yayılmıştır. Özellikle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nca hazırlanan sözleşmelerde ve hukuki düzenlemelerde masumiyet karinesine sıklıkla yer verilmesi, kavramın evrensel bir ilke olarak kabul görmesinde etkili olmuştur.

Milattan Önce (M.Ö) 1792 ile 1750 yılları arasında uygulanan Hammurabi Kanunlarında ispat yükünün suçlayıcıya ait olduğu ve suç işlediği ispat edilmedikçe kimsenin suçlu olarak kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir.¹⁰⁷ Masumiyet karinesi tarihinin yazıyla sabit kılındığı ilk eser olma özelliğini taşıyan Hammurabi Kanunları, bir kişiyi suç işlemekle itham etmenin sonucunda suçlayıcının bunu ispat edememesi halinde ölüm cezası ile cezalandırılmasını düzenlemiştir.¹⁰⁸ Hammurabi Kanunlarına benzer bir düzenleme Atina Şehir Devleti başkanı Demosthenes tarafından “*suç sabit olana kadar hiçbir erkeğin suçlu sıfatını taşımayacağı*” şeklindeki hüküm altına almaktadır.¹⁰⁹

Suçluluğun ispat eşiğini düzenleyen ilk metin ise Roma İmparatorluğu döneminde hazırlanan Antonius Pius Anayasasıdır.¹¹⁰ Bu düzenleme ile suçluluğun eşiği ve suçlamanın ancak delille yapılabileceği ve iki şerefli tanık ifadesiyle sabit olmadıkça kimsenin suçlu sayılamayacağı düzenlenmiştir. Antonius Pius Anayasası sonrası Roma İmparatorluğu’nda, suçluluğun ancak iki şerefli tanık ifadesiyle ispatlanabileceği ve suç sabit olana kadar kimsenin cezalandırılmayacağı ilkesi benimsenmeye devam etmiştir.

1.5.1 Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Kapsamında Masumiyet Karinesi

İlk kez Hamurabi kanunlarında yer alan masumiyet karinesi günümüzde nerdeyse tüm uluslararası metinde yer almaktadır. Bu karineye verilen anlamın ne

¹⁰⁷ Antony Gray, ‘Presumption of Innocence in Peril’ (2017) 42(2) *Alternatif Hukuk Dergisi* 1.

¹⁰⁸ İbid 1.

¹⁰⁹ İbid 1.

¹¹⁰ Liz Campbell, ‘Criminal Labels, the European Convention on human rights and the presumption of innocence’ (2013) 76(4) *Modern Law Review* 684.

kadar büyük olduğunu göstermektedir. Hem birleşmiş milletler metinlerinde, hem amerika kıtasının metinlerinde hem de avrupa kıtasındaki metinlerde yer verilerek karinenin kapsadığı alan genişletilmiş ve nerdeyse tüm insanları güvence altına alması sağlanmıştır. Bu çalışmada AIHS bağlamında masumiyet karinesi üzerinde durulacak olsa da diğer uluslararası insan hakları belgelerinde masumiyet karinesine nasıl yer verildiği ve karineye yüklenilen anlam ile ilgili de değerlendirme yapılmıştır.

1.5.1.1 Birleşmiş Milletler Düzenlemelerinde Masumiyet Karinesi

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi¹¹¹(Beyanname)10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Beyanname ile yalnızca demokratik anayasalarla tanınan temel, medeni ve siyasi haklar değil; ekonomik, toplumsal, kültürel haklar da genel tanımlarla belirli hale gelmiştir. Sosyal güvenlik, çalışma, eğitim, toplumun kültürel yaşamına katılma haklarıyla bilimsel ilerlemenin ürünlerinden yararlanma hakkı ise, bildiriyle getirilen yeniliklerdendir.

Beyanname, Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan “temel özgürlükler” ve “insan hakları” kelimelerinin anlamını tanımlamak amacıyla kabul edildiğinden Birleşmiş Milletler'in temel kurucu bir belgesi olarak kabul edilmektedir.

Beyanname'nin 11'inci maddesinin 1'inci fıkrasında ise “*right to be presumed innocent*” ifadesi ile masumiyet karinesi düzenlenmiştir.¹¹² Maddenin Türkçe çevirisi ise “*Bir suç işlemekten sanık olan herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır*” şeklindedir. Bu madde ile masumiyet karinesi evrensel

¹¹¹ Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf) erişim tarihi 7 Ocak 2025.

¹¹² Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (BM, 1948) Madde 11 “*Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defence.*”(<http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/Universal-Declaration-of-Human-Rights.pdf>) erişim tarihi 5 Kasım 2024.

bir çerçevede değerlendirilmiştir.¹¹³ Beyanname'nin hukuksal açıdan bağlayıcı niteliği olmadığından hukuki bir yaptırıma sahip değildir ve sadece tavsiye niteliğindedir. Ancak beyanname kısa süre içerisinde uluslararası ilişkilerde benimsenmiştir. Beyanname uluslararası insan hakları hukukunun temel belgesi ve insanlığın Magna Carta'sı olarak anılmaktadır. 360 kadar dile çevrilmiş olan beyannamenin dünya çapında büyük ilgi uyandırdığı bir gerçektir.¹¹⁴

Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi¹¹⁵, 16 Aralık 1966 tarihinde imzaya açılmış olup, 35 ülkenin onay belgelerini Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi etmesi üzerine 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Birleşmiş Milletler Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulan altı temel insan hakları sözleşmesinden biridir. Sözleşme, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde sıralanan medeni ve siyasal hak ve özgürlükleri daha da ayrıntılı bir biçimde düzenlemektedir. Sözleşme'nin yükümlülük getirmemesi birçok devlet tarafından kolayca kabul edilmesine sebep olmuştur.¹¹⁶ Ancak, zamanla içeriğindeki birçok hükmün uluslararası teamül hukuku haline gelmiş olması nedeniyle, bu niteliği itibariyle bağlayıcı olduğu söylenebilir.¹¹⁷ Sözleşmenin “*Adil Yargılanma Hakkı*” başlıklı 14'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında¹¹⁸ masumiyet karinesinin düzenlendiği görülmektedir. İlgili madde “*Kendisine suç isnat edilen her kişi, yasa uyarınca suçluluğu kanıtlanana dek masum sayılma hakkına sahip olacaktır*” şeklindedir. Sözleşmenin orijinal metinde “*suçluluğu kanıtlanana dek*” şeklindeki “*until proved*

¹¹³Hüseyin Şık, ‘Suçsuzluk karinesi’ (2017) 1 *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 103-145.

¹¹⁴ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komiserliği, ‘İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 365 farklı dilde mevcuttur’ (<https://www.unhchr.ch/udhr/navigate/alpha.html>) erişim tarihi 7 Ocak 2025.

¹¹⁵ Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>) erişim tarihi 5 Kasım 2024.

¹¹⁶ Burhan Kuzu, *Ülkemizde Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği* (1.baskı, Filiz 1997) 25.

¹¹⁷ Gündüz Aslan, *Milletlerarası Hukuk: Temel Belgeler ve Örnek Kararlar* (12.baskı, Savaş 2024) 446.

¹¹⁸ Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, Madde 14/2 <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> erişim tarihi 5 Kasım 2024.

guilty” ifadesi Türkçe’ye “suçlu olduğu kesinleşene dek” olarak çevrilmiştir. Sözleşmenin denetim organı İnsan Hakları Komitesi (İHK)’dir. İHK, sözleşmede yer alan hakların ihlaline dair kendisine yapılan başvuruları incelemekte ve sözleşmede yer alan hükümlerin yorumlanmasını sağlamaktadır.¹¹⁹

1.5.1.2 Masumiyet Karinesinin Avrupa Coğrafyasındaki Gelişimi

1215 yılında İngiltere’de hazırlanan Magna Carta Libertatum’un, suçsuzluk karinesine ilişkin hükümler içeren ilk yazılı belge olduğu kabul edilmektedir.¹²⁰ Magna Carta’nın 39’uncu maddesinde: “*Kendi zümresinden olanların verdiği yasal bir karar ya da mülkün bu konuda bir yasası olmadıkça, hiçbir özgür kişi yakalanmayacak, mal ve mülkü elinden alınmayacak, sürgüne yollanmayacak ya da herhangi bir biçimde kötü muameleye maruz bırakılmayacaktır. Biz de bu kişiye karşı zor kullanmayacağız, zor kullanılmasına izin vermeyeceğiz. Kimseye hakkı ve adaleti satmayacağız, menetmeyeceğiz ya da geciktirmeyeceğiz.*” ifadesi yer almaktadır.¹²¹

Bu metnin, “*kendi zümresinden olanların verdiği yasal bir karar*” bölümü hem adil yargılanma hakkının hem de masumiyet karinesinin temellerini attığı belirtilmektedir.¹²²

1628 yılında yayımlanan Halklar Dilekçesi (Dilekçe) ile Magna Carta’da kabul edilen haklar tekrarlanarak, İngiliz Yurttaşı özgür kişilerin can ve mal güvenliklerinin, kralların keyfi işlemlerine karşı korunması amaçlanmıştır. Bu bildiri Anglo-Amerikan anayasal tarihinin en önde gelen belgeleri arasındadır ve İngiliz Hukukunda önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir. İngiltere Kralı 1’inci Charles’a karşı parlamento da kabul edilen bu belge, mutlak monarşiye bir tepki olarak doğmuştur. Dilekçe, öznenin

¹¹⁹ Özyavuz (n 5) 431.

¹²⁰ Anonim, *Magna Carta* (Çev.Çiğdem Dürüşken, Kabalcı 2009) 329.

¹²¹ *Magna Carta* (<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/magna-carta/>) erişim tarihi 27 Kasım 2024.

¹²² Anıl Çeçen, ‘Savunmanın çağdaş anlamı’(1988) 1 *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 11.

özgürlüğünü korumuş ve hukukun üstünlüğünün ve temel hukuk kavramının gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu belge ile Kral'ın keyfi tutuklamalar yapması da sınırlandırılmıştır. Habeas Corpus ilkesinin erken bir ifadesi olarak ifade edilen bu durum, kişilerin yasal bir gerekçe olmadan tutuklanamayacağı ve tutuklanan kişilerin suçlamalarının adil bir yargılama sürecine tabii tutulması güvence altına almıştır. Magna Carta'dan yaklaşık dört yüzyıl sonra Habeas Corpus'ta örtülü olarak masumiyet karinesine ilişkin ifadelerin yer aldığı görülmüştür.¹²³

Avrupa' da insan haklarının pozitif hukuka geçmesine katkı koyan ilk önemli olayın, İngiliz Parlamentosu tarafından çıkarılan 1689 tarihli Halklar Yasası (*Bill of Rights*) olduğu bilinmektedir.¹²⁴Bu yasa ile adil yargılanma ve olağan olmayan cezaya çarptırılmama doğal haklar arasına girmiştir. Getirdiği yenilikler arasında parlamentonun onayı olmadan kralın yasaları veya yasaların yürütülmesini askıya almasının yasadışı olduğu, parlamentonun onayı olmadan ya da onayından daha uzun süre için ve başka bir şekilde tahtın yararına vergi toplanamayacağı, barış zamanlarından parlamentonun onayı olmadan kralın sürekli ordu kuramayacağı, krala dilekçe vermenin bir hak olduğu ve bu dilekçeler sebebiyle kimsenin suçlanamayacağı, yüksek kefalet bedelleri, aşırı para cezaları ve alışılmışın dışında acımasız cezaların uygulanmaması, parlamento üyelerinin parlamentodaki ifade ve işlemleri sebebiyle parlamento dışında yargılanamayacağı gibi hususlar yer almaktadır.¹²⁵ 1689 tarihli Halklar Yasası (*Bill of Rights*) Virginia İnsan Hakları Bildirisi ile Amerikan Bağımsızlık Bildirisine bir temel teşkil etmiştir.¹²⁶

¹²³ Ayferi Göze, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler* (18.baskı, Yetkin 2020) 440.

¹²⁴ 1689 Haklar Bildirisi (<https://www.legislation.gov.uk/aep/WillandMarSess2/1/2#commentary-c2144673>) erişim tarihi 5 Kasım 2024.

¹²⁵ Alev Alatlı, *Batı'ya Yön Veren Metinler* (Cilt III, 1.baskı, Kapadokya 2021) 930-931.

¹²⁶ Münici Kapani, *Kamu Hürriyetleri* (8.baskı, Yetkin 2023) 43.

1789 Fransız Devrimi ardından, insan haklarını korumak amacıyla yayınlanan Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi, 26 Ağustos 1789'da [Fransa Ulusal Meclisi](#)'nde kabul edilmiştir. 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi, 1791'de kabul edilen [Fransız Anayasası](#)'na önsöz olarak eklenmiş olup, bir önsöz ve 17 maddeden oluşmaktadır. Bunlar; insanların hakları ve ulus üzerinde varılan temel hükümleri içermektedir. Bu hükümler özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı koyma gibi doğal ve devredilemez hakların vatandaşlara verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Her bir insan özellikle hukuk ve kanun önünde eşit olmalıdır. Bildiri, haklardan bahsetmesinin yanı sıra çağdaş kamu hukuku ilkelerine de katkıda bulunmuştur. Eski devlet yapısında var olan ayrıcalıklara dayanan sınıfsal hiyerarşik yapıyı ortadan kaldırmıştır.¹²⁷ Bildiri ile din ve vicdan özgürlüğü kabul edilmiştir ve siyasi gücün dinî iktidar ile bağlantısı kesilmiştir.¹²⁸ Fransız İhtilal sonucunda düzenlenen 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Evrensel Bildirisi'nin 9'uncu paragrafında, masumiyet karinesi yer almaktadır.¹²⁹

9'ncu maddesinde masumiyet karinesine aşağıdaki şekilde yer verilmiştir; *“Bütün kişiler suçluluğu ilan edilene kadar (yargılama yapıp hüküm verilene kadar) suçsuz sayılacağından eğer gözaltına alınması / tutuklanması zorunlu ise alıkonulması için gerekli olmayan nitelikteki her türlü şiddet, yasa tarafından kesin bir biçimde cezalandırılmalıdır.”*¹³⁰

Bu düzenleme ile iddia yapan kişinin ilk defa iddiasını ispat ile mükellef olması düzenlenmiştir.¹³¹ Bildiri, diğer uluslararası metinlerin ortaya çıkışı hızlanmış ve

¹²⁷ Göze (n 123) 576.

¹²⁸ Göze(n 123)581.

¹²⁹ Üstün K. Türkoğlu, *İdari Yargılama Usulüne Hakim Olan İlkeler* (1.baskı,Seçkin 2019) 50.

¹³⁰ 1789 Fransız İnsan ve Vatandaşlık Hakları Bildirisi (<http://www.diegaste.de/gaste/diegaste-sayi1712.html>) erişim tarihi 5 Kasım 2024.

¹³¹ Feyzioğlu (n 70)135-163.

devamında Fransa, Belçika, Prusya gibi ülkeler anayasalarında bu hakkın varlığını kabul etmişlerdir.¹³²

4 Kasım 1950 tarihinde Roma’da, Avrupa Konseyine üye Devletler tarafından imzalanan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa bölgesinde ortak bir kamu düzeni kurmayı amaçlamıştır. Bunu gerçekleştirmek için de taraf devletlere yüklediği yükümlülükleri uyulup uyulmadığını denetleyecek etkin bir denetim mekanizması kumuştur.¹³³ Etkin bir denetim ve yaptırım mekanizması kurmuş olması AİHS’in diğer uluslararası metinlerden ayrışmasını sağlamıştır.¹³⁴ Bireyi uluslararası alanda hak sahibi yaparak¹³⁵ ve bireye tanınan hakların, uluslararası alanda da korunmasını sağlayarak, koruma altına aldığı hak ve özgürlükler açısından bireyi uluslararası bir güvence altına almıştır.¹³⁶ Sözleşmenin denetim organı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesidir. AİHM’in etkin bir denetime sahip olması AİHS’i diğer uluslararası metinlerden ayıran en önemli özelliklerdendir.¹³⁷ Mahkeme kararlarının yerine getirilip getirilmediğinin denetim yetkisi ise, Bakanlar Komitesinin yetkisindedir. AİHM, hakkında kabul edilebilirlik kararı verdiği ve dostane çözüme ulaşılamayan bir ihlal başvurusunu, Sözleşme hükümlerinin ihlal edilip edilmediğini tespit eden esasa dair bir hükümle sonuçlandırır.¹³⁸ Mahkeme’nin Sözleşme hükümlerinin ihlal edilip edilmediğini belirlemeye yönelik bu kararı, niteliği itibari ile bir “*tespit kararı*”dır.¹³⁹

¹³² Gül Akyılmaz, ‘*Osmanlı Hukukunda Masuniyet-i Şahsiye İlkesi*’ (1.baskı,I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri 2022) 167.

¹³³ Said Vakkas Gözlügül, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İç Hukukumuz Etkisi* (Yetkin 2010) 137.

¹³⁴ Mehmet Kaya, *İşkencenin Belgelenmesine Dair İstanbul Protokolü* (LLM thesis, Gazi Üniversitesi, 2008) 51.

¹³⁵ Gözübüyük and Gölcüklü (n 42).

¹³⁶ Şermin Birtane, ‘Özel hayatı saygı hakkı (AİHS 8. Madde) bağlamında çalışma hakkı ve mesleki hayat ilişkisi’ (2021) 38(2) *Anayasa Yargısı Dergisi* 15.

¹³⁷ Yılmaz Çor, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin sözleşme kapsamında işkence görmeme hakkına bakış açısı’ (2008) (75) *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 64.

¹³⁸ Yasemin Özdek, *Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye: AİHS Sistemi AİHM Kararlarında Türkiye* (2.baskı,Kırmızı Kalemler 2004) 66.

¹³⁹ Enver Bozkurt, *İnsan Haklarının Korunmasında Uluslararası Hukukun Rolü* (1.baskı, Nobel Yayın Dağıtım 2003) 240; Sefa Reisoğlu, *Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları* (Beta 2001) 183.

Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin 2'nci paragrafında “*bir suç ile itham edilen herkesin, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılacağı*” düzenlenmiştir. 1 Kasım 1988 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 7'nci Protokol'de masumiyet karinesi ihlal edilerek haksız bir mahkûmiyete hükmedilmesi halinde ise tazmin edilme öngörülmüştür.¹⁴⁰ Ekonomik ve sosyal haklar ile medeni ve siyasi hakların mutlak olarak birbirlerinden ayrılmasının mümkün olmadığını kabul eden AİHM, kimi ekonomik ve sosyal hakları, AİHS ile korunan hakların kapsamına alarak, kararlarına konu etmektedir.¹⁴¹

7 Aralık 2000 tarihinde Fransa'nın Nice şehrinde “*Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı*”¹⁴² (Şart) imzalanmış, 2009 yılında Lizbon Anlaşması ile bağlayıcı hale gelmiştir. Şart, Avrupa Birliği kurumları ve organları yanında, üye devletler için de bağlayıcıdır. Üye devletler, Avrupa Birliği hukukunu uygularken şarta uymak zorunda olduğundan, şart iç hukuka müdahale edebilir niteliktedir. Şart, Avrupa Birliği(AB) hukukunun üstünlüğü ilkesi gereğince ulusal hukuktan önce geldiği kabul edilmektedir. Bu ise üye ülkelerin kendi iç hukuklarında şarta aykırı düzenleme yapamayacakları manasına gelmektedir. Şart, klasik haklar (yaşam hakkı, ifade özgürlüğü, vb.) yanında modern hakları (çevre koruma hakkı, veri koruma hakkı, vb.) gibi hakları da düzenleyerek çağdaş ve kapsayıcı bir koruma sağlamaktadır. Şart kapsamında doğrudan bir denetim organı öngörülmemiş olup, Avrupa Birliği Adalet

¹⁴⁰ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS,1950) Ek 7 Nolu Protokol madde 3 “Cezayı gerektiren bir suçtan ötürü nihai bir kararla mahkûm edilen bir kimsenin bu mahkûmiyet kararı, yeni ortaya çıkan ya da sonradan tespit edilen olguların o mahkûmiyet kararında adli bir hata yapıldığı sonucunu göstermekte olmasına dayanılarak bilahare bozulmuş yahut bu kimse affedilmiş ise, bu mahkûmiyetin bir sonucu olarak cezaya çarptırılmış olmaktan zarar gören bu kişiye, bilinmeyen olgunun zamanında ortaya çıkarılmamasında tamamen ya da kısmen kendisinin sorumlu olduğu kanıtlanmadığı sürece, ilgili Devletin yasaları ve uygulamaları uyarınca tazminat ödenecektir.” şeklindedir.

¹⁴¹ Ece Göztepe, ‘Türkiye’de Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru hakkının (Anayasa Şikâyeti) 6216 sayılı kanun kapsamında değerlendirilmesi’ (2011) 95 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 37.

¹⁴² Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı(<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>) erişim tarihi 5 Kasım 2024.

Divanı(ABAD), Avrupa Komisyonu, Ulusal Mahkemeler, Avrupa Parlementosu ve Konseyi ve Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA) tarafından denetlenmektedir. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, AB birincil hukukunun bir parçası olup AB Komisyonu, Şart'ın uygulanması gereken bir durum olması koşuluyla, Şart'ın bir üye Devlet tarafından AB hukukunun uygulanması kapsamında meydana geldiği iddia edilen insan hakları ihlâline karşı ihlâl prosedürü başlatabilir.¹⁴³ Masumiyet karinesi Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın 48'inci maddesinde “*Masumiyet Karinesi ve Savunma Hakkı*” başlığı altında düzenlenmiştir.¹⁴⁴ İlgili madde kapsamında masumiyet karinesi “*Suçlanan kişi, suçluluğu kanunlara uygun olarak kanıtlanıncaya kadar masum kabul edilir.*” şeklinde anlam bulmaktadır.

1.5.1.3 Masumiyet Karinesinin Amerika'daki Gelişimi

Virginia Halk Meclisi tarafından kabul edilen ve insan haklarının tarihsel gelişimi açısından önemli bir yer tutan Virginia İnsan Hakları Bildirisi (Bildiri) ile halk adalet ilkeleri temelinde özgür bir yönetime sahip olma hakkı elde etmiştir.¹⁴⁵ Bildiri anayasal düzeyde temel hakların yer aldığı ilk düzenlemedir. Bu mahiyetinden dolayı bildiri evrensel bir nitelik kazanmış ve 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nin öncüsü olarak kabul edilmektedir. Bildirgede insanların yaşam ve mülkiyet haklarını kayıt altına alınmış, kişilik ve mutluluklarını kendi iradeleriyle özgürce geliştirebilecekleri belirtilmiştir. 17 maddeden oluşan bildirinin 8'inci maddesinde masumiyet karinesine değinilmiştir. Buna göre 8'inci madde: “*Tüm ciddi yolsuzluk ve cürüm hallerinde herkes kendisi hakkında yapılan suçlamanın gerekçesini*

¹⁴³ Ohana Mihaela Salomia, ‘The Role of The European Union Charter of Fundamental Rights in the New European Context’ (2012) 19(2) *LESIJ-Lex ET Scientia International Journal* 180, 186.

¹⁴⁴ Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (Charter of Fundamental Rights of the European Union) md 48. “Masumiyet Karinesi ve Savunma Hakkı” “Everyone who has been charged shall be presumed innocent until proved guilty according to law.” şeklindedir.

¹⁴⁵ Can Aktan, *Özgürlük Bildirgeleri* (1.baskı, Çizgi 2003) 93.

ve niteliğini sormak, suçlamayı yapanlarla, tanıklarla yüzleşmek, kendi lehine olan delilleri göstermek, kendi çevresinden seçilmiş, oybirliğiyle karar vermedikçe suçlu sayılamayacağı, tarafsız bir jüri önünde hızla yargılanmak hakkına sahiptir. Hiç kimse kendi aleyhine delil göstermeye zorlanamaz. Ülkenin bu konuda bir yasası ya da kendisine eşit kişilerin bir kararı olmadıkça kimsenin özgürlüğü elinden alınamaz.” şeklindedir.¹⁴⁶

İlk Amerikan Anayasası olarak bilinen 1776 Maryland Anayasası, ABD'nin Maryland eyaletinin yönetildiği dört anayasanın ilkiydi. İnsan haysiyetini ve yaşama hakkını bütün hak ve özgürlüklerin odağına yerleştirilmiş, bütün insanların eşit yaratıldığını ve yaratanın onlara devredilmez ve vazgeçilmez haklar tanıdığını ifade edilmişti. Yaşama hakkı, mülkiyet hakkı, özgürlük ve mutluluğu arama hakkı bu niteliğe sahip haklar arasındaydı.¹⁴⁷ Maryland Anayasasında masumiyet karinesine yer verilmiştir. Anayasa'nın 21'inci maddesinde masumiyet karinesi düzenlenmiştir.¹⁴⁸ Türkçe çevirisi ise “*Hiçbir özgür kimse alınamaz, hapsedilemez, mülkü, özgürlükleri, ayrıcalıkları gasp edilemez, canından, hürriyetinden ve malvarlığından alıkonulamaz, sürgün ve yasal haklarından mahrum edilemez; meğer ki zümresinin bir kararı ya da devletin bir kanunu mevcut olsun.*” şeklindedir. Maryland Anayasası¹⁴⁹ 42 ayrı madde ile başlayıp yapılan değişikliklerden sonra, 47 madde olmuştur. Bu maddeler arasında ifade özgürlüğünün garantisi, yasal davalara dahil olan kişilerin korunması, tekellerin yasaklanması ve cinsiyetler için eşit haklar yer almaktadır.

¹⁴⁶ Virginia İnsan Hakları Bildirisi (https://en.wikisource.org/wiki/Virginia_Declaration_of_Rights) erişim tarihi 5 Kasım 2024.

¹⁴⁷ Vahap Coşkun, *İnsan Hakları: Kaynağı, Felsefi Temelleri ve Gelişimi. İnsan Hakları ve Demokratikleşme Süreci* (Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012)

¹⁴⁸ Maryland Anayasası, md 21 “*Hiçbir özgür insan, yargılanmadıkça, tutuklanmamalı, hapse atılmamalı, mülküne, özgürlüklerine veya ayrıcalıklarına el konulmamalı, yasa dışı ilan edilmemeli, sürgüne gönderilmemeli veya herhangi bir şekilde yok edilmemeli veya yaşamından, özgürlüğünden veya mülkiyetinden yoksun bırakılmamalıdır.*” şeklindedir.

¹⁴⁹ Maryland Anayasası (https://avalon.law.yale.edu/17th_century/ma02.asp#1) erişim tarihi 5 Kasım 2024.

Beyanname ile ayrıca, yasama, yürütme ve yargı organlarını "*sonsuz dek ayrı ve farklı*" ilan edilmiştir.

Amerika kıtasında insan haklarının korunmasına yönelik bir sözleşme olan Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi 22 Kasım 1969'da kabul edilmiş ve 18 Temmuz 1978'de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin 1'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre ise taraf devletler Sözleşmede yer alan hak ve özgürlüklere saygı göstermek ve yetki alanlarında yer alan herkesin bu hak ve özgürlüklerden serbestçe ve tam olarak yararlanabilmesini garanti etmek zorundadırlar. Sözleşmenin bir başka özelliği, taraf devletler için doğrudan uygulanabilirlik etkisine sahip olmasıdır. Buna göre, Sözleşme hükümlerinin iç hukukta etkisini doğurabilmesi için yasa çıkarılması gibi taraf devletin herhangi bir makamı tarafından ayrıca bir işlem yapılmasına gerek yoktur.¹⁵⁰ Sözleşme'nin 33'üncü maddesine göre, taraf devletlerin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin denetimi Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu ve Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi olmak üzere iki organ tarafından gerçekleştirilmektedir. Amerikan Devletleri Örgütleri tarafından imzalanan Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nde¹⁵¹ masumiyet karinesiyle ilgili düzenlemeye yer verildiği görülmektedir. Sözleşme'nin "*Adil Yargılanma Hakkı*" başlıklı 8'inci maddesinde masumiyet karinesi düzenlenmiştir.¹⁵² Türkçe çevirisi ise '*Bir suç isnat edilen her kişi, yasaya uygun olarak suçluluğu kanıtlanmadığı sürece masum sayılma hakkına sahiptir*' şeklindedir.

1.5.2 Türk Hukukunda Masumiyet Karinesi

¹⁵⁰ Mehmet Semih Gemalmaz, *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş* (8.baskı, Legal 2012) 1238.

¹⁵¹ *Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi*

(https://www.oas.org/dil/treaties_B32_American_Convention_on_Human_Rights.)

pdf erişim tarihi 5 Kasım 2024.

¹⁵² *Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi*, md 8 "*Bir suçla itham edilen her kişi, suçu kanuna göre kanıtlanmadığı sürece masum sayılma hakkına sahiptir.*" şeklindedir.

Türkiye'nin Anayasal tarihi incelendiğinde masumiyet karinesine ilişkin ilk düzenlemenin yürürlükte bulunan 1982 Anayasası'nda yer aldığı görülmektedir. 1982 Anayasası'nın kabulünden sonraki süreçte adil yargılanma hakkının önem kazanmasıyla birlikte 3 Ekim 2011 tarih ve 4709 sayılı Kanun ile 1982 Anayasası'nın 36'ncı maddesinin 1'inci fıkrasına hak arama hürriyeti başlığıyla “*adil yargılanma hakkı*” da eklenmiştir.¹⁵³ 1982 tarihli Anayasa'nın “*Kişî Hak ve Ödevleri*” başlıklı bölümünün “*Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar*” başlıklı 38'inci maddesinde yer alan masumiyet karinesi, “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz*” şeklinde düzenlendiği görülür. Anayasanın “*Temel Hak ve Hürriyetlerin Durdurulması*” başlıklı 15'inci maddesinde¹⁵⁴ ise masumiyet karinesi; savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde dahi dokunulması mümkün olmayan çekirdek haklar kategorisinde düzenlenmiştir. Görüleceği üzere, Anayasa'nın 15'inci maddesinin 2'nci fıkrası olağanüstü hâllerde dahi masumiyet karinesi ilkesinin çiğnenmesini kesin bir şekilde yasaklamıştır.¹⁵⁵ Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sında masum sayılma çekirdek haklar arasında yer alıyor olsa da, AHİS'de dokunulmayacak çekirdek haklar arasında yer almamaktadır. Masumiyet karinesine ilişkin dikkat çekici bir diğer husus ise AHİS'in “*masum sayılır*” ifadesi yerine, T.C. Anayasa'sında “*suçlu sayılmaz*” ifadesinin tercih edilmesidir. Bunların yanı sıra T.C. Anayasa'sında düzenlenen masumiyet karinesi yalnızca bir suç isnadının bulunduğu durumları

¹⁵³ Mesut Öztürk, *Anayasa Hukukunda Suçsuzluk Karinesi* (LLM thesis, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2019).

¹⁵⁴ T.C. Anayasası, md 15 “*Savaş, seferberlik (...)10 veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler (...)11 dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.*” şeklindedir.

¹⁵⁵ Veysel Dinler, *Ceza Hukukunda aşınma sebebi olarak terörle mücadelede muğlaklık* (2019) (1) *Suç ve Ceza Dergisi* 145.

kapsamamaktadır. Bir suç isnadının söz konusu olmadığı durumlarda da resmi makamlar tarafından kişiye suçlu muamelesi yapılmasını önlemeye çalışmaktadır. AİHS’de ise masumiyet karinesine yalnızca bir suç isnadının bulunduğu durumlarda başvurulacak bir düzenleme olarak yer verilmiştir. T.C. Anayasa Mahkemesi suç isnadı kavramının değerlendirmesi açısından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadını takip etmektedir.¹⁵⁶

T.C. Anayasa Mahkemesi, Abdülaziz Gökalp bireysel başvurusunda¹⁵⁷ yaptığı değerlendirmede, uyuşmazlık konusu disiplin cezasına esas olan olaylara ilişkin ilk derece mahkemesi tarafından yeni bir değerlendirme yapılmadan başvurucuya isnat edilen fiilin ceza mahkemesi kararıyla sübuta erdirilerek disiplin cezasının hukuka uygun bulunmasının mahkemenin kendi değerlendirmesinden ziyade hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile sonuçlanan ceza mahkemesi kararına dayandığından masumiyet karinesini ihlal edildiğine kanaat getirmiştir. Ceza yargılamasından bağımsız, kendi kanaatini ortaya koyacak herhangi bir delili kararında irdelermeyen, olay ve olgular hakkında yeni bir değerlendirme yapmayan derece mahkemesinin münhasıran ceza yargılaması sonunda verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararındaki tesbitlere dayandırması ve buna dair kullanılan ifadeler masumiyet karinesini ihlal edici mahiyette kabul edilmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunundaki (CMK) bazı düzenlemelerde esasen, masumiyet karinesinin bir uzantısıdır. Bu düzenlemelere örnek verecek olursak; soruşturmanın gizliliği, adliye binası ile duruşma salonunda ses ve görüntü alan aletleri kullanma yasağı, beraat kararı verilebilecek haller arasında “*delil yetersizliğinden beraat*” yerine “*suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması*” gösterilebilir.

¹⁵⁶ Seyfullah Tosun, *Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuruda Masumiyet Karinesi* (1.baskı, Oniki Levha 2018) 22.

¹⁵⁷ *Abdülaziz Gökalp v Türkiye*, Başvuru No: 2018/23214 (Anayasa Mahkemesi, 25 Şubat 2021) (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/23214>) erişim tarihi 6 Kasım 2024.

CMK’da masumiyet karinesini dolaylı olarak ifade eden birtakım kanun maddeleri de vardır. CMK 160’ncı maddesinin 2’nci fıkrası¹⁵⁸ her ne kadar doğrudan doğruya masumiyet karinesini ifade etmese de masumiyet karinesinin gereği olarak savcının şüpheli lehine olan delillerin toplaması ve muhafaza etmesi gerektiğini belirterek masumiyet karinesine atıfta bulunmaktadır.¹⁵⁹ Yine masumiyet karinesi ile ilişkili bir hak olan susma hakkı T.C. Anayasası 38’inci maddesinin 5’inci fıkrasında “*Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz*” şeklinde düzenlenmiş ve şüpheliye susma hakkı tanınmıştır. Ayrıca CMK 147’inci maddenin 1’inci fıkrasının (f) bendinde¹⁶⁰ bu hak ayrıca düzenlenmiştir.¹⁶¹

Masumiyet Karinesi ile ilişkili bir diğer ilke olan “şüpheden sanık yararlanır ilkesi” CMK ‘nin 223’üncü maddesinin 2’nci fıkrasının (e) bendinde¹⁶² “*Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması*” halinde beraat kararı verileceğinin ifade edilmesiyle suretiyle düzenleme altına alınmıştır.¹⁶³ Bu hükme göre, mahkumiyet hükmü; yargılama konusu suçun, sanık tarafından işlendiğinin şüpheye yer vermeyecek, kesin ve somut delillerle ispatlandığı ve suçun sanık tarafından işlendiğine dair hiçbir şüphenin bulunmadığı anlamına gelmektedir.¹⁶⁴ Bu hükme göre, mahkumiyet hükmü; yargılama konusu suçun, sanık tarafından işlendiğinin

¹⁵⁸ Ceza Muhakemesi Kanunu, md 60/2 “Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.” şeklindedir.

¹⁵⁹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhuğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (12.baskı, Seçkin 2024) 71.

¹⁶⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu, md 147/1/f “Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek olanağı tanınır” şeklindedir.

¹⁶¹ Asuman İnce Tunçer, ‘Susma hakkı bağlamında birtakım ceza muhakemesi işlemlerinin değerlendirilmesi’ (2018) 4(2) *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 355, 357.

¹⁶² Ceza Muhakemesi Kanunu, md 223/2 /e “Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması, hallerinde verilir.” şeklindedir.

¹⁶³ Feyzioğlu, (n 70)197.

¹⁶⁴ Feyzioğlu, (n 70) 197.

şüpheyi yer vermeyecek, kesin ve somut delillerle ispatlandığı ve suçun sanık tarafından işlendiğine dair hiçbir şüphenin bulunmadığı anlamına gelmektedir. CMK'nin 157'inci Maddesi ¹⁶⁵ incelendiği zaman soruşturmanın gizliliği ilkesinin yer aldığı görülmektedir. Bu ilke lekelenmeme hakkı ile dolayısı ile masumiyet karinesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu maddenin amacı soruşturmanın selametini sağlamak yanında suç şüphesi altındaki şahsın masumiyet karinesi uyarınca lekelenmeme hakkını korumaktır.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Ceza Muhakemesi Kanunu, md 157' “*Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir*” şeklindedir.

¹⁶⁶ Ünver& Hakeri (n 4) 29.

BÖLÜM II

AVRUPA İNSAN HAKLARI HUKUKU İŞİĞİNDE MASUMİYET KARİNESİ

2.1 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 5 Kasım 1950 tarihinde Avrupa Birliği'ne üye ülkeler tarafından Roma'da imzalanmıştır. Sözleşmenin yürürlüğe giriş tarihi ise 3 Eylül 1953'dür. AİHS'nin en önemli özelliği, güvence altına aldığı temel hak ve özgürlükleri kapsamlı olarak düzenlemesi, hangi koşullarla ve sınırlandırma ölçütlerini koyması ve işlevselliğini sağlayacak denetim organını kurmasıdır.¹⁶⁷ Ana metin ve ek protokollerden oluşan sözleşme kişisel ve siyasal haklara yer vermesine rağmen sosyal ve ekonomik haklara sözleşmede yer verilmemiştir. Sözleşmenin ana metnine ek 16 Protokol bulunmaktadır. Sözleşme'nin kapsamı, protokollerle eklenen yeni haklarla genişlemektedir. Fakat bu genişleme sadece protokollerini onaylayan devletler açısından söz konusudur. Sosyal ve ekonomik haklar ise Avrupa Sosyal Şartı ile düzenlenmiştir. Sözleşme'nin başlangıç metninde AİHS'nin amacı, “*bireysel insan haklarının korunması*” ve “*demokratik toplum idealinin geliştirilmesi ve sürdürülmesi*” şeklinde genel ifadelerle belirtilmiştir.¹⁶⁸ Sözleşme'de, ilgili taraflara çekince koyma yetkisi verildiği görülmektedir. Ayrıca, sözleşme bireyi uluslararası hukukta hak sahibi yapmakla beraber sözleşmenin sağladığı güvence ikincildir. İkincilik ilkesi, AİHS'nin tanıdığı hak ve özgürlükleri güvence altına alma yükümlülüğünün öncelikle ulusal makamlara düşmesidir.¹⁶⁹ Buna göre, ihlal iddiaları

¹⁶⁷ Bülent Doğan ve Huriye Seven, ‘İnsan hakları sorun olarak işkence’ (2003) (438) *Türk İdare Dergisi* 91, 95.

¹⁶⁸ David Harris, Michael O'Boyle, Ed Bates ve Carla M Buckley, *Law of the European Convention on Human Rights* (U. Karan ve M. Bingöllü Kılıcı çev., 5. baskı, On İki Levha 2023) 6.

¹⁶⁹ *Demopoulos ve Diğerleri v. Türkiye*, Başvuru no 46113/99 ve diğerleri (AİHM, 1 Mart 2010) 69.

öncelikle iç hukuk sistemlerinde incelenir ve düzeltme olanağı ilgili devletlere tanınır.¹⁷⁰ Sözleşmenin 1’inci maddesi ile sağlanan korumanın sadece yurttaşlara değil, devletin yetki alanında olan herkese sağlandığı görülmektedir. Sözleşmenin 1’inci maddesinde yer alan “herkes” kelimesi ile sadece sözleşmeye taraf olan ülkelerin yurttaşları değil, bu devletlerin toprakları üzerinde seyahat veya ikamet eden herkes sözleşmenin güvencesi altına alınmıştır. Devletler bu konuda bireyler arasında ayrımcılık yapmamakla yükümlüdürler. Bunun sonucunda da sözleşmenin uygulama alanı ve sağladığı güvencenin kapsamı genişletilmiştir.¹⁷¹

AİHS kendisinden önce düzenlenen bildiriler veya sözleşmelerden farklı “ortak bir güvence” altına alınmasını sağlayan “denetim mekanizmasını” kurmuştur.¹⁷² Denetim mekanizması AİHM olup, devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmedikleri durumda bireysel ve devletlerarası başvurular yoluyla devreye girip, yargısal nitelikteki denetimini yapmaktadır. Başka bir ifade ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine, AİHS’e üye devletlerin ülkelerinde ortaya çıkan insan hakları ihlalleri konusunda gözetim ve denetim fonksiyonu verilmiştir.¹⁷³ AİHM kararları hukuken bağlayıcı olup, kararların uygulanıp uygulanmadığının denetimini Avrupa Birliği Bakanlar Komitesi yapmaktadır.

2.2 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’de Masumiyet Karinesi

Masumiyet Karinesi insan hakları belgelerinde ilk kez 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile uluslararası alanda yerini almıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 11’inci maddesinin ilk fıkrasında masumiyet karinesi

¹⁷⁰ Kudla v. Polland, Başvuru no 30210/96 (AİHM, 26 Ekim 2000) 152.

¹⁷¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi md 1 “Yüksek Sözleşmeciler, kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu Sözleşmenin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanırlar.” şeklindedir.

¹⁷² Gemalmaz (n 150) 427.

¹⁷³ Gemalmaz (n 150) 765.

“Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır.” şeklindedir.

Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin “*Adil Yargılanma Hakkı*” başlıklı 14’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında ise masumiyet karinesi, *“Kendisine suç isnat edilen her kişi, yasa uyarınca suçluluğu kanıtlanana dek masum sayılma hakkına sahip olacaktır.”* şeklinde yer almaktadır.

AİHS 6’ncı maddenin 2’nci fıkrasında düzenlenen masumiyet karinesi ise *“Kendisine karşı ithamda bulunulan bir kişinin, yasaya göre suçlu olduğu kanıtlanıncaya kadar masum olduğu kabul edilecektir.”* ve *“Kendisine karşı ithamda bulunulmuş olan bir kişinin savunma haklarına saygı gösterilmesi teminat altına alınmalıdır.”* şeklinde düzenlenmiştir.

AİHS’de masumiyet karinesinin esasen suç isnadı yapılan meseleler ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Ancak çeşitli içtihat kararları ile AİHM güvencenin kapsamını genişletmiştir. Kapsam yönünde genişletme belli kriterler konularak yapılmıştır. Suç isnadı yapılması için ceza davasının açılmış olması şartının olmadığı gibi idari suç ve disiplin cezalarında da masumiyet karinesi gözetilmektedir. AİHM, suç isnadına temel teşkil eden ithamla ilgili şekil, zaman, makam ile ilgilenmemektedir. Suç isnadı sayılan hal olarak ise soruşturmanın başlamış olması kabul edilmiştir; çünkü ancak böyle bir durumda suç isnat edilenin mevcut durumu etkilenmektedir. Bundan ötürü kesinlikle bir ceza davasının açılmış olması gerekmez. AİHS’in 6’ncı maddesi ile savunma hakkı da güvence altına alınmış olduğundan kişi suç şüphesi nedeniyle devletin eylem ve işlemlerinden etkileniyorsa bu madde hükmünün uygulanması gerekmektedir. Masumiyet karinesinin sağladığı güvence,

şüphelinin/sanığın suçluluğuna ilişkin kesin hüküm verildiği ana kadar devam eder. Zaten karinenin sağladığı güvence kişinin suçsuzluğu ispat edilene kadar olup, kişinin suçlu bulunması durumunda karinenin sağladığı güvence de ortadan kalkmaktadır. Bir isnadın suç isnadı olarak kabul edilip 6'ncı maddenin uygulanabilmesi için aşağıdaki üç kriterden birinin varlığının gerçekleşmesi yeterli olup, bir tanesinin varlığı halinde bile itham, AİHM tarafından suç isnadı olarak kabul edilir. Bunlardan ilk kriter, isnat edilen eylemin ulusal mevzuatta suç olarak sınıflandırılmış olmasıdır. Isnat edilen eylemin ulusal mevzuatta suç sayılmış olması yeterli olup, ayrıca başka bir şartın gerçekleşmesine ihtiyaç yoktur.¹⁷⁴ İkinci kriter eylemin doğası kriteridir. Bu kritere göre isnat edilen eylemin ulusal mevzuatta suç olarak sınıflandırılan eylemlerle benzerliği, diğer akit devletlerde nasıl düzenlendiği, demokratik bir hukuk devletinde bu eylemin karşılığının ne olması gerektiği ve herkesi etkileyen bir niteliğe sahip olup olmadığı gibi esasların ele alınarak isnat niteliğinin belirlenmesinedir.¹⁷⁵

Üçüncü ve son kriter olası cezanın türü ve şiddet seviyesi kriteridir. Bu kritere göre, ceza verilmesinde güdülen amaç ve cezanın kişi hürriyetini kısıtlayıcı sonuç doğurup doğurmadığı üzerinde durularak isnadın niteliğinin belirlendiği üçüncü ve son ölçüte, olası cezanın türü ve şiddet seviyesi ölçütü denir.¹⁷⁶ AİHS, ulusal düzenlemelerde suç olarak düzenlenen bir eylemin, daha sonra suç olmaktan çıkarılarak sadece disiplin cezasını gerektiren bir fiil şeklinde düzenlenmiş ise suç isnadı olarak kabul etmekte ve masumiyet karinesini işletmektedir.¹⁷⁷ AİHS 6'ncı maddenin 2'nci fıkrası sanığın asgari haklarını belirlerken, diğer yandan da sözleşmeye taraf devletlere bu hakların etkin kullanımını sağlama görevini

¹⁷⁴ Dovydas Vitkauskas and Grigoriy Dikov, *Protecting the Right to a Fair Trial under the European Convention on Human Rights* (Council of Europe 2012) 18.

¹⁷⁵ *Adolf v Austria*, Başvuru no 8269/78 (AİHM, 26 Mart 1982) 30.

¹⁷⁶ *Bendenoun v France*, Başvuru no 12547/86 (AİHM, 24 Şubat 1994) 47.

¹⁷⁷ *Stitic v Croatia*, Başvuru no 29660/03 (AİHM, 31 Mart 2008) par 51–63.

yüklemektedir. Bunun sonucunda ilgili maddenin sanık bakımından ‘*adil yargılanma hakkını*’, devletler bakımından ise adil yargılama “*yükümlülüğünü*” belirttiği söylenebilir. Zaten Sözleşmenin 1’inci maddesi gereği taraf devletler, Sözleşme’de yer alan hak ve özgürlükleri güvence altına almak zorundadırlar.

2.2.1 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6 Kapsamında Masumiyet Karinesi

Adil yargılanmanın temeli yargılanan kişilerin adil ve hukuka uygun şekilde yargılanmasını sağlamaktır. Adil yargılanma hakkının düzenlendiği AHİS’in 6’ncı maddesinde adil yargılanma hakkı ile bağlantılı başka hakların da yer almasına rağmen, çalışmamızda masumiyet karinesi ile ilgili kısmına değinilmiştir. Masumiyet karinesinin adil yargılanma başlığı altında ayrı bir fıkra olarak düzenlenmesi karineye verilen önemi göstermektedir. AİHM, Philips v. Birleşik Krallık¹⁷⁸ başvurusunda 6’ncı maddenin 2’nci fıkrasında özel olarak düzenlense de masumiyet karinesinden faydalanma ve iddia makamının kendisine yönelik iddiaları kanıtlama yükümlülüğünü üstlenmesini talep etme hakkının adil yargılanma hakkının bir parçası olduğuna kanaat getirmiştir.¹⁷⁹ AİHS, 6’ncı maddenin 2’nci fıkrasında “*masumluk*” terimini kullanmıştır. Zaten bu amaç doğrultusunda, 6’ncı maddenin sağladığı güvenceler, ceza davasının açılmasından önce başlamaktadır.

2.2.2 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Sağlanan Güvencenin Kapsamı

AHİS’in denetim organı AİHM düzenli olarak geliştirdiği içtihatlar ile masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin alanı genişletmiştir. Birey ile devletin karşı karşıya geldiği bir hak olan masumiyet karinesi uygulamasında bireyin devlete

¹⁷⁸ Phillips v United Kingdom, Başvuru no 41087/98 (AİHM, 5 Haziran 2001) par 40.

¹⁷⁹ Phillips v United Kingdom (n 178) par. 40.

nazaran daha güçsüz olması AİHM'in karar alma sürecinde konuya daha hassas davranmasına sebep olmuştur.

2.2.2.1 Basın Yayın Organları

Basın yolu ile karinenin ihlali hem basın yayın organları hem de kamu otoriteleri tarafından yapılabilmektedir. Basın özgürlüğü ile masumiyet karinesinin her ikisi de AİHS de koruma altında olan haklardandır. Her iki hak da koruma altında olduğundan uygulamada aralarında çatışma yaşanabilmektedir. Çatışmanın önüne geçebilmek için basın özgürlüğünün sınırları iyi çizilmeli, masumiyet karinesini ihlal etmesinin önüne geçilmelidir.

AİHS'in 10'uncu maddesi ile düzenlenen ifade özgürlüğü kapsamında yer alan basın özgürlüğü; ilgili maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlamalara tabidir. İlgili madde “...başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için”¹⁸⁰ bazı sınırlamalara tabi tutulabileceğini düzenlemektedir. Maddeden hareketle mahkeme kararı ile suçlu bulunmayan kişilerin onur ve saygınlığının korunması ve yargının bağımsız ve tarafsızlığının korunup, masumiyet karinesinin ihlal edilmemesi amacıyla basın özgürlüğü sınırlandırılabilir.

Droemer Knaur v. Almanya¹⁸¹ başvurusunda, başvuru yayınevinin yayınladığı bir kitapta mafya üyesi olduğunun ifade edilmesi sebebi ile hakkında 10.000 Euro para cezasına hükmedilmesini basın özgürlüğünün ihlali olduğunu iddia

¹⁸⁰ AİHS, md 10(2).m “Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.” şeklindedir.

¹⁸¹ Droemer Knaur v Germany, Başvuru no 35030/13 (AİHM, 19 Ocak 2018).

etmiş ve Mahkemeye başvurmuştur. Yayınevi, basının kamuoyundaki tartışmalara katkı koymak için resmi raporların içeriğine ya da bağımsız bir araştırma yapmak zorunda kalmaksızın Cumhuriyet Savcılığındaki basın görevlisinin sağladığı bilgilere dayanma hakkına sahip olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan AİHM ise, “*tartışmanın kamu yararına katkısı, haber raporunun konusu, bilgi edinme ve doğruluğu sağlama yöntemi, ilgili kişinin geçmişi, kamu tarafından bilinirliği, yayının içeriği, şekli ve sonuçları ve uygulanan yaptırımın ciddiyeti*” kriterleri çerçevesinde yaptığı değerlendirmede masumiyet karinesinin ihlal edildiğine kanaat getirmiştir.¹⁸²

Karakaş ve Yeşilırmak v. Türkiye¹⁸³ başvurusunda, AİHM başvuruçuların basın açıklaması temelli masumiyet karinesi ihlal iddialarının salt Sözleşmenin 6’ncı maddesinin 2’nci fıkrası kapsamında değerlendirilemeyeceğini, AİHS’in 10’uncu maddesinde yer alan tarafından ifade özgürlüğü ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Chauvy ve Diğerleri v. Fransa¹⁸⁴ başvurusunda başvuranlar ihlal konusu olan “*Aubrac, Lyon 1943*” isimli kitabın yazar ve editörleridir. Bu kitabın içeriğinde yer alan bazı ifadeler sebebi ile başvuranlar suçlanmıştır. Bu ifadeler sebebi ile mağdur olduğunu iddia eden bazı kişiler kişilik haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle yerel mahkemeye başvurmuş, mahkeme ise tazminata hükmetmiştir. Kitap piyasadan toplatılmamış ancak yerel mahkeme piyasada yer alan nüshalara bu kararın ilştirilmesi talimatını vermiştir. Bunun üzerine aleyhine tazminata hükmedilen yazar ve editor olan başvuranlar AİHM’e başvurmuştur. AİHM ise yaptığı değerlendirmede, kitabın içeriğinin iftiraya sebep olduğunun yazar tarafından öngörülebilir olması

¹⁸² *Verlagsgruppe Droemer Knaur GmbH & Co KG v Germany*, Başvuru no 35030/13 (AİHM, 19 Ekim 2017)par. 39.

¹⁸³ *Karakaş and Yeşilırmak v Türkiye*, Başvuru no 43925/98 (AİHM, 28 Eylül 2005).

¹⁸⁴ *Chauvy and Others v France*, Başvuru no 64915/01 (AİHM, 29 Eylül 2004).

gerektiği ve başvuruların ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin korunmak istenen meşru amaç ile orantısız olmadığını belirterek bunun AİHS'in ihlalini oluşturmadığına karar vermiştir.

2.2.2.2 Yargı Organları ve Yargılama Aşamaları

Yapılan yargılama sonucunda cezaya hükmedecek olan yargıcın tavrı ve düşüncesi, yargılama sürecinde en önemli etkenlerdendir. Masumiyet karinesinin sağladığı önemli güvencelerden bir tanesi de suç isnadının yöneltilmesinden yargılamanın mahkeme hükmü ile kesinleşinceye kadarki tüm aşamalarında geçerli olmasıdır. Yargılama erkinin önyargıdan uzak ve tamamen tarafsız bir şekilde karar alması sağlanmalıdır çünkü yargılamanın önyargı ile yapıldığı şüphesi bile karineyi ihlal etmektedir.¹⁸⁵

Yargılama boyunca, sanıklara karşı masumiyet karinesini ihlal edecek davranışlarda bulunulmamalı¹⁸⁶ ve buna sebep olacak söylemlere sebebiyet verilmemelidir.

AİHM, bir kişinin suç işlediğinden şüphe duyulduğunun beyan edilmesi ile suçu işlediğine dair net bir beyan yapılması arasında ayrım yapılması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁸⁷ AİHM, mahkemenin cezayı verirken sanığın adli sicil belgesini dikkate almasını masumiyet karinesinin ihlali anlamına olmadığını belirtmiştir.¹⁸⁸

2.2.2.3 Kamu Otoriteleri Karşısındaki İşlemlerde Masumiyet Karinesi

¹⁸⁵ *Ismailov v Russia*, Başvuru no 45852/17 (AİHM, 6 Kasım 2008).

¹⁸⁶ Anayurt (n 25) 5.

¹⁸⁷ Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 6. Madde Rehberi: *Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Hukuku Yönü)* (2014) 213.

¹⁸⁸ *Englert v Germany*, Başvuru no 9912/82, 10282/83, 10300/83 (AİHM, 25 Ağustos 1987) par. 34-41.

AİHS'e taraf devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmekle yükümlü olan kamu otoriteleridir. Bu sebeple kamu otoriteleri de masumiyet karinesine riayet etmek zorundadırlar. AİHM, masumiyet karinesinin sadece yargılama makamlarını değil, devletin bütün resmi makamlarını kapsaya bir karine olduğunu belirtmiştir. AİHM, bir çok kararında bir kişi hakkında kesinleşmiş yargı kararı olana dek kamu otoritelerinin beyanlarında kullandıkları dile dikkat etmeleri gerektiğini belirtmiştir. *Allenet de Ribemont v. Fransa*¹⁸⁹ başvurusunda, başvuranın tutuklanmasından sonra devlet yetkililerinin düzenlediği basın toplantısında, kendisinin suçlu olarak ilan etmelerinin karineyi ihlal ettiğini belirtmiştir. *Krause v. İsviçre*¹⁹⁰ başvurusunda ceza soruşturması ile ilgili bilgilerin kamuoyuna duyurulabileceği, ancak devlet yetkililerinin, kişiyi mahkumiyet elde edilmeden önce suçluymuş gibi gösterilmesinden kaçınılması gerektiği belirtilmiştir. *Ensslin, Baader, Raspe v. Almanya*¹⁹¹ kararında ise Komisyon, kamu otoritelerinin verdiği ifadelerin sanığın suçlu olduğu yönünde olması halinde karinenin ihlal edileceğini belirtmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi incelediği pek çok başvuruda masumiyet karinesine ilişkin ihlal iddialarını değerlendirmiş ve geliştirdiği içtihatlar ile karinenin ihlal edilip edilmediği hususunda belirleyici olmuştur.

2.3 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Masumiyet Karinesinin Uygulama Alanı

Karine ile ilgili bilinmesi gereken bir diğer bilgi uygulama alanıdır. Esasen uygulama alanı bilinmeden karinenin sağladığı güvenceden bahsedemeyiz. Bu sebeple bu çalışmada karinenin uygulama alanına değinilmiştir. Karinenin uygulama alanı belirlenirken bazı kriterlerin varlığı aranmaktadır. Karinenin ileri sürülebilmesi için

¹⁸⁹ *Allenet de Ribemont v France*, Başvuru no 15175/89 (AİHM, 10 Şubat 1995).

¹⁹⁰ *Krause v Switzerland*, Başvuru no 7986/77 (AİHM, 3 Ekim 1978) par. 3.

¹⁹¹ *Ensslin, Baader and Raspe v Germany*, Başvuru no 7572/76 (AİHM, 8 Temmuz 1978).

öncelikle bir suç isnadının varlığı şarttır. Bu ön şart olarak kabul edilsede tek başına uygulama alanını belirlemek için yeterli değildir. Fiilin iç hukuktaki sınıflandırılması da uygulama alanının belirlenmesinde kilit rol oynamaktadır. Yine fiilin müdahale ettiği alan ve uygulanacak yaptırım türü ve ağırlığı da masumiyet karinesinin uygulama alanının belirleyen kriterlerdendir. Bu kriterler karinenin uygulama alanını ortaya koymak için aşağıda başlıklar halinde anlatılmaya çalışılacaktır. AİHS’e taraf devletler, Sözleşme ile korunan hak ve özgürlükleri ihlal etmedikleri müddetçe bir fiil veya eylemi suç haline getirebilirler. Devletlerin kendi iç hukuklarının suç olarak kabul ettiği fiiller ise, genellikle Sözleşme uygulamasında da suç olarak kabul edilmektedir. Masumiyet karinesinin doğal bir sonucu olarak, şüpheli ya da sanık ceza yargılaması süresince suçsuzluğunu kanıtlamak zorunda değildir. İspat yükü iddia makamına yüklenmiştir. Şüpheli ya da sanığın muhakeme sırasında susma hakkına sahip olması da bu hakkın bir uzantısıdır. Karineye göre bir suç ile itham edilen kişi (şüpheli ya da sanık), hakkında yapılacak tüm yargılama işlemlerinin sonuna kadar suçsuz kabul edilmektedir. Kişi hakkında mahkumiyet kararı verilebilmesi için ise suçluluğunun delillerle sabit olması gerekir.

2.3.1 Karinenin Uygulanabilirlik Ön Koşulu Olarak Bir Suç Isnadının Varlığı

Karinenin varlığından bahsedebilmek için, kişinin bir suç ile itham edilmesi ve hakkında yapılacak tüm yargılama işlemlerinin sonuna kadar masum sayılması gerekmektedir. Kişi hakkında mahkumiyet kararı verilebilmesi için suçluluğunun delillerle sabit olması şarttır. Karinenin koruma sağladığı yargılama aşamaları bakımından, geniş ve dar anlamda sanıklık müesseselerinin yanında, “suç isnadı” kavramı da büyük önem arz etmektedir. Çünkü AİHM kararlarına göre, kişinin somut olayda masumiyet karinesinin korumalarından faydalanabilmesi için suç isnadı şarttır.

Bu durum karinenin uygulama alanını ve doğal olarak ihlal edilebilirliğini, ceza davasının öncesinden itibaren mümkün kılmaktadır.

Mahkumiyet ile sonuçlanan veya suçlu olduğu kesinleşen kişilerin “*hakkında suç isnadı olan kişi*” statüsünde olmadıkları için masumiyet karinesinin sağladığı güvence kapsamında değildirler. T.C. Anayasa Mahkemesi Ramazan Tosun bireysel başvurusunda¹⁹² suç isnadını masumiyet karinesi ile ilgisi açısından yorumlamış ve mahkumiyete dönüşen ve suçluluğu sabit olan kişiler hakkında suç isnadı olan kişi olamayacaklarına karar vermiştir.¹⁹³ AİHM, Fischer v. Avusturya¹⁹⁴ başvurusunda karinenin yargılamanın yenilenmesine dair yapılan başvurulara kapsamadığını çünkü cezası kesinleşen kimsenin bu madde tahtında “*hakkında suç isnadı bulunan*” biri olmadığına karar vermiştir. Ancak, Löffler v. Almanya¹⁹⁵ başvurusunda ise yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulünden sonraki yeni süreç, cezai bir suç isnadının karara bağlanmasıyla ilgili görülebileceğine karar vermiştir.

2.3.1.1 Fiilin İç Hukuktaki Sınıflandırılması

AİHM, bir fiilin suç olabilmesi için taraf devletin kendi iç hukukunda; ceza hukukunda mı, disiplin hukukunda mı yoksa her ikisinde de mi düzenlendiğine bakılması gerektiğini değerlendirmektedir. Bu kritere göre taraf devletlerden birisi tarafından davaya konu olan eylem iç hukukta suç olarak nitelendiriliyorsa AİHM de

¹⁹² Ramazan Tosun v Türkiye, Başvuru no 2012/998 (T.C Anayasa Mahkemesi, Kasım 2024) (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/998>) erişim tarihi 5 Kasım 2024.

¹⁹³ Ramazan Tosun v Türkiye (n 192) gerekçesi “Bu çerçevede, masumiyet karinesi kural olarak, hakkında bir suç isnadı bulunan ve henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş kişileri kapsayan bir ilkedir. Suç isnadı mahkûmiyete dönüşen ve suçluluğu sabit hale gelen kişiler açısından ise, artık “hakkında suç isnadı olan kişi” statüsünde olmadıkları için masumiyet karinesi iddiasının geçerli bir dayanağı kalmamaktadır. Ancak ceza davası sonucunda kendisine isnat edilen suçu işlemediğinin sabit olduğu veya suçu işlediğine kesin olarak kanaat getirilemediği ve bu nedenle sanık hakkında beraat kararı verilen durumlarda kişi hakkında masumiyet karinesinin devam ettiğinin kabulü gerekir. Çünkü böyle durumlarda Anayasa’nın 38. maddesinin dördüncü ve Sözleşme’nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkraları anlamında kişinin suçluluğu sabit olmamıştır ve bu nedenle suçlu sayılamaz.” şeklindedir.

¹⁹⁴ Fischer v Austria, Başvuru no 16922/90 (AİHM, 26 Nisan 1995).

¹⁹⁵ Löffler v Austria, Başvuru no 30546/96 (AİHM, 10 Eylül 1995).

bu eylemi suç olarak kabul etmektedir.¹⁹⁶ Fiil, devletin kendi iç hukukunda suç olarak kabul edilmiş ise, altıncı madde uygulanabilecektir. Ancak iç hukukta suç olarak düzenlenmemişse AİHM kapsamında adil yargılanma güvencelerinin uygulanması bakımından belirleyici olamayabilecektir. AİHM, bu durumda diğer iki kriter olan fiilin niteliği ve yaptırımın ağırlığı kriterlerini inceler. Fiilin Mahkeme tarafından suç olarak değerlendirilebilmesi için her iki kriterin birlikte gerçekleşmesi şart değildir. Fiilin bu kriterlerden yalnızca birini sağlaması da AİHM açısından yeterlidir.¹⁹⁷

Taraf devletlerin işlenen suçları, suç olarak düzenlemeyebileceğinden, suç olarak öngörülme eylemlerin doğrudan altıncı maddenin sağladığı güvencenin kapsamı dışında olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.¹⁹⁸ AİHM, taraf devletlerin AİHS'nin 6'ncı maddedeki güvenceleri bertaraf etmesinin önüne geçmek için, ulusal nitelermeler ile bağlı bulunmayıp "suç" kavramını içtihatlar yolu ile açmış ve bir eylemin idari nitelikte bir eylem veyahut ceza hukuku anlamında suç teşkil eden bir eylem olup olmadığı konusunda Engel ve Diğerleri v. Hollanda başvurusu ile belirlemiştir. Bu kriterlere aynı zamanda Engel Ölçütleri denilmektedir. Buna göre; suçun iç hukuktaki yeri, suçun niteliği (nature of the offence) ve öngörülen cezanın niteliği ve ağırlığı (the nature and degree of severity of the penalty) belirleyici olmaktadır. AİHS'de masumiyet karanesi, sadece ceza hukuku anlamında bir suç isnadının bulunması halinde başvurulabilecek bir hak olarak düzenlendiği için düzenleme, T.C. Anayasası'ndaki masumiyet karanesinden daha dar kapsamlıdır. Bu ölçütleri belirlemeden önce suçun ne olduğuna açıklık getirilmelidir. Suç; genel olarak

¹⁹⁶ Ezgi Çırak, 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Adil Yargılanma Hakkının Uygulama Alanı' (2019) 21(2) *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 997.

¹⁹⁷ Gülay Arslan Öncü, 'Vergi Hukuku ve Yargılanmasına Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Uygulanabilirliği: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Bir Analiz' (2015) 6(20) *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 151.

¹⁹⁸ İbid 151.

ceza yaptırımını gerektiren haksız bir fiil olarak tanımlanabilir ve bu fiiller genellikle, toplumsal ilişkiler ve düzenin devamı açısından önemli olan ve korunması gereken hukuki değerleri bilerek veya açığa ihlal eden ya da özensizlik niteliği taşıyan insan davranışlarıdır.¹⁹⁹ Suç nedeniyle kişi, hukuki değerlerin ihlalinin karşılığı olarak cezai bir yaptırıma veya toplumu tehlikeli suçlara karşı korumak amacıyla güvenlik tedbirlerine tabii olabilir. AİHM, Engel ölçütlerinden hareketle suç isnadı kavramını üç kriter bağlamında değerlendirmektedir. Bunlardan ilki bir fiilin taraf devlet tarafından nasıl sınıflandırıldığı ikincisi suçlamaya konu olan fiilin niteliği üçüncüsü ise ilgili fiile karşılık düzenlenen yaptırımın nitelik ve ağırlığıdır.

Çelikeş ve Diğerleri v. Türkiye²⁰⁰ başvurusunda, AİHM, askeri disiplin cezasını AİHS kapsamında suç olarak görmemiş ve kabul edilemez bulmuştur. Sidabras ve Džiautas, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde Devlet Güvenlik Komitesi'nde (KGB) ajan olarak çalışmışlardır. Eski KGB çalışanlarına istihdam yasağı getiren düzenleme çerçevesinde başvurusular 1999'da işlerinden çıkartılmış ve ayrıca kamu ve özel sektörün bazı kısımlarında on yıl süreyle çalışmaktan men edilmişlerdir. AİHM konuyla ilgili değerlendirmesinde başvurusuların işten çıkarılma ve istihdam yasağının suç kapsamına girmediğini belirtmiş ve başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.²⁰¹

2.3.1.2 Fiilin Müdahale Ettiği Alan

AİHM'e göre, öncelikli olarak söz konusu fiilin taraf devlet tarafından nasıl düzenlendiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. İsnad edilen fiil, suç olarak sınıflandırılmış ise, karine uygulanabilir olacaktır. Fiilin suç olarak sınıflandırılmadığı

¹⁹⁹ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (20.baskı, Seçkin 2024) 168.

²⁰⁰ *Çelikeş ve Diğerleri v. Türkiye*, Başvuru no 45824/99 (AİHM, 7 Kasım 2000).

²⁰¹ *Sidabras and Džiautas v Lithuania*, Başvuru no 55480/00 and 59330/00 (AİHM, 1 Temmuz 2003).

durumlarda veya buna dair tereddütlerin bulunması durumunda karinenin uygulanması için ikinci veya üçüncü ölçütlere bakılmalıdır. Bunun yapılamaması halinde taraf devletler, karinenin sağladığı korumadan kaçınmak için suç sınıflandırılmalarında değişiklik yapma yoluna başvurabilirler. Bu sebeple fiillerin doğrudan AIHS'in 6'ncı maddesinden muaf olduğu yorumunu önlemek için mutlaka diğer ölçütlere göre de değerlendirme yapılmalıdır.

Ravnsborg v. İsveç²⁰² başvurusunda, hukuk mahkemesindeki uygunsuz davranışı sebebi ile mahkeme tarafından para cezasına hükmedilmiş olmasının, iç hukukta suç olarak düzenlenmemesinden dolayı diğer ölçütleri dikkate alarak değerlendirme yapan AIHM, disiplin yetkileri çerçevesinde yaptırım uygulandığını belirterek ceza hukuku alanında suç olmadığına kanaat getirmiştir. AIHM, bir memurun zorunlu olarak emekliye sevk edilmesiyle sonuçlanan disiplin davası ile ilgili yaptığı değerlendirmede ulusal makamların verecekleri kararları salt idari alanda tutabildikleri ölçüde, bu tür davaların altıncı madde anlamında "cezai suç" ile ilgili olmadıklarını belirtmiştir.²⁰³ AIHM, Suküt v. Türkiye²⁰⁴ başvurusunda, bir askerin disiplin ihlalleri nedeniyle orduyla ilişkisinin kesilmesi ile ilgili bir anlaşmazlığı Sözleşme'nin altıncı maddesindeki cezai suç başlığı kapsamında yer almadığını belirtmiştir.

Suç isnadı ile ilgili olan ikincil ölçüt olan fiilin müdahale ettiği alan belirlenirken söz konusu fiile benzer nitelikteki fiillerin nasıl ifade edildiği, ilgili fiilin ceza hukukunda yer alan suçlara konu olan fiiller ile olan benzer olup olmadığı, gibi hususlara dikkat edilmektedir. AIHM, disiplin soruşturmalarını ise Sözleşme'nin 6'ncı

²⁰² *Ravsong v Sweden*, Başvuru no 14220/88 (AIHM, 23 Mart 1994).

²⁰³ *Mouillet v France*, Başvuru no 27521/04 (AIHM, 13 Eylül 2007).

²⁰⁴ *Suküt v Türkiye*, Başvuru no 59773/00 (AIHM, 11 Eylül 2007).

maddesi kapsamında değerlendirmemiş olmasına rağmen, suç isnadının özerk yorumlanması sonucunda disiplin suçlamasının suç alanına dahil olması halinde disiplin suçlarının da 6'ncı madde kapsamında değerlendirmektedir. AİHM, esasa yönelik de bir inceleme yapılmasını öngörmektedir.²⁰⁵ AİHM, Weber v. İsviçre²⁰⁶ başvuru kapsamında gazeteci Weber, bir ceza soruşturmasının gizliliğini ihlal ettiği gerekçesiyle mahkûm edilmiştir. AİHM kararında; disiplin yaptırımlarının ortak özelliğinin, belirli gruplara dahil olan üyelerin, kendilerine ilişkin davranış kurallarını ihlal etmeleri halinde uygulanan yaptırımlar olduğunu belirtmiştir. Başvuru konusu olayda iç hukukta soruşturmanın gizliliğinin ihlaline ilişkin düzenlemenin belirli bir grubu değil tüm halkı etkileyebilecek nitelikte olduğunu ve bu sebeple ceza hukuku anlamında bir suçun varlığından söz edilebileceğine bulgu yapmıştır.

2.3.1.3 Uygulanacak Yaptırım Türü ve Ağırlığı

AİHM, özellikle kişinin özgürlüğünü tehdit edecek nitelikte bir yaptırım öngörülmesi halinde , ceza hukuku anlamında bir suçun varlığını aramaktadır.²⁰⁷ Bu kriter fiile uygulanan yaptırımın yöneldiği kişi sayısı ve statüsüdür.²⁰⁸ Mahkeme, Engel ve Diğerleri v. Hollanda başvurusu kapsamında başvuruculara verilen iki günlük göz hapsi ile bir başka başvurucuya uygulanan dört günlük hafif göz hapsinin özgürlükten yoksun bırakmayacak şekilde kadar hafif bir ceza olduklarından cezai yaptırım olmadığına kanaat getirmiştir. AİHM, Öztürk v. Almanya²⁰⁹ başvurusunda ise, başvurucuya kesilen para cezasının miktarının çok düşük olmasına rağmen uygulanan yaptırım ile caydırıcılık ve cezalandırma amaçlandığından dava konusu suçun AİHS anlamında cezai olduğuna kanaat getirmiştir. AİHM, yaptırımın

²⁰⁵ *Stitic v Croatia*, Başvuru no 29660/03 (AİHM, 8 Kasım 2007).

²⁰⁶ *Weber v Switzerland*, Başvuru no 11034/84 (AİHM, 22 Mayıs 1990).

²⁰⁷ Sibel İncoğlu, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı: Kamu ve Özel Hukuk Alanlarında Ortak Yargısal Hak ve İlkeler* (4.baskı, Beta 2022) 95.

²⁰⁸ *Ibid* 87.

²⁰⁹ *Öztürk v Germany*, Başvuru no 8544/79 (AİHM, 21 Şubat 1984).

niteliğine bakarken para cezasının ortaya çıkan bir zararın giderilmesi için maddi tazminat olarak mı yoksa esasen kusurun tekrarlanmaması için caydırıcı bir ceza olarak mı uygulandığı ile ilgilenmektedir. Bendenoun v. Fransa başvurusunda; kusurun tekrarlanmaması için para cezası verilmesi, fiilin suç kapsamında olduğuna dair bir değerlendirme olarak nitelendirilmiştir. Cezalara ilişkin bir başka husus ise, para cezalarının ödenmediği durumlarda hapis cezasına çevrildiği hallerdir. İdari hapis cezalarının caydırıcılık ve cezalandırıcı niteliği olması halinde suç isnadı olarak tanımlanmaktadırlar. Mahkeme Balyste/Līdeikiene v. Litvanya²¹⁰ başvurusunda, bu cezalara konu fiilleri suç isnadının varlığına dayanak olarak göstermiştir.

2.3.2 Masumiyet Karinesinin Geçerli Olduğu Aşamalar

Masumiyet karinesi soruşturma ve kovuşturma evresinin her aşamasında; kanun yolunda kesinleşmiş bir karar verilene kadar uygulanmakta olup, mahkemece verilen mahkûmiyet kararıyla birlikte ortadan kalkmaktadır. Karinenin sağladığı güvenceler, kişinin bir suç isnadı altında olması ile başlar. Kişinin suç isnadı şüphesi ile haklarının etkilenmeye başlaması ile güvence devreye girmektedir. Dava açılması karinenin varlığı için şart olmadığından, özellikle soruşturma aşamasında delil toplama sürçlerinde bu görevi yerine getiren mercii karinenin varlığını göz ardı etmemelidir. Her soruşturmanın kamu davasına dönüşmeyeceği de dikkate alınarak, kişiye önyargı ile yaklaşmadan objektif kriterlere dayanarak soruşturma tekamül ettirilmelidir. AİHM, bu konuda Minelli v. İsviçre²¹¹ başvurusunda önemli bir içtihat geliştirmiştir. Karar kapsamında “*saniğin suçluluğu yasal olarak saptanmadan önce ve özellikle kendisini savunma hakkına sahip olmadan onun suçlu olduğu hissini telkin eden adli bir karar, suçsuzluk karinesinin ihlali*”²¹² şeklinde ifade bulmuştur. AİHM

²¹⁰ *Balytė-Lideikiene v. Lithuania*, Başvuru no 72596/01 (AİHM, 4 Şubat 2009).

²¹¹ *Minelli v. Switzerland*, Başvuru no 8660/79 (AİHM, 25 Mart 1983).

²¹² *Minelli v. Switzerland* (n 211) par. 37.

içtihatlarına göre, masumiyet karinesinin koruması; kişi şüpheli sıfatını aldığı andan itibaren başlar; çünkü bu andan itibaren kişinin suç işlediğine dair şüphe gündeme gelir. Bu başlangıç şüphesinin güçlenmesi halinde ise suç isnadı ortaya çıkar. Suç isnadı ile karinenin sağladığı güvence hüküm kesinleşinceye kadar yargılama işleminin her aşamasında vardır; çünkü sanık sıfatı sadece ilk derece yargılama aşamasını kapsamayıp, kararın temyizi halinde de masumiyet karinesi temyiz sonuçlanıncaya kadar uygulanacaktır. AİHM, Nölkenbockhoff v. Almanya²¹³ başvurusunda, yerel mahkemenin “*temyiz sonunda mahkûmiyet hükmünün onanmasının kuvvetle muhtemel olduğu*” sebebi ile tazminat talebini reddetmiştir. Komisyon ise karinenin temyiz aşamasında geçerli olduğuna kanaat getirmiştir.

2.4 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İctihatlarında Masumiyet Karinesi

2.4.1.Yargı Makamları ve Kamu Görevlilerinin Beyanları İle İlgili İctihatlar

2.4.1.1 Minelli v. İsviçre Başvurusu

Erwin Minelli isimli başvuru, İsviçre’de yayınlanan bir dergideki makaleleri nedeni ile iftira ve hakaret suçlamaları ile yargılanmış, akabinde davası zamanaşımına uğradığı gerekçesi ile mahkeme kararı ile düşmüştür. Ancak aynı mahkeme, işin esasına girmeyip, savunma hakkı kullandırmadığı ve suçlu olduğuna hükmetmediği sanığı, mahkeme masraflarından bazılarını ve karşı tarafın yaptığı takip masraflarını ödetmeye mahkum etmiştir. Başvuran davasının zamanaşımına uğradığı sebebiyle

²¹³ Nölkenbockhoff v. Germany, Başvuru no 10300/83 (AİHM, 25 Ağustos 1987).

düşmüş olmasına rağmen yargılama gideri ve tazminat ödenmesine hükmedilmesinin masumiyet karinesini ihlal ettiği sebebi ile işbu başvuruyu yapmıştır

Başvurana göre mahkeme tarafından yargılanan bir kişiye yapılmış bir “suç isnadı” vardır. Bu sebeple AİHS’in 6’ncı maddesinin 2’nci paragrafı ihlal edilmiştir. Hükümet, Bay Minelli’nin AİHS’in 6’ncı maddesinin 2’nci paragrafı “*cezai bir suçla itham edildiğini*” kabul etmesine rağmen hakarete ilişkin kovuşturmanın “*cezai bir mesele*” olmadığını iddia etmiştir. Hükümet ayrıca, Zürih Kantonu Ağır Ceza Mahkemesi’nin kovuşturmanın zaman aşımı nedeniyle durdurulduğunu açıkladıktan sonra masraflar konusunda karar verirken, doğası gereği adli işlevlerinden farklı, tamamen idari bir işlev yerine getirdiğini ileri sürmüştür; bir delil kuralından başka bir şey olmayan masumiyet karinesinin konuyla ilgisiz olduğu bir usuli karar verdiğini iddia etmektedir. Hükümete göre, şikayet konusu karar en azından 6’ncı maddesinin 2’nci paragrafı bakımından zamanşımına uğramıştır çünkü Bay Minelli’nin masumiyet karinesinden en fazla, zamanaşımının devreye girdiği tarih olan 27 Ocak 1976’ya kadar yararlanabilirdi. Bay Minelli ise 20 Haziran 1979 tarihinde Komisyon’a başvurmuştur.

AİHM tarafından masumiyet karinesi ile ilgili verilen temel nitelikteki kararlardandır. Masumiyet karinesinin geniş şekilde yorumlandığı bir karar olup, karinenin salt teorik bir ilke olmadığı, pratikte de korunması gerektiğine dikkat çekmektedir. AİHM, başvuruyu öncelikli olarak, suç isnadı olup olmadığı noktasından hareketle incelemiştir. Mahkeme suçun cezai niteliğini saptarken olağan ilkelerini uygulamış ve hakaret davasındaki yargılamanın cezai olduğuna kanaat getirmiştir.²¹⁴ AİHM, bir “suç isnadı” (“*criminal charge/accusation en matière pénale*”) bulunup bulunmadığının saptanabilmesi için, diğer hususların yanı sıra, sanığın yürürlükteki iç

²¹⁴ *Minelli v. Switzerland* (n 211)par. 28.

hukuk kuralları karşısındaki durumunu AİHS'in 6'ncı maddesinin amacı ışığında incelemek gerektiğini hatırlatmış ve bu prensibi somut olaya uygulamıştır.²¹⁵ AİHM, masumiyet karinesinin, ceza davasının tamamında uygulanmasını gerektiğini vurgulamış ve sanığın suçlu olduğu ön yargısını ortaya koyan ve ona savunma hakkı tanınmaksızın verilen bir mahkeme kararının, masumiyet karinesini ihlal ettiğini hatırlatmıştır. Mahkemeye göre masraflarla ilgili hüküm verilmesi salt masumiyet karinesini ihlal etmemektedir. Ancak masrafların paylaşımı kişinin masumiyeti ile ilişkilendiriliyorsa karine ihlal edilmektedir.²¹⁶ AİHM'e göre, sanığın yasal olarak suçluluğu sabit olmadan ve özellikle de savunma hakkını kullanma fırsatını bulamadan verilen bir yargı kararında suçlu olduğuna ilişkin bir kanaat yansıtılırsa, masumiyet karinesi ihlal edilmektedir.²¹⁷ Bu durum resmi anlamda bir saptama olmasa bile geçerli olup, mahkemenin sanığı suçlu olarak gördüğünü ima eden bir gerekçesi bile buna yeterli olduğundan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine kanaat getirmiştir. AİHM, masumiyet karinesinin, ceza davasının tamamında uygulanmasını gerektiğini vurgulamış ve sanığın suçlu olduğu ön yargısını ortaya koyan ve ona savunma hakkı tanınmaksızın verilen bir mahkeme kararının, masumiyet karinesini ihlal ettiğini hatırlatmıştır. Mahkemeye göre masraflarla ilgili hüküm verilmesi salt masumiyet karinesini ihlal etmemektedir. Ancak masrafların paylaşımı kişinin masumiyeti ile ilişkilendiriliyorsa karine ihlal edilmektedir.²¹⁸ Zürih Ağır Ceza Mahkemesi kararında yer verdiği “*very probably have led to conviction*” (zaman aşımı olmasaydı, şikâyetin konusu olan makalenin çok muhtemelen mahkûmiyete yol açacağı) cümlesi AİHM tarafından değerlendirilmiş ve bu cümle ile masumiyet karinesinin ihlal edildiğine

²¹⁵ *Adolf v. Austria* (n 175)par. 30.

²¹⁶ *Minelli v. Switzerland*(n 211)par. 34.

²¹⁷ *Minelli v. Switzerland*(n 211) par. 37.

²¹⁸ *Minelli v. Switzerland* (n 211)par. 34.

karar verilmiştir.²¹⁹ Kararda devlet yetkilileri ve yargı organlarının sanıkların suçluluğu hakkında önyargılı açıklamalarda bulunmaktan kaçınması ve yargılamanın her aşamasında masumiyet karinesine riayet edilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Yine kararda, herhangi bir resmi bulgu olmasa bile mahkemenin sanığın/şüphelinin suçlu oluşunu değerlendirdiğini düşündüren bazı sebeplerin var olmasının bile karinenin ihlali için yeterli olduğuna bulgu yapılmıştır. AİHM tarafından masumiyet karinesi ile ilgili verilen temel nitelikteki kararlardandır.²²⁰

2.4.1.2 *Allenet De Ribemont v. Fransa Başvurusu*

Başvuran, 29 Aralık 1976'da bir cinayete ilişkin yapılan soruşturma kapsamında tutuklanmıştır. Başvurucu, tutukluluğu esnasında devlet görevlilerinin basına “*Cinayetin kışkırtıcıları Bay De Varga ve Bay de Ribemont'tu. Organizatör Dedektif Çavuş Simoné'ydı ve katil Bay Frèche'di*”²²¹ şeklinde yaptıkları açıklamalar sebebi ile masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmektedir. 14 Ocak 1977'de kasten adam öldürmeye yardım ve yataklıktan gözaltına alınan başvuran, 1 Mart 1977 tarihinde serbest bırakılmıştır. 23 Mart 1977'de başvuran, Sözleşmenin 6'ncı maddesinin 2'nci paragrafına dayanarak İçişleri Bakanı ve üst düzey polis yetkililerinin 29 Aralık 1976'da Jean de Broglie cinayeti hakkında düzenlediği basın toplantısındaki açıklamalar sebebi ile devlet adına Başbakan'dan tazminat talep etmiş. Başbakan bu talebi reddetmiştir. Bunun üzerine başvuru Paris İdare Mahkemesi'ne başvurmuş; ancak bu mahkeme de talebini reddetmiştir. Sonrasında kararı Danıştay'a temyiz eden başvuran burada da başarılı olamamıştır. Danıştay'ın gerekçesi “*İçişleri Bakanı'nın bir polis operasyonu sırasında yaptığı açıklamalar, o operasyondan ayrı tutulamaz. Buna*

²¹⁹ *Minelli v. Switzerland* (n 211)par. 38.

²²⁰ *Minelli v. Switzerland* (n 211)par. 38.

²²¹ *Allenet de Ribemont v France* (n 190) par. 11.

göre, bu tür açıklamaların herhangi bir olumsuz sonucu hakkında karar vermek idari mahkemelerin görevi değildir. Yukarıdakilerden, Paris İdare Mahkemesi'nin itiraz edilen kararda, başvuranın iddiasının 'hükümet görevleri sırasında' gerçekleştirilen bir eylemle ilgili olduğu ve dolayısıyla idare mahkemeleri tarafından incelenmeye açık olmadığı yönünde karar vermesinin yanlış olduğu sonucu çıkarken, Bay Allenet'in söz konusu karardaki iddiasının reddedilmesine karşı yaptığı itirazın asılsız olduğu sonucuna varılmaktadır.”²²²Şeklindedir.

Başvuran, 29 Şubat 1984'te Başbakan'a ve 5 Mart 1984'te Hükümet Hukuk Görevlisi'ne (agent judiciaire du Trésor) karşı Paris Büyük Mahkeme'sinde dava açmış ancak, mahkeme alt mahkemenin kararını destekler şekilde “*basın kupürleri iddialarını kanıtlamak için yeterli olmadığı ve şikayet edilen ve adli soruşturma sırasında yapılan ifadelerin kendi başlarına iddia edilen zarara neden olmadığından nedensellik bağı bulunmadığına*” karar vermiş ve başvuruyu reddetmiştir. Başvuran ilgili kararı temyize götürmüş ancak bu talep de reddedilmiştir. Başvuran, 29 Aralık 1976 tarihli basın toplantısında yapılan açıklamaların, Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin 2'nci paragrafında güvence altına alınan masumiyet karinesinden yararlanma hakkının ihlali anlamına geldiğini ileri sürmüştür. Hükümet, 25 Mart 1983 tarihli Minelli v. İsviçre ²²³ başvurusuna dayanarak, masumiyet karinesinin yalnızca yargı makamı tarafından ve mahkemenin sanığı önceden suçlu olarak gördüğünü öne sürmesi durumunda ihlal edildiğinin gösterilebileceğini ileri sürmüştür.

Komisyon, masumiyet karinesi ilkesinin her şeyden önce ceza yargılamalarında usule ilişkin bir güvenceden daha geniş kapsamlı olduğu, yalnızca ceza davalarını karara bağlayan ceza mahkemelerine değil, aynı zamanda diğer

²²² *Allenet de Ribemont v France*(n 190) par. 26.

²²³ *Minelli v Switzerland* (n 211)par. 37.

makamlara da yükümlülükler yüklediğini²²⁴ ve AİHM'in görevinin başvuranın masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediğinin tespit etmek olduğunu belirtmiştir.²²⁵ AİHM'e göre bir suçla itham edilen kişiyle ilgili karar veya görüşler, yasaya göre suçlu olduğu kanıtlanmadan önce onun suçlu olduğuna dair bir görüşü yansıtıyorsa, karine ihlal edilmiştir. Bunun için mahkemenin sanığı suçlu olarak gördüğünü öne süren bir gerekçenin olması yeterlidir.²²⁶ AİHM, hükümetin yalnızca yargı organları tarafından ihlal edilebileceğine dair yaptığı iddianın kabul edilebilir olmadığını, aksine masumiyet karinesinin yalnızca bir yargıç veya mahkeme tarafından değil, aynı zamanda diğer kamu otoriteleri tarafından da ihlal edilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca AİHM, Sözleşmenin koruduğu hakları garanti altına alacak şekilde yorumlanması gerektiğini de, bu kararı değerlendirirken yinelemiştir.²²⁷ AİHM'e göre 29 Aralık 1976'daki basın toplantısı kapsamında yapılan açıklamalarda sırasında Bay Allenet de Ribemont polis tarafından yeni tutuklanmış ve henüz kasten adam öldürmeye yardım ve yataklık etmekle suçlanmamış olmasına rağmen “*suçla itham edilen*” bir kişi haline getirilmesi başvuranı karinenin kapsamına almıştır. AİHM, AİHS madde 10 kapsamında ifade özgürlüğü, bilgi alma ve verme özgürlüklerinin güvence altına alındığını vurgulamaktadır. Bu nedenle, 6'ncı maddenin 2'nci paragrafı yetkililerin kamuoyunu devam eden cezai soruşturmalar hakkında bilgilendirmelerini engelleyici bir nitelik taşımadığını; ancak masumiyet karinesine saygı gösterilmesi için özen ve dikkat yükümlülüğünü yerine getirmelerini gerektiği belirtmektedir.

²²⁴ *Allet de Ribemont v France*(n190)par. 33.

²²⁵ *Sekanina v Austria*, Başvuru no 13126/87 (AİHM, 25 Ağustos 1993) par. 22.

²²⁶ *Minelli v Switzerland*(n 211)par. 37.

²²⁷ *Crus Varas v Sweden*, Başvuru no 15576/89 (AİHM, 20 Mart 1991) par. 11.

AIHM, İçişleri Bakanı'nın yetkisi altında soruşturmada sorumlu polis şefi ve Ceza Soruşturma Dairesi Müdürü'nün yaptığı açıklamalarda, başvurunun Bay de Broglie cinayetinin kışkırtıcılarından biri olarak gösterilmesinin 6'ncı maddenin 2'nci fıkrasını ihlal ettiğine kanaat getirmiştir. Söz konusu davada, Bay Allenet de Ribemont'tan herhangi bir nitelendirme veya çekince olmaksızın bir cinayetin azmettiricilerinden biri olarak bahsedilmiştir.²²⁸ Bunun sonucunda başvuranın suçluluğunun açıkça beyan edilmiş ve kamuoyunu onu suçlu bulmaya teşvik edilmiştir. İlaveten adli makamlar tarafından olguların değerlendirilmeden kişinin yargılanmasına sebep olduğu belirtmiştir.

Bu karar ile “*bir suçla itham edilen herkesin, kanuna göre suçluluğu ispatlanana kadar masum sayılacağı*” temel hakkının “*sadece bir yargıç veya mahkeme tarafından değil, aynı zamanda diğer kamu otoriteleri tarafından da ihlal edilebileceğini*” ilk kez teyit edilmiştir.²²⁹

2.4.1.3 *Daktaras v. Litvanya Başvurusu*

Başvuran, 1976 ve 1977 yıllarında kavgadan, 1987 yılında ise soygun suçundan hüküm giymiş, 1990'ların başında ise tahliye edilmiştir. 18 Şubat 1996 tarihinde ise hakkında; şantajda bulunma ve mağduru baskı altına alma suçlamaları ile soruşturma başlatılmıştır. Suçlalmaları kabul etmeyen başvuru ve avukatı, Savcılığa başvurunun suçlu olduğuna dair dosyada herhangi bir delilin olmadığını belirten bir dilekçe sunmuştur. Dilekçeyi alan savcı ise ilgili gerekçeler ile dilekçeyi reddetmiş ve bir iddianame düzenleyip, mahkemeye göndermiştir. Dilekçe “*Dosyaya erişim hakkından sonra (başvurucu), soruşturmanın takipsizlik kararı ile sonlandırılmasını,*

²²⁸ *Alletet de Ribemont v France* (n 190) par. 35.

²²⁹ *Alletet de Ribemont v France* (n 190) par. 36.

yüklenen suçları işlediği ve suçlu olduğu hususunda herhangi bir delilin bulunmadığını, suçunun ispatlanmadığını belirtmiştir. Bu asılsız savunma reddedilmelidir, zira ön soruşturma safhasında toplanan delillere göre başvuru suçludur. Henrikas Daktaras kabul etmese de, soruşturma safhasında toplanan tanık beyanları, video ve ses kayıtları, diğer kesin delillere göre suçu ispatlanmıştır. Daktaras 'ın gizlediği bir suç, tanık ..tarafından verilen delil marifetiyle; mağduru malı teslim etmesi için tehdit ettiği kesin delil ile; araba hırsızlığı yapan kişileri ile işbirliği yaptığı kendi beyanıyla; mağduru yıldırım için gözünü korkuttuğu kesin delil ile ispatlanmıştır.”Şeklindedir.

Başvurucu, savcının kullandığı dil ve tabirlerin AİHS'in 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasına yer alan karineyi ihlal ettiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca, Sözleşme'nin 6'ncı maddesi uyarınca, temyiz aşamasında davasını inceleyen Yüksek Mahkeme'nin, temyiz yargıçlarının Yüksek Mahkeme Ceza Dairesi Başkanı tarafından atanması nedeniyle “*tarafsız bir mahkeme*” olmadığını iddia etmiştir. Hükümet, başvuranın, Yüksek Mahkeme duruşmaya başladığında veya daha sonra temyiz aşamasında daire oluşumuna itiraz etmediği için başvurunun bu kısmıyla ilgili olarak iç hukuk yollarını tüketmediğini iddia etmiştir. Hükümet, başvuranın, temyiz hakimlerinin tarafsızlığını sorgulayabilecek hiçbir iddia sunmadığını belirtmektedir. Hükümet, devamla başvuranın, medya kampanyasının söz konusu yargılamalara zarar verdiği yönündeki şikâyetiyle ilgili olarak iç hukuk yollarını tüketmediğini, çünkü görüşülen kişileri veya röportaj yapanları hakaret nedeniyle hukuk davası yoluyla dava etmediğini ileri sürmüştür.

AİHM, masumiyet karinesi bakımından öncelikle, Litvanya Anayasası'nın²³⁰ 31'inci maddesinin 1'inci fıkrası²³¹ ve Litvanya Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 11'inci maddesinin 2'nci fıkrası²³² üzerinde durmuştur. Anayasa'nın 118'inci maddesine²³³ göre soruşturma safhası savcılık makamı tarafından yürütülmektedir. Bu yetkisi ise bizzat savcılık veya kolluk görevlileri tarafından yürütülebilir. Savcılık kararları nihaidir. AİHM, kamu görevlileri tarafından yapılan açıklamalarda seçilen kelimelerin önemini hassasiyetle vurgulamış ve karinenin sadece mahkemeler, hâkimler tarafından değil aynı zamanda savcılarının da dâhil olduğu diğer kamu otoriteleri tarafından ihlal edilebileceğini dile getirmiştir.²³⁴ Ancak genel ilkenin bu olmasına rağmen bir kamu görevlisine ait beyanatın suçsuzluk karinesini ihlal edip etmediği hususu; kendine özgü koşullar bazında değerlendirilmesi gerektiğini de hatırlatmıştır.²³⁵ Savcının tercih ettiği kelimeler kamuoyu ile paylaşılmamış sadece kendisine yapılan dilekçenin cevaplandırılması yazılan gerekçeli kararda ifade edilmiştir. Dilekçede suçun “*ispatlanmadığı*” belirtilmiş, savcı ise bu talebi reddederken “*ispat*” ibaresini kullanmıştır. Her iki taraf için ise var olup olmadığıdır. AİHM, savcı tarafından sarf edilen sözlerin yargısal süreçten bağımsız olmadığını ve

²³⁰ Constitution of Lithuania, (<https://lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-constitution/192>) erişim tarihi 4 Kasım 2024.

²³¹ Constitution of Lithuania, md 31(1): “A person shall be presumed innocent until proved guilty according to the procedure established by law and declared guilty by an effective court decision.”

²³² Lithuanian Code of Criminal Procedure, md11(2): “The use of violence, threats, actions degrading human dignity, or those harmful to health is prohibited in the application of procedural coercive measures and in carrying out investigative actions provided for in these Rules. The use of physical force is allowed only to the extent necessary to remove obstacles to the execution of a procedural action.”

²³³ Lithuanian Constitution, md 118: “Pre-trial investigations, direction, and prosecution in criminal cases on behalf of the State shall be approved by prosecutors. In cases specified by law, prosecutors shall defend the rights and legitimate interests of individuals and society. Prosecutors shall be independent in performing their duties and shall adhere only to the law. The Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania shall consist of the Office of the Prosecutor General and regional prosecutor's offices. The Prosecutor General shall be appointed and dismissed by the President of the Republic with the approval of the Seimas. The procedures for appointing and dismissing prosecutors, as well as their status, shall be determined by law.”

²³⁴ *Daktaras v Lithuania*, Başvuru no 42095/98 (AİHM, 10 Ekim 2000) par. 41.

²³⁵ *Daktaras v Lithuania* (n 234) par. 41.

kovuşturmayaya yer olmadığı kararını red eden süreçte ifade edildiğini belirtmiştir. Kararda “*ispatlanma*” teriminin kullanımını ise talihsiz olarak nitelemiştir. Ancak AİHM, kelimenin kullanıldığı bağlamı göz önüne alarak, başvuranın ve savcının, başvuranın suçunun delillerle tespit edildiği hususuna değil, dava dosyasının, başvuranın suçuna ilişkin olarak, soruşturmayı haklı çıkaran delilleri ortaya çıkarıp çıkarmadığına değinmiş oldukları kanaatindedir. Bu koşullar altında AİHM, savcının 1 Ekim 1996 tarihli kararında kullandığı ifadelerin masumiyet karinesini ihlâl etmediği sonucuna varmış ve kamu makamlarının da masumiyet karinesine özen göstermek zorunda olduğunu, masumiyet karinesinin sadece yargılama makamlarını değil, devletin bütün resmi makamlarını ilgilendiren bir kurum olduğunu hatırlatmıştır.²³⁶

2.4.1.4 Mahkemenin İçtihatları Üzerine Bir Değerlendirme

Minelli v. İsviçre başvurusunda yargılama makamlarının kararlarda kullandığı dil AİHM tarafından değerlendirilmiştir. Zurih Ceza Mahkemesinin zaman aşımı dolayısıyla davanın düşmesine karar verirken başvurucunun, yargılama giderlerinin bir bölümü ve mağdurların masraflarına karşılık bir miktar tazminat ödemesini emretmiştir. İsviçre Mahkemesi kararında, zaman aşımı olmasaydı, şikâyetin konusu olan gazete yazısının “*çok muhtemelen mahkûmiyete yol açacağı*” sonucuna ulaşmıştır. AİHM bu davada masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM’e göre sanığın suçluluğu yasal olarak saptanmadan önce ve özellikle kendisinin savunma hakkına sahip olmadan onun suçlu olduğu hissini telkin eden adli bir karar, masumiyet karinesinin ihlalidir. Dolayısı ile yargılmama makamlarının kullandıkları dile dikkat çeken bu karar masumiyet karinesi ile ilgili geliştirilen temel içtihatlarıdır.

²³⁶ *Daktaras v Lithuania*(n 234)par. 42.

Allenet de Ribemont v.Fransa başvurusunda AİHM, bir olayda suç isnadının tespiti için dava açılmış olmasını veya soruşturma başlatılmış olmasını aramamıştır. Başvuran hakkında henüz bir adli soruşturma başlatılmamış olmasına rağmen, Mahkeme Ribemont'un polis nezaretinde tutulması ve gözaltına alınmasını adli soruşturmanın başlangıcı olarak kabul etmiş ve karinenin koruması altında olduğu değerlendirilmiştir. Adli soruşturmaya paralel olarak yapılan İçişleri Bakanı tarafından da desteklenen basın açıklamasında Ribemont hakkında polisler tarafından yapılan açıklamaların masumiyet karinesinin ihlali olduğuna karar verilmiştir. Masumiyet karinesinin geçerli olduğu aşamalar incelendiğinde karinenin sağladığı korumanın suç isnadı ile başladığı görülmektedir. Bu karar; kamu görevlilerin karineye uygun hareket etmeleri yönünde olduğundan, dava açılmadığı durumlarda bile karinenin geçerli olduğuna vurgu yapılması açısından önemlidir.

Daktaras v. Litvanya başvurusu ise savcıların masumiyet karinesine uymakla yükümlü olduklarını gösteren önemli içtiharlardandır. AİHM'e göre, kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmaksızın, bir kamu görevlisi tarafından yapılan beyanatlar, herhangi bir kimseyi suçlu gibi gösterirse karine ihlal edilmektedir. Bu ihlal için ise resmî bulguya ve beyanata gerek olmayıp, mantıksal bir çıkarım karinenin ihlali için yeterlidir. Somut olayda tercih edilen kelimeler; ceza yargılamasından bağımsız basın açıklaması yerine, şüpheli talebinin değerlendirilmesine dair gerekçeli bir savcılık kararında ifade edilmiştir. AİHM'e göre savcının kararında tercih ettiği kelimeler ve ibareler bir talihsizlik olup, masumiyet karinesini ihlal etmemektedir.

AİHM içtihatları incelendiğinde, yargı makamları ve kamu görevlilerinin masumiyet karinesine riayet etmesi gerekliliğinin önemi üzerinde durulduğu görülmektedir. Yargı makamları ve kamu görevlileri verdikleri kararların gerekçelerinde veya söylem ve beyanatlarında masumiyet karinesine uygun hareket

etmelidirler. Suç isnadı altında olan kişilerle ilgili önyargı doğuracak fiil ve eylemler karineyi ihlal edeceğinden, mutlak suretle kullanılan dile dikkat edilmelidir. Özellikle Minelli v. İsviçre kararında mahkemenin “*zamanaşımı olmasaydı mahkum edilecekti*” şeklinde yaptığı değerlendirme, AİHM’in mahkemelerin kullandıkları dile dikkat etmeleri gerektiğini gösteren önemli örneklerdendir. Burdan hareketle, suç isnadı ile başlayıp kesinleşmiş mahkeme kararı ile suçlu bulunana kadar kimsenin suçlu olduğu yönünde ima edilmesi dahil her türlü söylem ve beyanattan kaçınılmalıdır. Mahkemeler, adli organ mahiyetindeki savcılık diğer kamu görevlileri şüpheliye/sanığa yaklaşırken bir ön yargı ile hareket etmemeli, aksi sabit oluncaya kadar kişinin masum olduğu varsayımdan uzaklaşmamalıdır.

2.4.2 Basın ve Yayın Organları İle İlgili İçtihatlar

2.4.2.1 Y.B ve diğerleri v. Türkiye Başvurusu

Başvuranlar, İzmir Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi tarafından yasadışı eylemlere katıldıkları sebebi ile tutuklu oldukları sırada işbu başvuruyu yapmışlardır. Başvuranların ifadelerinin alındığı gün İzmir Emniyet Müdürlüğü “*Yamanlar semtinde belediye otobüsünün yakılması ve korsan gösteri eylemleri yapan 11 yasadışı örgüt mensubu 10 Ocak 1997 günü yasadışı Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP) örgütüne yönelik başlatılan operasyonlarda yakalanarak gözaltına alınmıştır*” şeklinde bir basın açıklaması yapmıştır.²³⁷ 17 Ocak 1997 tarihinde ise Yeni Asır Gazetesi başvuranların terörle mücadele şubesinde çekilmiş fotoğrafını da içeren bir makale yayınlamıştır. Makalede özet olarak, başvuranların suçlarını itiraf ettikleri ve bir çok eyleme katıldıkları açıklanmıştır. Aynı gün (17.01.1997) İzmir Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) hakimine sevk edilen başvuranlar başvuranlar, gözaltı

²³⁷ Y.B. ve Diğerleri v Türkiye, Başvuru no 48173/99, 48319/99(AİHM, 28 Ekim 2004)par. 5.

sırasında polislerin baskısı ile alınan ifadelerin içeriklerini inkar etmişlerdir. Yapılan yargılama sonunda başvuranlar mahkum edilmiştir. 23.01.1997 tarihinde başvuranlar Cumhuriyet Savcısı tarafından yasadışı MLKP mensubu olmaktan ve yardım ve yataklık yapmakla itham edilmiş ve 3713 Terörle Mücadele Kanunu’nun 5’inci maddesi²³⁸ ve Türk Ceza Kanunu’nun 168’inci maddesinin 2’nci fıkrası²³⁹ uyarınca mahkumiyetleri istenmiştir. 23.10.1997 tarihinde başvuranlar yukarıda bahsedilen suçlardan dolayı mahkum edilmiştir. DGM soruşturma sırasında başvuranların vermiş oldukları ifadeleri; soruşturma, olay yeri tatbikat ve nakil evrakları, suç ortaklarının beyanları ve tanık ifadeleri gibi yargılama ve soruşturma sırasında elde edilen delil unsurlarına göre kararını gerekçelendirmiştir. Yargıtay, 22.09.1998 tarihli karar ile ilk derece mahkemesi kararını onamıştır.²⁴⁰ Başvuranlardan Özgür Kılıç, hayati tehlikesi olduğu için hastaneden ayrılmış ve Fransa’ya iltica etmiştir. Açlık grevi sonucunda hastalanan Y.B ise serbest bırakılmış ve 11.09.2004 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa’nın 104 (b) maddesi uyarınca kalan cezası affedilmiştir.²⁴¹

Başvuranlar, 19 Ocak 1997 tarihinde yapılan basın açıklaması sırasında fotoğraf çekilmelerinin ve “*bir suçlu*” gibi kamuoyuna lanse edilmesini masumiyet karinesini ihlal ettiklerini iddia etmişlerdir. Hükümet ise basın açıklamasının yürütülen cezai soruşturmayı bilgilendirme amacı taşıdığını bildirmiştir. Başvuranların hiçbir şekilde suçlu olarak gösterilmediği, yasa dışı örgüt faaliyetleri ve başvuranların yakalanma şekilleri ile bilgi verildiği iddia edilmiştir. Hükümet ise Allenet de

²³⁸ Terörle Mücadele Kanunu (3713) (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713>. Pdf) erişim tarihi 30 Ekim 2024.

²³⁹ Türk Ceza Kanunu (5237) (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>) erişim tarihi 30 Ekim 2024.

²⁴⁰ Y.B v Türkiye (n 237) par. 3.

²⁴¹ T.C Anayasası md 104/b “*Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.*” şeklindedir.

Ribemont v Fransa²⁴² kararına vurgu yapıp, ifade özgürlüğünün de güvence altına alındığını belirtmiştir. Başvuranlar, Hükümetin iddialarına karşı çıkarak ulusal mahkemede olduğu gibi kişilik haklarının ihlali söz konusu olduğunu, basın özgürlüğünden istifade edilemeyeceği ve polislerin kamu görevlisi olduğu ve kendi başlarına hareket etmemeleri gerektiğini ve sahip oldukları bilgilerin sorumluluklarını bilmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.

AİHM, yapmış olduğu değerlendirmede masumiyet karinesinin adli yargılanma hakkı altında adli ceza davası unsurları arasında yer almış olmasının karinenin sadece ceza davaları açısından bir güvence sağlamadığını, karinenin uygulama alanının daha geniş olduğunu hatırlatmış ve *Allenet de Ribemont v. Fransa*²⁴³ kararından atıfla hiçbir kamu otoritesinin mahkeme tarafından verilen kesinleşmiş bir mahkeme emri olmadan kimseyi suçlu olarak ilan edemeyeceğini belirtmiştir. AİHM, ayrıca *Daktaras v. Litvanya*²⁴⁴ kararına atfen masumiyet karinesinin yargılama organları yanında başka kamu görevlileri tarafından da ihlal edilebileceğini belirtmiştir. AİHM, bir kişinin suçtan yargılanmadan önce ve suçlu bulunmadan önce devlet görevlilerinin kullanacakları kelimelerin gerçek anlamlarının önemli olduğunu hatırlatmıştır.²⁴⁵ AİHM, başvuruçuların tutuklandıktan bir kaç gün sonra hatta daha yargılanmadan önce Emniyet Müdürlüğünün basın açıklaması yapıp fotoğraflarını dağıtmasının başvuranların tutuklanmasını konu eden makalelerde yer almasına sebep olduğunu saptamıştır. AİHM'e göre, AİHS 10'uncu maddesi açısından yürütülen soruşturmalar neticesinde kamuoyunun bilgilendirilmesi kaçınılmazdır ancak, masumiyet karinesi gereği gizliliğin de korunmasına özen

²⁴² *Allenet de Ribemont v France*(n190) par. 38.

²⁴³ *Allenet de Ribemont v France* (n 190) par. 33-35.

²⁴⁴ *Daktaras v Lithuania* (n 234) par. 41-42.

²⁴⁵ *Lavents v Latvia*, Başvuru no 58442/00, 70923/01 (AİHM, 3 Aralık 2009)par. 126.

gösterilmelidir. AİHM'e göre cezai bir yargılama söz konusu olduğunda sanıkların yer aldığı fotoğrafların yayınlanması masumiyet karinesinin ihlaline sebep olmaktadır.²⁴⁶ AİHM, haber alma ve ifade özgürlüklerinin cezai yargılama süreçleri ile ilgili bilgi verme süreçlerini kapsadığını kabul etmekle beraber yapılan haberin objektif unsurların kamuoyuna duyurulması maksatlı ve suçluluk önyargısından uzak olması gerektiğini değerlendirmektedir. Ancak, Mahkeme başvuruındaki olayları değerlendirdiğinde; polis tarafından düzenlenen ve basına dağıtılan basın açıklamalarında başvuranların hiçbir fark gözetilmeden yasadışı MLKP mensubu olarak gösterilmesi, basın açıklamalarında adı geçen şahısların İzmir'in farklı mekanalarında suç işlediklerinin belirtilmesi ve ilaveten, başvuranların itham edildikleri suçları işlediklerini onaylayan değerlendirmeler olarak yorumlanabileceğine kanaat getirmiştir. Polis yetkililerinin genel tutum ve kanıtları başvuranların aleyhinde kullanılması yönünde önceden değerlendirme yapıp, kimlik bilgilerinin basına verilmesinin de masumiyet karinesi ile bağdaşmadığı çünkü düzenlenen basın toplantısında kamuoyunun başvuranların suçlu olduğuna inanması teşvik edilmiş ve hakimlerin değerlendirme yaparken ön yargılı olmasına sebep olunmuştur.

Başvuru değerlendirilirken AİHM masumiyet karinesinin sadece yargılama organları tarafından değil diğer kamu görevlileri tarafından da uyulması gereken bir ilke olduğu üzerinde durmuş ve bunu hatırlatmıştır. AİHM, masumiyet karinesinin sadece yargılama makamlarını değil, devletin bütün resmi makamlarını ilgilendiren bir kurum olduğunu hatta kamu makamlarının karineyi yargıçlardan daha fazla ihlal

²⁴⁶ *Verlagsgruppe Droemer Knaur GMBH & Co. KG v Germany*, Başvuru no 35030/13 (AİHM, 19 Ocak 2018)par. 56–59.

edebileceklerini ifade etmiştir. Ayrıca yargıçlar ve kamuoyunun da kişilerin suçlu olduğuna dair ön yargıda bulunmaktan kaçınılması gerektiğine bulgu yapmıştır. Yapılan tüm bu değerlendirmelere sonucunda AİHM, masumiyet karinesinin ihlal edildiğine kanaat getirmiştir.

2.4.2.2 Ürfi Çetinkaya v. Türkiye Başvurusu

Uyuşturucu kaçakçılığı nedeniyle İstanbul 10’uncu Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yirmi dört (24) yıl hapis cezası verilen başvurunun, cezası 27 Mart 2008 tarihinde Yargıtay tarafından bozulmuştur.²⁴⁷ Yargıtay “*XI adli muhbirin tanık sıfatıyla alınan ifadesinin, başvuranın mahkumiyetine dayanak olamayacağı’ndan*” hareketle, başvuranın masumiyeti veya suçluluğunun diğer delillerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca İstanbul’da yürütülen bir soruşturma çerçevesinde ele geçirilen uyuşturucu maddeler sebebi ile de başvuru ve başka kişiler itham edilmiştir. Başvuru bu suçtan beraat etmiş, Yargıtay 19 Nisan 2007’de başvuranın beraat kararını bozmuştur. Her iki dava 2 Şubat 2010 da birleştirilmiş ve bu davalar devam ederken başvuru ile ilişkili olduğu iddia edilen bir soruşturma başlatılmıştır. 2 Ocak 2016 tarihinde geriye dönük işleyecek şekilde, 2 Ocak 2007’den geçerli olmak üzere iyi hal nedeni ile şartlı tahliyeden yararlanma hakkına sahip olan başvuru, diğer yargılamalar çerçevesinde aleyhinde verilen tutukluluk veya tutukluluk halinin devamına ilişkin kararlar sebebi ile tahliye edilmemiştir. Başvuranın yakalanması, soruşturma ve kovuşturma aşamaları ile ilgili “*Hürriyet, Vatan, Star Posta, Sabah, Akşam*” gazetelerinde çeşitli haberler yapılmış, uluslararası uyuşturucu kaçakçısı olduğu gibi ifadeler yer almıştır. Başvuru makalelerle ilgili dava açmış ve gazetelere ceza kesilmiştir. Gazeteler bu kararları temyiz etmiş ve itirazları yerinde

²⁴⁷ Ürfi Çetinkaya v. Yargıtay, Başvuru numarası 2008/4879(10’uncu Ceza Dairesi)

bulunmuştur. Şişli Asliye Ceza Mahkemesi, gerekçesinde “*olayları görüldüğü gibi*” anlattığı ve “*görünenlerin ötesindeki*” gerçeği araştırma görevinin gazetecilere ait olmadığı kanısında olduğunu belirtmiştir. Mahkeme ayrıca başvuran ve suç ortakları ile ilgili kamuya bilgi sunma konusunda da kamu yararı olduğuna kanaat getirmiştir.

Başvuran, bazı gazetelerde üzerine atılı olay ve olgular nedeniyle kendisinin suçlu olarak gösterildiğinden ve bu bilgilerin soruşturmadan sorumlu kişiler tarafından gazetecilere sunulduğunu ileri sürmektedir. Hükümet ise masumiyet karinesinin ihlal edilmediği ve başvuranın tezkip hakkını kullanmak için mahkemeye başvurabileceğini ve kamuyu bilgilendirmeye yönelik kamu yararı olduğunu iddia etmiştir.²⁴⁸

AİHM, somut olayda yaptığı değerlendirmede; masumiyet karinesinin Sözleşmenin 6’ncı maddesinin 1’inci fıkrasında adil yargılanma unsurları arasında yer almasına rağmen, ceza alanı kapsamının daha geniş olduğu ve usuli bir güvence ile sınırlı olmadığını hatırlatarak başlamıştır.²⁴⁹ Masumiyet karinesi yetkililerin soruşturmalarına ilişkin topluma bilgi vermesini engellememektedir; ancak yetkililer masumiyet karinesine saygının gerektirdiği gibi ihtiyatla ve makul ölçüde toplumu bilgilendirmesi gerekmektedir.²⁵⁰ Yetkililer basın ve yayın organlarının eylemlerinden sorumlu olmasa bile, buna karşılık ilgili muhataplara yaptıkları açıklamalardan sorumludurlar.²⁵¹ Bu sebeple kişi yargılanmadan veya suçluluğu sabit olmadan önce devlet yetkililerinin yaptıkları açıklamalarda yer alan ifade seçimi son derece önem taşımaktadır.²⁵² Somut olayda AİHM, yetkililerin ikisi basın konferansı sırasında birisi de basın bildirisi yoluyla olmak üzere üç (3) kez açıklama yaptıklarını gözlemlediğini belirtmiştir. AİHM, başvuran hakkında “*uluslararası uyuşturucu kaçakçısı*” tabirinin

²⁴⁸ *Arrigo ve Vella v Malta*, Başvuru no 6569/04 (AİHM, 10 Mayıs 2005).

²⁴⁹ *Karadağ v Türkiye*, Başvuru no 8885/22 (AİHM, 4 Nisan 2024) par. 60.

²⁵⁰ *Allenet de Ribemont v France* (n 190) par. 38.

²⁵¹ *Y.B ve diğerleri v Turkey* (n 237) par. 48.

²⁵² *Adolf v Austria* (n 175) par. 6-41.

kullanılmasını, kamuoyunda başvuruları suçlu gösteren bir ifade olarak kabul etmiştir. Ayrıca ilgili yakıştırmanın, yetkililerin başvurularına karşı önyargılı davranmalarına ve bazı gazeteler tarafından ifadenin doğrudan kullanılmasına sebebiyet verdiği için karinenin ihlal edildiği sonucuna kanaat varmıştır. AİHM, masumiyet karinesinin sadece yargılama makamlarını değil, devletin bütün resmi makamlarını ilgilendiren bir kurum olduğunu hatta kamu makamlarının karineyi yargıçlardan daha fazla ihlal edebileceklerini ifade etmiştir.²⁵³

2.4.2.3 Karakaş ve Yeşilirmak v. Türkiye Başvurusu

Başvuranlar, 13 Ağustos 1994 tarihinde Hürriyet Gazetesinin merkez binası önünde tutuklanmış. Polis tutanağına göre başvurular kovalamaca ve iki uyarı ateşi ardından yakalanmışlardır. 17 Ağustos 1994 tarihinde Bağcılar Emniyet Müdürlüğü, Dev-Sol örgütü üyelerinin tutuklanmasına ilişkin bir basın toplantısı yapmıştır. Toplantı esnasında polis tarafından bir açıklama yapıp yapılmadığına dair dava dosyasında bir bilgi yer almamaktadır. Ancak sonraki gün Milliyet ve Hürriyet Gazetelerinde başvuranların isimleri ve fotoğrafları Dev-Sol örgütü üyeleri olarak yayımlanmıştır. Milliyet’de “ *Ondört Dev-Sol üyesi yakalandı*” Türkiye Gazetesinde “*Sapanlı göstericiler*” başlıklı haberde bir grup zanlının üzerinde broşürler, pankartlar ve sapan lastikleri konulduğu masa arkasında çekilmiş fotoğraf iliştilmiştir. Başvuranlar, göz altında iken kötü muamele gördüklerini ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Başvuranlar, polis gözetiminde tutuldukları sırada maruz bırakılmış oldukları kötü muamelenin işkenceye eşdeğer olduğunu iddia etmişlerdir. Özellikle, gözlerinin bağlandığını, yüzleri bir duvara dönük olarak ayakta bekletildiklerini, kendilerine su

²⁵³ *Ürfi Çetinkaya v Türkiye*, Başvuru no 19866/04 (AİHM, 9 Aralık 2013) par. 139-140.

verilmediğini ve bir süreliğine banyoya gitmelerine izin verilmediğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, el falakasına yatırılmışlar, hakarete ve tehdide maruz bırakılmışlardır. Genel olarak, hapishane koşulları hususunda da şikayette bulunmuşlardır.

Hükümet, başvuranların Mahkeme'ye sunmuş oldukları başvuru formunun aksine yetkili makamlara, maruz kaldıklarını iddia ettikleri muamelenin detaylı bir tanımını sunmadıklarını ileri sürmüştür. Cumhuriyet Savcısı ve AİHM huzurunda yalnızca, işkenceye maruz kalmış olduklarını ve ifadelerini, polis gözetiminde tutuldukları sırada imzalamaya zorlanmış olduklarını belirtmişlerdir.

Ayrıca başvurular, AİHS'nin 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasına göre suçsuz sayılma haklarının, yakalanmalarını müteakip polisin, gazetecilere suçlular olarak takdim edildikleri bir basın toplantısı düzenlemesi nedeniyle ihlal edilmiş olduğu hususunda şikayetçidirler. Hükümet ise gazetelerde, başvuruların yasadışı bir örgüt üyesi olduklarını gösteren hiçbir haber ya da resmin yayınlanmamış olduğunu iddia etmektedir. Başvuranlar, yakalanmaları hususundaki haberlerin yalnızca gazetelerde değil, birçok TV kanalında da yayınlanmış olduğunu ileri sürmektedir.

AİHM, ilk olarak 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasında ortaya konan suçsuz sayılmanın, aynı maddenin 1'inci fıkra tarafından öngörülen adil yargı unsurlarından bir olduğunu hatırlatarak başvuruyu değerlendirmektedir. Suçsuz sayılma, Cumhuriyet Savcısı'nın cezayı gerektiren bir suçla suçlanan bir kişiye ilişkin adli kararı ya da ifadesi, o kişinin kanuna göre suçlu olduğu kanıtlanmadan önce suçlu olduğu kanısını uyandırıyorsa ihlal edilmiş olacaktır. Resmi bir bulgunun yokluğunda dahi, Mahkeme'nin ya da yetkilinin sanığın suçlu olduğuna hüküm getirdiğini gösteren bir

durum olması yeterlidir.²⁵⁴ AİHS'nin 10'uncu maddesi tarafından teminat altına alınan ifade özgürlüğü, bilgi alma ve verme özgürlüğünü de kapsamaktadır. Bu nedenle 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasında yetkili makamların kamuya, devam etmekte olan soruşturmalara ilgili bilgi vermesini engelleyemez, ancak suçsuz sayılma hakkına saygı duyulması için bunu, dikkatli ve uygun bir biçimde yapmaları gerekmektedir. AİHM, bir kişi yargılanmadan ve ceza gerektirecek bir suçla itham edilmeden önce Cumhuriyet Savcılarının, ifadelerinde kullandıkları kelimelerin seçiminin ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır.²⁵⁵ Ayrıca, resmi yetkililer tarafından düzenlenen basın toplantıları sırasında suçsuz sayılma hakkına saygı duyulmasının önemini üzerinde de durmuştur.²⁵⁶ AHİM, sözkonusu polisin, davada cezai takibatların dışında bir konu hususunda basın toplantısı düzenlemiş olduğunu ve bu toplantıda gazetecilere, tutuklular hakkında bilgi vererek resimlerinin çekilmesine izin verdiklerini gözlemlemiştir. AHİM, sözkonusu davada, dava dosyasında polis tarafından basın toplantısı sırasında ne tür açıklamalar yapılmış olduğuna dair bir delil bulunmadığını belirtmiştir. Basın toplantısını müteakiben iki gazetenin, iki başvuranın ismini ve resimlerini yayınladıkları ve bir gösteri düzenlemeye hazırlandıkları sırada Dev-Sol üyeleri olarak polis tarafından yakalandıklarını yazdığı doğru olduğu halde AHİM, polisin başvuranların yakalanmış oldukları suçları işlemiş olduklarını ya da basın toplantısında yetkili adli makamlarca yapılan değerlendirmeleri dinlemeden hüküm verdiklerini belirttiğini tespit etmemiştir. Yukarıda kaydedilenlerle ilgili olarak AİHM, başvuranların sözkonusu davada suçsuz sayılma haklarının ihlal edilmemiş

²⁵⁴ *Allenet de Ribermont v France* (n190) par. 38.

²⁵⁵ *Daktaras v.Lithuania* (n 234)par. 41.

²⁵⁶ *Lavents v. Letonia* (n 234)par. 122.

olduğu kanısındadır. Dolayısıyla bu hususta, AİHS'nin 6'nci maddesinin 1'inci fıkrasının ihlal edilmemiş olduğu kararını vermiştir.²⁵⁷

2.4.2.4 Mahkemenin İçtihatları Üzerine Bir Değerlendirme

Ürfi Çetinkaya v. Türkiye başvurusunda AİHM, basın açıklamasında dikkat edilmesi gereken temel ilkenin masumiyet karinesi olduğunu belirtmiştir. AİHM'e göre beyan edilen sözlerin, kişiyi suçlu olarak damgalamaması veya nitelendirmemesi gerekir. Basın ve yayın organlarının özgürlüğünü düzenleyen AİHS'in 10'uncu maddesinde yer alan basın özgürlüğü ile birlikte değerlendirilmelidir. 2005 tarihli Karakaş ve Yeşilirmak v. Türkiye kararında, AİHM başvuruçuların basın açıklaması temelli masumiyet karinesi ihlali iddialarının sadece AİHS'in 6'ncı maddesinin 2'inci fıkrası kapsamında değerlendirilemeyeceğini, *“AİHS'in 10. maddesi tarafından teminat altına alınan ifade özgürlüğü, bilgi alma ve verme özgürlüğünü”* değerlendirmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Y.B ve diğerleri v. Türkiye kararında AİHM, polis tarafından düzenlenen ve basına dağıtılan *“basın açıklamasının”* içeriğinde başvuranların hiçbir fark gözetmeksizin *“yasa dışı örgüt”* mensubu olarak gösterilmesini, aynı şekilde söz konusu basın açıklamasında adı geçen şahısların İzmir'in farklı mekânlarında birçok suç işlediklerini belirten ifadelere yer verilmesini masumiyet karinesinin ihlal nedeni saymıştır. AİHM, benzer bir şekilde Ürfi Çetinkaya v. Türkiye kararında kolluk tarafından yayımlanan basın bildirisinde başvuruçunun *“uluslararası uyuşturucu kaçakçısı”* şeklinde ifade edilmesi, tartışmasız toplumu yönlendirecek ve başvuruçuyu suçlu olarak nitelendiren bir girişimdir. Mahkeme, kolluk birimlerince benimsenen davranışların yetkili hâkimleri olay ve olguları değerlendirirken önyargılı davranmaya

²⁵⁷ Karakaş ve Yeşilirmak v Türkiye, Başvuru no 43935/98 (AİHM, 28 Haziran 2005).

ittiği, ayrıca bu tarz açıklamaların bazı gazeteciler tarafından olduğu gibi ele alınıp yayımlandığı ve tekzip taleplerinin de reddedildiğini belirterek masumiyet karinesini ihlal oluşturduğuna karar vermiştir.

AIHM, basın yayın organlarının masumiyet karinesini ihlal etmesi ile ilgili içtihatları şekillendirirken kullanılan dilin önemini vurgulamaktadır. Bir taraftan AIHS ile güvence altına alınan bir diğer hak olan basın özgürlüğünün kötüye kullanımı ile masumiyet karinesinin ihlal edilmesinin önüne geçilmesi amaçlanırken, diğer taraftan da kamunun bilgi edinme hakkının ihlal edilmesinin engellenmesi hedeflenmektedir. Başka bir anlatımla, basın organları görevlerini yerine getirirken dikkate almaları gereken temel kriterin suçluluk imasından kaçınmak olduğu da söylenebilir. Masumiyet karinesinin amacı toplumu bilgilendirmenin önüne geçmek olmayıp, kişilere karşı önyargılı davranılmasını engellemeyi amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için de kullanılan dile dikkat edilmelidir. İchtihatlar incelendiği zaman basın özgürlüğü ile masumiyet karinesi arasındaki dengenin dil kullanımı üzerinden somutlaştığı görülmektedir.

2.4.3 Müteakip Yargılamalar ile İlgili İchtihatlar

2.4.3.1 *Kemal Coşkun v. Türkiye Başvurusu*

Polis memuru olan başvuran, ırza geçmeye teşebbüs, hürriyeti tahdit ve yağma suçlarıyla itham edilmiştir. Yapılan yargılama neticesinde 21 Mart 2006 tarihinde hürriyeti tahdit, yağma ve ırza geçmeye teşebbüs suçlarından beraat etmiştir. Ancak ırza geçme suçunun altında yatan davranışın müessir fiil olduğu noktasından hareketle, müessir fiilden mahkum edilmiştir. Verilen bu karar hem başvuran hem savcılık tarafından temyiz edilmiştir. Yargıtay müessir fiil için öngörülen beş yıllık süre sınırının dolduğu gerekçesiyle Ağır Ceza Mahkemesinin kararını bozmuş ve bu

temelde, başvuran aleyhine yürütülen ceza yargılamalarının düşürülmesine hükmetmiştir. Yargıtay, geriye kalan suçlar hakkında başvuranın beraatını onamıştır.

İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü, 3 Temmuz 2004 tarihinde gerçekleşen olaylarla ilgili olarak başvuran hakkında disiplin incelemesi başlatmıştır. Yüksek Disiplin Kurulu, ceza soruşturması dosyasındaki mevcut delilleri esas alarak, 15 Şubat 2005 tarihinde, başvuranın ırza geçmeye teşebbüs, müessir fiil ve silahla tehdit suçlarının sabit olduğuna ve talep edildiği üzere polis teşkilatından atılmasına karar vermiştir. Başvuran, söz konusu karar için Samsun İdare Mahkemesi'nde itiraz etmiştir. Samsun İdare Mahkemesi 29 Eylül 2005 tarihinde Disiplin Kurulunun meslekten çıkarma kararını hukuka uygun bularak onamıştır. İdare mahkemesinin kararının gerekçesi; *“Ç.V.'nin iddialarını doğrulayabilecek bir tanık olmasa da Ç.V.'nin sağlık raporu ile birlikte jandarmaya vermiş olduğu ilk ifadeleri ve başvuranın aracından çıkan aletlerin başvuranın ırza geçmeye teşebbüs, hürriyeti tahdit ve silahla tehdit suçlarını işlediğine hükmetmek için yeterli delil teşkil ettiğine kanaat getirilmiştir”* şeklindedir.²⁵⁸

Başvuran, İdare Mahkemesi kararını temyiz etmiş ve Ağır Ceza Mahkemesi tarafından hürriyeti tahdit, yağma ve ırza geçmeye teşebbüs suçlamalarından beraat ettiği ve müessir fiil mahkûmiyetinin ise Disiplin Tüzüğü şartları uyarınca devlet memurluğuna son verilmesi için tek başına yeterli olmadığını iddia etmiştir. Danıştay, 10 Nisan 2007 tarihli kararıyla başvuranın savlarını reddetmiş ve 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun²⁵⁹ 131'inci maddesi uyarınca²⁶⁰; suçlamalardan beraat

²⁵⁹ 657 sayılı Devlet Memurları

Kanunu(<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.657.pdf>) erişim tarihi 2 Kasım 2024.

²⁶⁰ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, md 131 “aynı olaydan dolayı memur hakkında ceza mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını geciktiremez. Memurun ceza

etmenin, aynı olaylar nedeniyle disiplin cezasının uygulanmasına engel olamayacağına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı “*Başvuran, hürriyeti tahdit, yağma ve ırza geçmeye teşebbüs suçlamalarından ilk derece mahkemesi tarafından beraat ettirildiğini ve hüküm giydiği müessir fiil suçunun ise meslekten çıkarma cezasını gerektirecek ağırlıkta olmadığı gerekçeleriyle mahkemeden, polis teşkilatından çıkarılmasına ilişkin kararı ve Samsun İdare Mahkemesi tarafından, görevine son verilme işlemine karşı açılan iptal davasında, verilen ret kararının bozulmasını talep etmiştir. Durum böyle olsa da, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 131’inci maddesi gereğince, ceza kanununa göre mahkûm olma veya olmama halleri ayrıca disiplin cezasının uygulanmasına engel olamayacağından, somut başvuru reddedilmelidir*” şeklindedir.²⁶¹

Başvuran, 11 ve 27 Aralık 2012 tarihlerinde yargılamaların yenilenmesi amacıyla Samsun İdare Mahkemesi’ne başvurmuştur. Mahkeme öne sürülen gerekçelerden hiçbirinin olağanüstü hukuk yolu için aranan kriterler arasında yer almadığına kanaat getirerek, her iki başvurunun da kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir. Başvuran, 6 Mart 2013 tarihinde Samsun İdare Mahkemesinin 27 Aralık 2012 tarihli kararı aleyhinde Danıştay önünde temyiz başvurusunda bulunmuştur. Danıştay 10 Şubat 2014 tarihinde, Samsun İdare Mahkemesinin 27 Aralık 2012 tarihli kararında ortaya konan gerekçeleri onaylayarak başvuranın temyiz talebini reddetmiştir.

kanununa göre mahkûm olması veya olmaması halleri, ayrıca disiplin cezasının uygulanmasına engel olamaz.(Ek: 6/10/1983 - 2910/1 md.) 160 sayılı Devlet Personel Dairesi Kurulması Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinde sayılan kuruluşlarda çalışan personel hakkında; görevden doğan veya görevi sırasında işledikleri suçlarla kişisel suçları sebebiyle Cumhuriyet savcıları veya (...) ^[187] sorgu hakimlikleri veya Memurun Muhakematı hakkında Kanun uyarınca yetkili kurullarca yapılan soruşturma sonunda düzenlenen takipsizlik, meni muhakeme, iddianame, talepname veya lüzumu muhakeme karar suretleri ile ilgili mahkemelerce verilen kesinleşmiş karar suretleri bu personelin bağlı olduğu bakanlık veya kurum veya kuruluşa gönderilir.” şeklindedir.

²⁶¹ Kemal Coşkun v Türkiye, Başvuru no 45028/07(AİHM, 28 Mart 2017) par. 24.

Başvuran, polis teşkilatından atılması ve bunu takip eden idare mahkemesi kararlarının masumiyet karinesi hakkını ihlal ettiği düşüncesinden hareketle AİHM'e başvuruda bulunmuştur. Başvuran, ceza mahkemesi tarafından beraat ettirilmesine rağmen, polis teşkilatından çıkarılması ve idare mahkemelerinin kendini suçlu ilan etmesinin karineyi ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Hükümet ise, Devlet Memurları Kanunu'nun 131'inci maddesi gereğince disiplin soruşturmalarının bağımsız yürütüldüğünü ileri sürmüştür. Hükümet, Devlet Memurları Kanunu'nun 131'inci maddesi gereğince disiplin soruşturmalarının bağımsız olarak yürütüldüğünü ve ceza yargılamalarından ayrı olduğunu ileri sürmüştür. Hükümet, ayrıca Mahkeme'nin dikkatini disiplin incelemesi başlatmak için süre sınırlarını öngören Devlet Memurları Kanunu'nun 127'inci maddesine çekmiştir. Bu hususta Hükümet, süre sınırları elverdiği sürece disiplin soruşturmasının ceza yargılamaları sonuçlanıncaya kadar ertelenmesinin mümkün olduğunu kaydetmektedir. Ancak, Hükümet, var olan delillerin yeterli olduğunun tespit edildiği durumlarda disiplin kararının yine de alınabileceğini ileri sürmüştür. Hükümet, disiplin organlarının ceza soruşturması dosyasına başvurma ve aksi takdirde ceza yargılamalarında kabul edilemez beyan edilecek delilleri kabul etme ve olaylarla ilgili ceza mahkemelerinden farklı bir değerlendirmeye varma izinlerinin olduğunu kaydetmiştir. Hükümet ayrıca, disiplin incelemesinin idare mahkemelerinin yargı denetimine tabi olduğunu ve idare mahkemelerinin bir idari kararın kanuna uygun olmadığını veya incelemelerin adil olmadığını tespit etmesi halinde söz konusu kararı iptal edebileceğini kaydetmiştir. Hükümet, somut başvurudaki disiplin organlarının başvuranın, müştekinin ve tanıkların ifadelerini alarak ve ayrıca ceza soruşturması dosyasını da dikkate alarak ayrı bir inceleme yürüttüğünü ve kendilerinde mevcut bulunan delillerin başvuranın disiplin cezası gerektiren bir eylemde bulunduğu

sonucuna varmak için yeterli olduğunu değerlendirdiğini ileri sürmüştür. Hükümet ayrıca, disiplin organlarının ceza hukuku kapsamında başvuranın davranış ve tutumlarıyla ilgili olarak herhangi bir sonuca varmadığını ileri sürmüştür.

AİHM, somut olayı değerlendirirken *Allen v. Birleşik Krallık*²⁶² kararında kabul edilen masumiyet karinesiyle sağlanan güvencenin iki unsurunun olaya uygulanabilir olduğunu kabul etmiştir. İlk unsur ceza yargılamalarının yürütülmesi ile ilgili usuli unsurdur. Buna göre, masumiyet karinesi kamu görevlilerinin sanığın suçuyla ilgili erken bir şekilde ifadelerde bulunmalarını yasaklar ve ceza yargılamalarının adilliğini temin etmek adına usuli bir güvence sağlamaktadır. AİHM, kamu görevlisinin ifadesinin masumiyet karinesini ihlal edip etmediğini şikayet konusu ifadenin söylendiği özel koşullar bağlamında karar verileceğine değinmiştir. İkinci unsur ise mahkûmiyet dışında bir şekilde sonuçlanan ceza yargılamalarıyla bağlantılı müteakip yargılamalar bağlamında başvuranın sabit bulunan masumiyetine saygı gösterilmesini sağlamaktır.

AİHM, yaptığı değerlendirmede bir kişinin suçu işlediğinden şüphelenilmesi ile kişinin suçu işlediğine dair açıkça adli bir beyanda bulunulması arasında temel bir ayırım olduğunu vurgulamıştır.²⁶³ Ayrıca disiplin soruşturması neticesinde kişinin suçlu olduğuna kanaat getirildiğine dair ifadeler kullanılmasını değerlendirirken açıklanmış kesin bir cezai mahkumiyet kararı olmadan disiplin incelemesinde işlenildiği iddia edilen suç ile ilgili cezai sorumluluk isnat eden bir ifade kullanılmasının masumiyet karinesini ihlal edeceğini belirtmiştir. AİHM'e göre, ceza yargılamaları devam ederken ve nihai mahkumiyet kararı verilmeden kişinin masumiyeti hakkında şüphe uyandıran ifadelerde bulunulmasının masumiyet

²⁶² *Allen v United Kingdom*, Başvuru no 25424/09 (AİHM, 12 Temmuz 2013) par. 93-94.

²⁶³ *Garycki v Poland*, Başvuru no 14348/02 (AİHM, 6 Şubat 2007) par. 71.

karinesine ters düşmektedir. Bu olayda Samsun idare Mahkemesi işlediği suçlar sebebi ile görevden çıkarılması kararını onamıştır. Danıştay ise masumiyet karinesini korumak görevi olmasına rağmen Samsun İdare Mahkemesinin verdiği karardaki ifadeleri düzeltmemiştir. Bulgular ışığında Mahkeme, söz konusu açıklamaların başvuranın suçu sabit olmadan suçlu muamelesine maruz kalmasına sebep olduğu gerekçesi ile karinesinin ihlal ettiğine karar vermiştir.

2.4.3.2 *Seven v. Türkiye Başvurusu*

Başvurucu Ankara’da emniyet amiri olarak görev yaptığı esnada tecavüz ve görevi suistimal suçlamaları nedeniyle hakkında valiliğin izni ile soruşturma açılmıştır. Başvurucu soruşturma üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesine itirazda bulunmuş ve valiliğin kararının iptal edilmesini talep etmiştir. Ancak itiraz reddedilmiştir. Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılamada ise tüm suçlamalardan beraat etmiş ve temyiz edilmeyen bu karar kesinleşmiştir. Polis müfettişi tarafından düzenlenen 6 Haziran 2002 tarihli soruşturma raporunda, başvuranın tecavüz suçunu işlediği sabit görülmekle S.A.’nın da uygunsuz ve memuriyet ile bağdaşmayan eylemde bulunmaktan suçlu bulunduğu kanaatine varılmış ve bu bağlamda, başvuranın yirmi dört ay boyunca kademe ilerlemesinin durdurulması gerektiği yönünde görüş bildirilmiştir. Raporda ayrıca başvuran ve S.A. hakkında ayrı bir ceza soruşturulması başlatılmasına yönelik izin talebinin de Valiliğe iletiliği belirtilmiştir. Başvuran, Yüksek Disiplin Kurulu tarafından Kasım 2002 de polis memuru olarak görevi suistimal etmekten ve S.K.’ya cinsel istismardan suçlu bulunmuştur. 1999 ile 2000 yılları için başvuranın performans değerlendirme notlarının ortalama olduğunu belirten ve başvuranın gerçekleştirdiği eylemin yüz kızartıcı nitelikte olduğunu dikkate alan Kurul, başvurana hükmedilenden daha hafif bir ceza verilemeyeceğine karar vermiştir. Başvuran, ceza mahkemesi tarafından

cinsel istismar suçundan suçlu bulunmamış olmasına rağmen söz konusu eylemde bulunduğu yönünde yapılan tespite dayanılarak meslekten çıkarılması nedeniyle masum sayılma hakkının ihlal edildiğini ileri sürerek Ankara İdare Mahkemesinde Yüksek Disiplin Kurulu kararının iptal edilmesini talep etmiştir. 27'nci Ankara İdare Mahkemesi, 4 Temmuz 2003 tarihinde, meslekten çıkarma kararının hukuka uygun olduğunu belirterek davayı reddetmiştir. Başvuran bu kararı temyiz etmiş; ancak Danıştay, 13 Mart 2006 tarihinde, Ankara İdare Mahkemesinin belirttiği gerekçeleri kabul etmiş ve başvuranın temyiz talebini reddetmiştir. Başvuran, 23 Haziran 2006 tarihinde, esas olarak, Danıştay kararında ceza yargılamasında beraat etmiş olduğu ve tecavüz iddiaları karşısında suçsuz bulunduğu hususlarının dikkate alınmadığını ileri sürmüş ve 13 Mart 2006 tarihli kararın düzeltilmesi talebinde bulunmuştur. Başvuran ayrıca ceza ve idare mahkemelerinin söz konusu gece ne yaşandığı hakkında çelişkili sonuçlara varması nedeniyle masumiyeti konusunda şüphe uyandırıldığını da iddia etmiştir. Danıştay, 17 Haziran 2008 tarihinde, başvuranın ileri sürdüğü karar düzeltme taleplerinden herhangi birinin, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 54 (1) maddesinde²⁶⁴ bu tür bir karar verilebilmesi için belirtilen detaylı gerekçeler kapsamında yer almadığına karar vererek, başvuranın talebini reddetmiştir.

Başvuran, ilk olarak, S.K.'ya tecavüz teşebbüsünde bulunduğuna yönelik iddialar nedeniyle hakkında yürütülen ceza yargılaması devam ederken meslekten çıkarılmasının masumiyet karinesine aykırılık taşıdığını iddia etmiştir. Ayrıca, hakkındaki ceza yargılaması sonucu tecavüz suçundan beraat etmiş olmasına rağmen, beraat kararı sonrasında idare mahkemesi tarafından meslekten çıkarma işleminin iptal edilmemesinin adil olmadığı ve masumiyet karinesi güvencelerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

²⁶⁴ *İdari Yargılama Usulü Kanunu* (2577 sayılı Kanun), md 54(1) (Mülga: 18/6/2014-6545/103 md).

Hükümet, başvuranın yalnızca S.K. ile cinsel ilişkiye girmiş olması sebebiyle değil, aynı zamanda bu davranışının görevi suiistimal olarak nitelendirildiği için meslekten çıkarıldığını ileri sürmüştür. Hükümetin görüşüne göre, idare mahkemesinin 4 Temmuz 2003 tarihli kararında başvurana cezai bir sorumluluk yüklenmemiş ancak başvuranın bir polis memuru olarak görevini suiistimal ederek görev esnasında bir kadınla cinsel ilişkiye girdiği temeline dayanılmıştır. Hükümet, idare mahkemesinin kararında başvurayı açık bir şekilde tecavüzle suçlayan herhangi bir ifadenin yer almadığını ileri sürmüştür. Hükümet ayrıca disiplin işlemlerinin ceza yargılamasından bağımsız olarak yürütüldüğünü ve dolayısıyla, diğer yargılamalar kapsamında başvuranın masumiyet karinesini ihlal edildiği yönünde bir değerlendirmenin yapılamayacağını ifade etmiştir. Hükümet, ceza yargılamaları kapsamında suçun temel unsurlarının bulunmadığı gerekçesiyle beraat kararı verildiğinde, davaya konu davranışın farklı bir ispat standardı bağlamında halen bir disiplin suçu olarak nitelendirilebileceğini açıklamıştır. Hükümet ayrıca, Danıştay'ın içtihatlarına göre, ceza yargılamalarının disiplin işlemlerinden sonra başlatıldığı ve bu yargılamaların, iddia konusu eylemlerin sanık tarafından işlenmediğinin tespit edilmesi gibi bir gerekçeye dayanılarak beraatla sonuçlandırıldığı durumlarda, disiplin cezasının kanuna uygunluğunu inceleyen idare mahkemelerinin söz konusu cezayı iptal edebileceğine veya farklı gerekçelerle yeniden sınıflandırabileceğine işaret etmiştir.

AIHM, somut olayı değerlendirirken öncelikle ceza yargılaması sonucunda suçsuz bulunan başvuranın meslekten çıkarılma cezasının iptal edilmesi veya mesleğine geri iade edilmesinin gerekli olup olmadığı hususunun Mahkemenin görevi kapsamında olmadığına değinmiştir. AIHM'e göre, Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrası ceza gerektiren bir suçtan aklanan kişinin, hakkında yürütülen ceza

yargılamaları ve disiplin işlemleri arasında bir bağlantı bulunsa bile, önceki mesleğine iade edilme hakkını güvence altına almamaktadır. AİHM bu bağlamda, Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasının, disiplin işlemleri sonucunda verilen kararın aynı maddede yer alan güvencelere uygun nitelikte olup olmadığı sorununa ilişkin olmadığını belirterek değerlendirmesine devam etmiştir. AİHM'e göre önemli olan başvuranın meslekten çıkarılmasına yönelik kararın iptal edilmemesi değil, disiplin veya idari makamlar tarafından belirtilen gerekçelerin ve kullanılan dilin masumiyet karinesi ilkesine aykırı olup olmadığıdır. Masumiyet karinesi disiplin makamlarının kendi alanları dışına çıkmamaları ve yetkili ceza mahkemesi tarafından herhangi bir karar verilmedikçe başvurana cezai sorumluluk yüklememelerini öngörmektedir. Bu, disiplin sorumluluğunu cezai sorumluluktan ayıran ince çizgidir ve yetkili makamlardan, bir sanığın masumiyet karinesinin gözetilmesi için, kararlardaki ifadelerinde bu ince ayrımı yansıtmaları beklenmektedir.

AİHM, disiplin makamlarının başvuranın görevden alınmasına ilişkin verdikleri kararda başvurandan “*sanık*” olarak bahsettiği, eylemini ise “*cinsel istismar*” olarak nitelendirdiklerini ve bu değerlendirmenin disiplin kapsamına girebilecek herhangi bir unsur taşımadığını dikkate alarak, söz konusu makamların henüz sonuçlanmamış olan ceza yargılaması karşısında, başvuranın masumiyet karinesini ihlal ettiklerine kanaat getirmiştir. İlâveten, İdare Mahkemesinin 4 Temmuz 2003 tarihli kararında, disiplin makamlarınca ileri sürülen gerekçeler onaylanmış ve başvuranın eylemi, “*S.K. ile rızası olmadan cinsel ilişkiye girmek*” şeklinde ifade edilmiştir.²⁶⁵ AİHM'ye göre bu ifade, başvurana tecavüzle suçlama niteliğindedir. Dolayısıyla karinenin sağladığı birinci yönün ihlal edilmesine sebep olmuştur.

²⁶⁵ *Seven v Türkiye*, Başvuru no 60392/08 (AİHM, 23 Ocak 2018) par. 53.

İdare mahkemesinin 4 Temmuz 2003 tarihli kararının temyiz incelemesinde Danıştay tarafından AİHS'in 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasının ikinci yönüne riayet edilip edilmediği konusunda ilgili olarak AİHM, öncelikli olarak, beraat kararı kesinleştiğinde sanığın masumiyetine ilişkin herhangi bir şüphenin beyan edilmesinin AİHS'in 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrası ile bağdaşmadığına vurgu yapmıştır. Danıştay'ın temyiz incelemesi esnasında, başvuranın disiplin veya cezai sorumluluğu hakkında herhangi bir ek yorum yapmadığı, ilk derece mahkemesinin 4 Temmuz 2003 tarihli kararını onayladığını ve Danıştay'ın temyiz ve karar düzeltme incelemesi kapsamındaki görevinin, idare mahkemesinin kararının hukuka uygunluğunu değerlendirmek ve tarafların ihtilaf konusu olayın esaslarına ilişkin beyanlarının yeterince incelenip incelenmediğini tespit etmek olduğunu belirtmiştir.

AİHM, Danıştay'ın, başvuranın ceza yargılaması kapsamında beraat etmesine rağmen, disiplin makamları ve ilk derece mahkemesinin sessiz kalarak, Sözleşme'nin 6'ncı maddenin 2'nci fıkrasının birinci yönü bakımından masumiyet karinesini ihlal ettiğine kanaat getirmiştir. Ayrıca Danıştay'ın bağdaşmaz bulduğu önceki gerekçeyi düzeltme fırsatını kaçırdığını ve bu nedenle, başvuranın masum olduğu kanaatine varılmış olduğu halde, başvuranın masumiyeti hakkında şüphe uyandırdığını değerlendirmiştir. Bu olgulardan hareketle AİHM, Sözleşme'nin 6'ncı maddenin 2'nci fıkrasının ikinci yönü bakımından da ihlal edildiğine kanaat getirilmiştir.

2.4.3.3 *Güç v. Türkiye Başvurusu*

Giresun'da ikamet eden başvuran, görev yaptığı okulda bir çocuk öğrenci ile uygunsuz davranışlar içerisinde bulunması iddiası ile gözaltına alınmış ve cinsel istismar, cinsel saldırı (ırza tasaddi) ve çocuğu kanuna aykırı bir şekilde alıkoyma suçlarıyla Espiye Asliye Ceza Mahkemesi'nde itham edilmiştir. Yapılan yargılama sonunda başvuran beraat etmiş, bu karara karşı temyize gidilmemiş ve karar 13 Ocak

2009 tarihinde kesinleşmiştir. Ceza davası devam ederken, Milli Eğitim Bakanlığı başvuran hakkında disiplin soruşturması başlatmıştır. 3 Nisan 2006 tarihinde hazırlanan soruşturma raporu, başvuran aleyhindeki taciz iddialarının sağlam temele dayandığı ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'unun 125'nci maddenin E (g) bendi²⁶⁶ uyarınca başvuranın davranışının *“memurluk sıfatı ile bağdaşmayan yüz kızartıcı ve utanç verici hareket”* teşkil ettiği gerekçesiyle devlet memurluğundan çıkarılması gerektiği yönünde tavsiye içermekte idi. Başvuran, Yüksek Disiplin Kurulunun *“cezai bir eylem olan bir küçüğe cinsel tacizde bulunulması eylemini işlediğine dair tespiti dayanarak, aynı iddia ile ilgili ceza yargılamaları halen devam ederken devlet memurluğundan çıkarılması”* kararının masumiyet karinesi hakkını ihlal ettiğini ileri sürerek Ordu İdare Mahkemesi'ne itiraz etmiştir. Ordu İdare Mahkemesi ise, devlet memurluğu ile bağdaşmayan yüz kızartıcı ve utanç verici davranışın devlet memurluğundan çıkarılmayı gerektirdiğini ve aynı Kanun'un 131'inci maddesi, ayrıca, bir devlet memuru aleyhinde ceza yargılamalarının başlatılmasının, aynı olaylardan kaynaklanan disiplin yargılamalarını ertelemeyeceği ve ceza yargılamalarındaki beraat veya mahkûmiyetin, disiplin yaptırımlarının uygulanmasını önlemeyeceğini gerekçe göstererek reddetmiştir. Başvuran tarafından temyiz edilen karar Danıştay tarafından reddedilmiş ve karar düzeltme talebi de reddedilmiştir.

Başvuran, devlet memurluğundan çıkarılması ve bunu inceleyen idare mahkemeler tarafından kullanılan gerekçenin, AİHS'in 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrası kapsamındaki güvencelerle bağdaşmadığını iddia etmiştir.

²⁶⁶ Devlet Memurları Kanunu (657 sayılı Kanun), md 125(E)(g).

Hükümet, somut başvuruda, disiplin organları tarafından ayrı bir soruşturma yürütüldüğünü iddia etmiştir. Disiplin organları, başvurayı, tanığı ve ilgili tarafları dinlemiş ve önlerindeki deliller çerçevesinde başvuranın davranışının kamu hizmetinde beklenen davranışla bağdaşmadığı sonucuna varmaları için yeterli olduğunu değerlendirmişlerdir. Hükümet, disiplin işlemlerinde uygulanabilir delil standardının ve ispat külfetinin, ceza yargılamalarında uygulanabilir olanlardan farklı olduğuna dikkat çekmiştir. Hükümet, ayrıca, disiplin organlarının başvuranın davranışına ilişkin olarak ceza hukuku yönünden hiçbir sonuca varmadıklarını iddia etmiştir.

AİHM, başvuruyu değerlendirmeye öncelikli olarak masumiyet karinesiyle sağlanan güvencenin iki yönünün varlığı olduğunu kabul ederek başlamıştır. Birinci yön, ceza davasının yürütülmesi ile ilgili usulü yöndür. İkinci yön ise mahkumiyet dışında sonuçlanan ceza yargılamaları ile bağlantılı müteakip yargılamalar bağlamında başvuranın masumiyetine saygı duygulamasının sağlanmasıdır.²⁶⁷ İlk yönü incelediğimiz zaman masumiyet karinesi kamu görevlilerinin bir kişinin suçluluğu hakkında karar vermeden önce beyanlarda bulunulmasının yasaklamaktadır. Bu usuli bir güvence olsa da cezai konularda daha geniştir ve hiçbir devlet temsilcisinin bir kişinin suçu sabit olmadan suçlu olduğunu belirtmemesini zorunlu kılar.²⁶⁸ Bu bakımdan karine, sadece ceza davaları bağlamında değil aynı zamanda ceza yargılamaları ile eş zamanlı olarak yürütülen ayrı hukuk, disiplin yargılamaları veya diğer yargılamalar bağlamında da ihlal edilebilir.²⁶⁹ AİHM, bu içtihatları somut olaya uygulanmadan önce dava konusu ifadenin verildiği tarihi değerlendirmiştir. Başvuranın davranışının yüz kızartıcı davranış teşkil ettiği gerekçesiyle devlet

²⁶⁷ *Allen v United Kingdom* (n 262) par. 93-94.

²⁶⁸ *Konostas v Greece*, Başvuru no 53466/07 (AİHM, 24 Mayıs 2011) par. 32.

²⁶⁹ *Kemal Coşkun v Türkiye* (n 265) par. 41.

memurluğundan çıkarılmasına ilişkin disiplin kararı, ceza yargılamalarının devam ettiği zamanda verilmiştir. Disiplin kararının gerekçesi Ordu İdare Mahkemesinin 3 Temmuz 2007 tarihli kararında onaylanmıştır. Söz konusu mahkeme, başvuranın küçüğe tacizde bulunma davranışının, devlet memurluğuyla bağdaşmayan utanç verici bir muamele anlamına geldiğine karar vermiştir. Dava konusu ifadelerin başvuranın beraatından önce verildiği ve başvuranın ceza yargılamaları kesinleşmeden önce suçlu olduğunun varsayıldığına ilişkin şikayetini dikkate alan AİHM incelemesini AİHS'in 6'ncı 2'nci fıkrasının birinci yönüyle sınırlandırmış ve ceza yargılamalarında nihai karar verilmeden önce disiplin yargılamalarında kabul edilen gerekçenin başvuranın masumiyet karinesi hakkını ihlal edip etmediği yönünde değerlendirmiştir.²⁷⁰ AİHM, bir şahsın suç işlediğinden şüphelenildiğine dair bir beyan ile nihai bir mahkumiyet kararının yokluğunda, şahsın söz konusu suçu işlediğine dair açık bir bildiri arasında temel bir ayırım yapılması gerektiğini vurgulamıştır.²⁷¹ Bir şahsın söz konusu suçu işlediğine dair açık bildiri masumiyet karinesini ihlal ederken, bir şahsın salt suç işlediğinden şüphelenildiğine dair bir ifadenin, mahkeme tarafından incelenen çeşitli durumlarda itiraz edilemez nitelikte olduğu değerlendirilmiştir.²⁷² Dolayısıyla AİHM, bir şahıs yargılanmadan ve belirli bir cezai suçtan dolayı suçlu bulunmadan önce kamu görevlilerinin ifadelerinde tercih ettiği kelimelerin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca Sözleşmenin bir eylemin hem ceza hem de disiplin yargılamalarına neden olmasını ya da iki yargılama dizisinin paralel olarak sürdürülmesini engellemediğini de yinelemiştir. Bununla birlikte, nihai bir cezai hükmün yokluğunda, bir disiplin kararının disiplin yargılamalarında başvuran aleyhinde iddia edilen uygunsuz davranıştan dolayı, başvurana cezai sorumluluk isnat eden bir ifade içermesi

²⁷⁰ *Kemal Coşkun v Türkiye* (n 265) par. 44.

²⁷¹ *Marićević v Serbia*, Başvuru no 23037/04 (AİHM, 19 Eylül 2006) par. 38.

²⁷² *El Kaada v Germany*, Başvuru no 2130/10 (AİHM, 12 Şubat 2016) par. 54.

durumunda, bu durum Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin 2'nci maddesi kapsamında olan bir konuyu ortaya atacaktır.²⁷³ Mahkeme, bu bağlamda, disiplin kararının, ceza yargılamalarındaki suç sınıflandırmasının aksine, tacizi kendi başına cinsel olarak tanımlamadığını ve bu itibarla, başvuranın cezai bir suçtan dolayı suçlu olduğunu beyan etmediğini değerlendirmiştir. Mahkeme'nin kanaatine göre, “*taciz*” teriminin kullanılması kendi başına bir sorun teşkil etmemektedir, zira söz konusu terim sadece ceza hukuku eylemleriyle bağlantılı olarak değil, aynı zamanda bir kişinin vücut bütünlüğü dâhil olmak üzere özel alanının, rızai olmayan fiziksel veya sözlü temas ile ihlal edildiği bağlamlarda da kullanılmaktadır. Mevcut disiplin işlemleri bağlamında kelime seçimi, disiplin merciinin başvuranın küçük fiziki temasının taciz anlamına geldiği kanaatine vardıklarını işaret etmesine rağmen, ceza hukuku anlamında bunun ayrıca cinsel taciz olarak sınıflandırıp sınıflandırılmayacağı hakkında yorum yapmamışlardır. AİHM, bir hukuk mahkemesinin ceza yargılamaları sırasında verilen bir ifadeye veya gösterilen bir delile isnat edilmesinin, hukuk mahkemesinin davalının cezai sorumluluğu hakkında yorumda bulunmadığı veya buradan uygunsuz sonuçlar çıkarmadığı sürece, karineyi ihlal etmediği kanaatindedir. Mahkeme, söz konusu ifadenin tek başına, başvurana ceza gerektiren bir suç isnat edildiği anlamına gelmediğini belirtir. Ek olarak, idare mahkemesinin, başvuranın ceza yargılamalarındaki suçlamalardan dolayı suçlu bulunmasının gerekip gerekmediği konusunda da yorum yapmadığı yönünde bulgu yapmıştır.²⁷⁴ AİHM, tüm bu değerlendirmeler ışığında disiplin veya idari yargılamalarda kullanılan dilin, birinci yönü kapsamında Sözleşme'nin 6'ncı maddenin 2'nci fıkrası gereklilikleriyle bağdaştığı ve ihlal içermediğine kanaat getirmiştir.²⁷⁵

²⁷³ *Kemal Coşkun v Türkiye* (n 261) par. 53.

²⁷⁴ *Arrigo ve Vella v Malta*(n 248)par. 61.

²⁷⁵ *Güç v Türkiye*, Başvuru no 15374/11.(AİHM, 23 Ocak 2018).

2.4.3.4 Tefik Yeşilova v. Türkiye Başvurusu

Başvuran, orduda teknisyen olarak çalıştığı esnada zimmete geçirme suçundan polise ifade vermiş; ancak 9 Eylül 2008 tarihinde Askeri Savcı tarafından hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. 5 Aralık 2007’de İş Kanunu’nun 25’inci maddesinin 2’nci fıkrası uyarınca²⁷⁶ görevini kötüye kullandığı gerekçesi ile işten çıkarılmıştır. Başvuran bu karar üzerine İş Mahkemesinde dava açmış, davası rededilmiş ve bu kararı Yargıtay’da temyiz etmiştir. Başvuran, derdest olan askeri ceza soruşturması sonuçlanmadan Yargıtay önündeki yargılamaların ertelenmemesi sebebi ile İş Mahkemesinin tam inceleme yapmadığını iddia etmiştir. Ayrıca İş Mahkemesinin kararından kısa bir süre sonra savcılığın hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verdiği ve bu sebeple de Yargıtay’dan İş Mahkemesinin kararını bozmasını talep etmiştir. Yargıtay, 28 Eylül 2009’da İş Mahkemesinin kararını onamıştır.

Başvuran, Ankara İş Mahkemesinin, işten çıkarılmasına yol açan olaylarla ilgili olarak ceza soruşturmasının sonucunu beklemeden kendisini işten çıkarılmasına ilişkin kararı onaylamasını, Sözleşme’nin 6’ncı maddesinin 2’nci fıkrasında belirtilen masumiyet karinesi hakkını dikkate almamış olduğunu iddia ederek işbu başvuruyu yapmıştır.

AİHM, Sözleşme’nin 6’ncı maddesinin 2’nci fıkrasının “*bir suç ile itham edilen herkese*” uygulandığını ve “*suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır*” hükmüne ilişkin hakkı temin ettiğini belirtmektedir. Mahkeme, bir suç ile itham edilen kimsenin suçlu olduğu kanıtlanmadan önce kişinin suçlu olduğu

²⁷⁶ İş Kanunu (4857 sayılı Kanun) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4857.pdf> (erişim tarihi 1 Kasım 2024).

görüşünün yansıtılması halinde Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasında öngörülen masumiyet karinesinin ihlal edildiğine dair içtihatı bu başvuruya uygulamıştır.²⁷⁷

AİHM, özellikle usuli güvenceler dikkate alındığında, masumiyet karinesinin diğer şartlara ilaveten ispat yükü, maddi ve hukuki karineler, kendi aleyhine tanıklık etmeme, yargılama öncesi şeffaflık ve yargılamayı yürüten mahkemenin veya diğer kamu görevlilerinin bir sanığın suçluluğuna ilişkin erken açıklamaları bakımından şartlar getirdiğini de bu başvuruyu değerlendirirken dikkate almıştır.²⁷⁸ İlaveten, masumiyet karinesinin yalnızca ceza yargılamaları bağlamında değil, aynı zamanda ceza yargılamaları ile eşzamanlı olarak yürütülen diğer hukuk davalarında veya disiplin yargılamaları ya da diğer yargılamalarda da ihlal edilebileceği de AİHM tarafından değerlendirilmiştir.²⁷⁹

AİHM, bahsedilen ilkeleri uygularken başvuranın tutuklanmadığı gibi aleyhinde bir davanın açılmadığını da belirtmiştir. Bu nedenle, kamu görevlileri veya adli makamların, başvuranın işten çıkarılmasıyla ilgili yargılamalarında kendisinin suçluluğu hakkında erken açıklamalar yapmalarını gerektirecek şekilde yürütülen bir hazırlık soruşturması sürecinde, AİHS'in 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasındaki teminatların uygulanıp uygulanmadığı hususu şüpheyne açık olduğunu değerlendirmiştir.²⁸⁰ AİHM, somut başvuruda AİHS'in 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasının uygulanabilir olsa bile, Ankara İş Mahkemesinin verdiği karardaki gerekçelerinde ve kullandığı dilde, başvuranın suçlu bulunduğu veya suçlu olduğuyla ilgili bir şüphenin olduğu konusuyla ilgili bir çıkarım bulunmadığını da

²⁷⁷ *Allenet de Ribemont v France* (n 190) par. 35.

²⁷⁸ *Allen v United Kingdom* (n 261) par. 93.

²⁷⁹ *Kemal Coşkun v Turkey* (n 261) par. 41.

²⁸⁰ *Mikolajová v Slovakia*, Başvuru no 4479/03(AİHM, 18 Ocak 2011)par. 42-43.

değerlendirmiştir. Bu bakımdan AİHM, başvuranın işten çıkarılma kararında zimmete geçirme veya görevi kötüye kullanma suçları ile ilgili atıfta bulunulmamış ve ceza soruşturmasıyla ilgili bir yorum yapılmamış olduğuna kanaat getirmiştir. Bu sebeplerle AİHM, Sözleşme'nin 35'inci maddesinin 3 (a) fıkrası kapsamında bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve Sözleşme'nin 35'inci maddesinin 4'üncü fıkrası uyarınca reddedilmesi gerektiğine karar vermiştir.²⁸¹

2.4.3.5 *Urat v. Türkiye Başvurusu*

İlkokul öğretmeni olan başvurucular, İstanbul Beykoz'daki bir hücre evinde ele geçirilen belgeler arasında CV'lerinin (özgeçmiş) bulunması sebebi ile yasa dışı örgüt üyesi olduğu şüphesiyle polis tarafından gözaltına alınmışlardır. Her iki başvuran da verdikleri ifadeleri imzalamamış ve suçlamaları kabul etmemişlerdir. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen davalarda birinci başvurucunun cezası ertelenmiş, beş(5) yılın dolması üzerine de davası düşmüştür. 31.10. 2007'de bu karar kesinleşmiştir. Aleyhinde dava getirilen diğer başvurucunun ise beş yıllık kovuşturma döneminin sona ermesi nedeniyle yasa dışı bir örgüte yardım ve yataklık etme suçlarından yargılamaları düşmüştür. Delil yetersizliğinden dolayı ise diğer suçlamalardan beraat etmiştir. Kovuşturma altında oldukları gerekçesi ile Milli Eğitim Bakanlığı her iki başvuran hakkında disiplin soruşturması başlatmış ve Yüksek Disiplin Kurulu kararı ile meslekten ihraç edilmişlerdir. Başvuranlardan bir tanesi Diyarbakır İdare Mahkemesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na karşı dava açmıştır. Talebi reddedilen birinci başvuran, 18.02.2002 tarihinde, Bölge İdare Mahkemesi nezdinde söz konusu karara itiraz etmiştir. Bölge İdare Mahkemesi mahkumiyet olmadan meslekten ihraç yapılamayacağı gerekçesi ile davayı Diyarbakır İdare Mahkemesine geri göndermiş,

²⁸¹ *Yeşilova v Türkiye*, Başvuru no 20556/10 (AİHM, 19 Haziran 2018).

mahkeme de ağır ceza yargılaması bitene kadar davayı görmeyi ertelemiştir. 1'inci Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesinin ceza yargılamalarını erteleme kararı ardından 14 Nisan 2005 tarihinde, Diyarbakır İdare Mahkemesi, birinci başvuranın kamu görevinden çıkarılma kararının iptali yönündeki talebini reddetmiştir. Temyiz edilen bu karar, Danıştay tarafından da reddedilmiştir. İkinci başvuranın da temyiz talebi olumsuz sonuçlanmıştır.

Başvuranlar, haklarında bir ceza mahkûmiyeti olmamasına rağmen devlet memurluğundan çıkarılmalarının, masumiyet karinesini ihlal ettiği gerekçesiyle AİHM'e başvurmuştur. Birinci başvuran, idare mahkemelerinin bulgularını sadece ceza yargılamalarında kendisi aleyhindeki suçlamalara dayandırmış olduklarını ve devlet memurluğundan çıkarılmasını onamak amacıyla kendi gerekçelerini sunmadıklarını ileri sürmüştür.

Hükümet, idari yargılamalarda uygulanabilir olan delil standardının ceza yargılamalarındakiyle aynı olmadığını ileri sürmüştür. Bu nedenle, delillerin ceza soruşturmasından kaynaklanan unsurları içermesine karşın, idari makamlar tarafından sunulan delillere dayanarak birinci başvuranın devlet memurluğundan çıkarılmasını onayan idare mahkemelerine hiçbir hatalı olmadığı belirtilmiştir. Hükümet, idare mahkemesinin taraflarca sunulan delilleri bağımsız olarak değerlendirme yetkisine sahip olduğu gerekçesiyle söz konusu mahkemenin sonuçlarında hiçbir keyfilğin tespit edilemeyeceğini iddia etmiştir.

AİHM, somut olayda Allen v. Birleşik Krallık başvurusunda bahsi geçen karinenin sağladığı güvencenin iki yönlü korumasına bulgu yapmış ve somut olaya uygulanabilir olduğunu değerlendirmiştir. Mahkeme, öncelikli olarak Çelik Bozkurt

v. Türkiye²⁸² kararını hatırlatmıştır. Bu karardan hareketle, Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nin ceza yargılamasında birinci başvuranın faaliyetlerinin yasa dışı bir örgüte yardım ve yataklık etme kapsamında kaldığı şeklindeki suçlu bulma anlamına gelmediğini, sadece nitelendirme yapma olduğunu değerlendirmiştir.

İkinci olarak AİHM, Diyarbakır İdare Mahkemesinin başvuranın ceza mahkemesi tarafından suçlu bulunmamasından dolayı, kararındaki gerekçe veya kullanılan dil yoluyla başvuranın masum sayılma hakkına saygı duyulup duyulmadığını belirleme yoluna gitmiştir. AİHM'e göre, Diyarbakır İdare Mahkemesi kararının ilk kısmının sadece davanın olgusal ve hukuki arka planının tekrarını içerdiği ve birinci başvuranın yasa dışı örgüt üyeliği şeklindeki cezai suçtan suçlu bulunduğu yönünde bir görüşü yansıtmadığı veya ifade içermediği yönündedir. Bu sebeple, Diyarbakır İdare Mahkemesi tarafından kullanılan dilin, AİHS'in 6'ncı maddenin 2'nci fıkrası kapsamında başvuran için güvence altına alınan masumiyet karinesine aykırı olmadığına kanaat getirilmiştir.

AİHM, ikinci başvuranın başvurusunu değerlendirirken Danıştay'ın Mardin İdare Mahkemesinin, “*ideolojik ve siyasi amaçlarla kurumun huzurunu, sükûnunu ve çalışma düzeni bozma*” şeklindeki yasal gerekçelerini “*devlet memurluğuyla bağdaşmayan yüz kızartıcı ve utanç verici hareket*” olarak değiştirerek ikinci başvuranın devlet memurluğundan çıkarılmasını onadığını kaydetmektedir.²⁸³ Yerel mahkeme gerekçesinde, ceza davası dosyasındaki belirli unsurların, ikinci başvuranın Hizbullah terör örgütü üyesi olduğunu gösterdiğini belirtmiştir. AİHM bu ifadenin, tek başına, ikinci başvuranın cezai yükümlülüğünün kesin bildirimi anlamına geldiğine ve

²⁸² Çelik Bozkurt v Türkiye, Başvuru no 34388/05(AİHM, 12 Nisan 2011).

²⁸³ Urat v Türkiye, Başvuru no 53561/09 ,13952/11(AİHM, 27 Kasım2018) par. 55.

ikinci başvuranın düşen ceza yargılamaları bakımından masumiyetinin sorgulanmaması hakkına aykırılık teşkil ettiğini değerlendirerek, ikinci başvurana ilişkin olarak AİHS'in 6'ncı maddenin 2'nci fıkrası ihlal edildiğine kanaat getirmiştir.

Masumiyet karinesinin çift yönlü güvencelerinden biri olan başvuruçuların davalarının düşmesinden sonra bile masumiyet karinesinin gözetilmesinden hareketle somut olaya uygulanabilir olarak değerlendirilmiştir. Ancak iki farklı yargı organının karar gerekçelerinde kullandıkları dil birbirinden farklı olması sebebiyle, birinin gerekçesinde kullanılan dil AİHS'e aykırı bulunurken diğerinin ihlale niteliği taşımadığı belirtilmiştir. AİHM bu karar ile benzer olgulara sahip davalarda kullanılan dilin bazı durumlarda masumiyet karinesini ihlal niteliği içerirken, bazen de ihlal unsuru barındırmadığına yönelik etkili bir ayrım ortaya koymuştur.

2.4.3.6 Mehmet Engin v. Türkiye Başvurusu

Trafik polisi olan başvuran, sigorta şirketlerine yönelik sahte trafik kazası tespit tutanakları düzenlemekle suçlanmış ve kamu görevinden nihai olarak çıkarılmıştır. Başvuran bu karar ile ilgili olarak İstanbul 6'ncı İdare Mahkemesine itiraz etmiş, Mahkeme de göreve iade edilecek şekilde cezayı iptal etmiştir. İlâveten başvuran hakkında ceza kovuşturması başlatılmış ve başvuran, resmi belgede sahtecilik ve sahte belgeleri kullanmak suçlarından Eyüp 2'nci Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmış, 27 Nisan 2005 tarihinde de beraatine karar verilmiştir. Bu karar 5 Mayıs 2002'de kesinleşmiştir. İçişleri Bakanlığı, belirtilmeyen bir tarihte, İdare Mahkemesi tarafından verilen kararı temyiz edip, aynı zamanda kararın yürütmesinin durdurulmasını talep etmiştir. Danıştay 12'nci Dairesi, ise 24 Aralık 2003 tarihinde söz konusu kararın yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Danıştay 12'nci Dairesi, 28 Eylül 2004 tarihinde, İçişleri Bakanlığının talebini haklı

bularak, İdare Mahkemesi tarafından verilen kararı iptal etmiştir. Bunun üzerine başvuran karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Bu talep, Danıştay tarafından reddedilmiş ve dosya, İdare Mahkemesine geri gönderilmiştir. İdare Mahkemesi, 31 Mayıs 2006 tarihinde, Danıştay'ın vermiş olduğu 28 Eylül 2004 tarihli karardaki gerekçeleri yineleyerek, başvuranın disiplin cezasının iptaline ilişkin talebini reddetmiştir. Danıştay 12'nci Dairesi bu kararı, 17 Nisan 2007 tarihinde onamış ve başvuranla birlikte diğer iki polis memuru da, Danıştay 12'nci Dairesi önünde karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Bu talepte ilgililer, ceza mahkemeleri tarafından kesin olarak beraatlarına karar verildiğini belirtmişlerdir. Danıştay, ilgililer lehine sunulan bu görüşe rağmen, 30 Eylül 2009 tarihli kararla, başvuranın kararın düzeltilmesi talebini reddetmiştir. Danıştay kararında, ilgilinin beraatına karar verilen Ağır Ceza Mahkemesi kararına atıfta bulunmamıştır. Başvurana göre, Danıştay, aynı tarihte, diğer polis memurları M.A. ve A.Ö. hakkında verilen kararların düzeltilmesi yönünde karar vermiştir. 2012 yılında başvuran davanın yeniden görülmesi için İdare Mahkemesine başvurmuş, mahkeme bunu kabul etmiş ancak Danıştay davanın yeniden görülmesine ilişkin kararı bozmuştur. Kararın ardından İdare Mahkemesi nihai olarak görevden çıkarma cezasını iptal etmiş ve başvuran da 25 Aralık 2014'de görevine geri dönmüştür. Bu tarihte davanın yeniden görülmesine ilişkin dava da devam etmekte idi.

Başvuran, idare mahkemelerinin hakkında verdikleri kararları yeterince gerekçelendirmediklerini ve bu kararlarda sonradan verilen beraat kararının dikkate alınmadığını iddia etmiştir. Başvuran, kamu görevine iade edilmesine ilişkin talebin reddine dair kararların, masumiyet karinesi ilkesinin ihlal ettiğini ve bu kararlarda daha sonra beraat etmesinin dikkate alınmadığını ve kararın gerekçesiz olduğunu iddia etmektedir.

Hükümet ise başvuranın işine geri döndüğü artık mağdur sıfatını taşımadığı ve davanın yeniden görülmesine ilişkin incelemenin derdest olduğu ve bu sebeple de iç hukuk yollarının henüz tüketilmediğini iddia etmiştir. Hükümet, davanın yeniden görülmesi sonrasında başlatılan yargılamanın ulusal mahkemeler önünde olduğundan iç hukuk yollarının henüz tüketilmediğini belirterek itiraz etmiştir. Ayrıca Hükümet, başvuranın Mahkemeye yargılamanın sonucunu yanıltacak bilgiler sunduğundan başvuru hakkının kötüye kullanıldığını ileri sürmektedir.

AIHM, bir sanığın suçluluğunun hukuki olarak kanıtlanmadan sanığın suçlu olduğunun yansıtılmasının karineyi ihlal ettiğini hatırlatmıştır. İhlal için savcının sanığın suçlu olduğu kanaatine vardığını düşündürecek bir gerekçelendirme yapmasının bile yeterli olduğunu noktasından hareketle de somut olayı değerlendirmeye başlamıştır.²⁸⁴ AIHM, disiplin organlarının kendilerine sunulan davaların olaylarını bağımsız şekilde tespit etme yetkilerinin bulunduğu ve ceza gerektiren suçları ve disiplin suçlarını oluşturan unsurların aynı olduğunu hatırlatmıştır.²⁸⁵ Bu sebeple, Mahkeme, İdare Mahkemesi tarafından verilen bir kararın, idari yargı kapsamında başvurana isnat edilen fiiller için başvurana cezai bir sorumluluk yükleyen bir beyan içermesi gerektiğinde, bu durumun AIHS'in 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrası alanında bir sorun teşkil edeceğini hatırlatmaktadır. AIHM somut olayda, ulusal mahkemelerin davranış şekilleriyle veya gerekçelerinde kullandıkları ifadelerle, ceza yargılaması ile idari uyuşmazlık yargılaması arasında, idari yargılamanın AIHS'in 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasının uygulama alanına dâhil olmasını haklı gösteren açık bir bağlantı kurup kurmadıkları hususunun incelenmesinin gerektiğini değerlendirmektedir.²⁸⁶ Mahkeme başvurucunun ne 28

²⁸⁴ *Allenet de Ribemont v France* (n 190)par. 35.

²⁸⁵ *Allen v United Kingdom* (n 262) par. 124.

²⁸⁶ *Ringvold v Norway*, Başvuru no 34964/97 (AIHM, 11 Şubat 2003)par. 38.

Eylül 2004 tarihli ne de bu tarihten sonra verilen kararlarda, Danıştay tarafından resmi olarak, ceza gerektiren bir suçun faili olarak tanımlanmadığı, yani resmi belgede sahtecilik ve sahte belgelerin kullanımından suçlu bulunmadığını saptamaktadır. Danıştay, özellikle 28 Eylül 2004 tarihli kararında, İdare Mahkemesine sunulan dosyada yer alan belgelere dayanarak başvuran tarafından itiraz edilen- maddi olayların tespitiyle sınırlı kalmış ve suçla ilgili herhangi bir cezai sınıflandırma yapmaktan kaçınmıştır. Danıştay'ın, başvuranın ceza gerektiren bir suçun faili olup olmadığını araştırmadığı, isnat edilen fiillerin, görevi gereği her kamu görevlisine yüklenen ve Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü'nün²⁸⁷ ilgili maddeleri anlamında bu görevlilere disiplin sorumluluğu getiren görev ve yükümlülükler üzerindeki etkisini değerlendirmekle yetindiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, ulusal makamlar, somut olayda kararlarını sadece idari alanda, dolayısıyla başvuranın ileri sürdüğü masumiyet karinesine yabancı bir alanda vermişlerdir. AİHM, başvurunun, açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve AİHS'in 35'inci maddesinin 3'üncü ve 4'üncü fıkraları uyarınca, reddedilmesi gerektiği kanaatindedir. Mahkeme bu bağlamda, başvuranın iddiasına rağmen, polis memurları M.A. ve A.Ö. tarafından açılan davaların; konu, gelişim ve sonuçları açısından farklı fiili ve hukuki durumlar teşkil ettiğinden, polis memurları hakkında görülen davalarda verilen yargı kararlarının, başvuranın ulusal mahkemeler tarafından farklı bir muameleye tabi tutulduğuna dair uygulama niteliğinde olmadığını belirtmiştir. AİHM ilgili talebi de açıkça dayanaktan yoksun AİHS'in 35'inci maddesinin 3'üncü ve 4'üncü fıkraları uyarınca reddetmiştir.²⁸⁸

2.4.3.7 Allen v. Birleşik Krallık Başvurusu

²⁸⁷ Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü, md.7(<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.717339.pdf>) erişim tarihi 2 Kasım 2024.

²⁸⁸ Mehmet Engin v Türkiye, Başvuru no 33379/10 (AİHM, 5 Şubat 2019).

Dört (4) aylık oğlunun ölümüne sebebiyet vermek iddiasıyla yargılanan başvurucu, Eylül 2000’de Nottingham Kraliyet Ağır Ceza Mahkemesi’nde jüri tarafından mahkum edilmiştir. Uzman tıbbi tanıklıklara dayanan dosyaların yetkililer tarafından incelenmesinin ardından, başvurucu süresi geçtikten sonra kararı temyiz etmek için İstinaf Mahkemesi Ceza Bölümüne(İMCB) başvurmuş ve başvurusu kabul edilmiş ve İMCB tarafından mahkumiyet hükmü iptal edilmiştir. Savcılık, başvurucunun cezasını çektiği ve mahkumiyetin üzerinden uzun zaman geçtiğini dikkate alarak yargılamanın yenilenmesine gerek olmadığı yönünde görüş beyan etmiştir. Başvurucu 1988 tarihli İngiltere Ceza Yargılaması Kanununda²⁸⁹ *“tazminatın, cezai suçtan mahkum edilen fakat mahkumiyeti sonradan adli hata yapıldığının makul şüphenin ötesinde olan yeni bulgular ile bozulması halinde ilgili kişiye ödenebileceği”* hükmünden hareketle, Devlet Bakanından tazminat talebinde bulunmuştur. Bu talebin reddedilmesinden dolayı Yüksek Mahkemeye başvurmuş ve dava *“beraat kararının başvurucunun hesap vereceği bir durum olmadığı”* ve *“adli hata”* ölçütlerini karşılamadığından reddedilmiştir.

Başvurucu, beraat etmesinin ardından adli hata nedeniyle kendisine tazminat ödenmesi hakkında yaptığı talebi reddeden kararın, AİHS’in 6’ncı maddesinin 2’nci fıkrası kapsamındaki masum sayılma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Ayrıca, kişinin beraatının değerlendirilmesinin ardından tazminata hak kazanması halinde, çok sayıda içtihadı bulunduğunu vurgulamıştır. Hukuk davalarında üçüncü kişilerin hakları bakımından bir denge kurulması gerekirken, Devlet tazminatı ödemekle sorumlu olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, 6’ncı maddenin 2’nci fıkrasının sadece ceza yargılamaları ile yakın bağlantı olması halinde uygulandığı argümanına karşı

²⁸⁹Criminal Justice Act (1988) (<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/33/contents>) erişim tarihi 3 Kasım 1-2024) par. 133.

çıkılmış ve karinenin sağladığı korumanın çok daha güçlü olduğu beraat davaları bakımından bunun daha da geçerli olması gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, tazminata hükmedilmesinin, mahkûmiyetin iptal edilmesi ile sonuçlanan ceza yargılaması ile açık bir şekilde yakından bağlantılı olduğunu ileri sürmüştür.

Hükümet, beraat sonrasında, bireylerin beraat kararının sonucu olarak, sadece kendilerine karşı önceden yöneltilen isnadlardan masum olmaları nedeniyle, 6'ncı maddenin 2'nci fıkrası uyarınca tazminat ödenmesi genel hakkının olmadığını vurgulamıştır. Hükûme'te göre ilgili fıkra sadece bir suç isnat edilen kişilere uygulanır. Hükümet, Mahkeme tarafından kabul edilen “*ceza yargılaması*”nın geniş yorumuna göre bile, mevcut davadaki tazminat yargılamasının bu yorumun alanı dışında kaldığını ileri sürmüştür. Hükümet, Mahkeme'nin, 7 No'lu Protokol'ün 3'üncü maddesinde yer verilen ölçütlerin karşısında, tazminata uygunluk değerlendirmesinde 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasının uygulandığını gösteren hiçbir içtihadının olmadığını, tazminat talebinin uygun olmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin karine ile çelişmediğini, aksine karar verilmesinin 7 No'lu Protokol'ün 3'üncü maddesi ile çatışacağını ileri sürmüştür. Hükümet, 6'ncı maddenin 2'nci fıkrasının bazı tazminat yargılamalarına uygulandığını kabul etmiş olsa da, bu sadece tazminat talebini ortaya çıkaran önceki ceza yargılaması ile yakın bağlantının olduğu hallerde mümkün olmaktadır. Aksine burada, tazminat kararı, ceza mahkûmiyetinin iptal edilmesi kararından farklı ve ayrıdır, çünkü genellikle tazminat kararı yargı tarafından değil, yürütme tarafından verilmektedir: cezai davalarda değil, idari usule uygun olarak alınmaktadır; sadece yargılamada ele alınanlara değil, farklı delillere dayanabilmektedir; tazminat başvurusu, mahkûmiyetin bozulmasından sonraki iki yıla kadar yapılabildiği için, zaman yönü bakımından sonradır ve karar gizlilik temelinde kabul edilmekte ve başvurucuya iletilmektedir. Hükümet bundan dolayı Mahkeme'yi,

masumiyet karinesinin 1988 Kanunu'nun 133'üncü bölümü gereğince alınan kararlar bağlamında hiçbir şekilde ihlal edilmediğine karar vermeye ve sonuç olarak başvuruyu kabul edilemez ilan etmeye davet etmiştir.

AİHM, Sözleşmenin 6'ncı maddenin 2'nci fıkrasının davanın düşmesi veya beraatla sonuçlanması halinde bir suç isnat edilen kişinin haksız tutukluluk veya yaptığı masraflardan dolayı tazminat hakkını güvence altına almadığını tekrarlayarak değerlendirmeye başlamıştır.²⁹⁰ İlâveten, bu maddenin adli hatadan dolayı tazminat alma hakkını güvence altına almadığı da AİHM tarafından hatırlatmıştır. Mahkeme somut olayda tazminatın reddedilmesinde kullanılan dilin masumiyet karinesini ihlal edip etmediği ile ilgilenmektedir. AİHM, adli hatanın niteliğini belirleme yetkisinin kendisinde olmadığı ve yargılamanın tüm aşamalarında karineye saygı duyulup duyulmadığı ile ilgilendiğini vurgulamaktadır. AİHM, iç hukuk mahkemesinin bir suçun işlendiğini saptamak için ceza dosyasının yeterli delil içerdiğine işaret ettiği hallerde, kullanılan dilin masumiyet karinesini ihlal ettiğini önceki içtihatlarında saptanmıştır.²⁹¹ Ayrıca Mahkeme, suç şüphesinin açıkça ortadan kaldırılmadığına atıfta bulunduğu davalarda da 6'ncı maddenin 2'nci fıkrasının ihlali saptandığını hatırlatmıştır.²⁹² Mahkeme, iç hukuk mahkemeleri tarafından kullanılan dilin, salt beraat hükmüne zarar verdiği veya masumiyeti ile bağdaşmayan bir şekilde muamele yaptığı yönünde değerlendirilmeyeceğini ifade etmektedir. Aynı şekilde, delillerin başvurusunun suçluluğu veya mahkumiyetine işaret ettiği yorumunun da doğru olmadığını kabul eder. AİHM, İngiltere'de ceza usul hukukuna uygun olarak, bir ceza davasında savcılık delilini iddianame üzerinden değerlendirmenin ve sanığın suçluluğuna karar vermenin jürinin görevi olduğunu vurgulamıştır. Somut olayda

²⁹⁰ *Englert v Germany* (n 188) par. 6.

²⁹¹ *Panteleyenکو v Ukraine, Başvuru no 11901/02* (AİHM, 29 Haziran 2006) par. 70.

²⁹² *Sekanika v Austria* (n 225) par. 29-30.

İMCB'nin görevi, mahkumiyet hükmünün “*kesin*” olup olmadığına karar vermek ve mevcut olan delillere dayanarak başvurucunun suçunun makul şüphenin ötesinde saptanıp saptanmadığına karar verirken, kendisini jürinin yerine koymamaktır. Hem Yüksek Mahkeme hem de İstinaf Mahkemesi bir adli hatanın ortaya çıkıp çıkmadığını saptamak için, İMCB'nin kararına geniş şekilde referans yapmış ve davanın sonucuna etki edecek nitelikte bir karar vermeye çalışmamışlardır. İMCB'nin bulgularını olduğu gibi kabul etmişlerdir ve herhangi bir değişiklik veya yeniden değerlendirme yapmadan, 133'üncü bölüm ölçütlerinin yerine getirilip getirilmediğine karar vermek için bu bulgulardan yararlanmışlardır. AİHM bu gerekçelerden hareketle, Yüksek Mahkeme ve İstinaf Mahkemesi'nin başvurucunun davasındaki kararlarının, AİHS'nin 6'nci maddesinin 2'nci fıkrasını ihlal edilmediğine kanaat getirmiştir.

2.4.3.8 Mahkemenin İctihatları Üzerine Bir Değerlendirme

AİHM'e göre masumiyet karinesinden yararlanılması için kişi hakkında bir suç isnadının olması gerekmektedir. Mahkeme suç isnadı altında olan veya ceza yargılaması sonucu beraat eden kişilerin masum olduğu ve ilgili kişilere karineye uygun olarak muamele edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Masumiyet karinesi ceza yargılaması kapsamında bir usul güvencesi olmasına rağmen, buna ilişkin korumanın uygulanabilir ve etkili şekilde sağlanabilmesi için beraat eden veya bir şekilde hakkındaki ceza yargılaması devam eden kişilere, kamu görevlileri veya otoriteleri tarafından gerçekte suçlularmış gibi muamele edilmesinin önlenmesi gerekmektedir. Allen v. Brirleşik Krallık başvurusunda, bu değerlendirme yapılmış ve karinenin iki yönlü olduğu belirtilmiştir. Karine öncelikle yargılama sonuçlanana kadar koruma sağlamaktadır. Yargılamanın bitmesi ile karinenin ikinci yönünün koruması ortaya çıkar. Seven v. Türkiye başvurusunda karinenin ikinci yönü bakımından; “*Temyiz mahkemesinin herhangi bir ek gerekçe göstermeksizin idare mahkemesi kararını*

onadığı, temyiz incelemesi yapıldığı sırada tüm suçlamalardan beraat ettiğinin açık olmasına rağmen başvurunun masumiyetine şüpheyle yaklaşıldığı ve beraat kararının sorgulandığı” gerekçesiyle masumiyet karinesinin ikinci yönünün de ihlal edildiğine karar vermiştir. Yine Güç v. Türkiye başvurusunda AİHS 6’ncı maddenin ikinci fıkrasının sağladığı güvencenin, ceza yargılaması dışındaki işlemlerde de uygulanarak, ispat edilmemiş veya kanıtlanmamış herhangi bir itham karşısında kişinin hali hazırdaki masumiyet durumunun korunmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

Urat v. Türkiye başvurusunda AİHM, Diyarbakır İdare Mahkemesi’nin kararının *“sadece davaya konu olay ve hukuki arka planın bir özetini içerdiğini ve başvurunun yasadışı örgüt üyeliğinden dolayı suçlu olduğuna dair bir görüş beyan edilmediği”* kısmının Sözleşmenin 6’ncı maddesinin ikinci fıkrası açısından sorun teşkil etmediğini ifade etmiştir. Kararın devamında yerel mahkeme kararındaki son cümlelerin, yani *“başvurucunun örgüte özgeçmiş profilini vermesi, derslerine ve toplantılarına katılması sebebiyle suçlu bulunması”* ifadesinin, bir sorun oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesi gerektiğine hükmetmiştir. AİHM, terör örgütüne üye olma suçunun kararda ima edilmediği, özgeçmişin örgüte verilmesi, örgütün derslerine ve toplantılarına gidilmesi eylemlerinin, disiplin cezası tecziyesi için yeterli görüldüğü ve bu sebeple de birinci başvuru açısından kullanılan dilin masumiyet karinesine aykırı olmadığını tespit etmiştir.

Masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönlü olduğu Allen v. Birleşik Krallık kararındaki içtihat ile kabul edilmiştir. Birinci yön, yargılama tamamlanana kadar sağlanan güvencedir. Ancak, masumiyet karinesinin sağladığı bu güvencenin kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeye sınırlı tutulmamıştır. Karine, aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima veya açıklamalarda

bulunmamasını da zorunlu tutmaktadır. Masumiyet karinesinin basit anlatımla suç isnadı ile başlayıp kesinleşmiş bir mahkeme emri elde edilene kadar devam eden süreci kapsadığı ifade edilmiştir. İctihatlar incelendiği zaman güvencenin sağlanması için sadece ceza davalarındaki yargılama ile sınırlı olmadığı, ceza davasına paralel diğer yargılamalarda da kullanılan dilin önem arz ettiği görülmektedir. Özellikle mahkumiyet kararı dışında sonuçlanan ceza yargılamalarına müteakip yargılamalarda da suçlu olduğu imasından kaçınılması önem arz etmektedir.

BÖLÜM III

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ YARGI KARARLARINDA MASUMİYET KARİNESİ

3.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukukunda Masumiyet Karinesi

Masumiyet karinesi KKTC Anayasa'sının 18'inci maddesinde yer almaktadır. Bilindiği gibi, masumiyet karinesi şüpheli ve sanıkların adil yargılanma haklarının önemli unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir.²⁹³ Anayasa'da masumiyet karinesinin yer alması KKTC Hukuk'unda da masumiyet karinesinin sağladığı güvenceden faydalanmak istenildiğini göstermektedir. KKTC Anayasa'sında masumiyet karinesi yanında, karine ile bağlantılı başka hak ve ilkelerin de yer aldığı görülmektedir. Bunlar; suçta ve cezada kanunilik ilkesi, aynı suç nedeniyle iki kez ceza verilemeyeceği ilkesi, suçta ve cezada orantılık ilkesi ve savunma hakkıdır.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, yetki sahibinin keyfi hareket etmesi önündeki önemli hukuki engellerden biridir.²⁹⁴ Bu ilke ile suç ve cezaların açıkça yasa ile düzenlenmesi garanti altına alınmıştır. Bu ilkenin bir sonucu olarak kimseye suç işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemeyeceği de anayasa ile güvence altına alınmıştır. Ceza yasalarının geçmişe yürümemesi de kanunilik ilkesinin ilkesinin bir diğer sonucudur ve KKTC Anayasasında düzenlenmiştir. Bu ilkeye göre, işlendiği tarihte suç olmayan bir fiilin daha sonra yasalar ile suç sayılması halinde fiilin işlendiği tarih dikkate alınmakta ve kişi bu nedenle cezalandırılmamaktadır. Bu ilkeler hem adil yargılanma hakkı hem

²⁹³ Daniel Moeckli, Sangeeta Shah, Sandesh Sivakumaran, *International Human Rights Law* (OUP 2022) 270.

²⁹⁴ Özgenç(n 199)s.105.

de masumiyet karinesi ile birebir bağlantılı olan ilkelerdir. Kişiyi suç isnadı yapıldığı andan yargılamanın yetkili mahkemelerce verilen hüküm ile sonuçlanmasına kadar geçen süreçte kişinin masumluğuna gölge düşürmekten kaçınmak yanında, masumiyet karinesinin güvencesinden faydalanmak için bu ilkelere de ihtiyaç duyulmaktadır. Suç ve cezada kanunilik ilkesi olmasaydı masumiyet karinesi hiçbir güvence sağlayamayacaktı çünkü herkes her an her türlü suç ile itham edilebilecek, yargılanabilecek hatta mahkum edilebilecekti.

Aynı suçtan iki kez yargılama yapılamaz ilkesi (non bis idem) de KKTC Anyasası ile güvence altınan ilkelerdendir. Sanık hakkında aynı konudan önceden bir dava açılmış veya bir hüküm verilmesi yatay non bis in idem ilkesi olarak ifade edilmektedir.²⁹⁵ Non bis in idem ilkesi esasen adil yargılanma ilkesinin sonucudur. Bunun sebebi ise daha önce yargılanarak kesin hüküm ile mahkum edilen bir kişinin tekrar yargılanarak cezalandırılmasının hem adalet duygusunu rencide etmesi hem de haksızlık ve ceza arasındaki orantıyı kişi aleyhine bozmasıdır.²⁹⁶ Bu ilke ayrıca Fası 154 Ceza Yasasının (Fası 154) 19’uncu maddesinde²⁹⁷ “*Kişinin Aynı Suç İçin İki Kez Cezai Sorumluluk Taşımaması*” yan başlığı ve Fası 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası (Fası 155)35’inci maddesinde²⁹⁸“*Mahkum Olan veya Beraat Eden Kişilerin Aynı Suç İçin Tekrar Yargılanmaması*” başlığı altında düzenlenmiştir.

²⁹⁵ Erol Cihan, ‘Non bis in idem ilkesi’ in Çetin Özek Armağanı (Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004) 219.

²⁹⁶ Hakkı Demirel, ‘Yabancı ceza ilamlarının değeri’ (1952) 9(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 314.

²⁹⁷ Fası 154 Ceza Yasası, md 19. “Bir kişi, gerek bu Yasa gerek başka herhangi bir Yasa kuralları gereğince aynı fiil veya ihmali için iki kez cezai sorumluluk taşımaz, ancak fiil veya ihmali başka bir kişinin ölümüne sebebiyet verecek biçimde bir fiil veya ihmali olması halinde, aynı fiilin veya ihmalin oluşturduğu başka bir suç için halen mahkûm edilmiş olmasına bakılmaksızın, ölüme sebebiyet verdiği nedeniyle suçlu olduğu fiil veya ihmalden mahkûm edilebilir” şeklindedir.

²⁹⁸ Fası 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası, md 35 “Bir suç için yargı yetkisi olan bir Mahkemece bir kez yargılanmış ve mahkum olmuş veya beraat etmiş bir kişi, bu tür mahkumiyet veya beraat geçerli olduğu sürece aynı suç için aynı olgularla tekrar yargılanamaz.” şeklindedir.

KKTC Anayasasında güvence altınan bir diğer hak ise savunma hakkıdır. Savunma hakkı, “*yargı makamları önündeki bir suçlamadan kurtulmak için kullanılan söz ve düşünce özgürlüğüdür.*”²⁹⁹ Savunma hakkı da birebir masumiyet karinesi ile ilgilidir. Kendisine suç isnadı yapılan kişiler masumiyet karinesi güvencesinden faydalanamayacak ise zaten en baştan suçlu muamelesine tabii olacaklarından kendilerini savunmalarına da gerek olmayacaktır.

KKTC Anayasası yanında Fası 155’de de masumiyet karinesine paralel bazı düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir. Buna göre, KKTC ceza yargılama sisteminde ispat yükünün Başsavcılık makamında olduğu kabul edilmiştir.³⁰⁰ Bunun yanında Fası 155’in, 91’inci maddesinde³⁰¹ Başsavcılığın herhangi bir seri yargılamada son karar verilmeden önce herhangi bir zaman davayı geri çekmesini için yeterli nedenler bulunduğuna dair mahkemeyi ikna etmesi halinde, mahkemenin Başsavcılığın davasını geri çekmesine izin verme ve sanığın beraat ettirilmesini sağlaması düzenlenmiştir.

Yine Fası 155’in 93’üncü maddesinin (h) bendinde³⁰² yargıca sanığın soruşturulmakta olan ilgili ithamdan serbest bırakılmasını emretme yetkisi

²⁹⁹ Eser Albin, ‘Alman ve Türk ceza muhakemesi hukukunda sanığın hukuki durumu’ (tr Nur Centel) (2008) 3 *Yargıtay Dergisi* 326.

³⁰⁰ *Gürkan İstanbullu v KKTC Başsavcısı* (Yargıtay Ceza, Dava No 60/2012-D.2/2014, K.T. 28 Şubat 2014).

³⁰¹ Fası 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası md 91 “Bu Yasanın 154.maddesi kurallarına bağlı olmak koşuluyla iddia makamı herhangi bir seri yargılamada son karar verilmeden önce herhangi bir zaman davayı geri çekmesini mümkün kılan yeterli nedenler bulunduğu yolunda Mahkemeyi tatmin ettiği takdirde, Mahkeme davayı geri çekmesine izin verir ve bunun üzerine sanığı beraat ettirir. Ancak, dava sanık yanıt vermeden bu biçimde geri çekilmişse sanık serbest bırakılır, ancak sanığın bu biçimde serbest bırakılması, beraat ettirme anlamında ve etkisinde değildir.” şeklindedir.

³⁰² Fası 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası md 93/h “94.madde kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, iddia makamı için meselenin sona ermesi üzerine veya savunma ile ilgili şahadetin dinlenmesinden sonra sanığın Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmasını emretmek için yeterli sebep bulunmadığı kanısına varması halinde Yargıç, sanığın soruşturulmakta olan ilgili ithamdan serbest bırakılmasını emreder; ancak sanığın bu biçimde serbest bırakılması, aynı olgularla ilgili olarak aynı veya başka herhangi bir itham ile müteakip herhangi bir itham yapılmasına engel teşkil etmez.” şeklindedir.

vermektedir. Bu maddede atıf yapılan aynı Yasa'nın 94'üncü maddesinde³⁰³ ise, şahadette çelişki olan hallerde aksi kanıtlanmadıkça sanığın aleyhine olan şahadetin sanığın suçlu olduğu yolunda muhtemel bir karine ortaya koyması durumunda ancak sanığın yargılamak üzere Ağır Ceza Mahkemesine havale edilebileceği düzenlenmiştir.

3.2 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukuku ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Bağlamında Masumiyet Karinesi

KKTC Anayasası'nın 90'ıncı maddesinin 5'inci fıkrasına³⁰⁴ göre, usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar yasa hükmündedir ve bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz. Bu düzenleme ile uluslararası antlaşmalar ile ilgili anayasa mahkemesinde anayasaya aykırılık iddiasında bulunulması bir nevi uluslararası antlaşmaların yasa değil anayasa seviyesinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca uluslararası antlaşmaların anayasa denetimi dışında bırakılması kendilerine özel bir statü kazandırmaktadır. Anayasa Mahkemesi D.3/2016-11/2016³⁰⁵ sayılı davanın kararında uluslararası antlaşmaların anayasa mahkemesi denetimine tabii olmadığına

³⁰³ Fasıl 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası md 94 “Şahadette çelişki olduğu hallerde Yargıç, sanığın aleyhine olan şahadet, aksi kanıtlanmadıkça, sanığın suçlu olduğu yolunda muhtemel bir karine ortaya koyacak şekilde ise sanığın yargılamak üzere Ağır Ceza Mahkemesine havale edilmesi için o şahadeti yeterli sayar.” şeklindedir.

³⁰⁴ KKTC Anayasası md 90 “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle veya uluslararası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması Cumhuriyet Meclisinin onaylamayı bir yasa ile uygun bulmasına bağlıdır.(2)Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet maliyesi bakımından yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve yurttaşların yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak koşuluyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde, bu andlaşmalar, yayımlanmalarından başlayarak bir ay içinde Cumhuriyet Meclisinin bilgisine sunulur.(3)Uluslararası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile yasanın verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari andlaşmaların Cumhuriyet Meclisince uygun bulunması zorunluluğu yoktur; ancak bu şekilde yapılan ekonomik ve ticari andlaşmalarla gerçek kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.(4)Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yasalarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında, (1). fıkra kuralları uygulanır.(5)Usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası andlaşmalar yasa hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkemeye başvurulamaz.” şeklindedir.

³⁰⁵ Ulusal Birlik Partisi v KKTC Cumhuriyet Meclisi (Dava No A.M.3/2006-D 3/2006, K.T. 21 Haziran 2006).

kanaat getirmiştir. Bu karar ile uluslararası antlaşmalar ile yasalar arasında alt –üst norm ilişkisinin var olduğu kabul edilmiştir.

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, 1962 yılında 39/1962 Sayılı Yasa³⁰⁶ ile AİHS’i iç hukukun bir parçası haline getirmiştir. Söz konusu onay yasası Aralık 1963 olaylarından önce Kıbrıs Cumhuriyeti’nin parlamentosu olan, Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumların katıldığı, Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Kıbrıslı Türkler bu dönemden sonra; Geçici Türk Yönetimi, Kıbrıs Türk Yönetimi, ardından Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi ve sonrasında ise Kıbrıs Türk Federe Devleti’ni (KTFD) kurmuşlardır.³⁰⁷ 1975-1983 yılında Kıbrıslı Türkler tarafından kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası’nın geçici 1’inci maddesi ile iç hukukun bir parçası olmaya devam etmiştir. 1983 yılında kurulan KKTC’nin halen yürürlükte olan 1985 KKTC Anayasası yürürlüğe girmiştir. 1985 Anayasası, temel hak ve özgürlüklerin önemli bir kısmını kapsayan, geniş bir temel hakları içermektedir. Bu haklar saymakla yetinilmemiş olup, ayrıntılı hükümler ve ek güvencelerle korunmaya alınmıştır.³⁰⁸ KKTC Anayasa’sının Geçici 4’üncü maddesinin 1’inci fıkrası³⁰⁹ ile AİHS yine iç hukukun bir parçası olarak edilmiştir. Bu sebeple, AİHS’in insan hak ve özgürlüklerine ilişkin kuralları, Kıbrıs Cumhuriyeti’nde olduğu gibi, KKTC’nin de iç hukukunun bir parçası haline gelmiştir.³¹⁰

³⁰⁶ *İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun*(39/1962)Kıbrıs Cumhuriyeti Resmi Gazete, Sayı 157, 24 Mayıs 1962, EK I, Kanunlar, s 317.

³⁰⁷ Tufan Erhürman, ‘Çok katmanlı toplumlarda istikrarlı demokrasi: Birleşik Kıbrıs örneği’ (2012) 61(1) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 116.

³⁰⁸ Fazıl Sağlam, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Hukuku Dersleri* (Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları 2016) 147.

³⁰⁹ Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası, Geçici md 4(1) “*Bu Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte olan mevzuat, bu Anayasa kurallarına aykırı olmadığı ölçüde yürürlükte kalır.*” şeklindedir.

³¹⁰ Zaim Necatigil, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve AİHM Kısacasında Türkiye* (Işık 2004) 1–23.

Anayasa Mahkemesi D.4./2003 sayılı kararında³¹¹, AİHS'nin iç hukukun bir parçası olduğunu şu şekilde açıklamaktadır; “*Kıbrıs Cumhuriyeti 1962 yılında bu Sözleşmeye katılmış ve 39/62 sayılı yasa ile Avrupa İnsan Hakları sözleşmesini iç hukuk haline getirmiştir. (...) 39/62 sayılı yasa K.K.T.C.de halen yürürlükte ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bizim iç hukukumuzun bir parçasıdır.*” AİHS, KKTC iç hukukunun bir parçası olsa da KKTC bağımsız bir devlet olmadığı için ne Avrupa Konseyi'ne üye olabilmiş ne de AİHS'e taraf olabilmıştır. Avrupa Konseyi organları konseye üye ve AİHS'e taraf olan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımaktadır. Bu sebeple KKTC'de yaşayan insanlar iç hukuk yollarını tükettikten sonra KKTC yerine Türkiye Cumhuriyeti veya Kıbrıs Cumhuriyeti aleyhine başvuru yapabilmektedirler. KKTC sınırları içerisinde meydana gelen indan hakları ihlalleri için ise Kıbrıslı Rumlar, KKTC'nin Avrupa Konseyine üye olmaması sebebi ile Türkiye Cumhuriyeti aleyhine başvuru yapabilmektedirler. AİHM, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'taki uygulamalarından Türkiye Cumhuriyeti'nin sorumlu olduğunu ve başvuruların yer bakımından incelenebileceğine hükmetmiştir.³¹² Dolayısı ile Devletlerarası başvurularda Kıbrıs Cumhuriyetinin Türkiye Cumhuriyeti aleyhine yaptığı başvurular dikkat çekmektedir. AİHM, bu başvurular ile ilgili Türkiye Cumhuriyetinin öne sürdüğü iç hukuk yollarının tüketilmediği yönündeki itirazını da kabul etmeyip, devletlerarası başvurularda başvurunun kötüye kullanıldığının ileri sürülemeyeceğini kabul edilebilir bulmuştur.³¹³ Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs'taki sorumluluğu ile ilgili olarak verilen kararda³¹⁴ ise AİHS'in 1'nci maddesi kapsamında Türkiye Cumhuriyeti'nin “*yargı yetkisi*” altında olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca, AİHM KKTC'deki mevcut hukuk yollarının tüketilmesinin “*iç hukuk yolları*” olarak

³¹¹ Şener Levent v. KKTC Başsavcısı (Dava No A.M.24/2002-D.No:4/2003, K.T. 26 Haziran 2003).

³¹² Loizidou v Türkiye, Başvuru no 15318/89 (AİHM, 18 Aralık 1996) par. 21.

³¹³ Louzido v Türkiye(n 312)par. 22-24.

³¹⁴ Cyprus v Türkiye, Başvuru no 25781/94(AİHM, 5 Mayıs 2014)par. 80.

görülmesi gerektiğine ve bu yolların etkinliği ile ilgili sorunun, var olan özel koşullar ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğine kanaat getirmiştir.³¹⁵

3.3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Mahkeme Kararlarında Masumiyet Karinesi İle İlgili İçtihatlar

Masumiyet karinesi, KKTC yargı kararlarında gerek ceza davalarında, gerek anayasa mahkemesi davalarında gerekse de yüksek idare mahkemesi davalarında karşımıza çıkmaktadır. KKTC Anayasa'sında masumiyet karinesinin açıkça düzenlenmiş olması ve AİHS'in KKTC Hukukunun bir parçası olarak kabul edilmesi, KKTC Hukukunda masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin korunmak istendiği sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır. Ceza davalarında özellikle tutukluluk süreleri ve mahkumiyet kararları ile ilgili ihtilaflarda karşımıza çıkan karine yüksek idare mahkemesi kararlarında ise idarenin yapmış olduğu işlem veya aldığı kararlarda karşımıza çıkmaktadır. Anayasa mahkemesinde ise yasalarda veya diğer düzenleyici işlemlerde yer alan hükümlerin masumiyet karinesine aykırılık iddiaları şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

3.3.1 Mevzuata Aykırılık İddialarıyla İlgili İçtihatlar

3.3.1.1 *Hasan Yusuf v. Türk Emniyet Müdürlüğü*

Hasan Yusuf ve Türk Emniyet Müdürlüğü arasında devam eden ceza davasının istinafi görüşülürken Yüksek Mahkeme tarafından Fasil 154'ün 309'uncu maddesinin³¹⁶, bir sanığın tasarrufunda bulundurduğu eşyayı kanuni yollardan elde ettiğine dair Mahkemeyi ikna etme külfetinin sanığa ait olduğunu derpiş eden kısmının

³¹⁵ Cyprus v Türkiye (n 314)par. 88.

³¹⁶ Fasil 154 Ceza Yasası, md 309 “Çalınmış olduğu makul olarak şüphe edilen herhangi bir taşınır eşya, para, değer taşıyan teminatı veya başka herhangi bir çeşit malı tasarrufunda bulunduran herhangi bir kişi, bu tasarrufu yasal yollardan elde ettiğine ilişkin Mahkemeyi tatmin etmedikçe, hafif bir suç işlemiş olur ve altı aya kadar hapis cezasına çarptırılabilir.” şeklindedir.

(“unless he establishes to the satisfaction of a Court that he acquired the possession of it lawfully”) Anayasanın 12’nci maddesinin 4’üncü fıkrasına³¹⁷ aykırı olup olmadığı hususunu karara bağlamak için Anayasa Mahkemesi yetkisi kullanan Yüksek Mahkemeye havale edilmiştir.

Hasan Yusuf Türk’ün avukatı, Fası 154 Ceza Yasası’nın 309’uncu maddesinin bir sanığın tasarrufunda bulundurduğu eşyayı kanuni yollardan elde ettiğine dair Mahkemeyi ikna etme külfetinin sanığa ait olduğunu düzenleyen kısmının, 1960 Anayasa’nın 12’nci maddesinin 4’üncü fıkrasına aykırı olduğunu iddia etmektedir.

Türk Emniyet Müdürlüğü avukatının iddiasına göre ise, Fası 154’ün 309’uncu maddesi, 1960 Anayasa’sının 12’nci maddesinin 4’üncü fıkrasında derpiş olunan masumiyet karinesine aykırı değildir, çünkü bu madde ile sanığa masum olduğunu ispat etme külfeti yükletilmiş olmayıp ancak sanığın kendi bilgisi dahilinde olan bir hususu, yani tasarrufunda bulundurduğu eşyayı nasıl elde ettiğini, bir müdafaa olarak, ispat etmesi düzenlenmiştir.

Mahkemeye göre, 1960 Anayasa’sının 12’nci maddesinin 4’üncü fıkrasında bahsi geçen “*masumiyet karinesi*” (“*presumption of innocence*”) yani bir suçtan sanık her şahsın, suçluluğu kanuna uygun olarak ispat edilinceye kadar masum olduğu karinesi, bir çok medeni memleketlerin hukuk sistemlerinde mevcut olan bir karinedir. Bu karine İngiltere’de mevcuttur. Böyle olmasına rağmen İngiltere’de bir çok kanun sanığın şahsi bilgisinde olan bir hususu ispat etme külfetini sanığa yüklemiştir. Fası 31 Antikalar Kanunu’nun 33’üncü maddesinin 3’üncü fıkrası, Fası 154’ün 309’uncu maddesinin bu havale konusu olan hükmüne benzer bir hüküm içermektedir.

³¹⁷ 1960 Anayasası md 12/4 “Bir suçtan sanık her şahıs, suçluluğu kanuna uygun olarak ispat edilinceye kadar masum sayılır.” şeklindedir.

Nitekim, Fası 31 Antikalar Kanununun 33'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasının Anayasanın 12'nci maddesinin 4'üncü fıkrasına aykırı olduğu iddia edilen davada Anayasa Mahkemesi aykırılık olmadığını belirtmiştir.³¹⁸ Fası 154'ün 309'uncu maddesi tahtında getirilen bir ceza davasında iddia makamı, diğ er ceza davalarında olduğu gibi bütün suç unsurlarını, yani sanığın tasarrufunda eş ya bulunduğu ve bu eş yanın hırsızlığa konu edilen eş ya olduğ una dair makul bir ş üphe olduğ unu ispat etmekle mükelleftir. Bunu yapmakla iddia makamı uhdesine düş en ispat külfetini yerine getirmiş olmaktadır. Ancak bu yapıldıktan sonra sanığın, bir müdafaa olarak, tasarrufunda bulunan eş yanın eline kanuni yollardan geldiğini ispat etmesi gerekmektedir. İlgili durum masum olduğ una dair ispat külfetinin sanığ a yüklendiğı manasına gelmez. Mahkeme, tüm bunlar ış ığında yapmış olduğ u değerlendirmede, Fası 154'ün 309'uncu maddesinin bir sanığın tasarrufunda bulundurduğ u eş yayı kanuni yollardan elde ettiğine dair Mahkemeyi ikna etme külfetinin sanığ a ait olduğ unu derpiş eden kısmı Anayasanın 12'nci maddesinin 4'üncü fıkrasına aykırı olmadığına karar vermiştir. ³¹⁹

İlgili Yasa maddesi incelendiğinde ç alıntı malı tasarrufunda bulunduran kiş iye bu malı yasal yollardan elde ettiğine ilişkin Mahkemeyi ikna etmek külfeti getirdiğı görölmektedir. Bu çıkarımın yapılmasının sebebi ise malı tasarrufunda bulunduran kiş inin bu malı yasal yollardan elde ettiğini ispat edememesi halinde suç oluş acağ ının düzenlenmiş olmasıdır. KKTC ceza yargılama sisteminde de AİHM iç tihatlarında ise ispat külfeti iddia makamındadır. Buna göre, kimseye suçsuzluğ unu ispatlama külfeti getirilemez. Ancak, AİHM, ispat yükünün esasen iddia makamınca yerine getirilmesi gerektiğı kanaatinde olmakla birlikte, iddia makamının, oluşturduğ u iddiayı hayatın

³¹⁸ *Gendarmerie v Michael Demetri Zavos*, s. 65.

³¹⁹ *Hasan Yusuf v Türk Emniyet Müdürlüğü* (Dava no A.M.2/73, K.T. 10 Nisan 1973).

olağan akışı içerisinde makul kabul edebilecek hale getirecek şekilde somut delillerle ortaya koyabilmesi yani ilk bakışta haklı bir iddia veya dava oluşturulabilmesi halinde, ortaya koyulan bu hususların aksinin savunma tarafınca ispat edilmesinin beklenmesini masumiyet karinesi bakımından bir aykırılık olarak nitelendirmemektedir.

3.3.1.2 Mahmut Hüdaverdi v. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başsavcısı

Lefkoşa Kaza Mahkemesi huzurunda çeşitli suçlardan itham edilen sanıkların avukatı duruşma aşamasında Fası 151 Bahse Tutuşma Evleri, Kumarhaneler ve Kumarı Önleme Yasasının(Fası 151) 12'nci³²⁰ maddesinin Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasasının 1'inci maddesine³²¹, 28'inci maddesinin 4 'üncü fıkrasına³²² ve 103'üncü maddesine³²³ aykırılığını ileri sürmüştür. Mahkeme de ileriye sürülen aykırılıkların esas davaya konu ihtilâfın karara bağlanmasında etkisi olabileceğinden konuyu karara bağlanmak üzere Yüksek Mahkemeye, Anayasa Mahkemesine havale etti. Bunun

³²⁰ Fası 151 Bahse Tutuşma Evleri, Kumarhaneler ve Kumarı Önleme Yasasının md 12 “(1)Bu Yasanın, bir kumarhaneyi ilgilendiren kuralları uyarınca girilen her yer, aksi ispatlanana kadar, aşağıdaki durumların herhangi birinde sahibi, işgalcisi veya yönetici tarafından muhafaza edilen veya kullanılan bir kumarhane varsayılır.(a)O yerin içinde veya o yerde bulunan veya o yerden kaçmakta olan herhangi bir kişinin üzerinde kumar oynamada kullanılan herhangi bir alet veya cihaz bulunursa;(b) Bu Yasa kuralları uyarınca hareket etmekte olan herhangi bir polis memuru veya yardımcılardan biri yere veya herhangi bir kısma girmekten veya yaklaşımdan kasten önlenir, engellenir veya geciktirilirse;(c)O yerin herhangi bir kısma giden geçit veya merdiven ayağı veya giriş yolu mutad olmayan şekilde dar veya dik ise veya oraya başka surette geçiş zor ise veya herhangi bir kısmı, içeride bulunanların başkalarının yaklaşması veya içeri girmesini görmesi veya saptamasını veya tehlike işareti vermesini veya oradan kaçmanın kolaylaştırılmasını mümkün kılmak için bir özel tertibat veya girişi önlemek, engellemek veya geciktirmek için mutad olmayan veya mutad dışı bir derecede çok vasıtalarla techiz edilmişse; veya(d)Bazı kişilerin oradan kaçmakta olduğu görülür veya işitilirse.” şeklindedir.

³²¹ Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası md 1 “Kıbrıs Türk Federe devleti, demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanan laik bir Cumhuriyettir.” şeklindedir.

³²² Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası md 28/4 “Bir suçtan sanık herkes, suçluluğu yasaya uygun olarak ispat edilinceye kadar suçsuz sayılır.” şeklindedir.

³²³ Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası md 103 “(1)Yargıçlar, görevlerinde bağımsızdırlar, Anayasaya, yasaya ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlarına göre hüküm verirler.(2)Hiçbir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında, mahkemelere ve yargıçlara emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.(3)Görülmede olan bir dava hakkında, Kıbrıs Türk Federe Meclisinde yargı yetkisininin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz; görüşme yapılamaz veya herhangi bir demecde bulunulamaz. Yasama ve Yürütme organları ile Devlet Yönetimi makamları, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu organ ve makamlar, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.” şeklindedir.

üzerine Yüksek Mahkemenin vereceği karara kadar huzurdaki davanın görüşülmesini durdurdu.

Sanıklar, mahkeme huzurunda susma hakkına sahip olduklarını iddia etmektedirler. Buna göre, Fası 151'in 12'nci maddesi altında yargılanan bir sanığın bazı olayların ortaya çıkması için mutlaka konuşup bunları bertaraf etmekle mükellef olması ve bu nedenle susma hakkını yitirmesi sonucunda hukukun üstünlüğünü öngören Anayasanın 1'inci maddesine aykırılık oluşmaktadır. Ayrıca aynı maddenin bir anlamda sanığın kendi suçsuzluğunu ispat etmesini öngördüğünden Anayasanın 28'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına aykırı olduğu ve yine aynı maddenin vicdani kanaati ihlâl ederek Anayasanın 103'üncü maddesinin 1'inci fıkrasına da aykırı olduğunu iddia etmişler. Sanıklara göre Anayasanın 28'inci maddesinin 4'üncü fıkrası bir sanığın suçunun iddia makamı tarafından ispat edilmesini öngörmektedir. Fası 151'in 12'nci maddesi ise bir anlamda sanığın kendi suçsuzluğunu ispat etmesini öngörmekte olup, bu nedenle Anayasanın 28'inci maddesinin 4'üncü fıkrası aykırıdır. Başsavcılığa göre yapılan iddiaya konu maddenin Anayasanın 28'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına aykırılığın önemi yüklenilmektedir. Anayasanın bu maddesine göre suçluluğu kanıtlama yükümlülüğü belirlenmiştir. Sanığa suçsuzluğu kanıtlama yönünde bir külfet getirilmiş değildir. Dolayısıyla ile Yasanın 12'nci maddesinin Anayasanın bu maddesine aykırı değildir.

Mahkeme yaptığı değerlendirmede, Fası 151 'in 12'nci maddesinin bir sanığı mahkeme huzurunda konuşmasını veya şahadet vermesini öngören veya zorlayan bir kural içermediğini belirtmiştir. Fası 151'in 12'nci maddesinin bir anlamda sanığa suçsuzluğunu ispat etme külfetini yüklediği ve bu nedenle Anayasanın 28'inci maddesinin 4'üncü fıkrasının öngördüğü masumiyet karinesine ters düştüğü iddiası ile ilgili ise mahkeme, 12'nci maddenin bazı olgu ve olguların kanıtlanması halinde

maddede konu edilen suç ve suçların işlenmiş olduğuna dair karinelerin ortaya çıkmasını öngördüğünü kabul etmiştir. Ancak, maddede bu gibi karinelerin öngörülmesi olmasının masumiyet karinesini bertaraf etme amacı taşımadığını ve buna benzer karinelerin sanığa suçsuzluğunu ispat etme külfeti getirmiş olmadığını ve 12’nci maddenin Anayasanın 28’inci maddesinin 4’üncü fıkrasına da aykırı olmadığına karar vermiştir.

Yargıç Salih S. Dayıoğlu ise mahkeme heyetinin vermiş olduğu bu karara katılmamıştır. Gerekçe olarak ise Anayasa’nın suçluluk karinesini değil, suçsuzluk karinesini benimsediğini ve Anayasa’nın 28’inci maddesinin 4’üncü fıkrasının “*bir suçtan sanık herkes, suçluluğu yasaya uygun olarak ispat edilinceye kadar suçsuz sayılır*” hükmü ile aksi kanıtlanıncaya kadar herkesin, suçsuz olduğunun düzenlendiğini, halbuki Fası 151’in 12’nci maddesinin bir takım çevresel olguların kanıtlanmasıyla esas suç olan kumar oynama suçunun işlendiği hususunda bir karine oluşacağını düzenlemektedir. Bu sebeple, maddenin Anayasa’nın 28’inci maddesinin 4’üncü fıkrasına aykırılığından söz edilebilmektedir. Fası 151’in 12’nci maddesi iddia makamının bir takım olguları kanıtlanması halinde bir yerin kumarhane varsayılacağı, aynı maddenin 2’nci fıkrası ise bu gibi kumarhane varsayılan yere girilmekte olduğu sırada orada bulunan veya oradan kaçmakta olan herhangi bir kişinin kumar oynamakta veya oynamış olduğu hususunda kabul edilebilir bir karine yaratacağını öngörür. Yaratılan bu karine çürütebilir ve sanığa verilen bu hak, ona düşen ispat külfeti iddia makamının gibi sıkı olmamasına rağmen, masumiyet karinesine aykırı olarak onun suçlu varsayıldığı gerçeğini ortadan kaldırmadığından, Fası 151’in 12’nci

maddesinin Anayasanın 28’inci maddesinin 4’üncü fıkrasına aykırı olduğu görüşünde olduğunu belirtmiştir.³²⁴

İlgili davada aksi ispatlanana kadar belli koşullara haiz yerlerin kumarhane olacağı düzenlenmiştir. Böylelikle aksi ispat edilene kadar bir karine yaratılmış oldu. Bu karinenin aksi ise ispatlanabilir. AİHM, içtihatları çerçevesinde davayı değerlendirdiğimizde AİHM’in ispat yükünün hiçbir şekilde taraf değiştirmemesi tarafında olmadığı görülmektedir. AİHM, iddia makamının, oluşturduğu iddiayı hayatın olağan akışı içerisinde makul kabul edebilecek hale getirecek şekilde somut delillerle ortaya koyabilmesi halinde, ortaya koyulan bu hususların aksinin savunma tarafınca ispat edilmesinin beklenmesini masumiyet karinesi bakımından bir aykırılık olarak nitelendirmemektedir.

3.3.1.3 Ali Rıza Görgün v.Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başsavcılığı

Sanık, mahkemeye saygısızlık suçundan Kaza Mahkemesi yargıcı tarafından yirmi (20) gün süreyle hapse mahkum edilmesi kararı üzerine istinaf dosyalamış ve istinaf duruşması aşamasında Mahkemeler Yasasının 52’nci maddesinin 2’nci fıkrasının³²⁵ Anayasa’nın aşağıda belirtilen maddelerine aykırı olduğunu ileri sürerek Yüksek Mahkemeden Anayasa’ya havale talebinde bulunmuştur.

Sanık, ilgili yasanın 52’nci maddesinin 2’nci fıkrasının hukukun üstünlüğü ilkesi ile ters düştüğünü iddia etmektedir çünkü sanık mahkum edilmeden önce kendisine savunma hakkı verilmemekte ve sadece verilecek cezaya ilişkin hafifletici

³²⁴ Mahmut Hüdaferdi v KKTC Başsavcısı (Dava No A.M.15/1984-D.3/85, K.T. 31 Ocak 1985).

³²⁵ KKTC Mahkemeler Yasa md 52/2 “Bu maddenin (1) fıkrasının (a), (b), (c), (h), (j) veya (k) bendleri kurallarına aykırı olarak işlenen bir suç mahkemenin gözü önünde işlenmiş ise mahkeme, suçlunun nezaret altına alınmasını emredebilir ve o günkü oturumuna son vermeden önce sanığı yargılayabilir ve yüz Kıbrıs Lirası para veya altı ay hapis cezasına veya her iki cezaya da çarptırılabilir.” şeklindedir.

sebepleri söylemesine izin vermektedir.³²⁶ Özetle, ilgili madde yargıcın hem iddia makamı hem de yargılayan kişi olarak görev yapmasına izin vermektedir.³²⁷ Bu statüler ise yargılamanın tarafsız bir mahkeme tarafından adil bir şekilde yapılmasını engellemektedir. Sanığa tanık çağırma hakkı verilmemesi de mahkemenin tarafsızlığına gölge düşürmektedir. Bu ayrıca eşitlik ilkesi ve masumiyet karinesine aykırıdır çünkü sanığa adil yargılanma hakkı verilmeden sanığın suçlu bulunmasına olanak sağlamaktadır.³²⁸ Sanık, bu sebeplerle ilgili Yasanın 52’nci maddesinin 2’nci fıkrasının hukukun üstünlüğünü öngören Anayasanın 1’inci maddesine³²⁹ aykırı olduğunu iddia etmektedir.

Sanığa göre ilgili madde Anayasanın 8’inci maddesine³³⁰ de aykırıdır. Çünkü Mahkeme önünde işlenen bir suçtan ötürü yargılanan bir sanık tanık dinletme hakkından yoksun bırakılmaktadır. Sanığa göre, ilgili Yasanın havaleye konu olan yasa maddesi aynı zamanda Anayasanın 18’inci maddesinin 4’üncü fıkrasına³³¹ ve 18’inci maddesinin 5’inci fıkrasının (Ç)bendine³³² de aykırıdır. Bu fıkralar masumiyet karinesini ve tanıkları sorgulama hakkını düzenlemektedir. Ancak, Yasanın ilgili

³²⁶ Ali Rıza Görgün v KKTC Başsavcılığı (Dava No A.M.10/99-D.6/99, K.T. 30 Aralık 1999).

³²⁷ Ali Rıza Görgün v KKTC Başsavcılığı (n 326) s. 2.

³²⁸ Ali Rıza Görgün v KKTC Başsavcılığı (n 326) s. 3.

³²⁹ KKTC Anayasası md 1 “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti, demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanan lâik bir Cumhuriyettir.” şeklindedir.

³³⁰ KKTC Anayasası md 8 “(1) Herkes, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, Anayasa ve yasa önünde eşittir. Hiçbir kişi, aile, zümre veya sınıfa ayrıcalık tanınamaz.(2)Devlet organl ve yönetim makamları, bütün işlemlerinde yasa önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek ve ayrıcalık yapmamak zorundadırlar.

(3)Ekonomik bakımdan güçsüz olanların Anayasa ve yasalar ile elde ettikleri veya edecekleri kazanımlar, bu madde ileri sürülerek ortadan kaldırılamaz.” şeklindedir.

³³¹ KKTC Anayasası md 18/4 “Bir suçtan sanık herkes, suçluluğu yasaya uygun olarak ispat edilinceye kadar suçsuz sayılır.” şeklindedir.

³³² KKTC Anayasası md 18/5 “Bir suçtan sanık herkes, en azından:(a)Hakkında yapılan suçlamanın nitelik ve nedeninin anladığı bir dilde ve etraflı şekilde derhal kendisine bildirilmesi; (b)Savunmasını hazırlaması için yeterli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;(c)Kendi kendini bizzat veya seçeceği veya eğer yeterli mali olanaklardan yoksun bulunuyor ve adaletin sağlanması için gerekli görülüyorsa, kendisine parasız olarak atanacak bir hukukçu aracılığı ile savunmak; (ç)İddia tanıklarını bizzat veya avukatı vasıtasıyla sorguya çekmek veya çekirmek ve savunma tanıklarını da iddia tanıkları ile aynı koşullar altında getirmek ve sorguya çekilmelerini sağlamak; (d)Mahkemede kullanılan dili anlayamadığı veya konuşamadığı takdirde, bir tercümanın yardımından parasız yararlanmak, hakkına sahiptir.” şeklindedir.

maddesi, masumiyet prensibi ihlâl ederek, sanığın adil bir şekilde yargılanmadan sanığın suçlu bulunmasını sağlamaktadır. Sanık ayrıca ilgili maddenin Anayasanın 136'nci³³³, 142'nci³³⁴ ve 158'inci maddelerine³³⁵ aykırılığı olduğunu iddia etmektedir.³³⁶

Sanık, Mahkemeye saygısızlık suçunun (Comtempt of Court) daha ziyade Anglo-

³³³ KKTC Anayasası md 136 “(1)Yargıçlar, görevlerinde bağımsızdırlar. Anayasaya, yasaya ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlarına göre hüküm verirler.(2)Hiçbir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında, mahkemelere ve yargıçlara emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.(3)Görülmekte olan bir dava hakkında, Cumhuriyet Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz; görüşme yapılamaz veya herhangi bir demeçte bulunulamaz. Yasama ve Yürütme organları ile Devlet Yönetimi makamları, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu organ ve makamlar, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.”

³³⁴ KKTC Anayasası md 142 “Yüksek Mahkeme veya herhangi bir mahkeme, bir karar veya emrine uymayan herhangi bir kişiyi, söz konusu karar veya emre uyuncaya kadar ve herhalde on iki ayı aşmayan bir süre için hapsedme yetkisine sahiptir.” şeklindedir.

³³⁵ KKTC Anayasası md 158 “(1)Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukuk Dairesi bağımsız olup Başkanı Başsavcıdır. Başsavcının yokluğunda kendisine Başsavcı Yardımcısı vekillik eder. (2)Başsavcı, Yüksek Mahkeme yargıcı atanabilmek için gerekli niteliklere sahip kişiler arasından atanır ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adliyesinin daimi üyesidir. Başsavcı, Yüksek Mahkeme yargıçlarının bağlı olduğu aynı koşul ve kayıtlarla görev yapar ve görevine ancak Yüksek Mahkeme yargıçlarına uygulanan aynı nedenlerle ve aynı u

(3)Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başsavcısı, Devletin, Cumhurbaşkanının, Başbakanın, Bakanlar Kurulunun, bakanların ve diğer Devlet organlarının hukuk danışmanıdır. Kendisine bu Anayasa veya yasa tarafından verilen veya emrolunan diğer bütün yetkileri kullanır ve görevleri yapar. (4) (a)Başsavcı, kamu yararının gereğine göre, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti mahkemelerine, herhangi bir suç hakkında dava açmak, izlemek, davayı devralmak, devam ettirmek veya ettirmemek yetkisine sahiptir. Ceza mahkemelerinde, kovuşturmanın kesin yöntemi ve sorumluluğu Başsavcıya aittir. Bu yetki doğrudan doğruya kendisince veya yönerisine uygun olarak Başsavcı Yardımcısı veya savcılar tarafından kullanılır. (b)Başsavcı, gerekli gördüğü hallerde, Resmi Gazete’de yayımlayacağı bir emirname ile, davasız çözümlenmesine yasa ile olanak tanınan yol trafik suçlarını, kendi yönerisi ve sorumluluğu çerçevesinde mahkemelerde kovuşturmak üzere, uygun göreceği bir polis mensubunu yetkilendirebilir.(c)Başsavcı, gerekli gördüğü hallerde, Resmi Gazete’de yayımlayacağı bir emirname ile bakanlıkların veya diğer kamu kuruluşlarının taraf olduğu davalarda, ilgili bakanlık veya diğer kamu kuruluşlarında görevli ve avukatlık yapmak ehliyetine sahip bir hukukçuyu, bu davaları mahkemelerde yürütmekle yetkili kılabilir.(5)Başsavcı, Devletin taraf olduğu hukuk ve Anayasa davalarında Devleti veya organlarını da temsil etme yetkisine sahiptir.6)Başsavcı, Başsavcı Yardımcısı ve savcılar, herhangi bir mahkemede dinlenilmek hakkına sahiptirler ve bu hakkın kullanılmasında, mahkeme önüne çıkan bütün diğer kişilere karşı öncelik kazanırlar.(7) Başsavcı, her takvim yılı sonunda, Hukuk Dairesinin genel işleyişi ve görevlerinin yürütülmesinde görülen aksaklık veya varsa nedenleri hakkında Cumhurbaşkanına, Cumhuriyet Meclisine ve Bakanlar Kuruluna rapor verir ve alınmasını gerekli gördüğü önlemler hakkında tavsiyelerde bulunur.(8)Bu Anayasanın kuralları saklı kalmak kaydıyla, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukuk Dairesinin kuruluşu, işleyişi, Başsavcı, Başsavcı Yardımcısı ve savcılarının nitelikleri ile atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulanması ve diğer özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve yargıçların güvenceleri kurallarına göre yasa ile düzenlenir.” şeklindedir.

³³⁶ Ali Rıza Görgün v KKTC Başsavcılığı(n 326)s. 4.

Saxon hukuk sisteminde kabul edildiğini, Türkiye ve Kara Avrupasında bunun disiplin yaptırımını olarak kabul edildiğini de iddia etmektedir.³³⁷

Başsavcılık ise suçun kendine özgü bir suç olduğu, güdülen amacın yargı otoritesini sağlamak ve adaletin tecellisinde olası engelleri bertaraf etmek olduğunu ifade ederek, savunma hakkını herhangi bir şekilde engellemediğini iddia etmiştir. Suç mahkemenin huzurunda ve mahkemeye karşı işlenmiştir.³³⁸ Dolayısı ile mahkeme önünde işlenen suç ile dışında işlenen suç arasında eşitliğin sağlanması mümkün değildir. Mahkemeye verilen bu yetki Başsavcının yetkilerine tecavüz olarak yorumlanmamalıdır. Başsavcılığa göre buradaki amaç; adaletin yerine getirilmesinde var olan müdahaleyi ortadan kaldırmaktır.³³⁹

Mahkeme saygısızlık suçunun çok eskilere dayandığı ve her çağdaş hukuk sistemide var olduğunu belirtmiştir. Bir suçun işlendiğinin kanıtlanması ve sanığın tüm savunma haklarından yaralanmasının önemi vurgulanmaktadır. Mahkemeye saygısızlık suçu mahkemede bizzat mahkemede işlenmişse ve bu hareket adaletin tecellisini engelliyorsa ilgili yargıcın suçun işlenişine ilişkin başka kanıt aramasına gerek yoktur ve olmamalıdır. Böyle bir durumda ilgili yasanın 52'nci maddesinin 2'nci fıkrası uygulanmalıdır. Bu maddeyi işleme koymak yargıcın adli görevinin bir parçasıdır. Mahkemeye saygısızlık suçu kendine has olgular ile birlikte değerlendirilmeli ve neyin mahkemeye saygısızlık olup olmadığına mahkeme veya yargıtay karar vermektedir. İlgili yasanın 52'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre bu suç iki şekilde işlenebilir. Bu suç mahkeme önünde işlenebileceği gibi mahkeme dışında da işlenebilir. Eşitlik ilkesi ise aynı durumda olan kişilere farklı uygulama

³³⁷ Ali Rıza Görgün v KKTC Başsavcılığı (326)s. 4.

³³⁸ Ali Rıza Görgün v KKTC Başsavcılığı (n 326)s. 5.

³³⁹ Ali Rıza Görgün v KKTC Başsavcılığı (n 326)s. 5.

yapılmasından neşet etmektedir. Dolayısı ile Anayasa'nın 8'nci maddesi olan eşitlik ilkesine aykırılık olmadığına da karar verilmiştir. Mahkemeye göre bir suçun işlendiğinin ispat edilmesi ve sanığın tüm savunma haklarından yararlanması gerekmektedir.³⁴⁰ Suçluluğun her türlü makul şüpheden ari olarak iddia makamınca kanıtlanması gerekir.³⁴¹ Yargıç önüne gelen meseleyi her türlü emare ve şahadeti birlikte değerlendirerek ve her türlü makul şüpheden ari olarak kabul ettikten sonra ancak sanığı mahkûm edebilir. Mahkemeye saygısızlık suçu yargıcın bizzat gözü önünde işlenmişse ve böyle bir davranış adaletin tecelli etmesini engelliyorsa, ilgili yargıç için suçun işlenişine ilişkin başka kanıt aramaya gerek yoktur.³⁴² Aksine adalete yapılan müdahaleye son vermek için bu maddeyi işleme koymak yargıcın adli görevinin bir parçasıdır. Mahkemeye saygısızlık suçunun kesin tarifini yapmak olanaksızdır. Her mesele kendine has olgular çerçevesinde değerlendirilmelidir. Ayrıca mahkeme ender durumlarda ve suçun işlendiğine kesin bir şekilde kanaat getirildiği zamanlarda bu cezalandırma yöntemine başvurulduğunu belirtmiştir. Tüm bu gerekçeler ile masumiyet karinesinin yer aldığı Anayasa'nın 18'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına ve diğer maddelere aykırı olmadığı değerlendirmiştir.

AİHM içtihatları incelendiği zaman üzerinde durulan temel prensibin mahkeme kararı verilmeden kimsenin masumiyetinin ihlal edilmemesi olduğu görülmektedir. İlgili davada mahkeme huzurunda gerçekleşen mahkemeye saygısızlık suçu ile ilgili mahkemeye nezarete gönderme yetkisi verilmiştir. Mahkeme huzurunda işlenen suçlarda zaten mahkeme birfiil olaya şahit olduğu için ayrıca tanık dinletilmemesinin kabul edilebilir olduğu değerlendirilmektedir. Savunma hakkı ile ilgili olarak AİHM, bunun kısıtlanamayacağını kabul etmiştir. Ancak olay kendine has

³⁴⁰ Ali Rıza Görgün v KKTC Başsavcılığı (n 326)s. 14.

³⁴¹ Ali Rıza Görgün v KKTC Başsavcılığı (n 326)s. 14.

³⁴² Ali Rıza Görgün v KKTC Başsavcılığı (n 326) s.15.

olgular ışığında değerlendirildiği zaman mahkeme huzurunda gerçekleşen suçun mahkeme tarafından son verilmesi de bir zaruriyettir. Her mesele kendine has olgular ışığında değerlendirildiğine kamu yararının ağır bastığı durumlarda benimsenen içtihatlarında olaya bağlı olarak değişkenlik gösterebileceği de bir gerçektir.

3.3.1.4 Ahmet Şevketoğlu v. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başsavcılık

Ahmet Şevketoğlu isimli şahsın yaptığı trafik kazası nedeni ile ilk mahkeme tarafından aleyhine Ceza Yasasının 210'uncu maddesine³⁴³ aykırılıktan soruşturma başlatılmış ve dava görüşülene kadar ehliyetine el konulmasını talep edilmiştir. Avukatı ise dava henüz dinlenmeden sürüş ehliyetine el koyma yetkisini Mahkemeye veren 210'uncu maddenin değiştirilmiş şeklinin Anayasaya aykırı olduğunu öne sürmüştür.

Sanığın avukatı, Fası 154'ün 210'uncu maddesinin, Anayasa'nın 11³⁴⁴, 17'nci maddesinin 2'nci fıkrası³⁴⁵ ve 18'inci maddesinin 4'üncü fıkrasının aykırı olduğunu iddia etmiştir. Anayasa'nın 18'inci maddesinin 4'üncü fıkrası “*bir suçtan sanık olan*

³⁴³ Fası 154 Ceza Yasası md 210 “1) Her kim, tedbirsizlik sonucu veya ağır ihmal teşkil etmeyen aceleci veya dikkatsiz bir eylem sonucu istemeden veya kasti olmadan başka birinin ölümüne neden olursa, bir suç işlemiş olur ve mahkumiyeti halinde, suçun işlendiği tarihte yürürlükte bulunan brüt asgari ücretin 10 (on) katına kadar para cezasına veya 4 (dört) yıla kadar hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilir.2)Yukarıdaki 1)'inci fıkra da belirtilen tedbirsizliğin veya ağır ihmal teşkil etmeyen aceleci veya dikkatsiz bir eylemin bir araç sürücüsü tarafından işlenmesi veya herhangi bir şekilde trafikte meydana gelmiş olması halinde, bu tedbirsizliği veya eylemi gerçekleştiren kişi bir suç işlemiş olur ve mahkumiyeti halinde, suçun işlendiği tarihte yürürlükte bulunan aylık brüt asgari ücretin 75 (yetmiş beş) katına kadar para cezasına veya 14 (on dört) yıla kadar hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilir. Mahkeme ayrıca belirtilen cezalara ek olarak araç sürücüsünü belli bir süreyle veya süresiz olarak öğrenci ehliyeti, sürüş ehliyeti ve her türlü ehliyet sahibi olmaktan men edebilir. Böyle bir suçla ilgili olarak soruşturma veya kovuşturmanın başlamasından itibaren en geç 5 (beş) iş günü içerisinde mahkemeye müracaat yapılır ve araç sürücüsünün hangi ülkede verildiğine bakılmaksızın, öğrenci ehliyeti, sürüş ehliyeti ve her türlü ehliyetine, dava neticeleninceye kadar herhangi bir mahkemece el konabilir.” şeklindedir.

³⁴⁴ KKTC Anayasası md 11 “Temel hak ve özgürlükler, özüne dokunmadan, kamu yararı, kamu düzeni, genel ahlak, sosyal adalet, ulusal güvenlik, genel sağlık ve kişilerin can ve mal güvenliğini sağlamak gibi nedenlerle ancak yasalarla kısıtlanabilir.” şeklindedir.

³⁴⁵ KKTC Anayasası md 17/2 “Herkes, yurttış hak ve yükümlülüklerinin veya kendisine karşı yapılan bir suçlamanın karara bağlanmasında, yasa ile kurulan bağımsız, tarafsız ve yetkili bir mahkeme tarafından, makul bir süre içinde adil ve açık bir surette davanın dinlenmesi hakkına sahiptir. Karar gerekçeye dayanır ve açık bir oturumda okunur.” şeklindedir.

kimsenin suçluluğu yasaya uygun olarak kanıtlanıncaya kadar suçsuz sayılır” şeklinde olmasına rağmen, Fası 154’ün 210’uncu maddesi ile daha mahkum olmadan ehliyet el koyma yetkisi verilmiştir. Dolayısı ile bu madde tahtında, mahkumiyet olmadan kişi cezalandırılabilir. Avukat ayrıca, ehliyet el koyma ağır bir ceza olduğundan, açık ve yargılama olmadan bunun yapılması anayasal ilkelere aykırı olduğu görüşündedir.

Başsavcılık ise sürüş ehliyetinin anayasanın değil yasanın verdiği bir hak ile elde edileceğini, kişiye yasaların verdiği haktan yine yasalar tarafından mahkum edilmesinin mümkün olduğunu iddia etmektedir. Sürüş ehliyetinin alınmasının ceza değil güvenlik tedbiri olduğunu ve mahkemelerin diğer güvenlik tedbirleri gibi sürüş ehliyetine de mahkumiyetten önce el koymasının Anayasaya aykırı olmadığını iddia etmiştir. Başsavcılığa göre, Ceza Yasasının 210’uncu maddesi tahtında suç işlediği sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma başlatılan kimseler en geç beş (5) gün içerisinde mahkemeye çıkartılır ve mahkemenin kararı ile bu kişilerin ehliyetlerine mahkemece el konulabilir. Ayrıca sürüş ehliyetine el koyma tedbir niteliğinde olup, bu tedbir otomatik verilmemekte mahkemenin takdir hakkını kullanarak verdiği belirtilmiştir. Başsavcılık Anayasanın 17’nci maddesinin 2’nci fıkrasına göre bir kimsenin makûl bir süre içinde adil ve açık yargılanma hakkına sahip olduğunu, yeni düzenlemenin Anayasanın bu kuralına aykırı olmadığını, çünkü yasada yer alan 5 günlük sürenin zanlıya değil, Başsavcılığa getirilen bir sınırlama olduğunu, 5 günden sonra yargılama için Mahkemenin zanlıya savunmasını yapması için süre verebileceğini iddia etti. Başsavcılığın görüşüne göre, sürüş ehliyetine el koyma bir ceza değil, güvenlik tedbiridir. Bu tedbiri almakla bir kişi peşinen mahkûm edilmiş olmaz. Kaldı ki bu tedbirin alınması otomatik olmayıp bazı şartların yerine gelmesine bağlıdır. Öncelikle o kişi aleyhine ölümle neticelenen bir suçla ilgili soruşturma

başlatılmış olması gerekmektedir. Ayrıca sürüş ehliyetine el koyup koymama konusunda mahkemenin takdir hakkı vardır. Dolayısıyla mahkemeye göre Anayasaya herhangi bir aykırılık yoktur.

Fasıl 154'ün 210'uncu maddesine aykırı suç işlemekle hakkında soruşturma veya kovuşturma başlatılan bir kişi en geç 5 gün içerisinde mahkeme huzuruna çıkartılır ve böyle bir kişinin sürüş ehliyetine dava neticeleninceye kadar mahkemece el konulabilir. Yasaya göre bir zanlının ehliyetine el koyabilmek için Yasa'da düzenlenen bu şartların yerine gelmesi gerekir. Yani, ölümle sonuçlanan bir soruşturma veya kovuşturma olması halinde zanlının ehliyetin ele konulabilir. İkinci olarak aleyhine soruşturma veya kovuşturma başlatılan zanlının ehliyetine el koymak konusunda yargıcın takdir hakkı vardır. Üçüncü olarak Yasa ehliyetine el koyma talebine karşı itiraz etme ve savunma yapma hakkına dokunmamıştır. İtiraz edilerek duruşma yapılabilir. Özetle sanık istinaf dahil tüm haklardan yararlanabilmektedir. Sürüş ehliyetine el koyma kararı bazı suçlarda bir kişinin yargılanıncaya kadar tutuklu kalması için verilen karara benzemektedir. Orada da bir zanlının mahkûmiyetten önce tutuklu kalması, yani mağdur olması söz konusudur ve bu mağduriyet, mahkûmiyetten sonra verilen cezadan farklı değildir. Buna rağmen mahkûmiyetten önce tutukluluğun Anayasamıza aykırı olduğu yönünde bir Anayasa Mahkemesi kararı yoktur.³⁴⁶

Anayasa Mahkemesi, ölümle sonuçlanan bir soruşturma veya kovuşturma olmadan sürüş ehliyetine el konulamayacağı, yargıcın takdir hakkı olduğu ve ehliyetine el konulmasına karşı zanlının savunma hakkının olduğunu hatta istinaf hakkı olduğundan harektle ilgili maddenin Anayasa'nın 11'inci maddesine, 17'nci maddesinin 2'nci fıkrasına ve 18'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına aykırı olmadığına

³⁴⁶ Ahmet Şevketoğlu v KKTC Başsavcılığı (Dava No A.M.7/2004-D.2/2005, K.T. 5 Mayıs 2005).

karar vermiştir. Fası 154'ün, 210'uncu maddesine göre ölümle sonuçlanan trafik kazası sebebiyle aleyhinde soruşturma başlatılan kişilerin sürüş ehliyetlerine mahkeme kararı ile el konulabilmektedir. Bu yetkinin kamu yararı sebebi ile düzenlendiği değerlendirilmektedir. Yasa maddesi incelendiğinde ehliyet el koyma mahkeme kararı ile gerçekleşebildiği görülmektedir. Ayrıca ilgili madde savunma hakkı tanıdığı gibi istinaf da edilebilmektedir. Yasanın lafzı incelendiği zaman suçluluk imasının olmadığı da görülmektedir. Bu durumda AİHM, içtihatları bakımından mahkemenin kullandığı dilin önemi ortaya çıkmaktadır. Mahkemelerin karar üretirken yargılanan kişilerin masumiyetlerine gölge düşürecek imalardan kaçınmaları gerekmektedir. Yargılanan kişilerin suçluluğu ima edilmeden kamu yararı amacı ile bazı tedbirlere tabii olmaları masumiyet karinesini ihlal etmediği değerlendirilmektedir.

2.4.1.4 Mahkemenin İctihatları Üzerine Bir Değerlendirme

KKTC ceza yargılama sisteminde ispat külfeti iddia makamındadır. Buna göre, bir kimseye suçsuzluğunu ve/veya masum olduğunu ispatlama külfeti yüklenemez. Ancak, bazı hal ve koşullarda karineler yaratılmakta ve ispat külfeti karşı tarafa geçebilmektedir. Şüphesiz bu karinelerin aksi ise ispat edilebilirdir. AİHM açısından da aynı prensibin kabul edildiği görülmektedir. AİHM'e göre ispat yükü esasen iddia makamında olmakla birlikte, ileri sürülen iddianın hayatın olağan akışı içerisinde makul kabul edebilecek somut delillerle aydınlatılması gerekir. Farklı anlatımla, ilk bakışta haklı bir iddia veya dava oluşturulabilmek için, ortaya koyulan hususların aksinin savunma tarafınca ispat edilmesinin beklenmesi ise masumiyet karinesi bakımından bir aykırılık olarak nitelendirilmemektedir. Öte yandan belli koşullarda ve olayın özgün şartlarına göre ispat külfetinin değişebileceği de kabul edilmiştir. Masumiyet karinesi açısından bakıldığı zaman, AİHM tarafından üzerinde durulan

temel prensibin mahkeme kararı verilmeden kimsenin masumiyetinin ihlal edilmemesi olduğu bilinmektedir. Masumiyet karinesine uygun hareket etmekle yükümlü olanlar ise sadece basın yayın organları olmayıp, mahkemeler ve kamu görevlileri de karineye uygun hareket etmekle yükümlüdürler. Özellikle mahkemelerin kullandığı dil karineye uygun olmalıdır. Mahkemelerin karar üretirken yargılanan kişilerin masumiyetlerine gölge düşürecek imalardan kaçınmaları gerekir. Yargılanan kişilerin suçluluğu ima edilmeden kamu yararı amacı ile bazı tedbirlere tabii olmaları masumiyet karinesini ihlal etmediği kabul edilir. KKTC yargı kararları bağlamında ilgili hususa riayet edildiği gözlenmektedir.

KKTC mevzuatının masumiyet karinesine uyum sağlayıp sağlamadığı açısından bir değerlendirme yapıldığında; karinenin 1985 KKTC Anayasası öncesinde yürürlükte olan Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasasında ve de 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasında düzenlendiği görülmektedir. Normlar hiyerarşisinde en üst norm olarak düzenlenen anayasa olduğundan mevzuatın anayasaya uygun olması gerekmektedir. Yürürlükte olan KKTC Anayasasının hükümleri gereği herhangi bir mevzuatın Anayasaya aykırılık teşkil etmesi halinde iptal davası veya itiraz yoluna gidilerek Anayasaya aykırı hükmün iptali Anayasa Mahkemesinden talep edilebilmektedir. İlgili güvence şüphesiz anayasada düzenlenen masumiyet karinesi için de geçerlidir. Masumiyet karinesiyle ilgili mevzuatın anayasal denetime tabii olması, beraberinde anayasadaki güvenceyle paralel düzenlemelerin oluşmasına zemin hazırlayacaktır. İlaveten, AİHS'in KKTC iç hukukunun bir parçası olması sebebiyle, konuyla ilgili AİHM kararlarının, KKTC yargısı bakımından dikkate alınması, masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin bir gereğidir.

Başlık altında ifade edilen içtihatlar; karineyle ilişkili olan ispat külfetinin iddia makamında olması hususunun belli koşulların gerçekleşmesi halinde taraf

değiştirmesinin, karine ihlali anlamına gelmediği üzerinedir. Burada esas değerlendirilmesi gereken konu ispat külfetinin tamamen değiştiği mi ya da çürütülebilen karinelere dayandırılıp dayandırılmadığı hususudur. İddia makamına yüklenilen ispat külfeti sıkı sıkıya bağlı olmasına rağmen yukarıda bahsi geçen içtihatlarda yargılanan kişiye yüklenen ispat külfeti çürütülebilen varsayımsal bir karinedir. AIHM içtihatlarında da belli koşulların varlığı halinde ispat külfetinin taraf değiştirebileceği ifade edilmektedir. Özellikle mevzuat kapsamında masumiyet karinesiyle ilgili hükümlere yer verilirken ispat külfetinin asli yükümlüsünün kim olduğu göz ardı edilmeden düzenleme yapılmalıdır. Zira, ispat külfetinin değişmesi istisnai bir durum olarak tanımlanmakta ve aksi bir düzenlemenin adil yargılanma hakkına ihlal oluşturacağı unutulmamalıdır. Ek olarak, mevzuatta kullanılan dil de önemlidir. Suç isnadı altında olan kişilerin masumiyeti ile ilgili şüphe doğuracak ifadelerden kaçınılması hem karinenin hem de adil yargılamanın asli unsurları olarak değerlendirilmektedir.

3.3.2 Kişi Özgürlüğünden Yoksun Bırakma ve Karinenin Kesişimiyle İlgili İctihatlar

3.3.2.1. Mehmet Ali Tunçbilek v. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başsavcısı

Başsavcılık, 11.4.2016 tarihinde, Girne Kaza Mahkemesine müracaatta bulunarak, istinaf edenlerin aleyhlerinde yürütülmekte olan çocuk düşürmeye teşebbüs ve hamileliğin yasal olmayan şekilde sonlandırılması suçları ile ilgili olarak 3 ayı geçmeyen süreyle Merkezi Cezaevinde tutuklu kalmalarını talep etmesine rağmen Girne Kaza Mahkemesi'nin davalar görülünceye kadar teminatla serbest kalınmasına dair bir emir vermesi üzerine Başsavcılık bu emri istinaf etmiştir.

Başsavcılık, alt mahkemenin huzurunda sanıklar aleyhine başlatılan ve işlemiş oldukları iddia olunan suçların çok ciddi olduğunu, bu suçların Ağır Ceza Mahkemesinin yetkisinde olduğunu, böyle bir olayın bugüne kadar KKTC’de yaşanmadığını, zanlıların işlemiş olduğu suçlara konu olayın toplumda infial yarattığını, zanlıların gösterdikleri kefillerin anne ve babaları veya kardeşleri yani aileleri olduğunu, zanlıların bağımsız kişiler olmadıklarını, soruşturmanın halen devam ettiğini, soruşturmanın sonucunda ithamın değişebileceğini ve 1 ay içerisinde zanlıların aleyhindeki davaların okunacağını belirterek, alt mahkemenin hata yaptığını iddia etmiştir.

Sanıkların avukatı,³⁴⁷Alt Mahkemenin Fasil 155, 23 A maddesini doğru değerlendirdiğini, tüm şartları göz önünde bulundurduğunu, asıl belirleyici olanın sanıkların yargılanacakları tarihte yargılanmaya hazır olup olmayacağı olduğunu iddia etmiştir.³⁴⁸ İlaveten, tutukluluğun mahkumiyetten önce cezaya dönüştürülmemesi gerektiğini, tutuklamanın adil bir yargılama için aranan hallerde başvurulması gerektiğini, katillik ve ihanet davaları dışındaki davalarda, tutuklu kalmayı gerektirecek ciddi neden bulunmadıkça sanık aleyhine tutukluluk emri verilmeyeceğini eklemiştir.

³⁴⁷ Fasil 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası md 23 A “*Hakkında mevcut yasalara aykırı hareket etmekten dolayı cezai bir soruşturma veya kovuşturma başlatılan veya devam eden bir zanlı veya sanık aleyhine, herhangi bir mahkeme, tutuklu olup olmadığına bakılmaksızın, aşağıda belirtilen koşullara bağlı olarak yargılanmaktan kaçmasını önleyici bir emir verebilir:(1)Davası görüşülene kadar, zanlının veya sanığın, her ne şart altında olursa olsun üç aydan fazla bir süre olmamak kaydıyla tutuklu kalmasına;(2) Zanlının veya sanığın pasaportunun polise teslim edilmesinin ve belirlenecek süre içinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hudutları dışına çıkmasının yasaklanmasına;(3)Zanlının veya sanığın şahsen veya Mahkemenin veya Mukayyitliğin uygun göreceği Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yerleşik bir veya birden fazla kişinin göstereceği ve Mahkemeye belirlenecek nakdi teminat veya kefaletine veya her ikisine bağlı olarak serbest bırakılmasına;(4)Zanlının veya sanığın belli bir bölgede ikametine ve izinsiz o bölge dışına çıkmasına;(5)Mahkemenin uygun göreceği koşullarda Mahkemenin belirteceği bir polis karakoluna ısbatı vücut yapmasına.*” şeklindedir.

³⁴⁸ Turgut Emir Ahmet v KKTC Başsavcısı(Dava No 26/86-D.6/86, K.T. 2 Ekim 1986).

Yine sanık avukatlarına göre bu meseledeki önemli olan konunun yargılanmaktan kaçma ihtimali olup olmadığıdır. Mevcut olgularla alt mahkemenin takdir hakkını hatalı kullandığına dair bulguya varılamayacağını ve masumiyet karinesinin asla unutulmaması gerektiğini, basın tarafından abartılan meselenin infial olarak dikkate alınmamasının ve istinafin reddinin gerektiğini ileri sürülmüştür.

Sanıkların avukatları devamla, sorumluluğun hastane sahipliğine dayandırılmaya çalışıldığı, bunun mesnetsiz olduğu, böyle bir meselede zanlıların kaçmalarının mümkün olmadığı, aile bağlarının ve her şeylerinin KKTC’de bulunduğunu, serbest kaldıkları günden bugüne kadar hiçbir yere kaçmadıklarını, “*tutukluluk verilsin ki erken dava gelsin*” düşüncesinin hatalı olduğunu ve zanlıların masumiyet karinesinden yararlanma hakları olduğunu iddia ederek istinafin reddini talep etmişlerdir.

Mahkeme tarafından, öncelikli olarak Fası 155’in “*yargılanmaktan kaçmanın önlenmesini*” düzenleyen 23 A maddesini, “*tutukluluğun uzatılmasını*” düzenleyen 24’üncü maddeden³⁴⁹ farklı kılan özelliğine konu özelinde temas edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Fası 155, 23 A maddesinin kenar başlığı “*Soruşturması veya Kovuşturması Başlatılan veya Devam Eden Zanlının veya Sanığın Yargılanmaktan Kaçmasının Önlenmesi*” olarak, 24’üncü maddesi ise “*Tutukluluğun Uzatılması*” kenar başlığı olarak düzenlenmiştir. Tutukluluğun uzatılmasının istendiği hallerde 24’üncü madde altında, her defasında sekiz (8) günden fazla tutululuk emri (remand order) verilemezken; kişi aleyhine soruşturma veya kovuşturma başlatıldığı veya

³⁴⁹ Fası 154 Ceza Yasası md 24 “*Bir Yargıcın, bir kişinin tutuklandığı suçun işlenmesi ile ilgili soruşturmanın tamamlanamadığı yolunda ikna edilmesi halinde, Müfettiş rütbesinden daha düşük bir rütbede olmayan bir polis memurunun müracaatı üzerine, soruşturması yapılmakta olan suç yargılama yetkisine sahip olup olmadığına bakılmaksızın, Mahkemenin uygun göreceği şekilde her bir defada sekiz günden fazla olmamak üzere belirli bir süre için tutuklunun polis nezaretinde kalmaya devam etmesini zaman zaman uzatması yasaldir. Uzatma tarihini izleyen gün; birinci gün olarak sayılır.*” şeklindedir.

devam ettiği hallerde, zanlı veya sanığın yargılanmaktan kaçmasını önleyici nitelikte, davaları görüşülene kadar sekiz (8) gün sınırlamasına tabi olmadan, 23 A maddesi altında, üç (3) aydan fazla olmamak üzere, zanlının tutuklu kalmasına emir verilebilmektedir.

KKTC Anayasası'nın 16'ncı maddesinin 7'nci paragrafı³⁵⁰, kişi özgürlük ve güvenliklerinin suç ve suçluların ortaya çıkarılmasındaki kamu menfaati gereği kısıtlanabileceğini, tahkikatın yürütülmesi amacıyla her seferinde sekiz (8) günü ve toplamda üç (3) ayı geçmeyecek şekilde kişilerle ilgili tutukluluk emri verilebileceğini öngörmektedir. Anayasa, kişi özgürlüğü ve güvenliğini kısıtlayıcı emirler verme hususunda mahkemelere takdir yetkisi vermiştir. Mahkemeler bu dengeyi gözetirken mevzuata ilaveten içtihatları incelemeyi yapmak esastır.³⁵¹ Mahkeme tarafından yapılan incelemede tahkikatın sağlıklı olarak yürütülebilmesi için cürümün ciddiyeti ve mahiyetini de göz önünde bulundurulmalı, gerekli ve zorunlu olduğu durumlarda kişilerin özgürlüğünü kısıtlama yönünde takdir hakkını kullanmalıdır.

Soruşturma kapsamında tutuklanan bir kişinin üç (3) aylık tutukluluk süresinin sonunda serbest bırakılması zorunluluğu, bir başka anlatımla soruşturma maksatlı tutukluluk süresinin üç (3) ayı geçemeyeceği, anayasal ilke olarak aynı maddede düzenlenmiştir. Bu kuralla aynı hükümler içeren Fasil 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 24'üncü maddesine göre de, kişi özgürlüğü ve güvenliği, devam eden soruşturma maksadıyla azami aynı süreler içerisinde kısıtlanabilmekte ve tutukluluk

³⁵⁰ KKTC Anayasası md 16/7 “Yargıç, derhal, yakalanan kişinin anladığı dilde yakalanma nedenlerini soruşturur ve en kısa zamanda ve herhalde yargıç önüne çıkma tarihinden başlayarak üç günü geçmeyen bir süre içinde, uygun göreceği koşullarla yakalanana ya salıverir veya yakalanma nedeni suç hakkındaki soruşturma tamamlanmadığı takdirde, yakalanmanın devamına karar verir. Yargıç, her defasında sekiz günü geçmemek koşuluyla, bu yakalanmanın devamına karar verebilir. Ancak, yakalanma veya tutuklanma süresinin toplamı, yakalanma tarihinden başlayarak üç ayı geçemez ve bu sürenin sonunda yakalamayı veya tutuklamayı uygulamakla görevli kişi veya makam, yakalanan veya tutuklanan kişiyi derhal serbest bırakır.” şeklindedir.

³⁵¹ Turgut Emir Ahmet v KKTC Başsavcısı (Dava No 26/86-D.6/86, K.T. 2 Ekim 1986).

süreleri her seferinde sekiz (8) günü ve toplamda üç (3) ayı aşmamaktadır. Mahkeme, tutukluluk sürelerinin öngörülen sürelerin dışına çıkılmayacak şekilde ve sadece gerekli olan durumlarda kullanılması halinde, kişinin masumiyet karinesinden faydalanma hakkından mahrum edilmemiş olacağına değinmiştir.

Mahkemeler, teminat safhasında tutukluluk emirleri verme hususunda takdir yetkisini kullanırken yargılamanın ve ceza hukukunun temel prensibi olan masumiyet karinesini de göz önünde bulundurmaldırlar. Mahkemelerin, zanlı ve sanıkların henüz yargılanmadan ve/veya mahkum olmadan cezalandırılması sonucunu yaratacak tutukluluk emirlerinden kaçınması gerekir. Mahkeme, masumiyet karinesinin hukuk sisteminin temel prensiplerinden biri olduğunu vurgulanmış ve kişinin özgürlüğünden mahrum edilmesinde zamanın önemine değinmiştir. Bu konuda Yargıtay/Ceza D.4/2012³⁵² sayılı davada kişilere Anayasa tarafından tanınan özgürlüklerin önemi vurgulanmış ve tutukluluk emri verilirken mahkemelerin dikkatli davranması gerektiği belirtilmiştir. Mahkeme bu içtihatı hatırlatmıştır. Alt Mahkeme, sanıkların serbest kalmaları halinde ve soruşturmaya müdahale etmeleri durumunda bunun bir suç olduğunu belirterek, bu suçun işlenmesi halinde zaten cezalandırılacaklarını ve bu nedenin tutuklu yargılanmaları için bir gerekçe olmaması gerektiğini zımnen ifade etmiştir. Oysa ki, tutuklu yargılamak sureti ile tanıklara müdahale edilmesinin engellenmesinde amaçlanan, başka suçların işlenmesi ile birlikte soruşturmanın ve kovuşturmanın adil ve sağlıklı olarak yürütülerek tamamlanmasıdır. Bu kriterler dikkate alınırken, mahkeme, zanlıların ithama konu suçla ilgili başka suçların işlenme ihtimalini ve zanlıların adaletin yürütülmesine veya tanıklara müdahale etme ihtimalini göz önünde bulundurmalıdır. Ancak, Mahkeme henüz neticelenmeyen soruşturmanın ciddiyeti ile birlikte, sanıkların serbest kalmaları halinde soruşturmaya

³⁵² *Hakan Karadeniz v KKTC Başsavcısı* (Dava No 4/2011-D.4/2012, K.T. 16 Şubat 2012).

müdahale etme, başka suçların işlenebilme ve tanık veya emarelere müdahale edebilme ihtimali ışığında, sanıklar aleyhlerindeki tahkikata konu şahadet temin edilen suçlarla ilgili kişi özgürlüğüne nazaran kamu menfaatinin ağır basarak tutuklu yargılanmaları adil olacağına kanaat getirilerek Başsavcılık tarafından yapılan istinafi kabul etmiştir.³⁵³

KKTC Anayasası ile güvence altına alınan teminat koşullarına bağlı olarak verilen tutukluluk hali davalar görüşülünceye kadar en fazla 3 aylık bir süre için mahkeme kararı ile verilebilmektedir. İlgili davada Başsavcılık tutuksuz yargılanma kararı verilmesini istinaf etmiştir. Yargıtay Ceza Mahkemesi olayı değerlendirirken masumiyet karinesine atıfta bulunmuştur. Mahkemeye göre, kişinin özgürlüğünden mahrum edilmesinde zaman oldukça önemlidir. AİHM içtihatlarına göre sanığa uygulanan tedbirler ile mahkeme tarafından verilen kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı arasındaki çok önemlidir çünkü mahkumiyet kararı verilmesi ile masumiyet karinesinin güvencesi ortadan kalkmaktadır. Ancak tedbir olarak uygulanan tutuklama kararlarında masumiyet karinesinin güvencesi devam etmekte olduğundan sanığa suçlu muamelesi yapılmasından kaçınılmalıdır çünkü bu tutumun aksi karineyi ihlal etmektedir. Yargıtay ceza mahkemesi masumiyet karinesi ile ilgili temel prensipleri ortaya koyduktan sonra takdir yetkisini kullanarak istinafi kabul etmiştir. Bu meselede önemli zaten tutukluluk haline karar verilip verilmemesi değildir. Önemli olan tedbir makstatlı verilen tutukluluk kararının kesinleşmiş mahkumiyet kararından ayrıştırılması ve kişi aleyhine tutuklama kararı verilirken masumiyetine gölge düşürülmemesinin benimsenmesidir.

³⁵³ *Mehmet Ali Tunçbilek v KKTC Başsavcısı* (Dava No 42-43-44-45-46-47/16-D.13/2016, K.T. 15 Haziran 2016).

3.3.2.2 Bulut Akacan, Orçun Özüörçün v. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başsavcısı

Girne Kaza Mahkemesi'nde, 1046/2019 sayılı ithamname tahtında yargılanan sanık 1 Vasıf Gurbanov, sanık 2 Bulut Akacan ve sanık 3 Orçun Özüörçün'un, kaza mahkemesi tarafından ilk tahkikat yapılmaksızın Ağır Ceza Mahkemesi huzurunda yargılanmak üzere havale edilmesi ve bunun sonucu olarak sanık 2 ve sanık 3'ün hükümsüz olarak yargılanmasına dair vermiş olduğu karara karşı sanık 2 ve 3 tarafından istinaf dosyalanmıştır.

Sanıklar, istinaf gerekçelerinde öncelikle mahkemenin gerekçesiz karar vermekle hata ettiğini iddia etmişlerdir. İlaveten mahkemenin huzurundaki ifadeler ve emare olan kamera görüntüleri dahil mahkeme huzurundaki tüm şahadeti dikkate alarak, sanık no.2 ve 3 aleyhindeki şahadetin aksi kanıtlanmadıkça, sanık no.2 ve 3'ün suçlu olduğu yönünde muhtemel bir karine oluşturduğu hususunda bulgu yaparak, meseleyi dosya üzerinden Ağır Ceza Mahkemesine havale etmekle hata ettiğini ileri sürmüştür. Sanıklar son istinaf sebebi olarak ise mahkemenin havale kararı ardından huzurundaki şahadeti dikkate alarak, sanık no.2 ve 3'ün Ağır Ceza Mahkemesi huzurunda yargılanmasını emretmek için yeterli sebep bulunduğu kanaatine ulaşarak sanık no.2 ve 3'ü yargılanmak üzere Ağır Ceza Mahkemesine havale etmekle de hata edildiğini iddia etmişlerdir.

Sanık avukatları, suçunu kabul etmiş olan sanık no.1'e, sanık no.2 ve sanık no.3'ün iştirak ettiğinin (aid & abet) Başsavcılık tarafından ilk nazarda tüm unsurları ile ispatlaması gerektiğini, ancak alt mahkemenin “yeterli sebep” var demesine rağmen ve çelişkili şahadet olmadığı halde Fasil 155 madde 94'ü tahtında meseleyi değerlendirip, şahadeti incelemekle hata yaptığını iddia etmişlerdir. Alt Mahkemenin Fasil 155 madde 94'e atıfta bulunduktan sonra, “tanıkların ifadelerini ve Emare No.6

Kamera Görüntülerini dikkate aldığımda, ilgili şahadet aksi kanıtlanmadıkça Sanıkların suçlu olduğu yönünde muhtemel bir karine oluşturmaktadır” deyip bu hususta bulgu yapmakla hata ettiğini, bu suçların işlenmesine methalder olmakla suçlanıyorsa, bunu ispat etmenin Başsavcılığa düştüğünü, müdafaaya düşmediğini, alt mahkemenin aksi kanıtlanmadıkça demekle sanık no.2’nin masumiyet karinesini ihlal ettiğini, ispat külfetinin Başsavcılıkta olduğunu görmeden, bu yöndeki ispat külfetini de sanıklara yüklediğini, alt mahkemenin bütün bu sebeplerden dolayı sanık no.2’yi yargılanmak üzere Ağır Ceza Mahkemesine havale etmekle hata ettiğini ileri sürmüştür.

Başsavcılık ise alt mahkemenin huzurundaki şahadeti incelediğinde “*havale için yeterli sebep vardır*” demesinin ilk tahkikatın amacına uygun olduğunu, alt mahkemenin Fası 154 Ceza Yasası’nın 20’nci³⁵⁴ maddesini değerlendirip “*havale etmiyorum*” demesi halinde bunun sanıklar üzerinde bir mahkumiyet etkisi yaratacağını ve alt mahkemenin yargılama görevi olmadığını iddia etmiştir.

Başsavcılık yine sanık no.3 Orçun Özüorçun’la ilgili olarak yapılan iddiaların çelişki olduğunu, bu çelişkilerde de Mahkemenin Fası 155 madde 94’ü uygulamasının gayet doğal olduğunu, mahkemenin çelişkilere istinaden çelişki yokmuş gibi hareket edip, 94’üncü madde tahtında işlem yapmasının doğru olduğunu iddia etmiştir. Başsavcılığa göre, 94’üncü maddeye göre çelişki olması halinde çelişkiyi ispat

³⁵⁴ Fası 154 Ceza Yasası md 20 “*b) Başka bir kişinin bir suç işlemesini mümkün kılmak veya işlemesine yardım etmek amacıyla herhangi bir fiil işleyen veya herhangi bir fiili yapmayı ihmal eden herkes; (c) Bir suçun işlenmesinde başka bir kişiye yardımcı olan veya onu teşvik eden herkes ; (d) Başka herhangi bir kişiye bir suç işlemesi için akıl veren veya yol gösteren veya suç işlemeyi yaptıran herhangi bir kişi ;(e) bent ile ilgili olarak bir kişi, gerek suçu bizzat işlemek gerekse suçun işlenmesine akıl vermekle veya yol göstermekle veya suçu işletmekle itham edilebilir. Bir suçun işlenmesine akıl vermektan veya yol göstermekten veya suç işletmekten mahkûm olmak, suçu işlemekten mahkûm olmak gibi her açıdan aynı sonuçları doğurur. Bir başkasını, kendisinin işlemesi halinde suç teşkil edecek olan herhangi bir fiil yaptıran veya fiil yapılmasını ihmal ettiren herhangi bir kişi, aynı suçu işlemiş olur ve fiil yapan veya ihmalde bulunan kendisi işlemiş gibi aynı cezaya çarptırılabilir; ve bizzat fiili yapmakla veya ihmalde bulunmakla itham edilebilir.*” şeklindedir.

külfetinin m dafa  tarafındadır ve 20'nci maddenin yorumunun Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yapılması gerekmektedir. Alt Mahkemenin şahadeti yargılama maksatlı olarak değerlendirmediğini, kovuşturma maksatlı olarak değerlendirdiğini, Alt Mahkemenin şahadetin niteliğine değinmeden tanıkların ve emarelerin güvenilirliğine bakmadan şahadetin yeterli olup olmadığına karar vermesi gerektiğini ve Alt Mahkemenin bu bağlamda herhangi bir hata yapmadığını iddia etmiştir.

Öncelikli olarak mahkeme kararın gerekçesi ile ilgili istinaf sebebini incelemiştir. Mahkeme, alt mahkemenin kararının Anayasa'nın ve ilgili mevzuatın aradığı anlamda gerekçeli olarak yazıldığını belirterek bu istinafı reddetmiştir. Ardından Mahkeme 2'nci ve 3' nc  istinafı birlikte incelemiştir. Yapılan incelemede öncelikle sanıkların Ağır Ceza Mahkemesine havale edilmesi ile ilgili prosedür incelenmiştir. Buna göre, mahkemenin sanığı Ağır Ceza Mahkemesine havale edebilmesi için Fasal 155'in 93'üncü maddesinin (c) bendi³⁵⁵ huzurunda yeterli şahadet olması gerekmektedir. Sanığın aleyhindeki şahadet herhangi bir çelişkiden uzak ve aksi kanıtlanmadıkça sanığın suçlu olduğu yönündeki muhtemel bir karine ortaya koyacak şekilde ise ağır ceza mahkemesine havale için yeterli şahadet olarak kabul edilmiştir. Mahkeme şahadette çelişki olması halinde, Fasal 155'in 94' nc  maddesini uygulayıp çelişkiyi bir tarafa bırakıp, sanığın yargılanması için yeterli

³⁵⁵ Fasal 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası md 93/c " ddia adına çağrılan tanıkların sorguya çekilmesinden sonra Yargıcın, bu Yasanın 94. maddesi kurallarını da dikkate alması üzerine mevcut şahadetle sanığı yargılamak için yeterli sebepler bulunduğu kanısına varması halinde, Yargıç ithamnameyi sanığa tekrar okur ve basit bir dille niteliğini anlatarak sanığa aşağıdaki şekilde veya benzeri şekilde hitap eder : "Burada yargılanmıyorsunuz. Daha sonra Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanacaksınız. Orada savunmanızı yapabilecek ve kendi adınıza tanık  ağırabileceksiniz, Savunma hakkınızı saklı tutmakla serbestsiniz, ancak saklı tutmak istemiyorsanız şimdi yemin etmeden bir beyanda bulunabilir ya da yemin altında şahadet verebilir ve herhangi bir tanık çağırabilirsiniz. Yemin altında şahadet verirsiniz karşı tarafça çapraz sorgulamaya tabi olabilirsiniz. Yeminle olsun veya olmasın söyleyeceğiniz her şey tutanağa geçirilecek ve Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılanmanızda şahadet olarak kullanılabilecektir." ve Yargıç devamla sanığa suçunu kabul veya itiraf etmesine teşvik için yapılması mümkün herhangi bir iltimas ve ayrıcalık vaadinden hiçbir şey  mit etmemesini ve herhangi bir tehditten de hiçbir şekilde korkmamasını, ancak s yleyebileceklerinin bu tür bir vaat veya tehdide bakılmaksızın Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılanmasında şahadet olarak ibraz edilebileceğini söyler ve açıkça anlatır." şeklinedir.

şahadet ve sanığın suçluluğuna yönelik muhtemel bir karine olması durumunda havaleyi yapmaktadır. Dolayısıyla alt mahkeme, huzurundaki meselede, Başsavcılık tarafından sunulan ve çelişkili kabul ettiği şahadeti bir tarafa bırakarak çelişki yokmuş gibi davrandıktan sonra, sanık no.2 ve 3 aleyhine olan şahadetin aksi kanıtlanmadığı cihetle Sanık No.2 ve 3'ün suçlu olduğu yolunda muhtemel bir karine oluştuğu kanaatine varmak ve Sanık No.2 ve 3'ü yargılanmak üzere Ağır Ceza Mahkemesine havale etmekle hata etmiştir.

Mahkeme değerlendirme yaparken, Yargıtay/Ceza D.9/96³⁵⁶ sayılı davada mahkemeni ilk soruşturmanın ne olduğuna kanaat getirdiğini hatırlatmıştır. Buna göre mahkeme, şahadetin niteliğine değinmeden ve şahadeti incelemeyen, sadece sanık aleyhine suçlayıcı kanıtların(incriminating evidence) varlığı durumunda şahadetin yeterli olup olmadığına karar vermekle yükümlüdür. Şahadeti değerlendirip suç unsurlarının ispatlanıp ispatlanmadığını tespit etmek ise, davayı dinleyecek olan Ağır Ceza Mahkemesinin görevidir. İlk tahkikatlarda şahadetin değerlendirilmesinde izlenecek usul Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 93'üncü madde (h) bendi³⁵⁷ ve 94'üncü maddelerinde yer almaktadır. Mahkeme şahadetin niteliğine değinmeden ve şahadeti incelemeyen, sadece sanık aleyhine suçlayıcı kanıtların(incriminating

³⁵⁶ Sinan Şemil v KKTC Başsavcısı (Dava No 15-16-17-18/99-D.9/96, K.T. 24 Aralık 1996) sayılı karar gerekçesi “ceza davası direkt şahadetin olmadığı hallerde veya ispat edilen direkt şahadete ek veya destek olarak çevre şahadetle de Mahkemelerce karar aşamasında değerlendirilmektedir. Hatta herhangi bir meselede gerçeklerin ne olduğu araştırılırken çevre şahadet bazan en iyi şahadet olarak nitelendirilebilir. Direkt şahadetle istihraç edilemeyen olgular çevre şahadetle kanıtlanabilmekte ve ortaya çıkmakta, bertaraf edilmeye kadar, ortaya çıkan hususlar genel anlamda karine (presumption) teşkil etmektedir. Keza Mahkeme ilk tahkikatı sırasında ise bu şekilde ortaya çıkan hususları göz önünde bulundurarak yaratılan ihtimalde (probability) havale yapıp yapmama kararına varmaktadır.” şeklindedir.

³⁵⁷ Fasil 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası md 93/h “ 94. madde kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, iddia makamı için meselenin sona ermesi üzerine veya savunma ile ilgili şahadetin dinlenmesinden sonra sanığın Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmasını emretmek için yeterli sebep bulunmadığı kanısına varması halinde Yargıç, sanığın soruşturulmakta olan ilgili ithamdan serbest bırakılmasını emreder; ancak sanığın bu biçimde serbest bırakılması, aynı olgularla ilgili olarak aynı veya başka herhangi bir itham ile müteakip herhangi bir itham yapılmasına engel teşkil etmez.” şeklindedir.

evidence) varlığı durumunda şahadetin yeterli olup olmadığına karar vermekle yükümlüdür. Şahadeti değerlendirip suç unsurlarının ispatlanıp ispatlanmadığını tespit etmek ise, davayı dinleyecek olan Ağır Ceza Mahkemesinin görevi olacaktır.³⁵⁸ Mahkeme 93'üncü madde gereğince yeterli sebep olup olmadığını incelerken, iddia makamının sunduğu şahadette kendi içerisinde, gerek istintak aşamasında ve gerekse savunma tarafından sunulan şahadette çelişki (conflict of evidence) bulunması halinde, şahadeti 94'üncü madde kuralları çerçevesinde öngörülen karine ile birlikte uygulaması gerekir.³⁵⁹ Bu karine sanığı suçlayıcı şahadetten istihraç edilen, doğru ve çelişkisiz kabul edilen suçluluk olasılığı doğurmaya yeterli güçte olgusal bir karinedir. Alt Mahkemenin havale için yeterli sebep olduğu bulgusu yaptıktan sonra, çelişkili olduğu iddia edilen şahadeti madde 94 tahtında tekrar ayrı bir incelemeye tabi tutması hatalı olduğuna kanaat getirilmiştir ancak bu hatalı uygulamaya rağmen mahkemece havalenin doğru yapıp yapılmadığını da incelemiştir. Buna göre, sanık avukatlarının niyet ve iştirak unsurlarının ilk nazarda ispatlanması gerektiği iddiası tezekkür edildiğinde, Yargıtay/Ceza D.9/96 da belirtildiği üzere niyet ve iştirakin varlığı şahadetin bütünselliği içerisinde tüm direkt ve çevre şahadet incelendikten sonra karara bağlanacaktır. İlk tahkikat maksatları bakımından niyet ve iştirak hususlarında sanıkların yargılanması için ilk nazarda “*yeterli sebebi*” gösteren şahadetin varolması yeterli kabul edilmektedir.

Alt Mahkemeye sunulan şahadet ve emareler incelenip değerlendirirken, emare no.6 CD'deki görüntüler, sanık no.1 Vasıf Gurbanov ve sanık no.3'ün sanık no.2'nin müstahdemleri ve korumaları olduklarını, her üçünün de Erhan Başay ve Zeki

³⁵⁸ Vrakas and Another v Republic (1973) 8 JSC 912 “..... Çünkü ilgili yargıcın ön soruşturmadaki ve duruşmadaki görevleri belirgin biçimde farklıydı. Önceki davada, delilleri güvenilirlik açısından değerlendirmek zorunda değildi. (see section 94 of cap 155.....)” şeklindedir.

³⁵⁹ Louzu and Pikis, *Criminal Procedure in Cyprus* (1975) 166–167.

Asımoğlu ile meydana gelen olaya methalder olduklarına ilişkin şahadeti diğer şahadet ile birlikte dikkate alarak, madde 20 açısından şahadetin Sanık No.2 ve Sanık No.3 aleyhine bazı ihtimaller “*probable presumption*” yaratır nitelikte olduğuna kanaat getirilmiştir. Bu sebeplerle yapılan istinaflar reddedilmiştir. ³⁶⁰

Fasıl 155’in 23’üncü maddesi tahtında bir sanığın ağır ceza mahkemesinde yargılanması için yeterli sebep varsa soruşturmanın içeriğine inmeden sanık ağır ceza mahkemesine havale edilebilmektedir. Yapılan yargılama sonucunda ise mahkumiyet veya beraat kararını ağır ceza mahkemesi vermektedir. Ağır ceza mahkemesine havale aşamasında şahadette çelişki olması halinde ise artık 23’üncü maddenin uygulamasından vaçgeçilir ve 94’üncü madde uygulanır. Bu maddeye göre, şahadette çelişki olduğu hallerde varsayımsal bir karine ortaya çıkmaktadır. Bu karine, suçlayıcı şahadetten istihraç edilen, doğru ve çelişkisiz kabul edilen suçluluk olasılığı doğurmaya yeterli güçte olgusal bir karinedir. 23’üncü maddede ispat külfeti Başsavcılıkta olup, yeterli sebep olduğu hallerde Ağır Ceza Mahkemesine yapabilmektedir. Ancak şahadette çelişki olması durumunda bunun aksini sanık ispatlamakla yükümlü olacaktır. Esasen olayın önemi tamamen ispat külfetinin değişmesi ile ilgilidir. AİHM, ispat külfetinin iddia makamında olduğunu benimsemekle bazı olgusal karinelerin varlığında ispat külfetinin taraf değişebileceğini de benimsemiştir.

3.3.2.3 Mehmet Eminoğlu v. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başsavcısı

Sanık Mehmet Eminoğlu, 1380/2020 sayılı davada yargılanıp 2021 yılında Girne Ağır Ceza Mahkemesi tarafından on (10) yıl hapis cezası ile cezalandırılmıştır.

³⁶⁰ Bulut Akacan, Orçun Özüörçün v KKTC Başsavcısı (Dava No 16-17-2019-D.7/2019, K.T. 23 Mayıs 2019).

Bu dava ile bağlantılı olarak sanık aleyhine 4/2008 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Yasası'na³⁶¹ aykırı davranma nedeniyle 2393/2021 sayılı dava dosyalanmıştır.

Sanık ile birlikte 1380/2020 sayılı davada yargılanan Serdar Özbekoğlu isimli kişi de 2021 yılında beş (5) yıl hapis cezasına çarptırılmış ve aleyhinde 4/2008 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Yasası'na aykırı davranış nedeniyle 2393/2021 sayılı dava dosyalanmıştır.

Her iki sanık da 30.6.2022 tarihinde yapılan ilk tahkikat neticesinde yargılanmak üzere Ağır Ceza Mahkemesine havale edilmiştir. İlgili tarihte sanık Eminoğlu, Lefkoşa Merkezi Cezaevinde 1308/2020 sayılı davadan hükümlü tutuklu iken, Serdar Özbekoğlu ise Şartlı Tahliye Tüzüğü³⁶² kurallarından yararlanarak serbest kalmıştır. Kaza Mahkemesi sanığı 2393/2021 sayılı davada yargılanmak üzere Ağır Ceza Mahkemesine havale etmiş ve sanığın, *“hali hazırda hükümlü tutuklu olduğundan, tutukluluk halinin devam etmesine”*, Serdar Özbekoğlu'nun ise *“ilgili günde mahkemede hazır olmak kaydıyla aynı kefalet koşulları altında serbest”* kalmasına karar vermiştir. Sanık Avukatları Ağır Ceza Mahkemesi huzurundaki 4.11.2022 tarihli celsede sanığın teminat şartlarına bağlanmasını ve serbest bırakılmasını, mahkûm olduğu davada kırk (40) aydır hükümlü tutuklu bulunduğu, serbest kalması halinde Şartlı Tahliye Tüzüğü gereğince verilen on (10) yıllık cezanın 1/3'ünü çekmek suretiyle şartlı tahliye hakkından yararlanmak için başvuruda bulunabileceği, davadaki tutukluluk hali nedeniyle başvuru hakkını kullanamadığı,

³⁶¹ 2008 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi

Yasası(<https://www.kktcmerkezbankasi.org/tr/node/936>) erişim tarihi 4 Ocak 2025.

³⁶² Şartlı Tahliye Tüzüğü

(<https://mevzuat.mahkemeler.net/Enstrumanlar/BirlestirilmisSartliTahliyeTuzugu.docx?rnd=28807>)Er
işim tarihi 6 Kasım 2024.

tutukluluğun bir teminat emrine bağlı bulunmadığını ileri sürerek sanığın teminata bağlanarak serbest bırakılması ve tutukluluk emrinin kaldırılmasını talep etmiştir.

Ağır Ceza Mahkemesi 8.11.2022 tarihli kararında, sanığın teminata bağlanarak serbest bırakılmasına dair müracaatını teminat değişikliği kapsamında inceleyerek, Serdar Özbekoğlu'nun pozisyonunun sanıktan farklı olduğunu dikkate alarak Serdar Özbekoğlu'nun serbest yargılanmasına karar verdiğini belirtmiş, Şartlı Tahliye Tüzüğünde yapılan kısa süreli değişikliğin ise sanık açısından yeni bir durum yaratmadığına ve mevcut koşulları değiştirmedikçe, sanığın bu dava altında tutuklu yargılanmasına emir verilmiş olmasının yargılanmaktan kaçmasını önleyici tedbir olarak amaçlandığına, bu nedenle teminat değişikliği için koşulların oluşmadığına bulgu yapmıştır. Ağır Ceza Mahkemesi, kararın istinaf edilme ihtimaline binaen, Fası 155 madde 48³⁶³ altında meseleyi inceleyerek, sanığın alması muhtemel cezanın ağırlığı karşısında kaçma ihtimalinin bulunduğu göz ardı edilemeyeceğini belirtmiş ve yapılan başvuruyu reddetmiştir. Sanık, Ağır Ceza Mahkemesinin başvurusunu teminat değişikliği başvurusu olarak addetmekle ve Fası 155 uyarınca teminat koşullarını belirleyip serbest bırakılmamak ve tutuklu yargılanmasına karar verilmesiyle hata yapıldığından hareketle işbu kararı istinaf etmiştir.

Sanık avukatları, sanığın başka bir davadan dolayı hükümlü olduğu bir zamanda getirilen bu dava nedeniyle, gerek meselenin ilk tahkikat aşamasında gerekse Ağır Ceza Mahkemesine havale edildikten sonra tutuklu kalmasına emir verildiğini ancak sanığın tutuklu kalmasına emir verilirken sanığın başka bir teminata bağlanmış

³⁶³ Fası 155 Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası md 48 “Her Mahkeme, uygun görmesi halinde, önündeki herhangi bir davayı erteleyebilir ve bunun üzerine, bu Yasanın 157. maddesi (2)'inci fıkrası kurallarına bağlı olmak koşuluyla, sanığı takdirine göre makul sayacağı belirli koşullara bağlı olarak serbest bırakabilir veya tutuklu kalmasını emredebilir. Ancak, seri yargılama veya ilk soruşturmada tutukluluk süresi her bir defada sekiz günden fazla olamaz ve erteleme yapıldığı günü izleyen gün birinci gün sayılır.” şeklindedir.

olmadığını iddia etmişler. Bu nedenle, Ağır Ceza Mahkemesinden, sanığın başka bir davada hükümlü tutuklu olmakla birlikte, istinafa konu davada teminata bağlanarak serbest bırakılması sözlü olarak talep edilmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi bu talep üzerine, aynı davada birlikte yargılanan Serdar Özbekoğlu'nun teminata bağlanmadığını dikkate alarak, Serdar Özbekoğlu'nun teminat şartını tutuksuz yargılanmak yönünde belirlerken, sanığın tutuklu kalmasına emir vermiştir.

Başsavcılık ise, Ağır Ceza Mahkemesine Sanığın tutuklu yargılanması yönünde bir talep yapılmadığını ancak başsavcılığın tutukluluk talep etmese dahi Mahkemenin Sanığın mahkemede hazır olabilmesini sağlamak amacıyla tutuklu kalmasına emir verme yetkisi olduğunu Başsavcılık, bu hususta meseleyi Mahkemenin takdirine bırakmıştır.

Mahkemenin teminat koşullarına bağlı olarak serbest kalmasına emir verme yetkisi olduğu gibi davalar görüşülünceye kadar en fazla 3 aylık bir süre için tutuklu kalmasına da emir verme yetkisi bulunmaktadır. Mahkemenin ayrıca, Fası 155 madde 48 uyarınca, sanık aleyhine dosyalanan ceza davasının görüşülme sürecinde, davayı ertelerken ve ilk tahkikatla ilgili işlemleri yürütürken sanığın tutuklu kalmasına veya kefaletle bağlı olarak serbest kalmasına emir verme yetkisi de bulunmaktadır. Ek olarak, Mahkeme, uygun görmesi halinde bir suçla itham edilen herhangi bir kişiyi, yasada öngörüldüğü şekilde, bir kefalet senedi imzalaması üzerine işlemlerin herhangi bir aşamasında da kefaletle serbest bırakabilir.

Bir zanlı veya sanığın Mahkemede hazır olmasını sağlamak için belirlenen teminat koşulları nedeniyle kişi hak ve özgürlükleri kısıtlanabilir. Kişi hak ve özgürlükleri kısıtlanan sanık veya zanlının müracaat etmesi halinde Mahkemenin, bu kişinin yargılamada hazır olacağına kanaat getirmesi durumunda teminat emrini

değiştirme yetkisi bulunmaktadır. Zanlı veya sanığın, teminat emri değişikliği başvurusunda teminat emri değişikliğini haklı kılacak, koşullardaki veya durumundaki değişikliğin gerekçesini Mahkemeye sunması ve ispat etmesi gerekir. Mahkemelerin teminat koşullarını belirleme konusunda geniş takdir yetkileri bulunmaktadır ve müdahaleyi haklı kılacak ciddi gerekçeler olduğunu gösteren istisnai haller olmadıkça, İstinaf Mahkemesinin bu takdir yetkisine müdahale etmediği kabul edilen bir prensiptir.³⁶⁴ Mahkeme yaptığı değerlendirmede başsavcılığın sanığın teminata bağlanması halinde yargılamada hazır olmayacağına ilişkin herhangi bir iddia veya şahadet sunmadığını dikkate almıştır. Bunun yanında mahkeme, sanığın mahkûm olduğu davadan cezası infaz edilirken aleyhindeki diğer ithamlarla ilgili yargılanması sürecinde bilhassa kendi inisiyatifi dışında halen davalarının getirilmemesi veya yargılanmak üzere Ağır Ceza Mahkemesine davalarını havale edilmemesi de göz önüne alındığında uzayan yargılama sürecinden mağdur edilmemesi, sanık hakları ve kamu menfaati arasındaki dengenin aleyhine olmaması, masumiyet karinesi tahtında teminat şartlarının belirlenmesi gerektiğini iddia etmiştir. Mahkeme ayrıca sanığın tutuklu yargılanıp yargılanamayacağını değerlendirirken, bu hususun masumiyet karinesi ilkesi tahtında dikkate alınması ve değerlendirilmesi gereken önemli bir gerekçe olduğunu vurgulamıştır. Mahkeme, tutukluluğa karar verilirken, haksız tutuklamaların önüne geçilmesi için, tutukluluk ile ilgili koşulları titizlikle incelemesi ve kişi hak ve özgürlükleri ve adil yargılanma hakkı ile suçların ortaya çıkarılması ile ilgili kamu menfaati arasındaki dengenin kurulmasını sağlayarak, sanığın masumiyet karinesinden yararlanmasına öncelik vermesi gerektiğini vurgulayıp Ağır Ceza Mahkemesinin kararını iptal etmiştir.³⁶⁵

³⁶⁴ *Ahmet Fahri Arken v KKTC Başsavcısı* (Dava No 77/2018-D.1/19, K.T. 23 Ocak 2019).

³⁶⁵ *Mehmet Eminoğlu v KKTC Başsavcısı* (Dava No 78/22-D.4/2023, K.T. 1 Mart 2023).

KKTC Anayasası ile güvence altına alınan teminat koşullarına bağlı olarak verilen tutukluluk hali, davalar görüşülünceye kadar en fazla 3 aylık bir süre için mahkeme kararı ile verilebilmektedir.İlgili davada sanık tutuklu yargılanma kararını istinaf etmiştir. Yargıtay Ceza Mahkemesi olayı değerlendirirken masumiyet karinesine atıfta bulunmuştur. Fasıll 154 hükümleri uyarınca sanıklar hakkında kendilerine isnad edilen davalar getirilinceye dek tutukluluk kararı verilebileceği gibi sanıkların belli teminat şartları ile serbest kalmasına da karar verilebilmektedir. Bu ayırım yapılırken de sanığın kaçma ihtimali esaslı değerlendirme unsurudur. AİHM içtihatlarına göre sanığa uygulanan tedbirler ile mahkeme tarafından verilen kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı arasındaki çok önemlidir çünkü mahkumiyet kararı verilmesi ile masumiyet karinesinin güvencesi ortadan kalkmaktadır. Ancak tedbir olarak uygulanan tutuklama kararlarında masumiyet karinesinin güvencesi devam etmekte olduğundan sanığa suçlu muamelesi yapılmasından kaçınılmalıdır çünkü bu tutumun aksi karineyi ihlal etmektedir. Bu mahkeme kararında 3 ayı geçmeyecek şekilde cezaevine gönderme kararı verilmesinin masumiyet karinesine uygun şekilde verilmesi ve haksız tutuklamanın önüne geçilmesinin önemi vurgulandığından, tedbir olarak verilen tutuklama kararı ile mahkumiyet kararı arasında AİHM içtihatlarına uygun şekilde ayırım yapıldığı değerlendirilmektedir.

3.3.2.4 Kadir Akbulut v. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başsavcısı

Sanık Kadir Akbulut ve diğer sanıklar, Girne Kaza Mahkemesi'nde Fasıl 154'ün 20'nci ve 254 A maddelerine³⁶⁶ aykırı insan kaçakçılığı, Fasıl 105 Yabancılar

³⁶⁶ Fasıl 154 Ceza Yasası md 254 A “(1) Her kim maddi menfaat elde etmek amacıyla, yasal olmayan yollardan;(A) Bir yabancının ülkeye girmesine imkan sağlarsa veya(B) Yurttaş olan bir kişinin veya bir yabancının yurt dışına çıkmasına imkân sağlarsa,insan Kaçakçılığı adı verilen ağır bir suç işlemiş olur ve mahkumiyeti halinde 5 (beş)yıla kadar hapis cezasına veya para cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilir. (2) Yukarıdaki (1)'inci fıkrada düzenlenen fiil suretiyle, ülkeye girmesine veya yurt dışına çıkmasına imkân sağlanan kişiler hakkında,bu madde uyarınca cezai takibat yapılmaz. (3) Her

ve Muhaceret Yasası'nın 3'üncü³⁶⁷ ve 12'nci³⁶⁸ maddelerine aykırı onaylanmış limanlar dışından KKTC'ye girme suçlarından itham olmuşlardır. Sanık No. 1, 2, 3, 4 ve 7 Girne Kaza Mahkemesi tarafından 19.1.2021 tarihinde teminata bağlanarak serbest bırakıldılar. Sanık No. 5 ve No. 6'nın ise hükümsüz tutuklu olarak yargılanmalarına emir verilmiştir. Sanıklar aleyhine Girne Kaza Mahkemesinde dosyalanan 849/2022 sayılı dava yapılan ilk tahkikat neticesinde 22.9.2023 tarihinde Girne Ağır Ceza Mahkemesine evrak üzerinden havale edilmiştir. Alt Mahkeme Sanık No.1, No.2, No.3 ve No.4 avukatının 31.1.2024 tarihine kadar raporlu olmasına rağmen, sanık No. 5 ve No. 6'nın uzun bir süredir hükümsüz tutuklu olduklarını dikkate alarak, sanıklara haksızlık olmaması ve duruşmaya başlanabilmesine olanak sağlamak üzere aynı gün itham edilmelerini uygun görmüştür. İlaveten alt mahkeme

kim, yukarıdaki (1)'inci fıkrada düzenlenen suç; (A) On sekiz yaşından küçük veya beden ve aklen savunmasız olan kişinin ülkeye girmesine veya yurt dışına çıkmasına imkan sağlamak amacıyla işlerse veya (B) Ülkeye girmesine veya yurt dışına çıkmasına imkan sağlanan kişiyi, hayati tehlike teşkil eden şartlar altında bırakarak veya onur kırıcı bir muameleye maruz bırakarak işlerse veya (C) Kamu görevinin sağladığı nüfuzunu kötüye kullanarak işlerse, ağır bir suç işlemiş olur ve mahkumiyeti halinde 10 (on) yıla kadar hapis cezasına veya para cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilir.” şeklindedir.

³⁶⁷ Yabancılar ve Muhaceret Yasası md 3 “Bakanlar Kurulu, Resmi Gazete’de yayımlayacağı bir duyuru ile, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devletinin herhangi bir limanını, bu Yasa amaçları bakımından onaylanmış liman olarak ilân edebilir.” şeklindedir.

³⁶⁸ Yabancılar ve Muhaceret Yasası md 12 “(1) Kimse, onaylanmış limandan başka bir yerden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine giremez veya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden ayrılamaz. (2) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine denizden giren bir kişi, muhaceret memuru ile Devlet tabibinin onamı olmaksızın gemiden karaya çıkamaz. Gemi kaptanı da ilgili muhaceret memuru ile Devlet tabibinin onamı alınmadan bu gibi bir kişinin gemiden karaya çıkmasına izin veremez. (3) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine hava yoluyla yolcu olarak gelen kişilerin derhal en yakın bir muhaceret memuruna bizzat başvurmaları gerekir. (4) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine gelen veya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden ayrılan herhangi bir geminin kaptanı veya herhangi bir uçağın pilotu, gemi veya uçakta bulunan yolcuların adlarının tam ve doğru bir listesini, muhaceret memurunca istenecek diğer bilgilerle birlikte, muhaceret memuruna verir. Söz konusu listeler, duruma göre, kaptan veya pilot tarafından imzalanır ve Baş Muhaceret Memurunca zaman zaman Resmî Gazete’de yayımlanacak bildirilerde belirtilecek sayıda hazırlanır ve muhaceret memuruna verilir. Gemi veya uçaktaki yolcuların her biri, listelerin hazırlanması için gerekli olan tam ve doğru bilgiyi, duruma göre, kaptan veya pilota verir. (5) Bu maddenin (1)'inci, (2)'nci, (3)'üncü veya (4)'üncü fıkraları kurallarına aykırı davranan veya söz konusu kurallara aykırı davranılmasında herhangi bir kişiye akıl veren veya yol gösteren veya yardım eden bir kişi, bir suç işlemiş olur ve mahkumiyeti halinde 10.000-YTL (On Bin Yeni Türk Lirası)'na kadar para cezasına veya 3 (Üç) yıla kadar hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilir. (6) Bu madde kurallarına aykırı olarak herhangi bir suçun işlenmesi halinde mahkeme bu maddede öngörülen para ve/veya hapis cezasına ek olarak suçun işlenmesinde kullanıldığı mahkeme kararıyla kesinleşen her türlü motorlu veya motorsuz deniz ve kara araçları için müsadere emir verebilir.” şeklindedir.

Sanıkların yargılaması başladığı cihetle olaylardan etkilenme ve dolayısı ile kaçma ve tanıklara müdahale etme ihtimalinin de arttığından tutukluluklarına emir vermiştir. İstinaf, Alt Mahkemenin bu tutukluluk kararından dosyalanmıştır.

Sanıklar, ilk istinaf sebepleri ile sanık avukatının sağlık nedenleri ile Mahkeme huzurunda hazır olamamasına rağmen sanıkların itham edilmesinin ve teminat şartlarını yerine getirip serbest yargılanmakta olan sanıkları itham ettikten sonra tutuklu yargılanmalarına emir vermekle hata edildiğini iddia etmektedirler. Ayrıca, serbest yargılanmakta olan sanıkların tutukluluğuna emir vermeden veya bu yönde bir karar almadan önce sanıklara söz hakkı vermemekle hata edildiğini ve mahkeme, huzurunda herhangi bir olgu bulunmadan, sanıkların kaçacağına veya tanıklara müdahale edeceğine dair ihtimal bulunduğu bulgusuna varmakla hata edildiği iddia edildiğini istinaf etmişlerdir.

Sanık no. 7 avukatının bir önceki celsede rahatsızlığı nedeniyle rapor temin ettiği, rapor süresinin 31.1.2024 tarihine kadar olduğundan, 1.2.2024 tarihinden önce işe dönemeyeceği ve duruşmanın raporu olan avukat tarafından yapılacağını Mahkemeye beyan edilmiştir. Hükümsüz tutuklu olan Sanık no. 5 ve no. 6'nın avukatı ise ithama hazır oldukları, ancak diğer avukatın sağlık nedenlerinin mahkemenin bilgisinde olduğu ve takdirin mahkemede olduğunu beyan etmiştir.

Başsavcılık müdafaa avukatının sağlık sorunu ileri sürülerek, talep edilen süreye herhangi itirazının olmadığı ve takdirin Mahkemede olduğunu beyan etmiştir. Sanıklar, avukatının yurtdışında ciddi bir ameliyatta olduğu tarihte yapılan tehir müracaatının alt mahkeme tarafından uygun görülmemesinin hatalı olduğunu, Başsavcılığın tehir talebine sağlık nedenleriyle elleri kolları bağlı olduğunu beyan edip herhangi bir itirazda bulunmamasına karşın, alt mahkemenin sanıkları itham edip

tutukluluklarına emir vermesinin hatalı olduğunu, sanıkların tutuklanmasına emir vermeden önce sanıklara bu konuda söz veya savunma hakkı vermeden bir karar vermesinde hatalı olduğunu, Sanıkların tanıklara veya emarelere müdahale edeceği yönünde bir şahadet bulunmadan bu kanıya varmasında ve aynı davada ilk günden beri ve uzun müddettir hükümsüz tutuklu bulunan sanık no.5 ve no.6'ya adaletsizlik olmaması için sanıkları itham etmeye karar vermesinin hatalı olduğunu iddia etmektedirler. Başsavcılık, sanık avukatının geçirmiş olduğu rahatsızlık bir itirazı bulunmamakla beraber her halükârda sanıkları iki avukat temsil ettiğinden, diğer avukatın itham aşamasında hazır olabilmesi mümkün olduğunu, alt mahkemenin takdir hakkını kullanarak sanıkları itham ettikten sonra duruşma safhasına geçildiğinden, koşullar değiştiğini sanıkların yargılamadan kaçma veya tanıklara müdahale etme ihtimali arttığını dile getirmiştir.

Mahkeme yaptığı incelemede, AİHM içtihatlarına atıfta bulunmuş ve sanığın avukat bulundurma hakkının ihlal edilmesini savunma hakkının ihlali olarak değerlendirildiğini belirtmiştir.³⁶⁹ Bunun da davanın sonucunu etkileyeceğine kanaat getirmiştir. Zaten adil yargılamanın temel ilkelerinden biri suçla itham edilen herkesin avukat tarafından savunulmasıdır. Sanıklar itham edilirken ithamı kabul edip etmeme de avukatlarının bilgisine ihtiyaç duymaktadırlar. Mahkeme, AİHM'in bir başvuruyu değerlendirirken³⁷⁰ ulusal mahkemenin bir kişinin tutukluluk süresinin uzatılmasına ilişkin verdiği emirde bu kişiye söz hakkı verilmemesinin AİHS'in 5'inci maddesinin 3'üncü fıkrasına aykırı olduğuna karar verdiğini hatırlatmıştır.³⁷¹

³⁶⁹ *Alimena v Italy*, Başvuru no 11910/85(AİHM, 9 Şubat 1991).

³⁷⁰ *Mamedova v Russia*, Başvuru no7064/05 (AİHM, 1 Haziran 2006).

³⁷¹ *Mamedova v Russia*(n 370)par. 81.

Mahkemeye göre sanıkları temsil eden avukatların huzurda olmadan bu yönde bir karar verilmesi adil yargılanma hakkı bağlamında sanıklara savunma hakkının sağlanması ve silahların eşitliği ilkesine uygun bir karar değildir. Mahkeme ayrıca, Mehmet Eminoğlu ile KKTC Başsavcısı³⁷² arasındaki davada belirtildiği üzere Mahkemelerin, *“tutukluluğa karar verirken, haksız tutuklamaların önüne geçilmesi için, tutukluluk ile ilgili koşulları titizlikle incelemesi ve kişi hak ve özgürlükleri ve adil yargılanma hakkı ile suçların ortaya çıkarılması ile ilgili kamu menfaati arasındaki dengenin kurulmasını sağlayarak, Sanığın masumiyet karinesinden yararlanmasına öncelik vermesi”* gerektiğini hatırlatmıştır. Bu nedenlerle Alt Mahkemenin duruşmaya başlanamayacağı belli olan ilgili tarihte sanıkları itham edip, duruşmayı ileriki bir tarihe tayin ettikten sonra sanıkların tutukluluğuna emir vermesinin doğru olmadığına kanaat getirilip 1’inci istinaf sebebini kabul etmiştir.

Diğer istinaf sebepleri bağlamında Mahkeme, hükümsüz tutuklamaya karar verme yetkisinin yargı organlarının takdir yetkisinde olduğu; ancak bu yetki kullanılırken yargılanan suçun ciddiyeti, serbest kalma halinde mahkemede hazır bulunmama riski, tanıklara müdahale etme riski ve serbest kalma durumunda başka suç işleme kastının olup olmadığına bakılması gerektiği ve kişinin özgürlüğü kısıtlanırken kamu menfaatinin de değerlendirilmesi gerektiğine değinmiştir. Mahkemenin sanığın tutukluluğu ile ilgili yukarıda yer verdiğimiz unsurları dikkate alırken temel alması gereken ölçüt, sanığın yargılamada hazır bulunmasının sağlanmasıdır.³⁷³ Ayrıca kişi özgürlükleri kamu menfaatinin sağlanabilmesi için mahkeme emri ile kısıtlanabileceğini hatırlatmıştır. AİHM, tutuklanan bir kişinin suç işlediğinden makul olarak şüphe duyulmasının dayanağının tutukluluğun devamının

³⁷² Mehmet Eminoğlu v KKTC Başsavcısı (n 365) s. 13.

³⁷³ Yalçın Şah v KKTC Başsavcısı (Dava No 15/2012-D.5/2012, K.T. 17 Şubat 2012).

hukukiliği açısından gerekliliğine (sine qua non) dair bir koşul oluşturduğunu belirtmektedir.³⁷⁴

Mahkemeye göre, tutuklama tedbirinin âdil bir yargılama için gerekli olduğu hallerde başvurulması gerektiğine, aksi durumda ise masumiyet karinesine aykırılık teşkil edeceğini belirtmiştir. Mahkemeye göre bir kişinin özgürlüğünü kısıtlarken; sanığın yargılandığı suçun ciddi bir suç olup olmadığını, serbest kalması halinde Mahkemede hazır bulunmama olasılığının olup olmadığını, tanıkları etkileme müda olasılığının var olup olmadığını ve serbest kalması halinde başka bir suç işleme olasılığı bulunup bulunmadığını değerlendirmeye tabi tutar. Mahkemenin sanığın tutukluluğu ile ilgili yukarıda yer verdiğimiz unsurları dikkate alırken temel alması gereken ölçüt, sanığın yargılamada hazır bulunmasının sağlanmasıdır. Mahkemeye göre, Alt Mahkeme huzurunda ne İddia Makamı ne de Sanıklar tarafından sunulmuş bir şahadet olmamasına rağmen kararında sanıkların kaçma veya tanıklara müdahale etme olasılığının bulunduğu kanaatine nasıl varıldığı anlaşılamamıştır. Burdan hareketle sanıkların tutuklu yargılanmalarına yönelten sebebin, yargılamanın başlamış olması ve Sanıkların olaylardan etkilenme ve kaçma ile tanıklara müdahale ihtimalinin bulunduğu kanaatine varması olduğu anlaşılmaktadır. Alt Mahkeme tutukluluğa karar verirken, hangi faktöre dayandığını belirtmemiş; davanın cereyan ettiği atmosfer veya sanıkların tutum ve davranışları ile ilgili herhangi bir tespitte bulunmamıştır. Tüm bu gerekçeler ile istinaf sebepleri kabul edilmiştir.³⁷⁵

İlgili davada sanık avukatının sağlık sebepleri ile bulunamadığı celsede sanıklar itham edilmiş ve duruşma gününe kadar tutukluluklarına karar verilmiştir.

³⁷⁴ *Mamedova v. Russia*(n 371) par.73.

³⁷⁵ *Kadir Akbulut v KKTC Başsavcısı* (Dava No 3-4-5-6-7/2024-D.5/24, K.T. 5 Haziran 2024).

Avukatın yokluğunda itham edilmek KKTC Anayasası ile korunan savunma hakkını da adil yargılanma hakkını da ihlal etmektedir. Bu iki hakkın ihlali yanında masumiyet karinesi de ihlal edilmiştir. Savunma hakkı verilmeyen kişilerin masumiyet karinesinin sağladığı güvenceden faydalanması mümkün değildir. Yargıtay olarak istinaf edilen kaza mahkemesi kararını inceleyen mahkeme, AHİM'in savunma hakkı ile ilgili ürettiği içtihatlarla atıfta bulunarak savunma hakkının ihlal edildiğine bulgu yapmıştır. Ancak bu mahkemenin yetki alanı ceza yargılamaları ile sınırlı olduğunda anayasal aykırılıklar ile karar üretilmemiştir. Öte yandan yetki alanında olan tutukluluk hali ile ilgili mahkeme temel hak ve özgürlüklerin kamu yararı ile sınırlandırılabilirliğinden tutukluluk ile ilgili karar verilirken kişinin tutukluluk halinin kişinin serbest kalmasından daha gerekli olduğunun tespitine dayandırılması gerektiğine vurgu yapmıştır. İlgili davada ayrıca mahkemelerin tutukluluk hali ile ilgili kararları vermeden önce masumiyet karinesini de dikkate alması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Mahkeme, sanığın yargılandığı suçun ciddi bir suç olup olmadığını, serbest kalması halinde Mahkemede hazır bulunmama olasılığının olup olmadığını, tanıkları etkileme müda olasılığının var olup olmadığını ve serbest kalması halinde başka bir suç işleme olasılığı bulunup bulunmadığını değerlendirmeye tabi tutulması gerektiğini vurgulamıştır. Mahkemenin sanığın tutukluluğu ile temel alması gereken ölçütün sanığın yargılamada hazır bulunması olduğunun vurgulanması tutukluluk ile karar verilmeden önce sanığın suç işlediği yönündeki şüpheden hareket edilmediği ve kararın masumiyet karinesini destekler nitelikte olduğu çıkarımı yapılmasını sağlamaktadır.

3.3.2.5 Mahkemenin İctihatları Üzerine Bir Değerlendirme

KKTC Anayasası ile güvence altına alınan teminat koşullarına bağlı olarak verilen tutukluluk hali, davalar görüşülünceye kadar en fazla üç (3) aylık bir süre için

mahkeme kararı ile verilebilmektedir. Fasıl 154 hükümleri uyarınca sanıklar hakkında kendilerine isnad edilen davalar getirilinceye kadar tutukluluk kararı verilebileceği gibi, sanıkların belli teminat şartları ile serbest kalmasına da karar verilebilmektedir. Bu ayırım yapılırken; sanığın kaçma ihtimali esaslı değerlendirme unsurudur. AİHM içtihatlarına göre sanığa uygulanan tedbirler ile mahkeme tarafından verilen kesinleşmiş mahkumiyet kararı arasındaki denge önemlidir; çünkü mahkumiyet kararı verilmesiyle masumiyet karinesinin güvencesi ortadan kalkmaktadır. Ancak tedbir olarak uygulanan tutuklama kararlarında masumiyet karinesinin güvencesi devam etmekte olduğundan sanığa suçlu muamelesi yapılmasından kaçınılmalıdır. Aksi durumda karinenin ihlal edilmesi kaçınılmazdır. Mahkemenin üç (3) ayı geçmeyecek şekilde cezaevine gönderme kararı verirken karineye uygun şekilde ve haksız tutuklamanın önüne geçilme amacı taşıyarak hareket etmesi gerekir. İlgili kararlar incelendiğinde; tedbir olarak verilen tutuklama kararı ile mahkumiyet kararları arasında AİHM içtihatlarına uygun şekilde ayırım yapıldığı değerlendirilmektedir. KKTC Yargıtay Ceza Mahkemesini ilgili kararlarında AİHM tarafından benimsenen içtihatlara atıf yaptığı görülmektedir.

Fasıl 155'in 23'üncü maddesine göre bir sanığın ağır ceza mahkemesinde yargılanabilmesi için yeterli sebeplerin varlığı halinde, soruşturmanın içeriğine inmeden sanık ağır ceza mahkemesine havale edilebilmektedir. Yapılan yargılama sonucunda ise mahkumiyet veya beraat kararını ağır ceza mahkemesi vermektedir. Ağır ceza mahkemesine havale aşamasında şahadette çelişki olması halinde ise 23'üncü maddenin uygulamasından vaçgeçilir ve 94'üncü madde uygulanır. Bu maddeye göre, şahadette çelişki olduğu hallerde varsayımsal bir karine ortaya çıkmaktadır. Bu karine, suçlayıcı şahadetten istihraç edilen, doğru ve çelişkisiz kabul edilen suçluluk olasılığı doğurmaya yeterli güçte olgusal bir karinedir. 23'üncü

maddeye göre ispat külfeti Başsavcılıkta iken, şahadette çelişki olması durumunda aksinin ispat edilmesi sanığa yüklenebilmektedir. Buradaki mesele, şüphesiz ispat külfetinin değişmesiyle ilgilidir. AİHM, ispat külfetinin iddia makamında olduğunu belirtmekle, bazı durumlarda ispat külfetinin taraf değiştirebileceğini de kabul etmektedir. Fası 155'in ilgili maddeleri AİHM içtihatlarına paralel niteliktedir.

KKTC ceza yargılamalarında tutukluluk haliyle ilgili karar verilirken, kişinin tutukluluk halinin serbest kalmasından daha gerekli olduğu yönündeki tespate dayandırılması gerekliliğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Ayrıca mahkemelerin tutukluluk haliyle ilgili kararları vermeden önce masumiyet karinesini de dikkate almasının gerektiğinin altı çizilir. Mahkeme; sanığın yargılandığı suçun ciddi bir suç olup olmadığı, serbest kalması halinde Mahkemede hazır bulunup bulunmama ihtimali, tanıkları etkileme olasılığı ve serbest kalması halinde başka bir suç işleme olasılığının bulunup bulunmadığını değerlendirmeye tabi tutması gerekir. Sanığın tutukluluğu hakkında karar verilirken; belirtilen hususların göz önünde bulundurulması yanında, verilecek kararın masumiyet karinesini de destekler nitelikte olmasına özen gösterilmelidir. Özellikle mahkumiyet öncesi tedbir maksatlı tutuklama kararı verilecekse yargılamanın devam ettiği ve suç isnadı altında olan kişi hakkında kesin hükümle suçunun sabit olmadığı noktasından uzaklaşılmalıdır. Mahkemenin kesin hükümle beraat veya mahkumiyete karar vermesinden önce kişiye suçlu muamelesi yapılmamalı ve kişinin suçluluğu ve/veya masum olmadığına dair imalardan ve önyargılı söylemlerden kaçınılmalıdır. Ayrıca suç isnadı altında olan kişi hakkında tedbir maksatlı tutukluluk kararı verilirken, bunun bir tür mahkumiyet kararı niteliğindeymiş gibi algı yaratılmasının da önüne geçilmelidir. Unutulmamalıdır ki, tutuklulu kişi suçluluğu ispat edilinceye kadar masumdur ve masumluk karinesi yanında şüpheden sanık yararlanır ilkesinden de faydalanmaya devam etmektedir.

3.3.3 İdari Yargıyla İlgili İçtihat Kararları

KKTC Anayasası'nın 152'nci maddesinin 1'nci fıkrası³⁷⁶ tahtında yüksek idare mahkemesinin görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Masumiyet karinesinin düzenlendiği aynı anayasanın 18'inci maddesi de yürütsel ve yönetsel yetki kullanan herhangi bir organın veya makamın da uymakla yükümlü olduğu kurallardan bir tanesidir. Yürütsel ve yönetsel yetki kullanan makamların masumiyet karinesi hilafına işlem yaptığı iddiası karşısında yargısal denetim yapılabilmesi idarenin keyfi davranmasının önüne geçilmesi için oldukça önemlidir. İdarenin yaptığı işlemlerde ve aldığı kararlarda veya yapmadığı işlem ve eylemler açısından masumiyet karinesine uygun davranıp davranmadığının sorgulanabilir olması karinenin sadece özel hukuk kuralları ile ihlal edilebileceği algısını ortadan kaldırmakta ve idareye de dikkatli davranma yükümlülüğü yüklemektedir.

3.3.3.1 Nazile Küpeli v. Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Davacı Nazile Küpeli aleyhinde davalı üniversite tarafından 26 Mart 2018 tarihinde disiplin soruşturması başlatılmıştır. Bu soruşturma tahtında davacıya 3 Mayıs 2018 tarihinde, 27 Nisan 2018 tarihi itibarı ile işine son verildiği bildirilmiştir. Bunun üzerine davacı itiraz etmiş ancak 25 Temmuz 2018 tarihli yazı ile “*işten çıkarma*” cezasına yapmış olduğu itirazı reddedildiği davacının bilgisine getirilmiştir. Davacı bu kararların ve/veya işlemlerin iptali için yüksek idare mahkemesinde iptal davası açmıştır.

³⁷⁶ KKTC Anayasası md 152/1 “Yüksek İdare Mahkemesi, yürütsel veya yönetsel bir yetki kullanan herhangi bir organ, makam veya kişinin bir kararının, işleminin veya ihmalinin, bu Anayasanın veya herhangi bir yasanın veya bunlara uygun olarak çıkarılan mevzuatın kurallarına aykırı olduğu veya bunların sözkonusu organ veya makam veya kişiye verilen yetkiyi aşmak veya kötüye kullanmak suretiyle yapıldığı şikayeti ile kendisine yapılan başvuru hakkında, kesin karar vermek münhasır yargı yetkisine sahiptir.” şeklindedir.

Davacı, 26 Mart 2018 tarihli yazı ile aleyhine getirilen suçlamaların “*amirine karşı şeref, haysiyet ve ahlâk kurallarına uygun olmayan küçük düşürücü, tehditkâr ve/veya aşağılayıcı sözler sarf etmek ve/veya davranışlarda bulunmak*” olduğu belirtilmişse de; hangi sözleri söyleyerek isnat edilen suç işlediği kendisi ile paylaşılmadığını ve isnat edilen suç ile ilgili bu bağlamda teferruat verilmeyerek savunma yapma hakkı elinden alındığını iddia etmektedir. Davacı devamla, dava konusu karar üretilirken, soruşturma ve/veya duruşma sonrasında Davacı ile paylaşılan tanık ve müşteki ifadelerinde yer alan çelişkilerin kendi lehine yorumlanarak beraat ettirilmesi gerekirken, bu hususlar dikkate alınmadan masumiyetini Davacının işlediği iddia edilen suç hiçbir yasa altında işten çıkarma ile cezalandırılacak bir suç teşkil etmediğini bu sebeple dava konusu kararın ölçülülük ve yasallık ilkelerini ihlal ettiğini iddia etmektedir. Son olarak davacı, bir kişinin hem iddia makamı hem de karar verme mevkiinde olmasının kabul edilebilir olmadığını iddia etmektedir. Buna göre, dava konusu “*işten çıkarma*” kararını veren İdari Personel Disiplin Kurulu ve soruşturma heyetinde bulunan iki üye Genel Sekreter Doç.Dr. Cumali Sabah ve Rektör Yardımcısı Prof.Dr. Gürkan Karakaş her iki heyette de bulunduklarından, soruşturmayı yapan ve kararı icra eden şahısların aynı olması sonucu doğmuştur.

Davalı ise, dava edilebilme niteliği taşıyan icrai idari kararın Davalı No.3 Üniversitenin Yönetim Kurulu tarafından verildiğinden ve Davalı No.3, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları dışında yani Mahkemenin bölgesel yetkisi dışında olduğundan dolayı, Mahkeme Davalı No.3 tarafından verilen herhangi bir idari kararın denetlenmesi hususunda yetkili Mahkeme olmadığını ve davanın ret ve iptal edilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Davalı ayrıca davada Davalı No.2 ve No.4 olarak yer almakta olan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampüsü Disiplin Kurulu ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yönetim Kurulu, sırasıyla Davalı No.1 ve Davalı

No.3 bünyesinde yer almakta olduğundan dava açma ve/veya davada taraf olabilme hak ve yetkileri olmadığını iddia etmiştir.

Mahkeme öncelikli olarak disiplin kurulu önündeki süreci incelemeye başlamıştır. Disiplin kurulu önündeki süreç ve orada uygulanan usul incelendiği zaman ilgili süreçte tanık dinletilmediği; Davacıya tanıkları istintak hakkı verilmediği görülmektedir. Davacının hangi sözleri söyleyerek isnat edilen suçu işlediğinin kendisiyle paylaşılmadığı, başka bir ifadeyle, aleyhindeki disiplin suçuyla ilgili bilgilendirilmediği yönlü argümanında, yukarıda yapılan inceleme ve değerlendirme sonucunda mahkeme tarafından haklı bulunmuştur. İlaveten, davacıya istintak hakkı verilmediği, sadece evrak üzerinden bir yargılama yapıldığı belirtilmiştir. Bu durumda, İdari Personel Disiplin Kurulu’nun önünde mevcut şahadetten Davacının isnat edilen disiplin suçunu işlemiş olduğu bulgusuna varılmış olmasının da hukuka aykırı olduğu görülmektedir. Mahkemeye göre Davacı gerek soruşturma safhasında, gerekse de disiplin kurulu önündeki süreçte aleyhindeki disiplin suçu ile ilgili layıkıyla bilgilendirilmediğinden savunma hakkı elinden alınmıştır. Ayrıca, dava konusu karar üretilirken tanık ve müşteki ifadelerinde yer alan çelişkilerin Davacı lehine yorumlanmaması nedeniyle, Davalı No.1 tarafından yürütülen disiplin işleminin hukuka aykırı olduğu değerlendirilmektedir.

Mahkeme, çelişme ilkesine³⁷⁷ atıfla 3 Mayıs 2018 tarihinde “*çelişme ilkesine*” uyulmadan bir disiplin süreci yaşandığı belirtmiştir. Buna ilaveten, Davacının tanıkların yazılı ifadelerini görme talebinin nasıl karşılandığı da ihtilaflıdır. İlgili tarihte disiplin kurulunun iki oturum yaptığı; tanık ifadelerinin Davacı tarafından görülmesinin “*evrensel hukuk kuralları*” açısından Davacının lehine olacağı

³⁷⁷ Bkz. Kemal Gözler, *İdare Hukuku: Cilt II* (Ekin 2020)674.

değerlendirilerek, verilen ara sonrasında Davacıya bunların gösterildiği şeklinde bir çıkarım yapılsa da Davacı duruşma boyunca bu hususu reddederek kendisine o gün gösterilen şikayet dilekçesinin dahi daha sonra talimat safhasında sunulan ve şikayet dilekçesinden farklı olduğunu; yine 3 Mayıs 2018 tarihinde aleyhindeki tanık ifadelerini görmek istediği halde kendisine gösterilmediğini, toplantı bitti denmesi üzerine oradan ayrıldıkları; sonradan geri çağrılıp tanık ifadelerinin okunmasına izin verildiğini iddia etmektedir. Mahkemeye göre, davacının Disiplin Kurulu önündeki süreçte itham edilmediği ve kendisine isnat olunan hususla ilgili açıkça bilgilendirilmediği de görülmektedir. Usulüne uygun bir ithamnamede yer olmadığı da dikat çeken unsurlar arasında yer almaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında tek yargıçı yüksek idare mahkemesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampusu İdari Personel Disiplin Kurulu'nun 3 Mayıs 2018 tarihli kararının ve bu karar tahtında yapılan tüm işlemlerin herhangi bir sonuç doğurmayacağına; Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankara tarafından verilen “işten çıkarma” cezasına yapılan itirazı reddeden ve Davacıya verilen cezayı kabul eden karar ve bu karar tahtında yapılan tüm işlemlerin hükümsüzlüğüne ve etkisizliğine karar vermiştir.³⁷⁸

Çalışmamızın 1'inci bölümünde Masumiyet karinesinin idari yargı alanında geçerli olabileceği hususları belirtilmişti. Buna göre, Engel ölçütleri dikkate alınarak bir fiilin masumiyet karinesinin güvencesi altında olup olmadığı belirlenebilmektedir. İlgili davada, savunma hakkı verilmeden, evrak üzerinden yapılan yargılama ile davacının isnat edilen disiplin suçunu işlemiş olduğu bulgusuna varılmıştır. Savunma hakkı verilmeden yapılan bir değerlendirme sonucunda kanaate varılması hem adil

³⁷⁸ Nazile Küpeli v Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve diğerleri (Dava No YİM 206/18, K.T. 24 Ekim 2019).

yargılanma hakkını hem de masumiyet karinesini ihlal etmektedir. İlâveten, evrak üzerinden yargılama yapılarak suç işlendiği bulgusu yapılması da da masumiyet karinesini ihlal etmektedir. AİHM’e göre İdarenin, işlemin hukuka uygunluğunu ortaya koyarken hukuki veya fiili karinelere dayanması mümkündür. Bunun sonucunda, söz konusu karinelerin gerçekte uyumlu olmadığını ve işlemin hukuka aykırı olduğunu ispat etme yükü davacıya geçer. Burada önemli olan hukuki veya fiili karineler vasıtasıyla ispat yükünün terse çevrilmesinin, idari suç ithamları veya idari yargılamalar açısından masumiyet karinesine aykırılık teşkil etmemesidir.

3.3.3.2 K.K.T.C. Polis Genel Müdürlüğü v. Vasvi Arkın

Davacı, Polis Müdür Muavini rütbesinde görev yapmakta olduğu bir esnada, 4 Ekim 2021 tarihinde, görevi kötüye kullanma ve görevi ihmal etme suçlarından aleyhinde başlatılan bir cezai soruşturma neticesi görevinden uzaklaştırılmış olup, uzaklaştırma yönündeki karar münhal tarihinde ve halen yürürlükte idi. 2021 ve 2022 yılı sicil raporları doldurulmayan Davacı bu sebeple bir üst dereceye aday olan personelin yer aldığı geçici listeye dahil edilmemiştir. Davacı geçici aday listesine dahil edilmemesi ile ilgili karar ve/veya işleme dair kısmının yürütmesinin durdurulmasına dair emir talep etmiş ve mahkeme bu ara emrini vermiştir. Tek Yargıçlı Yüksek İdare Mahkemesinin verdiği bu emre karşı Davalı istinaf dosyalamıştır.

Davacı, davalının 51/1984 sayılı Polis Örgütü (Kuruluş, Görev ve Yetkileri) Yasası’nın 73’üncü maddesinin 3’üncü maddesinin (ç) bendi³⁷⁹ gereği Polis Müdürü kadrosu için yapılacak derece yükselmelerine ilişkin olarak 2 Mayıs 2023 tarihinde 2

³⁷⁹ Polis Örgütü (Kuruluş, Görev ve Yetkileri) Yasası (51/1984) md 73/3/ç “Polis mensuplarının yukarıdaki (2)’nci fıkra uyarınca yapılan duyuruda belirtilen münhal kadrosuna aday olarak başvurabilmeleri için gereken koşullar ve kurallar şunlardır; (Ç) Son üç yıla ait yıllık sicil notları en az altmış ve ortalaması en az yetmiş olmak.” şeklindedir.

adet polis müdürü mevkiinin münhal ilan edilmesi ve kendisinin geçici aday listesine dahil edilmemesi ile ilgili karar ve/veya işlem ve/veya işlemlerin ve/veya sınav duyurusu ile ilgili her türlü işlem ve/veya kararın etkisiz/hükümsüzlüğüne ve/veya herhangi bir sonuç doğurmayacağı yönünde mahkemeden karar verilmesi talebinde bulunmuş ve ara emri talep etmiştir. Davacı dava ile birlikte dosyaladığı ara emri istidası ile de; 2 Mayıs 2023 tarihinde 2 adet polis müdürü mevkiinin münhal ilan edilmesi, Davacı/Müstedinin geçici aday listesine dahil edilmemesi ve/veya sınav duyurusu ile ilgili her türlü işlem ve/veya işlemlerin uygulanmasının ve/veya uygulamanın ve/veya yürütmenin bu dava sonuçlanıncaya kadar durdurulmasını içeren bir ara emir talebinde bulunmuştur. Davacı Avukatı geçici listeye dahil olamayan bir polis mensubunun kesin listeye de dahil olamayacağını, Tek Yargılı Yüksek İdare Mahkemesinin 51/1984 sayılı Yasa'nın 73'üncü nin 3'üncü fıkrasının (ç) bendini doğru şekilde yorumlayarak Davacının hak mahrumiyeti ve eşitsizliğe uğramaması için verilen ara emrini kesinleştirdiğini iddia etmiştir. Devamla, münhal tarihinden önceki son üç yılın esas alınmasının eşitsizlik yaratacağını, Yasa'nın 120'nci maddesinin³⁸⁰ de masumiyet karinesini korur mahiyette olduğunu, Davacının geçici listeye alınmamasının Yasa'nın koruduğu masumiyet karinesini ihlal ettiğini, Mahkemenin tüm şahadet, olgu, emare ve hukuki durumu inceleyerek doğru bir şekilde karar verdiğini ileri sürmüştür.

Davalı avukatı ise, Tek Yargılı Yüksek İdare Mahkemesinin, 51/1984 sayılı Polis Örgütü (Kuruluş, Görev ve Yetkileri) Yasası'nın 73'üncü maddesinin yanlış

³⁸⁰ Polis Örgütü (Kuruluş, Görev ve Yetkileri) Yasası(51/1984) md 120/4 “Geçici olarak görevden uzaklaştırılan polis mensuplarının beraatlarına hükmedilmesi veya disiplin cezası uygulanmasına gerek görülmemesi halinde, görevden uzakta geçirdikleri süre hizmette geçirilmiş sayılır ve kademe ilerlemeleri devam ettirilerek kesilmiş olan maaşları geciktirilmeksizin verilir. Polis mensubunun mahkûmiyeti halinde görevden uzakta geçirdikleri süre hizmetten sayılmaz, bu süre kademe ilerlemelerinde dikkate alınmaz ve aylık kesinti tutarları geri verilmez.” şeklindedir.

yorumladığını iddia etmektedir. Devamla, dava konusu geçici liste ilanının icrai nitelikli idari bir karar olmadığından dava konusu yapılamayacağını, Mahkemenin, geçici listenin otomatik olarak kesin listeyi oluşturacakmış şeklinde hatalı bir değerlendirme yaptığını iddia etmektedir. Davalı ayrıca Davacının aleyhindeki ceza kovuşturması sebebi ile görevden geçici olarak uzaklaştırıldığını ve son iki yıla ilişkin sicil notları Yasa gereği doldurulmadığını iddia etmiştir. İlâveten, görevden geçici olarak uzaklaştırılan hiçbir polis mensubunun sicil puanı hesaplanmadığını ve davacı ile aynı konumda olan hiçbir polis mensubu listeye dahil edilmediğini belirtmiştir. Davalıya göre bu işlemler masumiyet karinesini ihlal eden veya eşitlik ilkesine aykırı işlemler değildir. Yasa’ya dayanarak alınan tedbir kararlarının bir sonucudur.

Davacının geçici listeye dahil edilmemesinin anlamı, kadroya atanmak için aranan koşulları taşımadığının tespit edilmiş olmasıdır. Bu tespit doğrudan Davacının derece yükselmesinin önünü kapayan ve bu açıdan da icrai nitelikli olan bir idari karar veya işlemdir. Dolayısıyla, Tek Yargıçlı Yüksek İdare Mahkemesinin “*Ortada kesinleşmiş bir idari işlem ve sonuçta icrai niteliği haiz bir idari işlem söz konusudur*” şeklindeki tespitinde hata yoktur ve buna ilişkin istinaf sebebi reddedilir.

Meşru menfaatin varlığı ile ilgili olarak ise mahkeme, Davacının talebinin ilk bakışta meşru zemine oturduğu görüldüğünden, Tek Yargıçlı Yüksek İdare Mahkemesinin meşru menfaate ilişkin tespitinde hata olmadığını belirtmiştir.

Yine aynı Yasa’nın 101’inci maddesinin 8’inci fıkrasına³⁸¹ göre, 120’nci maddesinin 4’üncü fıkrası gereğince geçici olarak görevinden uzaklaştırılan polis

³⁸¹ Polis Örgütü (Kuruluş, Görev ve Yetkileri) Yasası (51/1984) md 101/8 “*Aday polis mensuplarının sicil raporları, adaylık döneminin başından başlayarak her altı ayda bir ve her halükarda adaylık döneminin sona ermesinden bir ay önce; devamlı olarak atanan polis mensuplarının ise her yıl ocak ayında ve her halükarda yükselmelerinden önce doldurulur. Ancak bu Yasanın 120’nci maddesi uyarınca görevden geçici olarak uzaklaştırılan polis mensuplarının sicil raporları görevden uzaklaştırma durumları kalktıktan sonra en geç bir ay içerisinde görevden geçici olarak uzaklaştırıldıkları tarihe kadar yapmış oldukları çalışmalar dikkate alınarak doldurulur.*” şeklindedir.

memurlarının sicil raporlarının, bu durumun ortadan kalkmasından sonra en geç bir ay içerisinde görevden geçici olarak uzaklaştırıldıkları tarihe kadar yaptıkları çalışmalar dikkate alınarak doldurulur.

Mahkemeye göre Yasa'nın 101'inci maddesinin 8'inci fıkrasından çıkan sonuç, Davacının geçici olarak görevden uzaklaştırıldığı 4 Ekim 2021 tarihinden, geçici görevden uzaklaştırma kararının olası bir beraat neticesi ortadan kalkacağı tarihe değin sicil raporunun doldurulamayacağıdır. 51/1984 sayılı Yasa'nın 73'üncü maddesinin, 3'üncü fıkrasının (Ç) bendi, yükselmeye aday polis mensuplarının son üç yıla ait yıllık sicil notları en az altmış ve ortalaması en az yetmiş olması koşulunu getirmiştir. Bahse konu düzenlemede yer alan "*son üç yıla ait*" söz dizisinin olağan anlamı münhalden önceki son üç yıl olup, Yasa'nın bütünü dikkate alındığı zaman bu şekilde yapılacak bir yorum absürt bir netice doğurmadığı gibi Yasa'nın diğer maddeleri ile çelişen bir sonuç da ortaya çıkarmamaktadır.

Yasa koyucunun niyet ve iradesi, çok açık bir şekilde, derece yükselmesi alacak olan polis mensuplarının münhalden önceki son üç yıla ait sicil notlarının esas alınmasıdır. Aksi takdirde aleyhindeki disiplin soruşturması veya ceza davası mahkûmiyetle sonuçlanabilecek bir polis mensubunun derece yükselmesi söz konusu olabilecektir ki; Yasa'nın bütünü dikkate alındığı zaman yasa koyucunun amacının bu olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim Yasa'nın, geçici olarak görevden uzaklaştırılan polis mensuplarının aleyhlerindeki disiplin soruşturmasından ceza almamaları veya aleyhlerindeki ceza davalarından beraat etmeleri halinde görevden geçici olarak uzak kaldıkları süreye dair kayıplarını gidermeye yönelik düzenlemeler getirdiğini ancak geçici olarak görevden uzaklaştırılan polis mensuplarının bu süreçte derece yükselmesi münhallerine aday olabileceğine dair herhangi bir düzenleme getirmediğini görmekteyiz.

Mahkeme, idarenin yasada boşluk olduğu düşüncesinden hareketle görevinden geçici olarak men edilen davacının fiilen görev yaptığı son üç yılın sicilini dikkate alacak şekilde yorum yapması ve buna uygun işlem tesis etmesi için çaba göstermesi gerekirken bunu yapmadığına ve bu gerekçe ile de davacının iddialarında haklı olduğuna dair ilk nazarda belirtiler bulunduğuna karar verip ara emrini vermekle hata yapıldığına karar vermiştir. Bunun sonucunda da “*Davanın sonucuna kadar (o gün de dahil) daha önce aksine emir verilmedikçe; ‘Davacının geçici aday listesine dahil edilmemesi ile ilgili karar ve/veya işlem’e dair kısmının yürütmesinin durdurulmasına emir verilir.*” Şeklindeki tek yargıçlı idare mahkemesi emri iptal edilmiştir.³⁸²

3.3.3.3 Mahkemenin İçtihatları Üzerine Bir Değerlendirme

AİHM içtihatları incelendiğinde masumiyet karinesinin suç isnadı altında olan kişilere yönelik bir güvence sağladığı görülmektedir. Suç isnadının ilk bakışta ceza yargılamaları için geçerli olduğu düşünülse de, idari yargılama aşamalarında da geçerlidir. Engel kriterleri olarak belirlenen prensipler, aynen idari yargı süreçlerini de kapsamaktadır. Bir idari işlem; yetki, şekil, sebep, konu veya maksat yönlerinden hukuka aykırılık taşıyabilir. Fakat, ilgili aykırılık mahkeme kararıyla sabit oluncaya kadar hukuka uygunluk karinesinden yararlanır.³⁸³ İdare tarafından yapılan bir işlemin hukuka uygunluğu değerlendirilirken; hukuki veya fiili karinelere dayanması mümkündür. Hukuki ve fiili karinelere dayanıldığı durumlarda, söz konusu karinelerin gerçeğe uyumlu olmadığı ve işlemin hukuka aykırı olduğu yönündeki iddialar

³⁸² KKTC Polis Genel Müdürlüğü Polis Hizmetleri Komisyonu vasıtasıyla KKTC Başsavcılığı v Vasvi Arkın (Dava No 5/2023-D 3/2023, K.T. 23 Haziran 2023).

³⁸³ Türkoğlu (n 129) 102.

hususundaki ispat etme yükü davacıya geçer.³⁸⁴ Hukuki veya fiili karineler vasıtasıyla ispat yükünün terse çevrilmesinin, masumiyet karinesi açısından uygun olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.³⁸⁵ İlgili durumda, mahkemenin hukuki uygunluk denetimi yaparken masumiyet karinesini gözetmesi gerekmektedir.

Yüksek İdare Mahkemesi tarafından bir idari işlem hakkında inceleme yapılırken; öncelikle işlemin adil yargılamanın unsurlarına uygun yapıp yapılmadığı ve bu ilkelerin meşru menfaati etkilenen kişiye uygulanıp uygulanmadığına bakılmaktadır. Buna göre bir disiplin soruşturması esnasında savunma hakkı tanınıp tanınmadığı, söz hakkı verilip verilmediği gibi temel husular masumiyet karinesiyle birebir ilişkili olup, bu hakların ilgili kişiye sağlanması gerekir. Nazile Küpeli v. Orta Doğu Teknik Üniversitesi kararında mahkeme; çelişme ilkesine aykırılık sebebiyle yapılan disiplin soruşturmasının masumiyet karinesine aykırı olduğuna kanaat getirmiştir. Gerçekten de idari soruşturma altında olan kişiye savunma hakkının verilmemesi, baştan itibaren kişinin masum olmadığına kanaat getirildiğinin bir göstergesidir. Davacının aleyhindeki ceza kovuşturması sebebi ile görevden geçici olarak uzaklaştırıldığı ve son iki yıla ilişkin sicil notlarının yasa gereği doldurulmadığı iddia edilmiştir. Yüksek İdare Mahkemesi yaptığı değerlendirmede; geçici olarak görevden uzaklaştırma kararının kesin hüküm niteliğinde olmadığı ve olası bir beraat neticesinde ortadan kalkacağını belirtmiş ve bu süre içerisinde sicil raporunun da doldurulmamasını masumiyet karinesini ihlal eden veya eşitlik ilkesine aykırı işlemler olarak tespit etmemiştir. Mahkemeye göre bu işlemler yasaya dayanılarak verilen tedbir kararlarının bir sonucudur. Hukuka uygunluk denetimi yapılırken adil yargılama ve masumiyet karinesine uygunluk denetimi yapılması son derece önemlidir. Bu

³⁸⁴ Gökhan Çayan, 'İdari Yargıda Masumiyet Karinesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi İçtihatları Açısından Bir Değerlendirme'(2021)12(45) *Türkiye Adalet Akademik Dergisi* 209.

³⁸⁵ Çayan (n 384)210.

hususla özellikle masumiyet karanesiyle bağlantılı hakların kişiye sağlanması gerekmektedir.

SONUÇ

Masumiyet karanesi anlaşılabilir bir ifadeyle suç isnadı ile karşı karşıya kalan bir kişi aleyhine, yetkili mahkemelerce mahkumiyet kararı verilene kadar kişinin masum sayılmasını ifade eder. Yüzyıllardan beri hem ulusal hem de uluslararası düzenlemelerde yer alan masumiyet karanesi, günümüzde de hem ceza yargısının hem de uluslararası hukukun olmazsa olmaz hak ve ilkelerindendir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddenin 2'nci fıkrasında yer adil yargılanma başlığı altında düzenlenmiş olsa da, kendisine atfedilen önemden dolayı ayrı bir fıkra da düzenlenmiştir. AİHS'in denetim mekanizması olan AİHM'in uzun yıllar boyunca oluşturduğu içtihatlar sayesinde ise masumiyet karanesinin sağladığı güvence daha geniş bir alana yayılmıştır. Masumiyet karanesinin güvencesinden bahsedebilmek için öncelikle bir suç isnadının varlığı olmalıdır. Suç isnadının varlığı ile artık kişi yargılanıp yetkili mahkemelerce suçlu bulunana kadar karinenin güvencesi altındadır. Masumiyet karanesi ceza yargılamalarının tüm aşamalarında geçerlidir. Karinenin uygulanmasının ön koşulu olan suç isnadının tespiti ise AİHM tarafından belirlenen kriterler Engel kriterleridir.

AİHM, masumiyet karanesinin sadece yargı makamları tarafından değil, kamu görevlileri, devlet yetkilileri ve üçüncü kişiler tarafından da ihlal edilebileceği için kişilerin, ilgili şahsa yönelik suçluluğunu ifade eden imalardan kaçınmakla yükümlü olduğunu değerlendirmektedir. AİHM'e göre medya ve basın yayın organları basın ve ifade özgürlüğüne sığınarak karineyi ihlal etme yoluna gitmemelidirler. Bu minvalde basın ve ifade özgürlüğünün sınırlarından birinin masumiyet karanesi olduğu

unutulmamalıdır. Medyanın amacı, her ne kadar toplumu bilgilendirmek veya kamuoyu yaratmak yönünde olsa da, bireyin hak ve özgürlüklerine ihlal oluşturacak eylem ve işlemlerden sakınmalıdır. Bir kişinin suçlu olarak addedilebilmesi ise yetkili yargı organları tarafından yapılan adil bir yargılama neticesinde, kişinin somut delillerle şüpheyi mahal bırakılmaksızın açık ve net bir şekilde verilen bir hükmün varlığıyla olmaktadır. Medya, bu bilinçten uzaklaşmadan toplumu aydınlatma görevini yerine getirmelidir.

Masumiyet karinesi, adil yargılanma hakkı yanında ceza hukuku ve insan hakları hukukunda yer etmiş pek çok kavram ve ilkeyle de doğrudan ilişkilidir. Masumiyet karinesi, sadece adli makamları için uyulması zaruri bir ilke değildir. Kamu makamları ve basın organları dahil herkes için geçerli bir ilkedir. Bu sayede toplumsal ve hukuki bir güvenceye sahip olan kişi susma hakkı, ispat yükü, tutuklama ve gözaltı koşulları ve bunlara ilişkin azami süreler, hukuka aykırı delil yasağı gibi hak ve ilkelerden de istifade etmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, KKTC hukuk sisteminin bir parçasıdır. Bu sebeple, KKTC yargı kararlarının AİHM içtihatlarıyla paralel şekillenmesi gerekir. Ayrıca AİHS, KKTC Anayasası madde 90'nın 5'inci fıkrası tahtında normlar hiyerarşisinde KKTC Anayasası ile eş seviyede yer alan ve anayasal denetim dışında tutulmuş düzenlemeler arasındadır. Bu husus; KKTC'deki masumiyet karinesiyle ilgili düzenlenecek mevzuatın hem KKTC Anayasası hem de AİHS'e uyumlu olmasını zorunlu kılmaktadır.

KKTC Ceza yargılamaları bağlamında bir değerlendirme yapıldığından, AİHM tarafından kabul edilen ispat külfetinin iddia makamında olması hususunun KKTC'de de benimsendiği görülmektedir. Ancak bu durum bazı koşullarda değişebilmektedir.

Bazı yasalarda yer verilen karinelerin aksi ispat edilene kadar doğru kabul edilmesi hem KKTC ceza yargılamaları hem de AİHM içtihatlarında yer alan bir husustur. Nazile Küpeli v. Orta Doğu Teknik Üniversitesi kararı ilgili duruma verilecek örneklerden biridir. Aynı şekilde şüpheden sanık yararlanır ilkesi, susma hakkı ve savunma hakkı gibi ilkelerin hem AİHM içtihatlarında hem de KKTC yargı kararlarında karşımıza çıktığı görülür.

AİHM, yasaların lafzı ile yargılama makamlarının kullandığı dilin karinenin ihlali bakımından belirleyici olduğunu vurgular. KKTC hukuk sisteminde yasaların lafzı ile yargılama makamlarının kullandığı dil karine için önem arz etmektedir. İdari yaptırımlar ve adli yargılama süreçlerinde savunma hakkı, susma hakkı gibi masumiyet karinesiyle birebir bağlantılı olan haklarla ilgili geliştirilen içtihatlar da KKTC hukuk sisteminde masumiyet karinesiyle ilgili olumlu yaklaşımlar olduğunu göstermektedir. Özellikle, tutukluluk hallerinin uzatılması ve devamıyla ilgili kararlarda mahkemenin masumiyet karinesini de dikkate alarak kişiyi özgürlüğünden mahrum bırakmaya yönelik kararlar üretilmesi gerektiğine dair içtihatlar da masumiyet karinesinin uygulama alanını genişletme amacı taşımaktadır. KKTC hukuk sisteminde masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin artırılması için AİHM içtihatları ve diğer uluslararası düzenlemelerin sürekli takip edilerek iç hukuka aktarılması hem KKTC ceza yargısı hem de insan hakları hukuku alanına katkı sağlamak açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça

Kitaplar

- Akıncı, F. (2020). Lekelenmeme hakkı. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (43).
- Aktan, C. (2003). Can–Vural, İ. Yaşar (Ed). *Özgürlük bildirgeleri*. Çizgi Kitabevi.
- Akyılmaz, G. (2022). Osmanlı hukukunda masuniyet-i şahsiyye ilkesi. *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri*.
- Alatlı, A. (2021). *Batı'ya yön veren metinler*. (Cilt III). I.Kapadokya Yayınları.
- Anayurt, Ö. (2007). Adil Yargılanma İlkesi Olarak Masumiyet Karinesi. Av. Dr. Şükrü Alpaslan Armağanı. *İstanbul Barosu–Türk Ceza Hukuku Derneği*.
- Ambos, K. (2004). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve yargılama hakları; Silahların eşitliği, çelişmeli önsoruşturma ve AİHS m.6.Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku*.Seçkin Yayıncılık.
- Anonim (2009).*Magna Carta* (Çev.Çiğdem Dürüşken) Kabalcı Kitapevi.
- Arslan Öncü, G. (2019). Vergi Hukuku ve yargılanmasına Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin uygulanabilirliği: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları ışığında bir analiz. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 6(20).
- Artuk, M. E., & Gökçen, A.,& Yenidünya,C.A. (2016). *Uygulamalı ceza hukuku*.(A. Caner Yenidünya,Çev.)Yetkin Yayınları.
- Aslan, G.(2024). Milletlerarası hukuk: temel belgeler ve örnek kararlar.Savaş Yayınevi.
- Atlıhan, Ö. (2004). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sisteminde adil yargılanma hakkının temel unsuru olarak “Masumiyet Karinesi.” *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.
- Birtane, Ş. (2021). Özel Hayata Saygı Hakkı (AİHS 8. Madde) bağlamında Çalışma Hakkı ve mesleki hayat ilişkisi. *Anayasa yargısı. Dergipark*,38(2).
- Bozkurt, E. (2003). *İnsan Haklarının Korunmasında Uluslararası Hukukun Rolü*. Nobel Yayın Dağıtım.

- Campbell, L. (2013). Criminal labels, the European Convention on Human Rights and the presumption of innocence. *Modern Hukuk Dergisi*, 76(4).
- Centel, N. B., & Zafer, H. (2024). *Ceza muhakemesi hukuku*. Beta Yayınları.
- Cihan, E. Y. (2004). Non Bis İn İdem İlkesi. Çetin Özek Armağanı. *Galatasaray Üniversitesi Yayınları*.
- Coşkun, V. (2012). İnsan hakları: kaynağı, felsefi temelleri ve gelişimi. İnsan hakları ve demokratikleşme süreci. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları*.
- Çayan, G. (2016). The right to a Fair Trial, the Covarage of the Right and Application in the Tax Cases." *Hukuk ve Adalet Dergisi*, (12),
- Çayan, G. (2020). Masumiyet karinesi doktrini. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 11(42).
- Çayan, G. (2021). İdari Yargıda Masumiyet Karinesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi İçtihatları Açısından Bir Değerlendirme. *Türkiye Adalet Akademi Dergisi* 2 12(45).
- Çeçen, A. (1988). Savunmanın çağdaş anlamı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 1.
- Çırak, E. (2019). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde adil yargılanma hakkının uygulama alanı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2).
- Çiçekli, B., Eryılmaz, M. B., & Yılmaz, Ö. (2007). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye Kararlarının Analizi. *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, 3(9).
- Çor, Y. (2008). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin sözleşme kapsamında işkence görmeme hakkına bakış açısı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (75).
- Değirmencioğlu, B. (2019). AİHM İçtihatları ışığında" masumiyet karinesi" nin korunması. *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2).
- De Jong, F., & Van Lent, L. (2016). The presumption of innocence as a counterfactual principle. *Utrecht Law Review*, 12(1).
- Demirel, H. (1952). Yabancı ceza ilamlarının değeri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(1).

- Dinler, Ö. Ü. V.(2019). Ceza Hukukunda aşınma sebebi olarak terörle mücadelede muğlaklık. *Suç ve Ceza Dergisi* ,12(3).
- Doğan, K. (2022). *Ceza muhakemesinde belirsizlik: kuşkudan sanık yararlanır ilkesi: “in dubio pro reo.”* Seçkin Yayıncılık.
- Doğan, B., & Seven, H. (2003). İnsan Hakları sorun olarak işkence. *Türk İdare Dergisi*,438.
- Döner, A. (2005). *İnsan Haklarının Uluslararası alanda korunması ve Avrupa Birliği sistemi*. Seçkin Yayıncılık.
- Dönmezer, S. (1998). *Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler*. Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan. Beta Yayınları.
- Dönmezer,(S) & Sahir, E. (2016). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*. Der Kitabevi.
- Ertürk, E. (2020). *Türk hukukunda lekelenmeme hakkı*(Yüksek Lisans Tezi).Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Eser, A. (2008). Alman ve Türk ceza muhakemesi hukukunda sanigin hukuki durumu.(Çev.Nur Centel)*Yargıtay dergisi*.
- Feyzioğlu, M. (1999). Suçsuzluk Karinesi: Kavram hakkında genel bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 48(1).
- Feyzioğlu, M. (2002). *Ceza muhakemesinde vicdani kanaat*. Yetkin Yayınları.
- Gemalmaz, M. S. (2012). *Ulusalüstü insan hakları hukukunun genel teorisine giriş*.Legal Yayıncılık.
- Göğüş, A. E. (2019). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Çerçevesinde Masumiyet Karinesi* (Yüksek Lisans Tezi).Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.
- Göze, A. (2020). *Siyasal düşünceler ve yönetimler*. Yetkin Yayınları.
- Gözler, K. (2020). *İdare Hukuku: Cilt II*.Ekin Yayınevi.
- Gözlügöl, S. V. (2010). *Avrupa insan hakları sözleşmesi ve iç hukukumuzda etkisi*. Yetkin Yayınları.

Göztepe, E. (2011). Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkının (Anayasa Şikâyeti) 6216 sayılı kanun kapsamında değerlendirilmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 95.

Gözübüyük, A. Ş., & Gölcüklü, A. F. (2019). *Avrupa insan hakları sözleşmesi ve uygulaması: Avrupa insan hakları mahkemesi inceleme ve yargılama yöntemi, 11. ek protokola göre hazırlanıp genişletilmiş*. Turhan Kitabevi.

Gray, A. (2017). Presumption of innocence in peril. *Alternatif Hukuk Dergisi*, 47(2).

Gülsün, R. (2015). İnsan Onuru ve Lekelenmeme Hakkı. *International Journal of Legal Progress*, 1(2).

Gemalmaz, H. B. (2004). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Çapraz Sorğu: Y.Ünver (Ed), Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku*. Seçkin Yayıncılık.

Harris, D., O'Boyle, M., & Warbrick, C. Bates, and Buckley, C. (2023). *In Law of the European Convention on Human Rights*. (Çev. U. Karan ve M. Bingöllü Kılıcı). On İki Levha Yayıncılık.

İçel, K., & Donay, S. (2021). *Karşılaştırmalı ve uygulamalı ceza hukuku genel kısım*. Beta Yayınları.

İnceoğlu, S. (2022). *İnsan hakları Avrupa mahkemesi kararlarında adil yargılanma hakkı: kamu ve özel hukuk alanlarında ortak yargısal hak ve ilkeler*. Beta Yayınları.

İnci, Z. Ö. (2017). Şüpheli ve sanığa rağmen bir ceza muhakemesi hukuku mu? şüpheli ve sanığın ceza muhakemesi işlemlerine katlanma yükümlülüğü ve bu yükümlülüğün sınırları hakkında düşünceler. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*.

39/1962 Sayılı İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun. Kıbrıs Cumhuriyeti Resmi Gazete, Sayı: 157.

Jackson, J. D., & Summers, S. J. (2012). *The internationalisation of criminal evidence: beyond the common law and civil law traditions*. Cambridge University Press.

Karakas, F. T. (2013). Karine kavramı, kanuni karineler ve varsayımlar. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(3).

- Kaşıkar, M. Serhat. (2009), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Adil Yargılanma Hakkı ve Türkiye*. Adalet Yayınevi.
- Karakehya, H. (2008). Ceza Muhakemesinin amacı. *İstanbul Hukuk Fakültesi Dergisi* 65 (2).
- Kaya, M. (2008). *İşkencenin belgelenmesine dair İstanbul protokolü*(Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koca, M. “Ceza Muhakemesinde deliller.”*Ceza Hukuku Dergisi*.
- Kuzu, B. (1997). *Ülkemizde kişi özgürlüğü ve güvenliği*. Filiz Kitabevi.
- Louzu and Pikis(1975), “*Criminal Procedure in Cyprus*.”Magna, Carta. (2009), (çev. Çiğdem Dürüşken) Kabalcı Kitabevi.
- Memiş, P. (2003). *Adil yargılanma hakkının unsuru olarak masumiyet karinesi*. Yüksek lisanstezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Moeckli, D., Shah, S., Sivakumaran, S., & Harris, D. J. (Eds.). (2022). *International human rights law*. Oxford University Press.
- Münci, K. (2023). *Kamu hürriyetleri*. Yetkin Yayınları.
- Özbey, Ö. (2008). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru yöntemleri*. Adalet Yayıncılık.
- Özbek, V. Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., & Tepe, İ. (2024). *Ceza muhakemesi hukuku*. Seçkin Yayıncılık.
- Özdek, Y. (2004). *Avrupa insan hakları hukuku ve Türkiye, AİHS Sistemi AİHM kararlarında Türkiye*. Kırmızıkaşık Yayıncılık.
- Özen, M., & Köksal, A. (2019). Suçsuzluk karinesi bağlamında soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 68(1).
- Özen, M. (2024). *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*. Adalet Yayınevi.
- Öztürk, B., Tezcan, D., Erdem, M. R., Gezer, Ö. S., Saygılar Kırıt Y. F., Özaydın, Ö., ... & Tütüncü, (E). (2024). *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Seçkin Yayıncılık.

- Öztürk, B & Erdem, M. R. (2008). *Uygulamalı ceza muhakemesi hukuku*. Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ. (2024). *Türk Ceza Hukuku Genel hükümler*. Seçkin Yayıncılık.
- Öztürk, M. (2019). *Anayasa Hukukunda suçsuzluk karinesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özyavuz, S. (2004). *Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinde adil yargılanma hakkı: sanık haklarına genel bir bakış*. *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku*, Seçkin Yayıncılık.
- Pekcanitez, H., Atalay, O., & Özekes, M. (2024). *Medeni usul hukuku*. Yetkin Yayınları.
- Reisoğlu, S. (2001). *Uluslararası boyutlarıyla insan hakları*. Beta Yayınları.
- Roberts, P., & Hunter, J. (Eds.). (2012). Criminal evidence and human rights: reimagining common law procedural traditions. *Bloomsbury Yayınevi*.
- Sağlam, F. (2016). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa hukuku dersleri. *Yakın Doğu Üniversitesi yayınları*.
- Salomia, O. M. (2012). The role of The European Union Charter of Fundamental Rights in the new European context. *LESIJ-Lex ET Scientia International Journal*, 19(2).
- Sencer R.S.(2013). Adil yargılanma hakkı, *İzmir Barosu Dergisi*,2.
- Stummer, A. (2010). *The presumption of innocence aidental and human rights perspective*. Oregon Yayınları.
- Şahin C. & Göktürk N. (2021). *Ceza Muhakemesi Hukuku-1*. Seçkin Yayıncılık.
- Şahinkaya, Y. (2008). *İnsan hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Ve Türk Hukukunda: suçsuzluk karinesi* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi.
- Şık, H. (2017). Suçsuzluk karinesi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (1).
- Takcı, Tuğçe. (2016). *Türk ve Avrupa Hukukunda Temel Hak Boyutuyla adil yargılanma hakkı*(Yüksek Lisans Tezi).Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Tanrıvermiş, A. (2021). *Masumiyet karinesini genişleten bir ilke olarak lekelenmeme hakkı*. Seçkin Yayıncılık.
- Tosun, S. (2018). *Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda masumiyet karinesi*. Oniki Levha Yayıncılık.
- Trechsel, Stefan (2005), *Human Rights in Criminal Procedure*, Oxford Üniversitesi Yayınları.
- Tunçer, A. İ. (2018). Susma hakkı bağlamında birtakım ceza muhakemesi işlemlerinin değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2).
- Tural, U. (2019). *Soruşturmaya yer olmadığına dair karar*. Legal Yayıncılık.
- Türkoğlu Üstün, K. (2019). *İdari yargılama usulüne hakim olan ilkeler*. Seçkin Yayıncılık.
- Uysal, C. (2017). *Ceza hukukunda suçsuzluk karinesi üzerine bir inceleme ve lekelenmeme hakkı*(Yüksek Lisans Tezi).Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünver, Y., & Hakeri, H. (2024). *Ceza muhakemesi hukuku*. Seçkin Yayıncılık.
- Üzülmez, İ. (2005). Türk hukukunda suçsuzluk karinesi ve sonuçları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 58(4).
- Gropp, W. (2004). *Masumiyet karinesinin ceza muhakemesini sınırlayıcı etkisi* (Çev. Osman İsfen), adil yargılanma hakkı ve ceza hukuku, Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan, Seçkin Yayıncılık.
- Vitkauskas, D., & Dikov, G. (2012). Protecting the right to a fair trial under the European Convention on Human Rights. Council of Europe.
- Yaltı, B. (2006). *Vergi yükümlüsünün hakları*. Beta Yayınları.
- Yenidünya, A. C. (2004). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve masumiyet karinesi. *Güncel Hukuk Aylık Hukuk Dergisi*, 5.
- Yenisey, F., & Nuhoğlu, A. (2024). *Ceza muhakemesi hukuku*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. (2017). Anayasa Mahkemesi uygulamasında masumiyet karinesi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (9).

Yılmaz, Z. (2019). *Ceza muhakemesi hukukunda şüphe*(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.

Yurtcan, E. (1994). *Ceza yargılaması hukuku*. Adalet Yayınevi.

Yüzer, D. (2014). Basın yoluyla adli haberlerin verilişi ve suçsuzluk karinesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15.

Mahkeme Kararları

Adolf v. Avusturya, B.N. 8269/78, B.T.07.06.78, K.T.26.03.1982, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57417%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57417%22]}) (E.t.08.01.25).

Allen v. Birleşik Krallık, B.No. 25424/09, B.T. 29.04.09, K.T.12.07.2013. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-122859%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-122859%22]}) (E.t.08.01.25).

Allenet de Ribemont v. Fransa, B.N. 15175/89, B.T.24.05.89, K.T.10.02.1995. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57914%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57914%22]}) (E.t.08.01.25).

Alimena v. İtalya, B.N.11910/85,B.T.8.11.85, K.T.09.02.1991. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-62216%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-62216%22]}) (E.t.08.01.25)

A.P., M.P. ve T.P. v. İsviçre, B.N.71/1996/690/882, B.T.13.3.9, K.N. 29.08.1997. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58178%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58178%22]}) (E.t.08.01.25).

Arrigo ve Vella v. Malta, B.N. 6569/04,B.T.28.01.04, K.T.10.05.2005. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-69110%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-69110%22]}) (E.t.08.01.25).

Barbera, Messegue and Jabardo v. İspanya, B.N, 10590/83,B.T.22.7.83,K.T.6.12.1988. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57429%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57429%22]}) (E.t.08.01.25).

Balyste Lideikiene v. Litvanya, B.N. 72596/01, B.T.23.05.01, K.T.04.02.09.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-89307%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-89307%22]})
 (E.t.08.01.25).

Bendenoun v. Fransa, B. N.12547/86, B.T.9.09.86.K.T.24.02.1994,
[https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:\[%22001-57863%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57863%22]})
 (E.t.08.01.25).

Borovsky v. Slovakya, B.N. 24528/02, B.T 19.06.02.K.T.02.09.2009.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-92829%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-92829%22]}) (E.t.08.01.25)

Chauvy ve diğerleri v Fransa. B.N 64915/01, B.T.13.12.00. K.T.29/09/2004.
[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-61861%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-61861%22]})
 (E.t.08.01.25).

Coeme ve diğerleri v.Belçika.Başvuru No.32492/96 32547/96 32548/96, 33209/96,
 33210/96 Karar No.22.06.2020.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59194%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59194%22]}) (E.t.08.01.25).

Crus Varas v. İsveç, B.N.15576/89, B.T.5.10.89, K.T.20/03/1991,
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57674%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57674%22]})
 (E.t.08.01.25).

Çelik Bozkurt v. Türkiye, B.N.34388/05, B.T.16.09.05, K.T12.04.2011.
[https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-75690&filename=CASE%20OF%20C3%87ELIK%20\(BOZKURT\)%20v.%20TURKEY%20%20%5BTurkish%20Translation%5D%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Justice.pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-75690&filename=CASE%20OF%20C3%87ELIK%20(BOZKURT)%20v.%20TURKEY%20%20%5BTurkish%20Translation%5D%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Justice.pdf). (E.t.08.01.25).

Çelicateş ve Diğerleri v. Türkiye, B.N.45824/99, B.T.,K.T07.11.2000.
<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-22729&filename=CELIKATES%20and%20OTHERS%20v.%20TURKEY.pd&logEvent=False> (E.t.08.01.25).

Daktaras v. Litvanya, B.N. 42095/98, B.T.08.07.98, K.T.10.10.2000.
[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-5987%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-5987%22]}) (E.t.8.01.2025).

- Demopoulos ve Diğerleri v. Türkiye.B. N.46113/99, 3843/02, 13751/02, 13/466/03, 10200/04, 14163/04, 1993/04,21819/04.B.T. 26.01.99, 17.01.02, 8.03.02, 11.04.03, 5.03.2004, 11.03. 2004, 31.03.04, 27.02.04, K.T.01/03/2010.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-97649%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-97649%22]})
(E.t.8.01.2025).
- Droemer Knaur v. Almanya. B. N. 35030/13,B.T.29.05.13,K.T,19.01.2018.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-177695%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-177695%22]})
(E.t.8.01.2025).
- El Kaada v. Almanya. B.N.2130/10, B.T.11.01.10, K.T.12.02.2016.
[https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-158492&filename=CASE%20OF%20EL%20KAADA%20v.%20GERMAN Y.docx&logEvent=False](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-158492&filename=CASE%20OF%20EL%20KAADA%20v.%20GERMAN%20Y.docx&logEvent=False). (E.t.8.01.2025).
- Engel and Others v. Hollanda, B.N.5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72,B.T.1971, K.T. 08.06.1976.[https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:\[%22001-57479%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57479%22]}) (E.t.8.01.2025).
- Englert v. Almanya, B.N.9912/82,10282/83,10300/83,B.T.13.10.82,K.T 25.08.1987.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-165062%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-165062%22]})
(E.t.8.01.2025)
- Ensslin, Baader and Raspe v. Almanya. B.N. 7572/76, B.T01.01.76,K.T.08/07/1978.
<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-4975&filename=001-4975.pdf>. (E.t.8.01.2025).
- Fischerv.Avusturya.B.N.16922/90,B.T.11.05.90,K.T.26.04.1995.[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57916%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57916%22]}) (E.t.8.01.2025).
- Garycki v. Polonya B.N.14348/02,B.T.10.01.10,K.T.06.02.2007.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-79352%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-79352%22]})
(E.t.8.01.2025).

Güç v. Türkiye, B.N.15374/11,B.T.21.12.10,K.T.23.01.2018.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-126513%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-126513%22]})
 (E.t.8.01.2025).

Heaney ve McGuinness v. İrlanda,B.N.34720/97, B.T 17.01.97, K.T. 21.12.2000,
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59097%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59097%22]})
 (E.t.8.01.2025).

İsmayilov v Rusya, B.N.45852/17.B.T15.06.17, K.T.06/11/2008, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-195987%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-195987%22]}) (E.t.8.01.2025).

Jamil v.Fransa. B.N. 15917/89, B.T.13.11.89, K.T.08.06.1995.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57929%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57929%22]})
 (E.t.8.01.2025).

Jussila v. Finlandya. B. N. 73053/01,B.T.21.06.2001,K.T.23.11.2006.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-78135%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-78135%22]})
 (E.t.8.01.2025).

Karadağ v. Türkiye, B.N. 8885/22, B.T.21.05.08, K.T. 04/04/2024.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-200531%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-200531%22]})
 (E.t.8.01.2025).

Karakaş and Yeşilırmak v Türkiye, B. N. 43925/98, B.T 14.08.98 K.T.28.06.2005.
[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-121628%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-121628%22]})
 (E.t.8.01.2025)

Kemal Coşkun v. Türkiye, B.N.45028/07,B.T.4.10.07, K.T.28.03.2017
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-181285%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-181285%22]})
 (E.t.8.01.2025).

Kıbrıs v. Türkiye. B.N.25781/9412,B.T.30.08.09 ve 11.09.09, K.T.05.2014.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-169326%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-169326%22]})
 (E.t.8.01.2025).

Konostas v. Yunanistan, B.N.53466/07,B.T.19.09.07, K.T.24.05.2011.
[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22002-531%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-531%22]})
 (E.t.8.01.2025).

Krause v. İsviçre, B.N.7986/77,B.T.1.01.77, K.T.03.10.1978. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-74207%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-74207%22]}) (E.t.8.01.2025).

Kudła v. Polonya, B.N.30210/96, B.T.12.04.95, K.T.26.10.2000. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-58920%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-58920%22]}) (E.t.8.01.2025).

Lavents v. Letonya, B.N.58442/00,70923/01, K.T.03.12.2009. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-60802%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60802%22]}) (E.t.8.01.2025).

Louzido v. Türkiye. B.N.15318/89, 22.07.89.B.T. 18.12.1996. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58007%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58007%22]}) (E.t.8.01.2025).

Löffler v. Avusturya. B.N.30546/96, B.T.3.11.98, K.T.10.09.1995 [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58827%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58827%22]}) (E.t.8.01.2025)

Mamedova v. Rusya, B.N.7064/05, B.T.06.01.05, K.T.1.06.06. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-75646%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-75646%22]}) (E.t.8.01.2025).

Matijesevic v.Sırbistan, B.N.23037/04, B.T.20.05.04., K.T.19.09.2006. <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=00176896&filename=CASE%20OF%20MATIJASEVIC%20v.%20SERBIA.pdf&logEvent=False>. (E.t.8.01.2025).

Mehmet Engin v. Türkiye. B.N.33379/10, B.T.14.05.10.K.T.05/02/2019. <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-203638&filename=ENG%C4%B0N%20v.%20TURKEY%20-%20%5BTurkish%20Translation%5D%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Justice.pdf&logEvent=False>. (E.t.8.01.2025).

Mikalajova v. Slovakya. B.N, 4479/03, B.T.17.01.03, K.T.18.01.2011. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-102842%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-102842%22]}) (E.t.8.01.2025).

Minelli v. İsviçre, B. N. 8660/79, B.T.20.07.79, K.T.25.03.1983, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57540%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57540%22]}) E.t.8.01.2025).

Moulet v. Fransa, B.N. 27521/04, B.T.22.07.04. K.T.13.09.2007. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-91462%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-91462%22]}) (E.t.8.01.2025)

Nölkenbockhoff v. Almanya, B.N. 10300/83, B.T.07.02.83, K.T.25.08.1987. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57546%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57546%22]}) (E.t.8.01.2025)

Öztürk v. Almanya, B.N.8544/79, B.T.14.02.79, K.T.21.02.1984. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57553%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57553%22]}) (E.t.8.01.2025).

Pantheleynko v. Ukrayna, B.N.11901/02, B.T.30.11.01, K.T.12.02.2007. [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:\[%22001-76114%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:[%22001-76114%22]}) (E.t.8.01.2025).

Phillips v. Birleşik Krallık, B.N.41087/98, B.T.20.04.98, K.T.5.06.01. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59558%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59558%22]}) (E.t.9.01.2025).

Ravnsborg v. İsveç, B.N.14220/88, B.T.2.07.88, K.T.23.03.1994. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57871%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57871%22]}) (E.t.8.01.2025).

Ringvold v. Norveç. B.N.34964/97, B.T. 5.12.96 K.T.11.02.1993. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-60933%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60933%22]}) (E.t.8.01.2025).

Poletan and Azirovik v. Makedonya, B. No: 26711/07, 32786/10 and 34278/10, K.T.: 12.05.2016, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-162704%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-162704%22]}) (E.t.11.02.2025).

Sekanina v. Avusturya. B.N.13126/87, B.T.22.04.82, K.T.25.08.1993. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57842%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57842%22]}) (E.t.8.01.2025).

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-177695%22\]}\].](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-177695%22]})
(E.t.8.01.2025).

Vidgen v. Hollanda. B. N 29353/06, B.T.17.7.2006, K.T.10.07.2012.
<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-112102&filename=CASE%20OF%20VIDGEN%20v.%20THE%20NETHERLANDS.docx&logEvent=False>.
(E.t.8.01.2025).

Y.B. and Others v. Türkiye, B.N. 48173/99, B.T.25.03.99, 48319/99, K.T.28.10.04.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-4184%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-4184%22]})
(E.t.8.01.2025).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Kararları

Abdülaziz Gökalp v. T.C. Anayasa Mahkemesi. Başvuru No, 2018/23214, Karar Tarihi. 25/2/2021.
<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/23214>
(E.t.06.11.2024)

Ahmet Altuntaş ve diğerleri.Başvuru No .2015/19616, Karar Tarihi 01.05.2018.
<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/19616>. (E.t.08.01.25).

Ramazan Tosun Başvuru No. 2012/998, Karar Tarihi 07.11.2013.
<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/998>. (E.t.08.01.25).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Kararları

Ahmet Şevketoğlu v. KKTC Başsavcısı. Dava No.A.M 7/2004- D 2/2005. Karar Tarihi 05.05.2005.
<https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Anayasa/dno/2005/2-2005.doc?rnd=58268>(E.t.08.01.2025)

Ali Rıza Görgün v. KKTC Başsavcısı. Dava No.A.M.10/99-D. 6/99. KararTarihi, 30.12.1999. <https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Anayasa/dno/1999/6-99.doc?rnd=31818> (E.t.08.01.2025)

Hasan Yusuf v.Türk Emniyet Müdürlüğü. Dava No.A.M.2/73. Karar Tarihi 10.04.1973.

https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Anayasa/kno/1973/2_73.doc?rnd=84125 (E.t.08.01.2025)

Mahmut Hüdaverdi v. KKTC Başsavcısı. Dava No.A.M.15/1984-D.3/85. Karar Tarihi31.01.1985.

https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Anayasa/dno/1985/3_85.doc?rnd=53341 (E.t.08.01.2025)

Ulusal Birlik Partisi v. KKTC Cumhuriyet Meclisi.Dava No.A.M.3/2006-D3/2006. Karar Tarihi 21 .06.2006.

<https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Anayasa/dno/2006/3-2006.doc?rnd=59778> (E.t.08.01.2025)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yargıtay Ceza Mahkemesi Kararları

Ahmet Fahri Arken v. KKTC Başsavcısı. Dava No 77/2018-D.1/19.Karar Tarihi 23.01.2019.

<https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2019/D.No.%201-2019%20Yarg%C4%B1tay%20Ceza.docx?rnd=84874>. (E.t.08.01.2025)

Bulut Akacan v. KKTC Başsavcısı.Dava No.16-17-2019-D.7/2019,Karar Tarihi 23.05.2019.

<https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2019/D.No.7-2019%20Yarg%C4%B1tay%20Ceza.docx?rnd=28422> (E.t.08.01.2025)

Bulut Akacan v. KKTC Başsavcısı.Dava No.75/2019- D.14/20, Karar Tarihi 04.11.2020.

<https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2020/D-14-2020.doc?rnd=53696>(E.t.08.01.2025)

Hakan Karadeniz v.KKTC Başsavcısı.Dava No.4/2011- D. 4/2012.Karar Tarihi 16.02.2012.

<https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2012/4-2012.doc?rnd=24982>(E.t.08.01.2025)

Kadir Akbulut v.KKTC Başsavcısı. Dava No.3-4-5-6-7/2024-D.5/24, Karar Tarihi 05.06.2024.

[https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2024/D-5-2024.docx?rnd=25597\(E.t.08.01.2025\)](https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2024/D-5-2024.docx?rnd=25597(E.t.08.01.2025))

Mehmet Eminoglu v. KKTC Başsavcısı.Dava No.78/22-D. 4/2023, Karar Tarihi 01.03.2023.

[https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2023/Y-C%2078-2022%20Mehmet%20Emino%C4%9Flu.docx?rnd=57229\(E.t.08.01.2025\)](https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2023/Y-C%2078-2022%20Mehmet%20Emino%C4%9Flu.docx?rnd=57229(E.t.08.01.2025))

Mehmet Ali Tunçbilek v. KKTC Başsavcısı.Dava No.42-43-44-45-46-47/16-D.13/2016, Karar Tarihi 15.06.2016.

[https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2016/D.13-2016.dot?rnd=87222\(E.t.08.01.2025\)](https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2016/D.13-2016.dot?rnd=87222(E.t.08.01.2025))

Oğuz Başak v. KKTC Başsavcısı.Dava No.32/86- D.10/86, Karar Tarihi 8.11.1986.

[https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/1986/D-10-86.dot?rnd=61595\(E.t.08.01.2025\)](https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/1986/D-10-86.dot?rnd=61595(E.t.08.01.2025))

Sinan Şemiler v.KKTC Başsavcısı.Dava No 15-16-17-18/99-D.9/96,Karar Tarihi 24.12.1996.

[https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/1996/D-9-96.dot?rnd=17851\(E.t.08.01.2025\)](https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/1996/D-9-96.dot?rnd=17851(E.t.08.01.2025))

Şener Levent v. KKTC Başsavcısı.Dava No. A.M.24/2002-D.No:4/2003.K.T.26.06.2003.

[https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Anayasa/dno/2003/4-2003.doc?rnd=47410\(E.t.08.01.2025\)](https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Anayasa/dno/2003/4-2003.doc?rnd=47410(E.t.08.01.2025))

Turgut Emir Ahmet v. KKTC Başsavcısı. Dava No.26/86-D.6/86.Karar Tarihi 2.10.1986.

[https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/1986/D-6-86.dot?rnd=84325\(E.t.08.01.2025\)](https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/1986/D-6-86.dot?rnd=84325(E.t.08.01.2025))

Gürkan İstanbullu v. KKTC Başsavcısı.Dava No.60/2012-D.2/2014,Karar Tarihi 28.02.2014.

<https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2014/2-2014.doc?rnd=11907> (E.t.08.01.2025)

Yalçın Şah v. KKTC Başsavcısı.Dava No.15/2012-D.5/2012,Karar Tarihi 17.02.2012.

<https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Ceza/dno/2012/5-2012.doc?rnd=65529> (E.t.08.01.2025)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek İdare Mahkemesi Kararları

Nazile Küpeli v. Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve diğerleri.Dava No.YİM 206/18.

KararTarihi 24.10.2019.

<https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yim/dno/2019/25-2019.docx?rnd=72869> (E.t.08.01.2025)

KKTC Polis Genel Müdürlüğü Polis Hizmetleri Komisyonu vasıtasıyla KKTC Başsavcılığı v. Vasvi Arkın.Dava No.5/2023-D 3/2023.Karar Tarihi 23.06.2023.

<https://mevzuat.mahkemeler.net/Kararlar/Yimist/dno/2023/D-3-2023.docx?rnd=30046> (E.t.08.01.2025)

Kullanılan Mevzuat

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi. https://www.oas.org/dil/treaties_b-32_american_convention_on_human_rights.pdf. (E.t.05.11.2024)

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı.https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf. (E.T.5.11.24)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001_177695%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001_177695%22]}) (E.T.8.1.2025)

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi. <http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/Universal-Declaration-of-Human-Rights.pdf>. (E.T.5.11.2024)

Ceza Muhakemesi Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf>, (E.t.27.11.24).

- Ceza Muhakemeleri Yasası. https://mevzuat.mahkemeler.net/Yasalar/f_155.doc?rnd=33178. (E.T.10.11.24).
- Criminal Justice Act 1988 <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/33/contents.133.prg>. (E.T.3.11.24).
- Devlet Memurları Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=657&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (E.T.2.11.24).
- Emniyet Teşkilat Disiplin Tüzüğü. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.717339.pdf>. (E.T.2.11.24)
- Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi. www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf, (E.T.07.01.25).
- 1789 Fransız İnsan ve Vatandaşlık Hakları Bildirisi. <https://www.diegaste.de/gaste/diegaste-sayi1712.html>. (E.T.5.11.24)
- 1689 Haklar Bildirisi. <https://www.legislation.gov.uk/aep/WillandMarSess2/1/2#commentary-c2144673>. (E.T.5.11.24)
- İş Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4857.pdf>. (E.T.1.11.24)
- KKTC Anayasası. https://www.mahkemeler.net/archives/ova_doc/kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti-anayasasi (E.t.08.01.2025).
- Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası. https://www.mahkemeler.net/archives/ova_doc/kibris-turk-federe-devleti-anayasasi. Geçici 4. madde. (E.T.6.11.24)
- Litvanya Anayasası. <https://lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-constitution/192>. (E.T.4.11.24)
- Litvanya Ceza Muhakemesi Kanunu. https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/2013_10_29_Lithuania_Final_Country_Report/2013_10_29_Lithuania_Annex_1_Legislation.pdf. (E.T.4.11.24)
- Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4616.pdf>. (E.T.5.11.24)
- Magna Carta. <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/magna-carta/>

(E.T .27.11.24)

Maryland Anayasası. https://avalon.law.yale.edu/17th_century/ma02.asp#1.

(E.T.5.11.24)

Polis Örgütü

Yasası. <https://mevzuat.mahkemeler.net/Yasalar/511984.doc?rnd=80896>.

4/2008 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Yasası.

<https://www.kktcmerkezbankasi.org/tr/node/936>. (E.T 4.01.25)

Şartlı Tahliye Tüzüğü. [https://mevzuat.mahkemeler.net/Enstrumanlar](https://mevzuat.mahkemeler.net/Enstrumanlar/BirlestirilmisSartliTahliyeTuzugu.docx?rnd=28807)

[/BirlestirilmisSartliTahliyeTuzugu.docx?rnd=28807](https://mevzuat.mahkemeler.net/Enstrumanlar/BirlestirilmisSartliTahliyeTuzugu.docx?rnd=28807). (E.T.6.11.24)

Terörle Mücadele Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>.

(E.T.30.10.24)

Türk Ceza Kanunu.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur>

[=1&MevzuatTertip=5](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur) (E.T.30.10.24)

T.C Anayasası. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat>. (E.T.8.01.25)

T.C Anayasası gerekçeler. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/yayinlar/gerekceli-anayasa/>

(E.T.27.11.24)

Uluslararası Medeni ve Siyasi Hakları

Sözleşmesi. [http://www.un.org.tr/humanrights/images](http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/Universal-Declaration-of-Human-Rights.pdf)

[/pdf/Universal-Declaration-of-Human-Rights.pdf](http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/Universal-Declaration-of-Human-Rights.pdf). (E.T.5.11.24)

Virjinya İnsan Hakları Bildirisi. [https://en.wikisource.org/wiki/Virginia](https://en.wikisource.org/wiki/Virginia_Declaration_of_Rights)

[Declaration of Rights](https://en.wikisource.org/wiki/Virginia_Declaration_of_Rights). (E.t.05.11.2024)

Ekler

Ek ..:

İntihal Raporu

Latife Uçaner Tez

ORIGINALITY REPORT

11 %	10 %	6 %	%
SIMILARITY INDEX	INTERNET SOURCES	PUBLICATIONS	STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	acikbilim.yok.gov.tr Internet Source	1 %
2	yayin.taa.gov.tr Internet Source	1 %
3	tbbdergisi.barobirlik.org.tr Internet Source	1 %
4	dergipark.org.tr Internet Source	1 %
5	dspace.ankara.edu.tr Internet Source	<1 %
6	asbuhfd.asbu.edu.tr Internet Source	<1 %
7	docplayer.biz.tr Internet Source	<1 %
8	www.uyusmazlik.gov.tr Internet Source	<1 %
9	www.mahkemeler.net Internet Source	<1 %

10	kanuni.taa.gov.tr Internet Source	<1 %
11	bilgi90.com Internet Source	<1 %
12	www.tchd.org.tr Internet Source	<1 %
13	Özer, Hazan Dicle. "İngiltere'de Sosyal Hakları Ortaya Çıkaran Koşullar ve Pozitif Hukuka Yansımaları", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
14	www.feyzioglu.av.tr Internet Source	<1 %
15	www.alsancakhukukburosusu.com Internet Source	<1 %
16	i-rep.emu.edu.tr:8080 Internet Source	<1 %
17	www.izmirbarosu.org.tr Internet Source	<1 %
18	www.echr.coe.int Internet Source	<1 %
19	genchukukcular.org Internet Source	<1 %
20	www.registericpress.org Internet Source	<1 %

21	Konuksever, Elanur. "Anayasal Bağlamda Suçsuzluk Karinesi", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
22	rm.coe.int Internet Source	<1 %
23	nek.istanbul.edu.tr:4444 Internet Source	<1 %
24	www.researchgate.net Internet Source	<1 %
25	www.anayasa.gov.tr Internet Source	<1 %
26	ŞEKER, Esra. "BİREYSEL ÇALIŞMA RAPORU - MASUMİYET KARİNESİ-", İzmir Barosu, 2014. Publication	<1 %
27	openaccess.cag.edu.tr Internet Source	<1 %
28	docobook.com Internet Source	<1 %
29	www.hukukturk.com Internet Source	<1 %
30	www.acikogretimtv.com Internet Source	<1 %
31	Seven, Hande. "Verileri Hukuka Aykırı Olarak Verme Veya Ele Geçirme Suçu (TCK M.136)",	<1 %

Dokuz Eylul Universitesi (Turkey), 2024

Publication

32	acikerisim.ybu.edu.tr:8080 Internet Source	<1 %
33	www.kibristurkbarolarbirligi.org Internet Source	<1 %
34	m.bianet.org Internet Source	<1 %
35	rtuk.gov.tr Internet Source	<1 %
36	www.yalova.edu.tr Internet Source	<1 %
37	Kizilcikli, Burçin. "İdare Hukukundan Kaynaklanan Uyuşmazlıklar Çerçevesinde Adil Yargılanma Hakkı", Dokuz Eylul Universitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
38	cas.adalet.gov.tr Internet Source	<1 %
39	vs1.doczz.cz Internet Source	<1 %
40	www.hukukihaber.net Internet Source	<1 %
41	dspace.baskent.edu.tr Internet Source	<1 %

42	Kurt, Şeyma. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadında Kötü Muamele Yasağının Etkili Soruşturulması", Necmettin Erbakan University (Turkey), 2022 Publication	<1 %
43	Uçak, Umay İrem. "Türk Ceza Hukukunda Marka Hakkına Tecavüz Suçları", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023 Publication	<1 %
44	Yiğit, Ayşe. "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde merkezi yönetim yerel yönetim ilişkileri", İzmir Katip Celebi University (Turkey), 2024 Publication	<1 %
45	slidetodoc.com Internet Source	<1 %
46	ww2.kibrispostasi.com Internet Source	<1 %
47	www.kararara.com Internet Source	<1 %
48	İÇEL, Kayıhan. "ÇAĞDAŞ CEZA HUKUKUNUN EVRENSEL İLKELERİNİN KABAHAHAT TÜRÜNDEN EYLEMLER ALANINDAKİ BOYUTLARI", Uyuşmazlık Mahkemesi, 2016. Publication	<1 %
49	ŞIK, Hüseyin. "SUÇSUZLUK KARİNESİ VE SAVCI Dakaras/Litvanya Kararı", Uyuşmazlık	<1 %

Mahkemesi, 2017.

Publication

50	Şahin, Selmin. "İnternete Erişim Hakkı", Dokuz Eylul Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
51	www.buder.org.tr Internet Source	<1 %
52	www.kdk.gov.tr Internet Source	<1 %
53	Algül, Dilara. "Sosyal Medyada Paylaşılan Verilerin Ceza Hukuku Yoluyla Korunması", Dokuz Eylul Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
54	bultenler.ankara.edu.tr Internet Source	<1 %
55	ozen, Murat. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları karşısında iç Hukukta Tutuklama Ve Adli Kontrol", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021 Publication	<1 %
56	www.cm.gov.nc.tr Internet Source	<1 %
57	Ak, Özge. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yakalama ve Gözaltına Alma", Dokuz Eylul Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %

58	KARAKEHYA, Hakan and ARABACI, Murat. "CUMHURİYET SAVCISININ HUKUKİ STATÜSÜ," Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2016. Publication	<1 %
59	dspace.akdeniz.edu.tr Internet Source	<1 %
60	Erdoğan, Erdi. "Ortaöğretim Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi Öğretim Programının Avrupa Birliği Ölçütlerine Göre Değerlendirilmesi", Dokuz Eylul Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
61	ks.echr.coe.int Internet Source	<1 %
62	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 Internet Source	<1 %
63	YILDIRIM, Akif. "Anayasa Mahkemesi ve AİHM Kararları Işığında Masumiyet Karinesi", Seçkin Yayıncılık A.Ş, 2015. Publication	<1 %
64	acikarsiv.aydin.edu.tr Internet Source	<1 %
65	cdn-cms.f-static.com Internet Source	<1 %

dspace.yasar.edu.tr

66	Internet Source	<1 %
67	journal.unnes.ac.id Internet Source	<1 %
68	ŞİK, Hüseyin. "Suçsuzluk karinesi", Uyuşmazlık Mahkemesi, 2013. Publication	<1 %
69	"Inter-American Yearbook on Human Rights / Anuario Interamericano de Derechos Humanos, Volume 17 (2001)", Brill, 2005 Publication	<1 %
70	Guzeldag, Sibel. "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ve Türk Ceza Kanunu Açısından Yaşam Hakkı İhlalleri", Bursa Uludağ University (Turkey), 2021 Publication	<1 %
71	Sabizov, Polad. "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Azerbaycan Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
72	YILDIRIM, Akif. "Aklanma Hakkının Yargı Kararları ve Mevzuattaki Durum Açısından Değerlendirilmesi", Seçkin Yayıncılık A.Ş., 2015. Publication	<1 %
73	Yilmaz, Mehmet Serif. "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin Yorum yöntemleri", Marmara	<1 %

Universitesi (Turkey)

Publication

74	acikerisim.iku.edu.tr Internet Source	<1 %
75	adudspace.adu.edu.tr:8080 Internet Source	<1 %
76	dspace.onu.edu.ua Internet Source	<1 %
77	iris.unito.it Internet Source	<1 %
78	Arslan, Orhan. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama", Ankara Universitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
79	Aydin, Gulsen. "Amartya Sen'de ozgurluk, Esitlik ve Adalet: Sosyal Haklar Acisindan Bir Degerlendirme", Bursa Uludag University (Turkey), 2021 Publication	<1 %
80	acikerisim.karabuk.edu.tr:8080 Internet Source	<1 %
81	doczz.biz.tr Internet Source	<1 %
82	Öcal, İrem Banu Başer. "Türk iş Hukukunda Adil Yargılanma Hakkının Bir Unsuru Olarak	<1 %

Mahkemeye Erişim Hakkı", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024

Publication

83	Roukah, Safaoureh. "Türk Hukukunda Kadına Yönelik Sıddetin Önlenmesinde Devletin Pozitif Yükümlülüğü.", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024	<1 %
84	Turgut, Bahar. "Ceza Muhakemesinde Delillerin Doğrudan Doğrualığı İlkesi.", Marmara Üniversitesi (Turkey)	<1 %
85	Yıldırım, Ezgi Rümeysa. "Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023	<1 %
86	Duranoglu, Yakup. "Sorusturma Asamasında Toplanan Delillerin Değerlendirilmesi Ve Kamu Davasının ACılması", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2022	<1 %
87	Ela, Hatice. "Vergi Ve Ceza Hukukunda Sahte Ve Muhteviyati İtibariyle Yanıltıcı Belge", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021	<1 %
88	Kılıç, Abbas. "Türkiye'de Parlamento Kararlarının Hukuki Rejimi", Ankara	<1 %

Universitesi (Turkey), 2024

Publication

89	ORMANOĞLU, Hatice Derya. "ANAYASAL BAĞLAMDA ve AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ BOYUTUYLA SUÇSUZLUK KARİNESİ", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2016.
Publication	<1 %
90	Thiago Colnago Cabral. "Os critérios lógicos de admissibilidade probatória no processo penal", Universidade de São Paulo. Agência de Bibliotecas e Coleções Digitais, 2023
Publication	<1 %
91	Uygun, Esra. "Vergilendirme Alanında Anayasa Mahkemesine Bireysel Basvuru Yolunun Degerlendirilmesi Ve Bursa Ilinde Bir Arastirma", Bursa Uludag University (Turkey), 2022
Publication	<1 %
92	api.ihem.barobirlik.org.tr
Internet Source	<1 %
93	beyazgazete.com
Internet Source	<1 %
94	docs.neu.edu.tr
Internet Source	<1 %
95	kabafii.com
Internet Source	<1 %

96	muharrembalci.com Internet Source	<1 %
97	www.buraksenhukuk.com Internet Source	<1 %
98	www.hukukfuar.com Internet Source	<1 %
99	Erdem, Tahir. "Vergisel Kabahatler", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021 Publication	<1 %
100	KÜÇÜK, Eda Öz diler. "Vergi suçlarında masumiyet karinesi", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014. Publication	<1 %
101	Kızılkaya, Ezgi. "Takdir Marjı Doktrini'nin İdari Yargıdaki Yansımaları.", Marmara Üniversitesi (Turkey) Publication	<1 %
102	Okumus, Nisa Yaren. "İnsan Hakları Perspektifinde Gıda Güvenliği Ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Gıda Suçları (TCK M. 185-186).", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
103	acikerisim.kku.edu.tr Internet Source	<1 %
104	acikerisim.medipol.edu.tr Internet Source	<1 %

105	adalet.com.tr Internet Source	<1 %
106	denetimakademisi.com Internet Source	<1 %
107	sirowiki.com Internet Source	<1 %
108	www.acarindex.com Internet Source	<1 %
109	www.aihmiz.org.tr Internet Source	<1 %
110	ÖNCÜ, Gülay Arslan. "Vergi hukuku ve yargılamasına Avrupa insan hakları sözleşmesinin uygulanabilirliği: Avrupa insan hakları mahkemesi kararları ışığında bir analiz", Türkiye Adalet Akademisi, 2015. Publication	<1 %
111	Akman, İnci Solak. "Vergi mahremiyetini ihlal", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
112	Doğan, Bahar. "Uluslararası Sözleşmeler Işığında Çocukların Kişisel Hakları", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
113	EKİNCİ, Ahmet. "Anayasa mahkemesi'nin bireysel başvuru kararlarında mahkemeye erişim hakkı", Gazi Üniversitesi, 2014.	<1 %

Publication

114	Kiliç Yasin, Gözde. "Genel Kamu Hukuku Açısından Soykırım: Bosna Hersek-Sirbistan Soykırım Davası Çerçevesinde İnceleme.", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024
Publication	<1 %
115	cavusoglu, Dilek. "Hekimin Cezai sorumlulugu Ve Ceza Hukuku accisinden ozellik Arz Eden tibbi mudahaleler.", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021
Publication	<1 %
116	www.atilim.edu.tr
Internet Source	<1 %
117	"Inter-American Yearbook on Human Rights / Anuario Interamericano de Derechos Humanos, Volume 4 (1988)", Brill, 1991
Publication	<1 %
118	Akdoğan, Cem Alper. "Türk Hukuku ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Temel bir İnsan Hakkı Olarak Adil Yargılanma Hakkı", Dokuz Eylul Üniversitesi (Turkey), 2024
Publication	<1 %
119	Bahadır, Oktay. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yaşama Hakkı Ve Türkiye", Sakarya Üniversitesi (Turkey), 2022
Publication	<1 %

120	Bakar, Hakan. "1982 anayasasında olağanüstü hal rejiminin masumiyet İlkesi açısından değerlendirilmesi", Maltepe University (Turkey), 2024	<1 %
121	Başar, Cemal. "Türk İdare Hukuku ve Avrupa Birliği Hukuku Işığında Kişisel Verilerin Korunması", Dokuz Eylul Universitesi (Turkey), 2024	<1 %
122	Bozkurt, Gokhan. "Ceza Muhakemesi Hukukunda iletişimin Denetlenmesi", Marmara Universitesi (Turkey)	<1 %
123	Dereli, Alparslan. "Mutlak Bozma Nedeni Olarak Savunma Hakkının Kısıtlanması.", Marmara Universitesi (Turkey), 2021	<1 %
124	Hafizoğlu, Ece Sila. "İş ilişkisinde şüphe ve şüphe feshi (Alman hukuku ile karşılaştırmalı)", Dokuz Eylul Universitesi (Turkey), 2024	<1 %
125	Kahriman, Emrah. "Asker Kişilere Uygulanan Disiplin Yaptırımlarının Yargısal Denetimi", Ankara Universitesi (Turkey), 2024	<1 %

126	Küçük, Eda Öz diler. "Vergg hukukunda kargneler", Ankara Universitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
127	OSMANOĞLU, M. Kerem. "Ceza hukukunda geriye yürüme yasağı", TUBITAK, 2010. Publication	<1 %
128	Usluadam, Asena Kamer. "Hakaret Sucu", Anadolu University (Turkey), 2021 Publication	<1 %
129	Uçan, Emine Sevcan. "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Türk Vergi yargılaması Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı", Dokuz Eylul Universitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
130	YAYLA, Mehmet. "Ceza yargılamasında ispat için yenilmesi gereken şüphe; Türkiye ve amerik a birleşik devletleri sistemlerinin incelenmesi", Ankara Barosu, 2013. Publication	<1 %
131	Yıldız, Ferhat. "Türk Anayasa Hukukunda Basın Özgürlüğü", Ankara Universitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
132	www.lexpera.com.tr Internet Source	<1 %
133	Çiftçi, Pinar. "Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırları", Dokuz Eylül	<1 %

Universitesi (Turkey), 2024

Publication

134	kongre.akademikiletisim.com	<1 %
	Internet Source	
135	pdffox.com	<1 %
	Internet Source	
136	www.seckin.com.tr	<1 %
	Internet Source	
137	Çakıroğlu, Mehmet. "Türk Anayasa Hukuku'nda Kişi Hürriyeti ve Güvenliği", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024	<1 %
	Publication	
138	İNCİ, Z. Özen. "Şüpheli ve Sanığa Rağmen Bir Ceza Muhakemesi Hukuku Mu? Şüpheli ve Sanığın Ceza Muhakemesi İşlemlerine Katlanma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün Sınırları Hakkında Düşünceler", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017.	<1 %
	Publication	
139	acikerisim.dicle.edu.tr	<1 %
	Internet Source	
140	archiv.jura.uni-saarland.de	<1 %
	Internet Source	
141	queercy.eu	<1 %
	Internet Source	

Özgeçmiş

1. Adı Soyadı : Latife Uçaner
2. Doğum Tarihi : 31.07.1986
3. Unvanı : Hukukçu
4. Öğrenim Durumu : Üniversite
5. Çalıştığı Kurum : KKTC Merkez Bankası
6. Yabancı Dil : İngilizce

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Hukuk	Doğu Akdeniz Üniversitesi	2007

6. Daha önce çalışılan kurum/kuruluş/şirketler

No	Kurum Adı	Görev Süresi	Ünvanı
1	Tasarruf Mevduatı Sigortası ve Finansal İstikrar Fonu	Ocak 2010-Haziran 2017	Hukukçu